

FRANCOISE SAGAN

Po mènesio,
po metu

FRANCOISE SAGAN

Po
mėnesio,
po
metų

R O M A N A I

Is prancūzų kalbos vertė
Vitalija Gylikienė

VILNIUS 2005

UDK 840-3
Sa58

Françoise SAGAN
DANS UN MOIS DANS UN AN
René Julliard, 1957
Françoise SAGAN
AIMEZ-VOUS BRAHMS?
René Julliard, 1959
Françoise SAGAN LA
CHAMADE René
Julliard, 1965

2-oji laida

ISBN 9986-16-426-5

© Editions Julliard, Paris, 1951
© Editions Julliard, Paris, 1951
© Editions Julliard, Paris, 1950
© Vitalija Gylikienė, vertimas
į lietuvių kalbą, 2005 © Ilona
Kukenytė, viršelio
dizainas, 2005
© „Tyto alba“, 2005

Po mēnesio, po metu

Skiriu Guy Shoellerui

*Per daug galvot neverta apie tai,
nes šitaip galima išeit iš proto.*

MAKBETAS, II veiksmas *Vertė*

A. Churginas. V, 1947

I skyrius

Bernaras įėjo į kavinę ir kiek sudvejojo pamatęs, kaip keli lankytojai neono šviesų iškreiptais veidais pasižiūrėjo į jį. Jis pasuko prie kasininkės. Jam patiko barų kasininkės: prašmatnios, orios, iš svajonių pabundančios vien tam, kad sušaičiuotų pinigus ir degtukus. Ji be šypsenos, pavargusiu veidu padavė jam žetoną. Buvo apie ketvirta valanda ryto. Telefono būdelė nešvari, ragelis drėgnas. Jis surinko Žozė telefono numerį ir suprato, jog bastydamasis visą naktį po Paryžių gerokai pavargo, ir jam sunku atlikti net šį mechaniską veiksmą. Beje, kvaila skambinti ketvirtą valandą ryto. Žinoma, ji niekuo neparodys, kad jis elgiasi netaktiškai, bet Bernaras tikrai elgėsi kaip padauža, nors pats tokio elgesio negalėjo pakesti. Blogiausia, kad jis jos nemylėjo, tik norėjo žinoti, ką ji veikia, ir visą dieną ši mintis jį persekiojo.

Pasigirdo ilgi telefono signalai. Bernaras atsirėmė į sieną, įkišo ranką į kišenę, norėdamas išsitraukti cigarečių pakelį. Pypsėjimas nutilo, mieguistas vyriškas balsas tarė: „Alio“. Paskui pasigirdo Žozė balsas: „Kas kalba?“

Bernaras stovėjo nejudėdamas, išsigandęs, bijodamas, kad ji nesuprastų, jog jis ją užklupo. Tai buvo siaubingos akimirkos. Paskui jis išsitraukė cigaretės ir padėjo ragelį. Nė ne-

pajuto, kaip atsidūrė krantinėje, tyliai keiksnodamas. Tačiau vidinis balsas, kurio jis negalėjo pakeisti, ramino: „Gailų gale ji tau nieko neskolinga. Tu jos nieko neprašei, ji pasiturinti, laisva moteris, tu nesi oficialus jos meilužis“. Bet jis jau juto kylant tą kančios, nerimo bangą, tą begalinį norą pulti prie telefono, tą apsėdimą, kuris pasidarys itin įkylus artimiausioje ateityje. Jis vaidino jaunuolį, kalbėjo su Žozė apie gyvenimą, knygas, praleido su ja vieną naktį, visa tai vyko nerūpestingai, subtiliai, ir reikia pripažinti, kad Žozė butas tam labai tiko. Dabar jis grįš namo, kur ant darbo stalo netvarkingai išmėtytas guli jo nevykęs romanas, o lovoje miega žmona. Tokiu laiku ji visada miegodavo, atsukusi savo vaikišką, skaidrų veidelį į duris, lyg bijotų, jog jis niekad negrįš, ir net miegodama lauktų jo, kaip nerimastingai laukdavo dieną.

*

Vaikinas padėjo ragelį, ir Žozė, pamačius, kaip jis atsiliepė telefonu, lyg būtų savo namuose, užliejo pyktis.

- Nežinau, kas čia buvo, - niūriai tarė vaikinas. - Jis padėjo ragelį.

- Tada kodėl „jis“? - paklausė Žozė.

- Moterims naktį skambina tik vyrai, - žiovaudamas atsakė vaikinas. - Ir padeda ragelį.

Ji smalsiai pasižiūrėjo į jį, galvodama, ką jis čia veikia. Ji nesuprato, kodėl po pietų pas Aleną leido jam palydėti ją, o paskui ir užėti. Jis buvo gana gražus, bet vulgarus ir neįdomus. Ne toks protingas kaip Bernaras, netgi tam tikra prasme ne toks gundantis. Jis atsisėdo lovoje ir griebė laikrodį.

- Keturios valandos, - pasakė. - Bjaurus laikas.

- Kodėl bjaurus?

Jis neatsakė, tik atsigręžė ir įdėmiai pažvelgė į ją per petį. Ji irgi pažiūrėjo į jį, paskui pabandė užsitraukti antklodę. Bet sustingo. Suprato, apie ką jis galvoja. Jis parvežė ją namo, šiurkščiai paėmė ir užmigo šalia. Jis žiūrėjo į ją ramiai. Jam nelabai rūpėjo, kas ji tokia ir ką apie jį galvoja. Šią akimirką ji priklausė jam. Jos neerzino jo pasitikėjimas savimi, ji jautė ne pyktį, o baisų pažeminimą.

Jis pakėlė akis, pažvelgė jai į veidą, rimtu ir įsakmiu balsu liepė nusimesti antklodę. Žozė nusviedė antklodę, ir jis lėtai pradėjo ją apžiūrinėti. Iš gėdos ji negalėjo nei pajudėti, nei pasakyti ką nors sąmojingo, kaip būtų pasakiusi Bernarui ar kam nors kitam, apsiversdama ant pilvo. Šitas nebūtų supratęs, nebūtų nusijuokęs. Žozė suvokė, kad jis jau susidarė apie ją galutinę, nepajudinamą, primityvią ir nepakeičiamą nuomonę. Jos širdis stipriai daužėsi, ji piktdžiugiškai pagalvojo: „Pražuvau“. Vaikinas pasilenkė prie jos su mįslinga šypsena lūpose. Ji nemirksėdama žiūrėjo, kaip jis artėja prie jos.

- Gerai, kai telefonas nors bent kam pasitarnauja, - tarė jis ir staiga skubiai užgriuvo ant jos. Žozė užsimerkė.

„Niekad nebegalėsiu juokauti ta tema, - pagalvojo ji, - tai jau niekad nebebus tik lengvas naktinis žaidimas, o visada primins tą žvilgsnį, kažką, kas tame žvilgsnyje slėpėsi“.

*

- Nemiegi?

Fani Maligras sudejavo:

-Astma neduoda ramybės. Alenai, būk geras, atnešk puodelį arbatos.

Alenas Maligrasas vargais negalais išsiropštė iš dvigulės lovos ir rūpestingai įsisupo į chalatą. Maligrasai buvo gana mieli žmonės, įsimylėję vienas kitą dar gerokai prieš keturiasdešimtųjų metų karą. Ketveriems metams išskirti, jie susitiko vėl, tik jau labai pasikeitę, abu penkiasdešimtmečiai, abu paženklinti laiko įspaudu. Nejučiomis jie pasidarė jau dinamai drovūs, slėpdami vienas nuo kito praėjusių metų žymes. Abu drauge jie pradėjo gyvai domėtis jaunimu. Apie Maligrasus visi kalbėdavo palankiai, nes jie mėgo jaunimą, ir šiuo atveju tas palankumas buvo visiškai suprantamas. Kadangi jiems jauni žmonės patiko ne todėl, kad su jais galima prasiblaškyti ar apiberti juos nenaudingais patarimais, o dėl to, kad jie atrodė daug įdomesni nei brandaus amžiaus žmonės. Šį susidomėjimą, pasitaikius progai, ir vienas, ir kitas nedvejo davo išreikšti, nes jų meilė jaunimui buvo neatsiejama nuo natūralaus švelnumo jaunam kūnui.

Po valandėlės Alenas padėjo ant žmonos lovos padėklą ir pažvelgė į ją su užuojauta. Jos įkritęs veidelis buvo patamsėjęs nuo miego, tik akys tebebuvo kaip visada gražios, jaudinčios, melsvai pilkos spalvos, žaižaruojančios ir žvitrios.

- Man atrodo, kad vakaras praėjo puikiai, - tarė ji paimdama puodelį. Alenas žiūrėjo, kaip arbata slenka jos pasiraukšlėjusiu kaklu, ir negalvojo apie nieką. Prisiversdamas tarė:

- Nesuprantu, kodėl Bernaras niekad neatsiveda žmonos. Nors, reikia pripažinti, Žozė dabar tiesiog žavinga.

- Beatrisią taip pat, - tarė Fani nusijuokdama.

Alenas irgi nusijuokė. Jie su žmona dažnai pajuokaudavo dėl jo susižavėjimo Beatrisią. Bet ji nežinojo, kaip skaudžiai tie juokai žeidžia Aleną. Kiekvieną pirmadienį, pasibaigus, kaip jie juokais sakydavo, pirmadienio vakarė-

liui, jis atsiguldavo visas virpėdamas. Beatrise buvo graži ir pašėlusį; ją prisiminus, šiedu epitetai visada ateidavo jam į galvą, ir jis galėdavo juos kartoti be paliovos. „Graži ir pašėlusį“ Beatrisė, slepianti savo tragišką tamsų veidą, kai juokdavosi, nes juoktis jai netiko, Beatrisė, piktai kalbanti apie savo profesiją, nes nieko dar nepasiekė, kvailoka Beatrisė, kaip sakydavo Fani. Kvaila, taip, ji buvo kvailoka, bet lyriška. Jau dvidešimt metų Alenas dirbo leidykloje, uždirbdavo mažai, bet buvo išsilavinęs ir labai prisirišęs prie žmonos. Bet kodėl tie juokeliai apie Beatrise užgulė jį tokiu svoriu, kad kiekvieną rytą keldamasis jis keldavo ir tą svorį, kurį tampydavo visą savaitę iki kito pirmadienio? O pirmadienį Beatrise ateidavo pas šią seną žavingą porą, pas jį ir Fani, o jis vaidindavo subtilų, sąmojingą ir išsiblaškiusį penkiasdešimtmetį. Jis mylėjo Beatrise.

- Beatrise tikisi gauti vaidmenį naujoje X pjesėje, - tarė Fani. - Ar sumuštinių užteko?

Maligrasai turėjo varžyti savo finansinius poreikius, kad jų „vakarėliams“ nieko netrūktų. Jiems buvo tikra katastrofa, kai atsirado paprotys gerti viskį.

- Manau, užteko, - tarė Alenas. Jis tebesėdėjo ant lovos krašto, nuleidęs rankas tarp liesų kelių. Fani žvelgė į jį švelniai ir užjaučiamai.

- Rytoj iš Normandijos atvažiuoja tavo pusbrolis, - tarė ji. - Tikiuosi, kad jis tyros širdies ir kilnios sielos jaunuolis ir kad Zozė jį įsimylės.

- Zozė nieko neįsimyli, - tarė Alenas. - Gal pamėginkime užmigti?

Jis nukėlė padėklą nuo žmonos kelių, pabučiavo ją į kaklą ir į skruostą ir atsigulė. Radiatorius buvo įjungtas, bet

jam buvo šalta. Jis buvo senas žmogus, jį krėtė šaltis. Ir jokia literatūra jam padėti negalėjo.

*

*Kokia kančia prislėgs po mėnesio, po metų,
O Viešpatie, už jūrų kranto nesimato,
Kodėl diena išaušta, atslenka naktis, Jei
Titas Berenikės jau nebematys?**

Beatrisė, apsivilkusi chalatu, stovėjo prieš veidrodį ir tyrinėjo save. Eilės byrėjo iš jos lūpų kaip akmeninės gėlės. „Kur aš tai skaičiau?“ - mąstė ji jausdama, kaip užlieja begalinis liūdesys. Ir sveikas pyktis. Penkerius metus ji deklamavo „Berenikę“ savo buvusiam vyrui, o dabar - veidrodžiui. Ji troško stovėti prie tos tamsios, putotos jūros - teatro salės ir paprastai pasakyti: „Ponia jau pasiruošusi“, jeigu jai iš tiesų terekėtų pasakyti tik tuos žodžius.

- Dėl to aš pasiruošusi viskam, - tarė ji savo atspindžiui veidrodyje, ir atspindys jai nusišypsojo.

*

O pusbrolis iš Normandijos, jaunas Maligrasas, tuo metu lipo į traukinį, kuris turėjo nugabenti jį į sostinę.

* Prancūzų dramaturgo Žano Rasino (*Jean Racine*, 1639-1699) tragedijos „Berenikė“ (1670 past.) ištrauka. *Vertė M. Karčiauskas*.

II skyrius

Bernaras jau dešimtą kartą šį rytą atsikėlė nuo kėdės ir nuėjęs atsirėmė į langą. Nebegalėjo tverti. Rašymas jį žemino. Žemino tai, ką jis rašė. Skaitydamas paskutinius puslapius, staiga pajuto nepakeliamą tuštumą. Ten nebuvo nieko, ką jis norėjo pasakyti, nebuvo kažko labai svarbaus, ką, kaip jam atrodė, jis kartais jausdavo. Bernaras pragyvenimui užsidirbdavo rašydamas kritinius straipsnius žurnalams, recenzijas leidyklai, kur dirbo Alenas, ir kai kuriems laikraščiams. Prieš trejus metus išėjo jo romanas, kurį kritika laikė nuobodžiu, nors ir „su tam tikrais psichologiniais privalumais“. Jis norėjo dviejų dalykų: parašyti gerą romaną, o pastaruoju metu geidė Žozė. Tačiau jo žodžiai ir šį kartą jį išdavė - Žozė dingo, staiga susižavėjusi kokia nors šalimi ar vyriškiu (šito niekada negalėjai žinoti, nes tėvo turtas ir jos pačios žavesys leido jai tuojau patenkinti savo užgaidas).

- Nesiseka?

Už jo nugaros stovėjo Nikolė. Bernaras buvo jos prašęs, kad netrukdytų dirbti, bet ji be paliovos landžiojo į kabinetą aiškindama, kad matė jį tik rytą. Jis žinojo, bet nenorėjo sutikti su tuo, kad ji negali be jo gyventi, kad jau treji metai kasdien myli jį vis labiau ir labiau, tai jam atrodė kone siaubinga. Nikolė jo nebetraukė. Tiesiog jam buvo malonu prisiminti save patį jų meilės laikais, tą savotišką apsisprendimą ją vesti, nes nuo to laiko jis vengė bet kokių griežtų sprendimų.

- Ne, visai nesiseka, tokiam kaip aš maža vilties, kad kada nors pasisektų.

- Pasiseks, esu tuo tikra.

Tas švelnus optimizmas jį erzino labiau nei kas kita. Jeigu taip būtų pasakiusi Žozė arba Alenas, jis dar būtų patikėjęs. Bet Žozė pati prisipažino, kad nieko apie tai neišmano, o Alenas, nors ir padrašindavo, apie literatūrą kalbėdavo atsargiai. „Svarbiausia, kas iš to išeis“, - sakydavo jis. Ir ką jis turėdavo omenyje? Bernaras dėdavosi suprantąs. Bet visos tos šnekos jį vargino. Fani sakydavo: „Norint rašyti reikia turėti lapą popieriaus, parkerį ir pradžiai šiokią tokią idėją“. Bernaras labai mylėjo Fani. Labai mylėjo juos visus. Ir nemylėjo nieko. Žozė jį erzino. Bet jam buvo reikalinga.

Štai ir viskas. Dėl to žmonės žudosi.

Nikolė vis dar tebebuvo čia. Ji tvarkėsi, leisdavo laiką kuisdamasi ankštame jų bute, kuriame jis palikdavo ją visai dienai. Ji nepažinojo nei Paryžiaus, nei literatūros; ir viena, ir kita jai kėlė susižavėjimą ir baimę. Vienintelis žmogus, galintis padėti Nikolei šiuos dalykus suvokti, buvo Bernaras, o jis slydo jai iš rankų. Jis buvo daug protingesnis už ją, daug patrauklesnis. Visi siekė jo draugystės. O ji šiuo metu negalėjo turėti vaikų. Nikolė pažinojo tik Ruaną ir savo tėvo vaistinę. Taip vieną dieną pasakė Bernaras, o paskui meldė ją atleisti. Tokiomis akimirkomis jis būdavo silpnas kaip vaikas, vos neverkdavo. Bet jai geriau patikdavo toks vienkartinis žiaurumas negu kasdienis, kai jis išeidavo po pusryčių, išsiblaškęs ją pabučiuodavo ir grįždavo tik vėlai naktį. Bernaras ir jo nerimas jai visada buvo kaip nuostabi dovana. Bet juk tekama ne dėl dovanų. Tačiau ji už tai negalėjo ant jo pykti.

Bernaras žiūrėjo į ją. Nikolė buvo ne tik graži, bet ir liūdna.

- Gal nori šį vakarą eiti su manim pas Maligrasus? - švelniai paklausė jis.

- Labai norėčiau, - atsakė ji.

Ji staiga nušvito, ir Bernarą pradėjo graužti sąžinė, bet ta sąžinės graužatis buvo tokia sena, tokia įgriususi, jog tuojau praėjo. Be to, vesdamasis ją, jis niekuo nerizikavo, Žozė ten nebus. Jeigu jis ateitų su žmona, Zozė nekreiptų į jį dėmesio. Arba kalbėtų tik su Nikole. Ji mokėjo apsimesti gera, bet nežinojo, kad tai beprasmiška.

- Taveš paimti užėsiu apie devintą, - tarė jis. - Ką šiandien veiksi?

Paskui, susigriebęs, kad ji neturi ką atsakyti, kalbėjo toliau:

- Perskaityk tą rankraštį, nes amžinai neturiu laiko.

Jis gerai žinojo, kad tai nieko neduos. Nikolė jautė tokią pagarbą parašytam tekstui, taip žavėjosi kito žmogaus darbu, kad ir koks kvailas tas darbas būtų, jog visai nesugebėdavo jo kritiškai vertinti. Tačiau manė būtinai turinti jį perskaityti, galbūt tikėdamasi padaryti Bernarui paslaugą. „Ji nori būti reikalinga, - piktai pagalvojo jis, lipdamas laiptais, - tai didžiausia moterų svajonė..." Pamatęs apačioje kabančiame veidrodyje rūtų savo veidą, jis nustebo, ir jam pasidarė gėda. Visa tai tik bjauri painiava.

Atėjęs pas leidėją, jis rado susijaudinusį Aleną:

- Tau skambino Beatrisė, prašė, kad kuo greičiau jai pasiskambintum.

Tuoju po karo Bernaras turėjo gana audringą romaną su Beatrisė. Jis tebejautė jai atlaidų švelnumą, kuriuo Alenas aiškiai žavėjosi.

- Bernarai? - Beatrisė kalbėjo itin moduliutu balsu, kaip savo didžiomis dienomis. - Bernarai, ar tu pažįsti X? Jo pjesės išleistos tavo leidykloje, ar ne?

- Truputį pažįstu, - atsakė Bernaras.

- Jie su Fani apie mane kalbėjo, žadėjo paimti į būsimąją pjesę. Turiu susitikti su juo ir pasikalbėti. Bernarai, padaryk tai dėl manęs.

Jos balse kažkas jam priminė gražiausias jų jaunystės dienas, kai po karo ir jis, ir ji, palikę savo miesčioniškus namus, ieškodavo šimto frankų pietums. Vieną kartą Beatrisė priverstė baro šeimininką, pagarsėjusį šykštumu, paskolinti jiems tūkstantį frankų. Visai paprastai, būtent tokiu balsu. Be abejo, tokia tvirta valia dabar retai pasitaiko.

- Aš tuoj viską sutvarkysiu. Paskambinsiu tau p vakare.

- Penktą valandą, - kaip kirviu nukirto Beatrisė. - Bernarai, aš tave myliu, visada mylėjau.

- Dvejus metus, - juokdamasis tarė Bernaras.

Tebesijuokdamas jis pasisuko į Aleną, pamatė jo veido išraišką ir tučtuojau nusigrėžė. Beatrisės balsas skambėjo po visą kambarį. Bernaras pasakė jai:

- Gerai. Tikiuosi, pasimatysime pas Aleną?

- Taip, žinoma.

- Jis stovi šalia manęs. Gal nori pasikalbėti su juo? - paklausė Bernaras (pats nežinodamas, kodėl klausia).

- Ne, neturiu laiko. Pasakyk, kad bučiuoju jį.

Maligraso ranka jau buvo besiekianti ragelio. Bernaras, stovintis nugara į jį, matė tik jo išpuoselėtą ranką su iššokusiomis venomis.

- Pasakysiu, - tarė jis, - viso gero.

Ranka nusviro. Bernaras ne iškart atsisuko.

- Ji jus bučiuoja, - pagaliau tarė jis, - jos ten kažkas laukia.
Bernaras jautėsi be galo nesmagiai.

*

Žozė sustabdė automobilį Turnono gatvėje, prie Maligrasų namų. Buvo jau tamsu, ant mašinos gaubto gatvės žibintų šviesoje žvilgėjo dulkės ir prie stiklo prilipę uodai.

- Aš vis dėlto neisiu su tavim, - tarė vaikinai. - Nežinau, ką su jais kalbėti. Geriau trupučiuką padirbėsiu.

Žozė jo žodžiai ir nuramino, ir nuvylė. Savaitė, kurią jie drauge praleido kaime, buvo gana slogi. Jis pasirodė esąs visiškai nekalbus ir nepaprastai aistringas. Ir jo ramumas, kone vulgarumas, galiausiai ėmė ją tiek pat gąsdinti, kiek iš pradžių traukė.

- Padirbėjęs užėisiu pas tave, - tarė vaikinai. - Pasistenk grįžti nelabai vėlai.

- Nežinau, ar iš viso grįšiu, - pasipiktinusi atšovė Žozė.

- Na, tada taip ir sakyk, - tarė jis. - Be reikalo nėra ko eiti, aš juk neturiu automobilio.

Žozė nežinojo, ką jis galvoja. Uždėjo ranką jam ant peties:

- Žakai!

Jis ramiai žiūrėjo į ją. Ji delnu perbraukė jam per veidą, ir jis susiraukė.

- Ar aš tau patinku? - paklausė tyliai nusijuokdamas.

„Juokinga, bet jis tikriausiai mano, kad aš iki ausų jį įsimylėjusi, ar kažką panašaus. Žakas E, studentas medikas, - mano legionierius. Kaip juokinga. Tai net ne fizinis potraukis, nežinau, ar mane traukia jis pats, ar mano atšvaitas jame, ar tai, kad to atšvaito nėra. Bet Žakas nesmalsus. Tikriausiai netgi nežiaurus. Gyvena sau, ir tiek".

- Tu man patinki, - tarė ji. - Tai dar nėra didžioji meilė, bet...
- Bet juk didžioji meilė egzistuoja, - rimtai tarė jis.

„O Dieve, - pagalvojo Zozė, - jis tikriausiai įsimylėjęs kokią nors įsivaizduojamą jauną blondinę. Ar galėčiau jo pavyduliauti?"

- O tu jau patyrei didžiąją meilę? - paklausė ji.
- Aš - ne. Bet vienas mano bičiulis patyrė.

Ji pradėjo juoktis, jis pažvelgė į ją, lyg norėdamas įsižeisti, bet ir pats pratrūko juokais. Tačiau juokėsi ne linksmai, o kimiai, beveik su įniršiu.

Pas Maligrasus Beatrisė įžengė lyg nugalėtoja, ir netgi Fani buvo sužavėta jos grožio. Esti moterų, kurioms niekas taip netinka, kaip garbėtroškos priepuoliai. Nuo meilės jos suglemba. Alenas Maligrasas nuskubėjo pasitikti ir pabučiavo ranką.

- Ar Bernaras jau čia? - paklausė Beatrisė.

Ji ieškojo Bernaro tarp tuzino jau susirinkusių svečių ir ieškodama jo būtų galėjusi sumindžioti Aleną. Jis pasitraukė į šalį, o jo veidas, kuriame ką tik atsispindėjo džiaugsmas ir meilumas, ištyso. Bernaras sėdėjo ant sofos šalia savo žmonos ir nepažįstamo jaunuolio. Nors ir skubėdama, Beatrisė atpažino Nikolę, ir jai jos pagailo; Nikolė sėdėjo tiesi, pasidėjusi rankas ant kelių, droviai šypsodama. „Aš privalau išmokyti ją gyventi", - pagalvojo Beatrisė, sužavėta savo tariamo gerumo.

- Bernarai, - tarė ji, - esi šlykštus tipas. Kodėl nepaskambinai penktą valandą? Aš dešimt kartų skambinau tau į darbą. Sveika, Nikole.

- Buvau nuėjęs pas X, - išdidžiai tarė Bernaras. - Rytoj šeštą valandą susitiksime visi trys ir pakalbėsime.

Beatrisė klestelėjo ant sofos ir lengvai užkliudė nepažįstamąjį. Ji atsiprašė. Priėjo Fani.

- Beatrisė, tu nepažįsti Aleno pusbrolio Eduaro Maligraso?

Beatrisė pažiūrėjo į jį ir nusišypsojo. Jo veidas kažkuo nepaprastai traukė, gal jaunyste, jaudinančiu gerumu. Jis pažvelgė į Beatrisę su tokia nuostaba, kad ji pradėjo juoktis. Nusijuokė ir Bernaras.

- Kas atsitiko? Gal aš susivėlusi ar atrodau pamišusi?

Beatrisė norėjo, kad ją laikytų pamišėle. Bet šį kartą ji žinojo, kad jaunuoliui pasirodė graži.

- Jūs nepanaši į pamišėlę, - tarė jis. - Apgailestauju, jei pamanėte...

Jis atrodė toks sumišęs, kad ji, nepatogiai pasijutusi, nusisuko. Bernaras žvelgė į ją šypsodamas. Jaunuolis atsistojo ir neryžtingai nuėjo prie stalo, į valgomąjį.

- Jis dėl tavęs kraustosi iš proto, - tarė Bernaras.

- Klausyk, tu pats kraustaisi iš proto, aš ką tik atėjau. Bet ši mintis jos nebeapleido. Ji lengvai patikėjo, kad kažkas gali dėl jos kraustytis iš proto, ir tuo labai nesididžiavo.

- Taip būna tik romanuose, bet tas jaunuolis ir yra iš romano, - tarė Bernaras. - Jis atvyko iš provincijos į Paryžių, niekad nieko nemylėjo ir nusiminęs tai prisipažįsta. Bet tuoj viskas pasikeis. Mūsų puikioji Beatrisė tuoj privers jį kentėti.

- Geriau papasakok man apie X, - paprašė Beatrisė. - Ar jis pederastas?

- Beatrisė, tu per daug prisigalvoji, - tarė Bernaras.

- Visai ne, - tarė Beatrisė, - mat aš su pederastais labai nesutariu. Jie mane vargina, aš mėgstu tik sveikus žmones.

- Aš nepažįstu nė vieno pederasto, - tarė Nikolė.

- Niekis, - tarė Bernaras, - jų čia bent trys...

Bet jis staiga nutilo. Ką tik atėjo Žozė. Ji su Alenu juokėsi prie durų ir vis žvilgčiojo į svetainę. Atrodė pavargusi, patamsėjusiais skruostais. Ji jo nepastebėjo. Bernarą nuvėrė bukas skausmas.

- Žozė, kur tu buvai prapuolusi? - šūktelėjo Beatrisė, ir Žozė atsigrėžė, pamatė juos ir priėjo blankiai šypsodama. Buvo išsekusi, bet laiminga. Sulaukusi dvidešimt penkerių metų, atrodė lyg paauglė bastūne ir tuo panėšėjo į Bernarą.

Jis atsistojo.

- Aš manau, kad jūs nepažįstamos su mano žmona, - tarė. - Žozė Sen Žil.

Žozė nė nemirktelėjusi nusišypsojo. Ji pabučiavo Beatrisę ir atsisėdo. Bernaras stovėjo prieš jas ant vienos kojos ir galvojo: „Iš kur ji atsirado? Ką ji veikė dešimt dienų? Gal neturėjo pinigų?"

- Dešimt dienų praleidau kaime, - tarė ji. - Ten jau tikras ruduo.

- Atrodote pavargusi, - tarė Bernaras.

- Kaip norėčiau nuvažiuoti į kaimą, - tarė Nikolė. Ji maloniai žvelgė į Žozė, tai buvo pirmas žmogus, kurio ji nesi-drovėjo. Žozė keldavo baimę tik tada, kai ją gerai pažino-davai: tada suprasdavai, kad jos meilumas pavojingas.

- Jūs mėgstate kaimą? - paklausė Žozė.

„Taip ir yra, - su įniršiu pagalvojo Bernaras, -ji tuoj užsi-ims Nikolė, pradės maloniai su ja šnekučiuotis. „Jūs mėgs-tate kaimą?" Vargšė Nikolė, ji jau mano, kad Žozė jos drau-gė". Jis nuėjo prie baro, nusprendęs pasigerti.

Nicolė nulydėjo jį žvilgsniu, ir Žozė tas žvilgsnis suerzi-

no, bet sykiu sukėlė ir gailestį. Iš pradžių Bernaras ją domino, bet ilgainiui pasirodė per daug panašus į ją pačią, per daug nepastovus, kad ji galėtų prie jo prisirišti. Ir jis, regis, jautė tą patį. Žozė mėgino atsakinėti į Nikolės klausimus, bet jai buvo nuobodu. Pavargusiją galvojo, kad šitie žmonės nežino, kas tai yra gyvenimas. Jos viešnagė kaime truko ilgai, ir jai dingojos, lyg būtų grįžusi iš ilgos kelionės po absurdo šalį.

- ...o kadangi nepažįstu nieko, kas turi automobilį, - kalbėjo Nikolė, - niekaip negaliu nuvažiuoti pasivaikščioti po mišką.

Ji nutilo ir staiga tarė:

- Ir, beje, nepažįstu nieko, net ir be automobilio.

Jos žodžiuose pasigirdęs kartėlis sujaudino Žozė.

- Jaučiatės vieniša? - paklausė ji.

Nikolė sutriko:

- Ne, ne, aš tai pasakiau tik šiaip sau, o be to, aš labai myliu Maligrasus.

Žozė akimirka sudvejojo. Prieš trejus metus būtų išklausinėjusi Nikolę, būtų mėginusi jai padėti. Bet dabar jautėsi pavargusi. Pavargusi nuo savęs, nuo savo gyvenimo. Ką reiškė tas šiurkštus jaunuolis ir ta svetainė? Žozė dabar jau žinojo, kad svarbu ne ieškoti atsakymų, o laukti, kad nebeiškiltų klausimų.

- Jeigu norite, kitą kartą galiu užvažiuoti jūsų paimti, - paprastai tarė ji.

Bernaras pasiekė savo tikslą: truputį apgirto, ir jam buvo labai malonu kalbėtis su jaunuoju Maligrasu, nors kitomis aplinkybėmis šis pokalbis būtų jį erzinęs:

- Sakote, kad jos vardas Beatrisė? Ji vaidina teatre, o ko-

kiame? Rytoj pat nueisiu. Suprantate, man labai svarbu su ja susipažinti. Aš parašiau pjesę ir manau, kad ji labai tiktų pagrindiniam vaidmeniui.

Eduaras Maligrasas kalbėjo su užsidegimu. Bernaras pradėjo juoktis:

- Jūs neparašėte pjesės. Jūs linkęs įsimylėti Beatrisę. Mielas bičiuli, jūs kentėsite. Beatrisė miela, bet nepaprastai ambicinga.

- Bernarai, nekalbėkite blogai apie Beatrisę, šį vakarą ji dievina jus, - įsiterpė Fani. - O be to, aš norėčiau, kad paklausytumėt, kaip groja šis berniukas.

Ji parodė į jaunuolį, sėdantį prie pianino. Bernaras įsitaikė prie Žozė kojų, jis jautėsi laisvai, džiaugėsi gyvenimu. Būtų pasakęs Žozė: „Brangioji Žozė, tai labai nuobodu, bet aš jus myliu" ir, be abejo, būtų pasakęs tiesą. Staiga jis prisiminė, kaip ji apšivijo jo kaklą rankomis, kai pirmą kartą ją pabučiavo savo namų bibliotekoje, prisiminė, kaip ji įsitaisydavo šalia, ir kraujas plūstelėjo į širdį. Ji negalėjo jo nemylėti.

Jam atrodė, kad pianistas skambina labai gražią, švelnią melodiją, viena lengva frazė vis kartojosi. Bernaras nuleidęs galvą klausėsi muzikos, staiga suprato, ką reikia rašyti, ką reikia paaiškinti: ta pasikartojanti muzikinė frazė buvo visų vyrų Žozė, jų jaunystė ir jų liūdniausi troškimai. „Štai, - susijaudinęs pagalvojo jis, - ta trumputė frazė! O! Prustas, bet juk yra Prustas, tačiau kam man tas Prustas?" Jis paėmė Žozė ranką, bet ji ištraukė. Nikolė žiūrėjo į Bernarą, ir jis jai nusišypsojo, nes labai mylėjo ją.

Eduaras Maligrasas buvo tyraširdis jaunuolis. Jis tuštybės nepainiojo su meile, vienintelis jo troškimas buvo patirti didelę aistrą. Kadangi Kane nieko nepasiekė, atvyko į Paryžių kaip beginklis užkariautojas, negeisdamas nei sėkmės, nei sportinio automobilio, nei būti kieno nors pastebėtas. Tėvas rado jam kuklią vietelę pas draudimo agentą, ir Eduaras jau savaitę tuo džiaugėsi. Jam patiko važinėti autobusais, patiko pigios kavinės ir jam skirtos moterų šypsenos, nes jis kažkuo jas traukė. Tai nebuvo naivumas, tai buvo visiška laisvė.

Beatrisė sužadino jam netikėtą aistrą, visų pirma nesuvaldomą fizinį potraukį, kurio nesugebėjo sužadinti jo ankstesnioji meilužė - Kano notaro žmona. Be to, Beatrisė įžengė į svetainę, spinduliuodama visu savo teatriniu žavesiu, elegantiška, nesivaržanti, pagaliau išdidi. Jis gėrėjosi tuo, nors negalėjo suprasti kodėl. Bet vieną dieną Beatrisė atlošdama galvą jam pasakys: „Tu man reiški daugiau nei mano karjera“, ir jis panardins veidą į jos juodus plaukus, bučiuos jos - tragiškos aktorės - veidą, nutildys ją. Jis taip svajojo gerdamas limonadą, skambant pianino muzikai. Bernaras jam patiko: atrodė sarkastiškas ir aistringas, panašus į Paryžiaus žurnalistą iš Balzako romano.

Eduaras priėjo prie Beatrisės, norėdamas ją palydėti. Bet ji buvo su skolintu iš draugo automobiliu ir pati pasisiūlė jį parvežti namo.

- Galėčiau palydėti jus ir grįžti pėsčias, - tarė jis.

Bet jai atrodė, kad neverta. Jinai išleido jį toje siaubingose Hausmano prospekto ir Tronšė gatvės sankryžoje, netoli jo namų. Jis buvo toks suglumęs, kad ji palietė ranka jam skruostą ir pasakė: „Labanakt, ožiuk“, nes labai mėgo

ieškoti panašumo tarp žmonių ir gyvulių. Be to, šis „ožiukas" buvo pasiruošęs nuolankiai eiti į jos gerbėjų avidę, kuri šiuo metu kaip tik buvo tuštoka. Be to, jis buvo gana gražus vaikinąs. Bet „ožiuką" taip sujaudino jos pirštų prisilietimas, kai ji įkišo ranką pro automobilio langelį atsisveikinti, jog jis tarsi užpjudytas gyvulys ėmė sunkiai gaudyti orą, ir Beatrisė, staiga užkaitusi, daug greičiau negu paprastai pasakė jam savo telefono numerį. Tada „Eliziejus"* tapo Eduardo gyvenimo ir sėkmės simboliu. Po to ėjo liūdni telefonų kodai: „Dantonas" - Maligrasų ir „Vagramas" - kontoros. Jis pėsčias perėjo Paryžių, kaip daro jauni išimylėjėliai, pėsti skrajūnai, o Beatrisė prieš veidrodį deklamavo „Fedros" ištrauką. Tai buvo puikus pratimas. Sėkmė pirmiausia reikalauja darbo ir drausmės, visi tai žino.

III skyrius

Pirmasis Žako susitikimas su tais, kuriuos Žozė jau koks mėnuo slapčia vadino „kiti", buvo nelengvas. Ji ne be vargo jį slapstė nuo jų, jausdama didelę pagundą sutrukdyti tai, kas ją siejo su jais, tai, kas rėmėsi geru skoniu, tam tikra pagarba, kas vertė šiuos žmones mylėti viens kitą ir kas būtų jiems trukdę suprasti Žaką, nebent jie visa tai aiškintų fiziniu potraukiu ir būtent šį kartą klystų. Gal tik Fani suprastų. Todėl pirmiausia jai Žozė ir pristatė Žaką.

* Raidinis telefono kodas.

Ji nuėjo į Turnono gatvę išgerti arbatos. Žakas turėjo užsukti jos paimti. Iš jo Žozė sužinojo, kad pirmąjį vakarą, kai jie susitiko pas Maligrasus, jis ten svečiavosi visiškai atsitiktinai - jį atsivedęs vienas Beatrisės gerbėjas. „Tu galėjai net nepastebėti manęs, nes aš baisiai nuobodžiavau ir ketinau išeiti“, - pridūrė jis. Ji nepaklausė, kodėl jis nesako: „Aš galėjau tavęs nepastebėti“ arba „Mes galėjome nepastebėti vienas kito“. Apie savo susidūrimą su kitais jis visada kalbėdavo lyg apie atsitiktinį įvykį, neaiškindamas, ar tai jį erzina. Ir Žozė galiausiai ėmė galvoti, kad ne. Jų pažintis buvo tikrai atsitiktinė ir jau slėgė ją. Tačiau susidomėjimas Žaku užgožė viską.

Fani buvo viena ir skaitė naują romaną. Ji visą laiką skaitė naujus romanus, bet visada cituodavo tik Floberą arba Rasiną, žinodama, kad tai padarys įspūdį. Jiedvi su Žozė labai mylėjo viena kitą ir, nors kartais jų nuomonės išsiskirdavo, jas siejo gilus pasitikėjimo jausmas, kokio jos nejautė niekam kitam. Iš pradžių jos kalbėjo apie beprotišką Eduaro meilę Beatrisei ir apie vaidmenį, kurį ji gavo X pjesėje.

- X pjesėje ji tiks geriau nei toje, kur vaidins su vargšu Eduaru, - kalbėjo Fani.

Ji buvo smulkutė, labai gražiai susišukavusi, grakščių judesių. Prie jos derėjo rausvai violetinė sofa ir kiti angliško stiliaus baldai.

- Fani, jūsų butas labai jums tinka, o tai, man regis, retai pasitaiko.

- O jūsų butą kas dekoravo? - paklausė Fani. - O taip, Levegas. Pas jus labai gražu, ar ne?

- Nežinau, - atsakė Žozė. - Žmonės taip kalba. Aš, beje, nematau, jog mano butas man tinka, išvis niekada nemaniau, kad man tinka dekoracijos. Kai kurie žmonės - galbūt.

Ji pagalvojo apie Žaką ir paraudo. Fani pažiūrėjo į ją:

- Jūs raustate. Žozė, mano nuomone, jūs turite per daug pinigų. Kaip Luvro mokykla? O jūsų tėvai?

- Jūs žinote, kaip man su ta Luvro mokykla. Tėvai vis dar Šiaurės Afrikoje. Siunčia man čekius. Visuomenei iš manęs vis dar jokios naudos. Man tai nesvarbu, bet...

Ji sudvejojo:

- Bet aš nepaprastai norėčiau užsiimti kažkuo, kas man patiktų, ne, kas mane uždegtų. O! Kaip vienam sakiniui - per daug aistros!

Ji nutilo, o paskui staiga paklausė:

- O jūs?

-Aš?

Fani Maligras juokingai išpūtė akis.

- Taip. Jūs visada esate tiktai klausytoja. Apsikeiskime vaidmenimis. O gal aš elgiuosi nemandagiai?

- Aš? - nusijuokė Fani. - Bet aš juk turiu Aleną Maligrasą. Žozė kilstelėjo antakius; kurį laiką kambaryje buvo tylu, ir jos žiūrėjo viena į kitą taip, lyg būtų bendraamžės.

- Tai labai matyti? - paklausė Fani.

Jos tonas Žozė sujaudino ir sutrikdė. Ji atsistojo ir pradėjo vaikščioti po kambarį.

- Nesuprantu, kuo toji Beatrisė žavi. Savo grožiu? Ar akla vidine jėga? Ji vienintelė iš mūsų žino, ko nori.

- O Bernaras?

- Bernaras labiau už viską mėgsta literatūrą. Bet tai visai kas kita. Be to, jis protingas. Niekas taip brangiai neatsieina kaip tam tikros rūšies kvailystės.

Ji vėl prisiminė Žaką. Nusprendė pakalbėti apie jį su Fani, nors anksčiau buvo ketinusi neprasitarti, kad jis ateis, -

norėjo pamatyti, kaip ji nustebs. Bet įėjo Bernaras. Fani iškart pastebėjo, kad pamatęs Žozė jis apsidžiaugė.

- Fani, jūsų vyras turi dalykinius pietus. Jis nespės grįžti namo, todėl atsiuntė mane paimti elegantišką kaklaraištį. Net nurodė kokį: „Mėlyną su juodomis juostelėmis”.

Visi trys nusijuokė, ir Fani išėjo ieškoti kaklaraiščio. Bernaras paėmė Žozė už rankų:

- Žozė, esu laimingas matydamas jus. Bet ir nelaimingas, nes visada matau jus taip trumpai. Gal papietautumėte su manim?

Ji pažvelgė į Bernarą, jis atrodė keistai. Veide atsispindėjo džiaugsmas ir kartu apmaudas. Galva nuleista, plaukai juodi, akys blizga. „Jis toks panašus į mane, - pagalvojo ji, - tos pačios padermės kaip ir aš, turėjau mylėti jį”.

- Papietausime kada tik panorėsite, - tarė ji.

Jau dvi savaites ji pietaudavo namie su Žaku, kuris atsisakinėjo eiti į restoraną, nes neturėjo pinigų, o pietūs pas Žozė mažiau žeidė jo išdidumą. Po pietų Žakas stropiai „kaldavo” paskaitas, o Žozė skaitydavo. Žozė, kuri buvo įpratusi vėlai grįžti iš pobūvių ir linksmai čiauškėti, tas vedybinis gyvenimas su pusnebyliu atrodė keistas. Staiga ji tai suprato. Bet pasigirdo skambutis, ir ji ištraukė rankas iš Bernaro rankų.

- Klausia panelės, - tarė kambarinė.

- Įleiskite, - paliepė Fani.

Grįžusi ji sustojo prie kitų durų. Bernaras jau buvo bešėinąs. „Visai kaip teatre”, - pagalvojo Žozė, vos susilaikydama neprunkstėlėjusi.

Žakas įėjo, kaip bulius įeina į areną. Panarinęs galvą, koka bandydamas kilimą. Žozė beviltiškai mėgino prisiminti jo belgišką pavardę, bet Žakas ją pralenkė.

- Užėjau tavęs paimti, - tarė jis.

Stovėjo susikišęs rankas į puspalčio kišenes. Atrodė grėsmingai. „Iš tikrųjų svečiuose jis nemoka elgtis“, - pagalvojo Zozė, tramdydama kvailą juoką, bet matant jį ir Fani veido išraišką ją užplūdo džiaugsmas ir kilo noras prasiblaškyti. Bernaro veidas buvo bereikšmis. Sakytum neregio.

- Nors pasisveikintum, - tarė Žozė beveik švelniai.

Tada Žakas gana maloniai nusišypsojo, paspaudė Fani ir Bernarui rankas. Besileidžianti saulė Turnono gatvėje nudažė jo plaukus rusva spalva. „Kokiais žodžiais apibūdina mi tokie vyrai: gyvybingas, vyriškas?..“ - pagalvojo Žozė.

„Tokie vaikinai, - savo ruožtu galvojo Fani, - apibūdina mi žodžiu „perėjūnas“. Kur aš jį mačiau?..“

Staiga Fani pasidarė labai maloni.

- Betgi sėskitės. Kodėl mes visi stovime? Gal norite ko nors išgerti? O gal skubate?

- Aš turiu laiko, - tarė Žakas. - O tu?

Jis kreipėsi į Žozė. Ji pritariamai linktelėjo galvą.

- O man reikia eiti, - tarė Bernaras.

- Aš jus palydėsiu, - pasakė Fani. - Bernarai, pamiršote kaklaraištį.

Jis jau buvo prie durų, labai išblyškęs. Fani, ketinusi pasidalyti su juo savo nuostaba, nespėjo pajudėti iš vietos. Jis išėjo netaręs nė žodžio. Fani grįžo į svetainę. Žakas sėdėjo ir šypsodamasis žiūrėjo į Žozė.

- Galiu lažintis, kad tai tas pats tipas, kuris tada skambino telefonu, - tarė jis.

*

Jis ėjo gatve lyg apsėstas, beveik garsiai kalbėdamas pats su savim. Pagaliau rado suoliuką, atsisėdo ir apkabino save rankomis, lyg būtų šalta. „Žozė, - mąstė jis, - Žozė ir tas storžievis!" Jis lingavo pirmyn atgal, lyg jausdamas tikrą fizinį skausmą; senutė, sėdinti šalia, žiūrėjo į jį nustebusi ir jau šiek tiek išsigandusi. Jis ją pastebėjo, atsistojo ir nužingsniavo tolyn. Turėjo nunešti Alenui kaklaraištį.

„Man jau gana, - tvirtai pasiryžo jis. - Tai nepakenčiama. Nevykę romanai, juokinga, lėkšta meilė kekšlei? Be to, ji net ne kekšlė. Ir aš jos visai nemyliu, tik pavyduliauju. Ilgiau taip tęstis negali; to jau per daug, o gal per mažai". Jis nusprendė išvažiuoti. „Išsirūpinsiu kokią nors komandiruotę kultūros reikalais, - sarkastiškai galvojo, - straipsniai kultūros temomis, kelionės kultūros reikalais, pokalbiai apie kultūrą, - tai vienintelis dalykas, ką moku daryti. Kai nieko daugiau nemoki, lieka tik kultūra". O Nikolė? Nikolė jis išsiųs mėnesiui pas jos tėvus ir pasistengs suimti save į rankas. Bet išvykti iš Paryžiaus, Paryžiaus, kuriame lieka Žozė?.. Kur ji eis su tuo vaikinu, ką ji darys? Lipdamas laiptais jis susidūrė su Alenu.

- Štai mano kaklaraištis! - šūktelėjo Alenas.

Prieš spektaklį jis turėjo pietauti su Beatrise. Jai reikėjo išeiti į sceną tik antrame veiksme, tad jie turėjo laiko iki dešimtos valandos. Bet kiekviena minutė, praleista dviese su Beatrise, jam buvo brangi. Eduaro Maligraso, jo sūnėno, dėka jis galėjo pasimatyti su Beatrise ne tik pirmadienį.

*

Užsirišęs naują kaklaraištį ir kaip visada šiek tiek susirūpinęs prasta savo globotinio Bernaro nuotaika, Alenas nuėjo pas Beatrisę į mažą gatvelę netoli Montenio prospekto, kur buvo jos viešbutis. Jis svajojo; pats nežinojo apie ką: juodu su Beatrisę prašmatniame, bet subtiliame restorane, automobilių užesys lauke, o ypač ta, kaip jis vadino, „žavinga Beatrisės kaukė“, nutvieksta rožinės gaubto šviesos ir palinkusi prie jo. Jis, Alenas Maligrasas, žmogus kiek skeptiškas, turintis gerą skonį, aukštas (jis žinojo, kad Beatrisei tai labai svarbu). Iš pradžių jie atlaidžiai, o paskui su nuobodu, pakalbėtų apie Eduarą; pagaliau apie gyvenimą, apie tą savotišką nusivylimą, kuriuo lemtis apdovanoja kiek gražesnes moteris, apie patirtį. Jis paimtų jos ranką, gulintį ant stalo. Drąsesnio poelgio nediršo nė įsivaizduoti. Bet jis visiškai nenumanė, kaip elgsis Beatrisė. Jis jos bijojo, nes nujautė, kad ji bus geros nuotaikos ir apsėsta tų gąsdinančių sveikos moralės idėjų, kurias pažadina garbės troškimas.

Tačiau šį vakarą Beatrisės vaidinamas vaidmuo galėjo tikti prie Maligraso vaidmens. Keli geri režisieriaus X žodžiai, netikėtas įtakingo žurnalisto dėmesys mintyse ją vedė tiesiai į sėkmę vienu iš tų kelių, kuriais veda vaizduotė, pritariant aplinkiniams. Taigi šį vakarą ji buvo jauna aktorė, kurią lydėjo sėkmė. Ir derindama svajones su tikrove, pakylėta vieno tų susitaikymo stebuklų tiek laiko, tiek jausmų prasme, - o tik tie stebuklai ir tegali pakylėti žemokas sielas, - ji buvo jauna triumfuojanti aktorė, labiau linkusi pasirinkti pokalbį su jaunu gero skonio literatu negu netikrus naktinių užėigų džiaugsmus: sėkmė neužgožė originalumo. Štai kodėl ji nusitėpė Aleną Maligrasą, kuris iš gudraus išskaičiavimo

buvo pasiryžęs net kokiai nedidelei kvailystei, į mažą bistro, laikomą intelektualų priebėga. Taigi ją ir Aleną skyrė ne rožinis gaubtas, o nervingos padavėjos rankos, garsus šurmulys, sklindantis nuo gretimų staliukų, ir bjauri gitara.

- Brangusis Alenai, - tarė Beatrisė savo žemu balsu, - kas atsitiko? Neslepiu, kad paskutinis jūsų skambutis mane nepaprastai sudomino.

(Paskutinė X pjesė buvo istorinis detektyvas.)

- Skambinau dėl Eduaro, - nervingai tarė Maligrasas.

Laikas bėgo greitai, jis minkė gabalėlį duonos. Pirmas pusvalandis praėjo, Beatrisei prieštaringai aiškinant takistui, kaip rasti šią šlykščių užėigą, taip pat maldaujant laisvų vietų. Alenas būtų bemeilijęs atsipūsti. Maža to, priešais veidrodyje jis matė savo pailgą kiek išglebusį veidą, vietomis per daug išvagotą raukšlių, vietomis per daug vaiikišką. Yra žmonių, kuriems gyvenimas išpaudžia savo žymes kaip papuola, ir esti sunku pasakyti, kokio jie amžiaus. Jis atsiduso.

- Dėl Eduaro? - šypsodama paklausė Beatrisė.

- Taip, dėl Eduaro, - patvirtino Alenas, ir jos šypsena suspaudė jam širdį. - Gal tas pokalbis pasirodys jums juokingas (o Dieve, kad jis pasirodytų jai juokingas!), bet Eduaras dar vaikas. Ir myli jus. Nuo to laiko, kai atvyko čia, pasiskolino daugiau nei šimtą tūkstančių frankų, iš jų penkiasdešimt iš Žozė, kad galėtų ekstravagantiškai apsirengti ir patikti jums.

- Jis apipylė mane gėlėmis, - tarė Beatrisė vėl nusišypsodama.

Šypsena buvo atlaidi, šiek tiek pavargusi, bet Alenas Maligrasas, kuris retai eidavo į kiną ir prastus spektaklius, šios

šypsenos nesuprato. Jam pasirodė, kad tai meilės šypsena, ir jis panoro išeiti.

- Tai labai nemalonu, - baigė jis apatiškai.

- Nemalonu, kad mane myli? - paklausė Beatrisė ir nulenkė žemyn galvą, jausdama, kad reikia keisti pokalbio temą. Bet Maligrasas užsiplieskė.

- Aš labai gerai viską suprantu, - tarė jis karštai, ir Beatrisė širdyje nusijuokė.

- Mielai suvalgyčiau gabalėlį sūrio, - pasakė ji. - Alenai, papasakokite man apie Eduarą. Neslėpsiu, jis mane domina. Bet man nepatinka, kad jis dėl manęs skolinasi pinigų.

Vieną akimirką jai kilo mintis pasakyti: „Tegul nusigyvena! Ką jauni žmonės daugiau sugeba?“ Tačiau suprato, kad nedera taip kalbėti keblioje padėtyje atsidūrusiam dėdei. Alenas atrodė sukrėstas. Ji pasilenkė prie jo, kaip jis geidė savo svajonėse, - gitaros melodija pasidarė verianti, ir Beatrisei akyse sutavaravo įmantrios žvakės.

- Ką man daryti, Alenai? Sakyk atvirai, ką aš turiu daryti? Jis atsikvėpė ir pradėjo kažką miglotai aiškinti. Gal ji galėtų leisti Eduarui suprasti, kad nėra jokios vilties?

„Bet vilties yra“, - linksmi pagalvojo Beatrisė. Ją užliejo švelnumo banga pagalvojus apie Eduarą, jo tokius plonus kaštoninius plaukus, negrabių judesius, linksmą balsą kalbant telefonu. Ir jis dėl jos lenda į skolas! Ji pamiršo X pjesę, savo vaidmenį ir panoro pamatyti Eduarą, priglauti jį prie savęs, pajusti, kaip jis virpa iš laimės. Po jų pirmojo susitikimo Beatrisė matė jį tik vieną kartą bare, jis nė nekrustelėjo, bet atrodė toks sužavėtas, jog ji pajuto savotišką pasididžiavimą. Menkiausią jos dėmesį Eduaras priimdavo lyg nuostabią dovaną, ir ji neaiškiai jautė, kad jos santykiai su žmonėmis turi būti būtent tokie.

- Padarysiu viską, ką galiu, - tarė ji. - Pažadu. Dėl Fani. Juk jūs žinote, kaip aš ją myliu!

„Kokia kvailė!" - šmėstelėjo Maligraso galvoje. Bet jis beviltiškai laikėsi savo plano. Dabar reikia pakeisti pokalbio temą, o paskui paimti Beatrisės ranką.

- Gal einam iš čia? - paklausė jis. - Prieš antrą veiksma galėtume kur nors išgerti viskio. Aš nealkanas.

„Galėtume nueiti į „Veto" barą, - pagalvojo Beatrisė, - bet ten sutiksi begalę pažįstamų. Aišku, Alenas - žinomas žmogus, bet tik nedideliame žmonių ratui; ir su tuo kaklaraiščiu atrodo kaip notaro klerkas. Brangusis Alenai, tu gyveni senojoje Prancūzijoje!" Ji per stalą ištiesė ranką ir sugriebė Aleno plaštaką.

- Eime kur norite, - tarė ji. - Esu laiminga, kad esate šalia!

Alenas nusišluostė lūpas ir tyliu balsu paprašė sąskaitos.

Beatrisės ranka, patapšnojusi Aleno ranką, šmurkštelėjo į raudoną kaip ir jos bateliai pirštine. Dešimtą valandą, išgėrę viskio kavinėje priešais teatrą ir pakalbėję apie karą ir pokario metus („šių laikų jaunimas nežino, kas tai yra rūsys ir geras džiazas"), jie išsiskyrė. Prieš kokią valandą Alenas liovėsi kovojęs. Su niūriu džiugesiu klausėsi, kaip Beatrisė kalba banalybes, ir retkarčiais įsidrąsinęs gėrėjosi jos veidu. Sykį ar du ji mėgino koketuoti su juo, nes šį vakarą jautėsi puikiai, tačiau jis to net nepastebėjo. Kai svajoji apie ką nors kaip apie didžiulę nepaprastą laimę, nebepastebi mažų, bet labai veiksmingų priemonių tą laimę pasiekti.

Alenas Maligrasas Stendalį buvo perskaitęs atidžiau nei Balzaką. Tai jam brangiai kainavo. Brangiai kainavo todėl, kad žinojo, jog tą, kurį myli, galima niekinti. Tai, be abejo,

padėjo jam išvengti krizės, kuri galėjo būti lemiama. Iš tikrųjų, jo amžiaus žmogui meilė nebūtinai turi sietis su pagarba. Tačiau jis nebuvo toks laimingas kaip Žozė, kuri įsitikinusi sakydavo: „Tas vaikinai - mano!“

Namo Alenas grįžo kaip vagis. Jeigu būtų tris valandas praleidęs viešbutyje su Beatrise, būtų grįžęs triumfuodamas ir su ramia sąžine, kurią suteikia laimė. Jis neapgavo Fani, bet grįžo lyg nusikaltęs. Ji gulėjo lovoje, ant pečių užsimečiusi žydrą peleriną.

Jis nusirengė vonios kambaryje, neaiškiai pasakodamas apie dalykinius pietus. Jautėsi pavargęs.

- Labanakt, Fani.

Jis pasilenkė prie žmonos. Ji prisitraukė jį prie savęs. Alenas padėjo galvą jai ant peties.

„Aišku, ji viską suprato, - tingiai pagalvojo jis. - Bet aš noriu ne šito, jau pavytusio, peties, noriu standaus ir apvalaus Beatrisės peties; man reikia atlošto, degančio Beatrisės veido, o ne tų protingų akių“.

- Koks aš nelaimingas, - tarė jis garsiai, išsilaisvino iš žmonos glėbio ir nuėjo į savo lovą.

IV skyrius

Jis ruošėsi išvažiuoti, o Nikolė verkė. Visa tai buvo numatyta iš anksto. Kraunant lagaminus Bernarui rodėsi, kad jo gyvenime viskas numatyta. Buvo visai natūralu, kad jis malonios išvaizdos, kad praleido audringą jaunystę, turėjo

romaną su Beatrise, buvo ilgai susijęs su literatūra. O dar natūraliau atrodė tai, kad vedė šią jauną, niekuo nepasižyminčią moterį, kurią dabar vertė kentėti tiesiog gyvuliškas kančias, apie kurias nieko nenumanė. Kadangi buvo storžievis, žiaurokas, kaip visi vidutiniški vyrai, patyręs nereikšmingų „vidutiniškų vyrų“ nuotykių. Bet reikėjo iki galo atlikti guodžiančio patino vaidmenį. Jis atsigrėžė į Nikolę ir apkabino:

- Brangioji, neverk, juk supranti, kad turiu išvažiuoti. Tai man labai svarbu. Mėnuo netruks prabėgti. Tavo tėvai...

- Aš nenoriu grįžti pas tėvus net mėnesiui.

Tai buvo Nikolės įsikalta mintis. Ji norėjo pasilikti šiame bute. Ir jis žinojo, kad kiekvieną naktį ji miegos atsigrėjusi į duris, laukdama jo. Jį suėmė baisus gailestis, bet nukreipė jį į save.

- Tau vienai čia bus nuobodu.

- Aš eisiu pas Maligrasus. Žozė žadėjo nuvežti mane automobiliu.

„Žozė“. Jis paleido ją, įtūžęs griebė savo marškinius ir įgrūdo į lagaminą. Žozė. O! Bet juk tai susiję su Nikole ir žmogiškais jausmais! Žozė. Kada jis bus abejingas tam vardui, kada išsivaduos iš to pavydo? Vienintelis stiprus jausmas jo gyvenime. Ir reikėjo, kad tai būtų pavydas! Jis ne kentė savęs.

- Tu man rašysi? - paklausė Nikole.

- Kasdien.

Jis norėjo atsigrėžti, pasakyti jai:

- Galiu tau parašyti trisdešimt laiškų iš anksto: „Mano brangioji, viskas gerai. Italija labai graži, nuvažiuosime ten kartu. Turiu nepaprastai daug darbo, bet galvoju apie tave. Man trūksta tavęs. Rytoj parašysiu daugiau. Bučiuoju“.

Štai ką jis rašys visą mėnesį. Bet kodėl taip yra, kad vieniems rašome lengvai, o kitiems - ne? Ak, Zozè! Zozè jis parašys: „Zozè, kad jūs žinotumėte. Nemoku jums paaiškinti. Aš taip toli nuo jūsų, nuo jūsų veido, vien pagalvojęs apie jį man plyšta širdis. Žozè, nejaugi aš apsigavau? Ar dar nevėlu?" Taip, jis žinojo, kad parašys jai iš Italijos kokį slo-gų vakarą, iš po plunksnos liesis šiurkštūs ir sunkūs žodžiai, bet tai bus gyvi žodžiai. Galų gale jis mokės juos parašyti. Bet Nikolei...

Ji tebeverkė, įkniaubusi savo šviesiaplaukę galvutę jam į petį.

- Atleisk man, - tarė jis.

- Tai tu man atleisk. Aš nežinojau... O, žinai, Bernarai, aš mėginau, kelis kartus mėginau...

- Ką? - paklausė Bernaras. Jis išsigando.

- Mėginau pakilti iki tavęs, padėti tau, būti visą laiką šalia, bet nesu tokia protinga nei įdomi, nei šiaip... aš juk pati suprantu... O! Bernarai!..

Ji duso. Bernaras spaudė ją prie savęs ir prašė atleisti, atkakliai, negyvu balsu.

O paskui - kelionė. Leidėjas jam paskolino automobilį, ir sėdęs prie vairo jis suvokė vėl kartojas tuos pačius judesius, kai vairuodavo vienas: cigaretę degėsi viena ranka, žaidė kodais ir žibintų šviesomis, tais baimės ir draugiškumo ženklais, kuriais naktį apsikeičia vairuotojai, žvelgė prieš save į medžių eiles su žalių lapų vainikais. Jis buvo vienas. Norėjo važiuoti visą naktį, bet jautėsi jau pavargęs. Persmelktas savotiškos nuolankios laimės. Galbūt jau viskas prarasta, bet argi tai svarbu? Buvo dar kažkas, jis visada tai žinojo, tas kažkas buvo jis pats, jo vienatvė, jo susižavėjimas. Rytoj Žo

zė vėl užims svarbiausią vietą jo gyvenime, ir jis padarys tūkstantį niekšybių, patirs tūkstantį nesėkmių, bet šį vakarą, kad ir mirtinai pavargęs ir nusiminęs, Bernaras kažką atrado, ką nuo šiol vėl bet kada atras, - ramų savo paties veidą, sūpuojamą pakelės medžių lapijos.

Niekur miestai nebūna tokie panašūs vienas į kitą kaip Italijoje, ypač rudenį. Praleidęs šešias dienas Milane ir Genujoje, atlikęs keletą darbų muziejuose bei laikraščių redakcijose, Bernaras nutarė grįžti į Prancūziją. Jam kilo noras pagyventi provincijos miestelio viešbutyje. Pasirinko Puatjė, kuris jam atrodė ramiausias miestas, kokį tik galima įsivaizduoti, ir susirado patį paprasčiausią viešbutį, pavadintą „Prancūzijos ekiu“. Viską rinkosi sąmoningai, lyg režisuodamas spektaklį. Bet jis dar nežinojo, kokia bus pjesė, kurioje vaidins tarp šių dekoracijų, primenančių jam Stendalį arba Simenoną. Nežinojo, kokia nesėkmė nei koks tariamas atradimas jo laukia. Bet suprato, kad labai nuobodžiaus, sąmoningai nuobodžiaus, net nusivils, ir tas nuobodulys, ta neviltis galbūt nuves taip toli, jog jis sugebės išeiti iš aklavietės. Po pusantros savaitės, praleistos kelionėje, jis suvokė, kad ta aklavietė - ne jo meilė Žozė, ne jo literatūrinės nesėkmės, ne atšalimas Nikolei. O kažkas, ko trūko tai meilei, tam bejėgiškumui, tam atšalimui. Kažkas, kas būtų turėjęs pripildyti tą rytinę tuštumą, tą nepasitenkinimą pačiu savimi. Jis sudėjo ginklus, atsidavė likimo valiai. Tris savaites turėjo iškęsti vienas su savimi.

Pirmą dieną Bernaras apgalvojo savo klajonių maršrutą. Laikraščių parduotuvę, „Komercijos“ kavinė išgerti aperityvo, restoranėlis priešais su vietine virtuve, kino teatras ties gatvės kampu. Viešbučio kambarys, išklijuotas melsvai pil

kais popieriniais tapetais su didelėm išblukusiom gėlėm, emaliuota prausyklė, rudas kilimėlis prie lovos -viskas kaip reikiant. Pro langą jis matė priešais stovintį namą su sena iškaba „Baltiniai - šimtas tūkstančių“, uždarytą jo langą, kuris galbūt galėtų prasiversti ir išleisti neaiškią romantišką viltį. Pagaliau stalias, užtiestas balta, nuolat slystančia staltiese, kurią sėsdamas rašyti turėdavo nuimti. Viešbučio šeimininkė buvo maloni, bet santūri, o aukšto kambarinė - sena ir plepi. Tais metais Puatjė smarkiai lijo. Bernaras įsikūrė čia, nė kiek nesišaipydamas iš savęs, neironizuodamas. Elgėsi atsargiai, kaip užsienietis, pirkė daug laikraščių, antrą dieną gėrė daug baltojo vyno ir juodųjų serbentų likerio kokteilio. Nuo jo pavojingai įkaušo, pavojingai ta prasme, kad iškart prisiminė Žozė vardą. „Padavėjau, per kiek laiko galima prisiskambinti į Paryžių?“ Bet susilaikė neskambinęs.

Bernaras vėl ėmėsi romano. Pirmas sakinyss buvo moraliizuojantis: „Laimė - labiausiai šmeižiamas dalykas pasaulyje...“ Tas sakinyss Bernarui atrodė teisingas. Teisingas ir niekam nereikalingas. Bet jis švietė puslapio viršuje: / *skyrius*. *Laimė - labiausiai šmeižiamas dalykas pasaulyje. Žanas Žakas buvo laimingas žmogus, apie jį žmonės blogai kalbėjo*. Bernarui būtų labiau patikę pradėti kitaip: *Buasi kaimelis atsi-veria priešais keliautojo akis kaip tyki gyvenvietė, kurią saulė ir 1.1*. Bet negalėjo. Iš karto norėjo eiti prie esmės. Bet kokios gi esmės? Ką reiškia pati esmės sąvoka? Rytais jis valandą rašydavo, eidavo nusipirkti laikraščių, nusiskusti, pusryčiaudavo. Paskui padirbėdavo tris valandas, truputį paskaitydavo (Ruso) ir iki pietų eidavo pasivaikščioti. Paskui išsiruodavo į kiną, vieną kartą apsilankė Puatjė viešnamy-

j e, prastesniame už kitus, ir patyrė, kad susilaikymas panašioms dalykams suteikia aštresnį skonį.

Antra savaitė buvo daug sunkesnė. Romanas buvo nevykęs. Bernaras šaltai jį perskaitė ir pripažino, kad jis tikrai prastas. Beje, netgi ne prastas. Dar blogiau. Ne šiaip nuobodus, bet labai nuobodus. Jis rašė taip, kaip žmonės kerpasi nagus, be galo dėmesingai ir sykiu be galo išsiblaškęs. Be to, susidomėjo savo sveikata, stebėjo vėl sutrikusią kepenų veiklą, refleksų nervingumą, visus lengvus paryžietiško gyvenimo sukeltus negalavimus. Kartą po pietų jis pažiūrėjo į veidrodį ir nusisuko, užsimerkęs ir išskėtęs rankas, visu kūnu prigludo prie šaltos ir kietos sienos. Jis parašė trumpą nevilties kupiną laišką Alenui Maligrasui. Šis atsiuntė keletą patarimų: apsižvalgyti aplink save, nusigręžti nuo savęs ir t.t. Bernaras žinojo, kad tai kvaili patarimai. Niekas niekada neturi laiko pažvelgti į save, ir daugelis ieško kitų akių tik tam, kad jose pamatytų savo atspindį. Bernaras laikėsi neaiškiai jausdamas savo ribas. Jis nesileis suviliojamas kokios nors Puatjė gražuolės.

Bet tai niekam nereikalinga, jis tai žinojo, ir sukels tik naujas kančias. Jam reikėtų grįžti į Paryžių, pasikišus po pažastim beveik baigtą rankraštį. Netgi atiduoti jį savo leidėjui, kad išspausdintų. Ir pamėginti pamatyti Žozė. Ir pamiršti Nikolės žvilgsnį. Tuščias dalykas. Bet įsitikinimas, kad visa tai bergždžia, savotiškai jį ramino. Taip pat jis žinojo, kaip smagiai kalbėtų draugams apie Puatjė ir savo pramogas. Kokį malonumą patirtų pasakodamas apie tą pabėgimą ir matydamas nustebusias jų akis! Gal tie žvilgsniai net bylotų, koks jis originalus! Ir galų gale su koku vyrišku drovumu jis pasakytų: „Svarbiausia - daug dirbau". Jis jau žinojo, kaip

ištartų tuos žodžius. Bet jam tai nebuvo itin svarbu. Naktį pro atvirą langą jis klausėsi, kaip Puatjė lyja lietus, ir sekiojo akimis auksines retų automobilių šviesas: jiems pravažiuojant, ant sienos išryškėdavo didelės nublukusios rožės ir tuojau išnykdavo tamsoje. Išsitiesęs ant nugaros, pakišęs ranką po galva, atmerkęs akis, nejudėdamas Bernaras rūkė paskutinę šios dienos cigaretę.

*

Eduaras Maligrasas nebuvo kvailas. Tai buvo jaunuolis, gimęs laimei arba nelaimei, abejingumas jį būtų užsmaugęs. Taigi jis buvo labai laimingas, kad sutiko Beatrisę ir ją pamilo.

Džiaugsmas mylėti, su kuriuo ji niekad nebuvo susidūrusi, - nes daugelis mirtingųjų, nesulaukę į savo meilę greito atsako, laiko ją tragedija, - stebino Beatrisę. Si nuostaba neapleido Beatrisės porą savaitių - tiek Eduaras tikriausiai nebūtų laimėjęs nė savo grožiu. Beatrisė, nors ir nebuvo šalta moteris, nejautė didelio potraukio į fizinę meilę. Tačiau ji laikė tai sveiku dalyku ir vienu metu net manė, kad yra iš tų moterų, kurias valdo jausmai, ir tuo rėmėsi apgaudinėdama savo vyrą. Kadangi neištikimybė jos aplinkoje buvo reiškinys, ji greitai suvaidino žiauraus neišvengiamo išsiskyrimo sceną, smarkiai įskaudindama savo meilužį ir suerzindama vyrą, kuriam ji pagal trečio veiksmo taisyklės viską prisipažino. Beatrisės vyrui, garbiam prekybininkui, apdovanotam sveiku protu, iš tikrųjų atrodė kvaila, kad ji prisipažįsta turinti meilužį ir sykiu pareiškia, jog nori skirtis su juo. „Geriau patylėtu“, - galvojo jis, kai Beatrisė, be grimo, monotonišku balsu atgailavo.

Taigi Eduaras Maligrasas švytinčiu veidu laukdavo prie tarnybinio įėjimo į teatrą, prie kirpyklos durų, prie namsargės būsto. Jis neabejojo, kad vieną dieną bus mylimas, ir kantriai laukė, kada Beatrise duos jam ženklą. Deja, Beatrise priprato prie tos platoniškos meilės, o nieko nėra sunkesnio, kaip pakeisti šį įprotį, ypač tokiai pakvaišusiai moteriai. Atėjo vakaras, kai Eduaras palydėjo Beatrise iki jos namų ir paklausė, ar negalėtų užteiti išgerti paskutinės taurelės. Eduarui pateisinti reikia pasakyti, kad jis visai nežinojo ritualinės šio sakinio prasmės. Tiesiog, ilgai kalbėjus apie meilę, ji ėmė kamuoti troškulys, o be to, neturėjo nė santimo parvažiuoti namo. Mintis, kad džiūstančią burna teks grįžti pėsčiam, kėlė jam baimę.

- Ne, mielas Eduarai, - švelniai tarė Beatrise, - ne. Geriau eikite namo.

- Mane labai troškina, - pakartojo Eduaras. - Neprašau viskio, tik stiklinės vandens.

Ir droviai pridūrė:

- Bijau, kad tokiu metu kavinės jau nebedirbs.

Jie pasižiūrėjo vienas į kitą. Gatvės žibintas apšvietė Eduarą, išryškindamas subtilius jo veido bruožus. Buvo šalta, ir Beatrise ne be savotiško malonumo įsivaizdavo puikią sceną, kaip ji prie židinio įžūliai ir elegantiškai atsakys Eduarui. Taigi jie užlipo laiptais. Eduaras įkūrė ugnį, Beatrise paruošė užkąsti. Jie įsitaisė kampe prie židinio, Eduaras paėmė Beatrisės ranką ir pabučiavo; staiga pradėjo suvokti, kad daro tai, ką turi daryti. Jį šiek tiek krėtė drebulys.

- Eduarai, aš laiminga, kad mudu esame bičiuliai, - pradėjo Beatrisė svajingu balsu.

Jis palietė lūpomis jos delną.

- Matote, - kalbėjo ji toliau, - teatro aplinkoje - aš ją mėgstu, nes tai mano aplinka - yra tiek žmonių, nepasakyčiau, kad ciniškų, bet per anksti pasenusių, o jūs, Eduarai, esate jaunas ir turite toks likti.

Ji kalbėjo rimtai ir kartu žaismingai. Eduaras Maligrasas iš tikrųjų jautėsi labai jaunas; degančiais skruostais jis palietė lūpomis Beatrisės riešą.

- Paleiskite mane, - staiga tarė ji, - nereikia. Aš pasitikiu jumis, ir jūs tai žinote.

Jei būtų buvęs keleriais metais vyresnis, Eduaras nebūtų nusileidęs. Bet jis buvo jaunas, ir tai jį išgelbėjo. Jis atsis-tojo, vos neatsiprašė ir pasuko durų link. Beatrisė prarado savo sceną, elegantišką vaidmenį, jam išėjus ji nuobodžiaus, neužmigs. Tik viena replika galėjo ją išgelbėti^ Ir ji ją ištare:

- Eduarai. Jis

atsigrėžė.

- Neišeikit.

Ji ištiesė jam rankas lyg atsiduodanti moteris. Eduaras ilgai spaudė jas; paskui jaunystė, laimei, padarė savo, jis čiupo Beatrisę į glėbį, susirado jos lūpas ir sudejavo iš laimės, nes ją mylėjo. Vėlai naktį, padėjęs galvą ant miegančios Beatrisės krūtinės, jis tebešnabždejo meilės žodžius, o ji nė nežinojo, iš kokių svajonių ir kokio ilgesio ateina šie žodžiai.

V skyrius

Pabudęs šalia Beatrisės, Eduaras staiga pajuto tokį laimės antplūdį, kuris, kaip staiga suvoki, pateisina visą gyvenimą ir kurį vėliau, praėjus jaunystės apakimui, tikriausiai kaltini tavo gyvenimą pražudžius. Eduaras pabudo, pamatė pro blakstienas Beatrisės petį, ir jį nusmelkė neišdildomas prisiminimas, kuris nepalieka iki užmiegant ir kuris vos pabudus iškyla prieš akis. Jis pasijuto laimingas, ištiesė ranką, norėdamas paliesti nuogą Beatrisės nugarą. Tačiau Beatrisė žinojo, kad jos veido odai būtinas miegas, mat sveikais, natūraliais dalykais ji laikė vien alkį, troškulį, miegą. Ji pasislinko į kitą lovos kraštą. Ir Eduaras liko vienas.

Jis buvo vienas. Tebegyveno maloniais prisiminimais. Bet pamažu ėmė suvokti, kad tas miegas, tas vangstymasis yra noras išsisukti nuo meilės. Jam pasidarė baisu. Jis norėjo atgręžti Beatrisę į save, padėti galvą jai ant peties ir padėkoti. Bet prieš akis matė tik atkakliai atsuktą nugarą ir pergalingą miegą. Tada per antklodę, jau susitaikęs su likimu, paglostė tą ilgą, tariamai kilnų kūną.

Tai buvo simboliškas pabudimas, bet Eduaras to nesuprato. Tą akimirką jis negalėjo žinoti, kad jo meilė Beatrisei - tai tik tas žvilgsnis, įbestas į nugarą. Simbolius susikuriame mes patys; ir tik tada, kai mums nesiseka. Visiškai kitaip jautėsi Žozė, kuri pabudo tuo pačiu metu, pažvelgė į savo meilužio nugarą, stangrią ir lygią apyaušriu, ir prieš užmigdama nusišypsojo. Bet Žozė buvo daug vyresnė už Eduarą.

Nuo šiol Beatrisės ir Eduaro gyvenimas ėmė tekėti ramiai. Jis pasitikdavo ją prie teatro, ir jeigu jina norėdavo, juodu kartu pusryčiaudavo. Nors šiaip Beatrisė dievino pusryčius moteriškoje draugijoje, perskaičiusi, kad tai labai madinga Jungtinėse Valstijose, o kita vertus, galvodama, kad iš vyresnių draugių galima daug ko pasimokyti. Taigi dažnai ji pusryčiaudavo su senomis aktorėmis, kurios jai pavydėjo artėjančio pripažinimo, ir jeigu nebūtų buvusi tokia atspari, jų apmąstymai būtų įvarę jai menkavertiškumo kompleksą.

Pripažinimas neateina staiga, jis įteigiamas. Kurią nors dieną jis pasireiškia faktų, kurių suinteresuotas žmogus palaiko ženklų, o toks ženklas Beatrisei buvo teatro direktoriaus Andrė Žoljo, puikaus virėjo ir šiaip turinčio kitų gerų savybių žmogaus, pasiūlymas. Jis pasiūlė jai gana didelį vaidmenį spalio mėnesį statomoje pjesėje, be to, ir savo vilą Pietuose vaidmeniui ruošti.

Beatrisė norėjo paskambinti Bernarui. Ji laikė jį „protingu berniuku“, nors Bernaras jau daug kartų buvo paneigęs šį apibrėžimą. Ji nustebo sužinojusi, kad Bernaras išvažiavęs į Puatjė: „Ką galima veikti Puatjė?“

Ji paskambino Nikolei. Ta kalbėjo trumpai. Beatrisė paklausė:

- Atrodo, kad Bernaras išvažiavęs į Puatjė? Kas atsitiko?
- Nežinau, - atsakė Nikolė, - jis dirba.
- O kiek laiko jis ten?
- Jau du mėnesiai, - tarė Nikolė ir pravirko.

Beatrisė buvo sukręsta. Jos širdyje dar buvo likęs lašelis gerumo. Ji jau įsivaizdavo Bernarą beprotiškai išimylėjusį Puatjė mero žmoną, nes kaip kitaip galima iškęsti provincijoje? Beatrisė sutarė susitikti su vargše Nikolė, bet ją pa-

kvietė Žoljo ir ji, nedrįsdama atšaukti pasimatymo, paskambino Zozė.

Žozė buvo namie ir skaitė, nepatenkinta savo butu nei telefonu, kuris ją kartais suerzindavo, o kartais paguosdavo. Beatrisė paaiškino situaciją, sutirštindama spalvas. Žozė nieko nesuprato, nes vakarykščiai buvo gavusi gražų Bernaro laišką, ramiai analizuojantį savo meilę jai, ir neižiūrėjo ten jokios Puatjė ponios. Ji pažadėjo nuvažiuoti pas Nikolę, taip ir padarė, nes pažadus paprastai tesėdavo.

Nikolė pastorėjo. Žozė pastebėjo tai, vos įėjusi. Daugelis nelaimės ištiktų moterų priauga svorio, nes maistas veikia jas raminamai. Žozė paaiškino, kad ji atvažiavo vietoj Beatrisės, ir Nikolė, kurią Beatrisė terorizavo ir kuri labai gailėjosi, kad tada nesulaikė ašarų, lengviau atsiduso. Žozė buvo liekna, išraiškingo paauglės veido ir vagilės judesių. Nikolei, kuri negalėjo žinoti, kokia ji turtinga, atrodė, kad Žozė dar mažiau prisitaikiusi prie gyvenimo negu ji pati.

- Gal važiuojam į kaimą? - pasiūlė Žozė.

Ji gerai ir greitai vairavo didelį amerikietišką automobilį. Nikolė susigūžusi sėdėjo kamputyje. Žozė buvo nuobodu, bet ji sykiu neaiškiai juto, kad atlieka savo pareigą. Ji vėl prisiminė Bernaro laišką: „Žozė, aš myliu jus, man dėl to baisoka... Mėginu čia dirbti, bet nesiseka. Mano gyvenimas - tai lėtas sukinys be muzikos. Žinau, kad nemylite manęs, ir už ką mane mylėti? Tai lyg kraujomaiša, juk mes tokie „panašūs“. Rašau jums taip todėl, kad tai nieko nebeįpakeis. Noriu pasakyti, kad nuo to, ar aš rašysiu, ar ne, jau niekas nebeįpakeis. Tai tik vienatvės paguoda, susitaikymas su pačiu savimi, savotiškas tuštybės neigimas. Žinoma,

yra tas kitas vaikinąs, stovintis tarp mūsų, ir jis man nepatinka". Ir taip toliau. Žozė prisiminė beveik kiekvieną sakinį. Ji skaitė laišką

per pusryčius, kai Žakas skaitė *Lee Figaro*, užsakytą Žozė tėvo. Ji padėjo laišką ant staliuko lovos galvūgalyje. Jautėsi siaubingai susipainiojusi. Žakas švilpiniuodamas atsikėlė ir, kaip kiekvieną rytą, pareiškė, kad laikraščiuose nėra nieko įdomaus, ir ji niekaip negalėjo suprasti, kodėl jis su tokiu maniakišku įkarščiu juos skaito. „Gal jis nužudė kokią nors rentininke", - juokais pagalvojo ji. Paskui jis nusiprausė po dušu, išėjo iš vonios kambario apsivilkęs savo bajorinį chalata ir išbėgdamas į paskaitas pabučiavo Žozė. Ji nusistebėjo, kaip jis iki šiol dar jai neįgriso.

- Žinau vieną užėigą su malkomis kūrenamu židiniu, - tarė ji Nikolei, norėdama išblaškyti tylą.

Ką ji galėtų jai pasakyti? „Jūsų vyras mane myli, aš jo nemyliu, aš jo neatimsiu iš jūsų, ir jis mane užmirš". Bet jai atrodė, kad taip kalbėdama išduotą protingą ir subtilų Bernarą. Nikolei bet koks aiškinimas virstų nepakeliama kankyne.

Pusryčiaudamos jos kalbėjo apie Beatrisę. Paskui apie Maligrasus. Nikolė buvo įsitikinusi jų tarpusavio meile ir ištikimybe, o Žozė nepasakė, kad dėl ištikimybės ji klysta. Žozė jautėsi esanti gera ir pavargusi. Vis dėlto Nikolė buvo trejais metais už ją vyresnė. Bet Žozė niekuo negalėjo jai padėti. Niekuo. Tikra tiesa, kad kalbant apie vyrus prasikiša tam tikras moteriškas kvailumas. Žozė po truputį pradėjo nervintis, niekinti Nikolę, jos neryžtingumą vartant menu, paklaikusį jos žvilgsnį. Kavinėje ilgai tvyrojo tylą, kurią šiurkščiai pertraukė Nikolė:

- Mes su Bernaru laukiame kūdikio.

-Aš maniau... - buvo bepradedanti Žozė.

Ji žinojo, kad Nikolė jau turėjo du persileidimus ir kad gydytojai jai rekomendavo daugiau nebegimdyti.

- Noriu turėti nors vieną, - tarė Nikolė.

Ji sėdėjo nuleidusi galvą, ryžtingu veidu. Žozė žiūrėjo į ją apstulbusi.

- Bernaras žino?

-Ne.

„O Dieve, - pagalvojo Žozė, -ji, ko gero, pati normaliausia biblinė moteris. Tokia, kuri mano, kad norint susigražinti vyrą tereikia vaiko ir kuri stumia jį į tokią siaubingą padėtį. Aš niekad nebūsiu biblinė moteris. O Nikolė turbūt jaučiasi labai nelaiminga“.

- Reikia jam parašyti, - tvirtai tarė Žozė.

- Aš nedrįstu, - tarė Nikolė. - Visų pirma noriu tikrai žinoti... kad nieko neatsitiks.

- Man atrodo, kad privalote jam pasakyti.

Jeigu viskas vyks taip kaip ir anuos du kartus ir Bernaro nebus šalia... Žozė net išblyško iš baimės. Ji sunkiai įsivaizdavo Bernarą kaip tėvą. O Žaką... taip. Žakas sutrikęs stovėtų prie jos lovos ir nedrąsiai šypsotųsi žiūrėdamas į savo vaiką. Aišku, ji svaičioja.

- Grįžkime atgal, - tarė ji.

Iki Paryžiaus važiavo neskubėdama. Sukant į Eliziejaus laukus, Nikolė jai sugriebė už rankos.

- Nevežkite manęs tiesiai namo, - paprašė ji.

Jos balsas suskambo taip maldaujamai, jog staiga Žozė suprato, koks buvo jos gyvenimas: amžinas laukimas vienvėlyje, mirties baimė, ta paslaptis. Jai Nikolės baisiai pagailo. Jos

nuėjo į kiną. Po dešimties minučių Nikolė svyrinėdama pakilo iš vietos, ir Žozė nusekė paskui ją. Prausyklės buvo baisios. Ji prilaikė vemiančią Nikolę, uždėjo ranką ant sudrėkusios jos kaktos, jausdama pasišlykštėjimą, sumišusį su gailėsčiu. Grįžusi namo, Zozė rado Žaką, kuris, išklausęs jos pasakojimo, kaip ji praleidusi dieną, pareiškė užuojautą ir netgi pavadino „vargše senute“. Paskui, pirmąkart praleisdamas medicinos paskaitas, pasiūlė jai kur nors nueiti.

VI skyrius

Dvi dienas Žozė mėgino prisiskambinti Bernarui, norėdama paprašyti, kad jis grįžtų namo. Laiškus jam buvo galima siųsti tik iki pareikalavimo. Ji mėgino prikalbinti Nikolę nuvažiuoti į Puatjė, bet ši jokių būdu nesutiko; dabar ją kankino nepaliaujantys skausmai, kurie Žozė varė iš proto. Ji nutarė pati automobiliu važiuoti pas Bernarą ir paprašė Žako ją palydėti. Tačiau jis atsisakė nenorėdamas praleisti paskaitų.

- Bet mes nuvažiuosime ir tą pačią dieną grįšime, - primygtinai prašė Žozė. - Iš tikrųjų. Juk tai visai netoli.

Jai kilo noras jį primušti. Jam visada viskas buvo taip aišku, paprasta, jog ji būtų brangiai sumokėjusi, kad pamatytų jį nors vieną akimirką sumišusį, susijaudinusių bejėgį. Jis valdingai paėmė ją už peties.

- Tu puikiai vairuoji, mėgsti pabūti viena. Ir be to, būtų geriau, kad susitiktum su juo akis į akį. Jo istorijos su žmona man nerūpi. Man rūpi tik istorijos su tavim.

Tardamas paskutinius žodžius, jis mirktelėjo.

- O žinai, - tarė ji, - jau seniai...

- Nieko aš nežinau, - pertraukė jis. - O jeigu ką sužinosiu, tai išseisiu.

Ji nustebusi ir apimta kažkokio keisto, panašaus j viltį, jausmo žvelgė į jį.

- Pavyduliauji?

- Visai ne. Tiesiog nemėgstu su niekuo dalytis.

Jis ūmai prisitraukė ją prie savęs ir pabučiavo į skruostą. Pabučiavo taip negrabiai, kad Žozė apsvijio rankomis jo kaklą ir prigludo prie jo. Bučiavo jam kaklą, apdribusio megztinio petį, švelniai šypsodama ir mąsliu balsu kartodama: „Iš-eitum, išeitum?" Bet jis nejudėjo, nieko nekalbėjo, ir jai atrodė, kad ji įsimylėjo miške sutiktą lokį, kuris galbūt irgi ją myli, tik negali nieko pasakyti, nes gyvuliai nemoka kalbėti.

- Na, užteks, - sumurmėjo Žakas.

Taigi ji išsiruošė viena, anksti rytą sėdo prie automobilio vairo ir neskubėdama važiavo į žiemos apnuogintą kaimą. Buvo labai šalta, apšviestos blausios saulės, spindėjo ražienos. Žozė buvo nuleidusi automobilio stogą, pasistačiusi iš Žako pasiskolinto megztinio apykaklę, bet veidas šiurpo nuo šalčio. Kelias buvo tuščias. Vienuoliktą valandą ji sustojo kelio pakraštyje, nuo nušalusių rankų nusimovė pirštines ir užsidedė pirmąją šioje kelionėje cigaretę. Kurį laiką sėdėjo nejudėdama, atlošusi galvą ant atkaltės, užsimerkusi, lėtai traukdama dūmus į save. Nors ir buvo šalta, ji jautė, kaip saulė glosto akių vokus. Aplinkui buvo visiškai tylu. Atsimerkusi pamatė, kaip šalimais lauke nutūpė varna.

Žozė išlipo iš automobilio ir pasuko keliu tarp dviejų laukų. Ji žingsniavo taip, kaip vaikščiodavo Paryžiuje, nerūpės-

tingai ir sykiu nerimastingai. Praėjo ferma, keletą medžių, kelias bėgo tolyn lyguma kiek akys užmato. Po valandėlės atsigręžė ir pamatė ant plento tebestovinti savo ištikimą juodą automobilį. Grįžo lėtesniu žingsniu. Jai buvo gera. „Kažkoks atsakymas turi būti, - tarė ji garsiai, - o jeigu ir nėra..." Varna kranksėdama nuskrido. „Kaip gera taip atsikvėpti", - vėl garsiai tarė ji ir, numetusi ant žemės nuorūką, rūpestingai sutrynė ją koja.

Į Puatjė ji atvyko apie šeštą valandą ir ilgai ieškojo viešbučio, kuriame buvo apsistojęs Bernaras. Įmantrus ir tam sus „Prancūzijos ekiu" vestibulis jai pasirodė nelaimę lemiantis. Į Bernaro kambarį ją vedė ilgu koridoriais, išklotu gelsvai pilku pintu kilimu, už kurio kliuvo kojos. Bernaras rašė atsukęs nugarą į duris ir išsiblaškiusio žmogaus balsu tarė: „Prašom". Nustebintas tylos jis atsigręžė. Tik tada ji prisiminė jo laišką ir pagalvojo, kaip jis gali suprasti jos atvykimą. Ji žingtelėjo atgal. Bet Bernaras tarė: „Jūs atvažiuote!" ir ištiesė rankas į ją, o jo veidas taip nušvito, jog Žozė spėjo pagalvoti: „Štai laimingo žmogaus veidas". Jis ją laikė apkabinęs, jaudinamai lėtai vedžiojo veidą po jos plaukus, o ji stovėjo sukrėsta, su vienintele mintim galvoje: „Reikia pasakyti jam teisybę; tai bjauru, reikia jam pasakyti". Bet jis prabilo pirmas, ir kiekvienas jo žodis buvo kliūtis tiesai.

- Nesitikėjau, nedrįsau net pagalvoti. Tai per daug nuostabu. Kaip aš galėjau taip ilgai čia gyventi be jūsų? Koks keistas jausmas - laimė...

- Bernarai, - tarė Žozė, - Bernarai.

- Žinote, keista, bet tiesiog negalėjau įsivaizduoti, kad viskas įvyks būtent taip. Maniau, kad tai bus audringas susi-

tikimas, kad apipilsiu jus klausimais, o pasirodo, lyg būčiau sutikęs kažką labai pažįstamą, kažką, ko man taip trūko, - pridūrė jis.

- Bernarai, turiu jums pasakyti...

Bet ji jau žinojo, kad jis neleis jai baigti ir kad ji nutils.

- Nekalbėkite nieko. Tai pirmas tikras įvykis per tokį ilgą laiką.

„Turbūt taip ir yra, - galvojo Žozė. - Jis turi žmoną, kuri jį iš tikrųjų myli, kuriai iš tikrųjų gresia rimtas pavojus, bet kada gali įvykti nelaimė, tačiau vieninteliu tikru dalyku jis laiko šį klaidingą savo žingsnį, kurį aš jam padedu žengti. Štai ji, tikroji laimė - netikra meilės istorija. Ne, negalima pribaugti nuvaryto arklio". Ir Žozė nutarė nieko nesakyti. Ji galėjo tylėti, nes tai, ką jautė, nebuvo nei gailestis, nei ironija, tik begalinis pritarimas. Be abejo, kada nors ir ji, kaip Bernaras, klys ir manys esanti laiminga su nenuoširdžiu partneriu.

Jis nusivedė ją į „Komerccijos" kavinę paragauti jo pamėgto baltojo vyno ir juodųjų serbentų likerio kokteilio. Jis kalbėjo apie save ir apie ją, gražiai kalbėjo. Jau seniai niekas su ja taip nebuvo kalbėjęs. Ji jautė didžiulį nuovargį ir nepaprastą švelnumą. Prieš jos akis atsivėrė Puatjė miestelis: gelsvai pilka aikštė, reti juodai apsirengę praeiviai, smalsūs negausių lankytojų žvilgsniai, žiemos nuniokoti platanai - visa tai priklausė kažkokiam absurdo pasauliui, apie kurio egzistavimą ji visada žinojo, bet kurį dabar reikėjo atrasti iš naujo. Tą naktį, gulėdama šalia miegančio Bernaro, to ilgo, abejingo kūno, kuris jai truputį trukdė, kaip ir ranka, apkabiusi jos pečius, ji ilgai žiūrėjo į automobilių žibintų atšvaitus ant gėlėtų tapetų. Ji buvo rami. Po poros dienų galbūt pasakys Bernarui, kad reikia grįžti namo. Ji jam dova

noja dvi savo gyvenimo dienas, dvi laimingas dienas. Ir, be abejo, tai brangiai jai kainuos - ir jai, ir jam. Bet ji galvojo, kad Bernaras tikriausiai leido naktis panašiai, žiūrėdamas į žibintų atšvaitus ir į tas stambias, nedailias, per daug ryškias gėles. Ir kad ji gali dabar jį pakeisti, nors iš gailesčio pasirinkusi melo kelią.

VII skyrius

Andrė Zoljo nusprendė padaryti Beatrisę savo meilužę. Pirma, jis matė jos talentą, o antra - sėkmės troškimo aptemdytą protą. Ir viena, ir kita jį domino. Pagaliau jis nebuvo abejingas ir jos grožiui, ir mintis, kad iš jų būtų nebloga pora, tenkino niekad nesnaudžiantį jo estetinį jausmą. Sulaukęs penkiasdešimties metų, jis tebebuvo lieknas, netgi išdžiūvęs, šiek tiek atstumiančio, sarkastiško veido, o dėl nenatūraliai jaunatviškų judesių vienu metu net buvo laikomas pederastu, o tai iš dalies atitiko tiesą, nes estetizmo jausmas, kaip žinome, kartais veda į tam tikrus nukrypimus; Andrė Žoljo buvo viena iš tų vadinamųjų „spalvingų“ asmenybių todėl, kad meno pasaulyje elgėsi šiek tiek nepriklausomai ir įžūliai. Jis būtų buvęs nepakenčiamas, jeigu ne ta nuolatinė autoironija ir begalinis dosnumas.

Užkariauti Beatrisės širdį, žadant jai sėkmę, būtų buvę visai nesunku. Tie nebylūs sandėriai jam buvo per daug gerai pažįstami, kad suteiktų džiaugsmo. Jis nusprendė pakti į vieną vidinių Beatrisės dramų ir suvaidinti joje savo

vaidmenį, panašų į Moskos vaidmenį „Parmos vienuolyne“, bet Moskos - nugalėtojo. Žinoma, iki Moskos jam buvo toli, kaip ir Beatrisei iki Sanseverinos, galbūt tik vienintelis Eduaras Maligrasas savo žavesiu priminė Fabricijų. Bet argi tai svarbu? Jam patiko vidutiniški siužetai. Ir tik retkarčiais pajusdavo didžiulį, bet jau įprastą nusivylimą savo linksmu vidutinišku gyvenimu.

Taigi Beatrise atsidūrė tarp galios ir meilės, arba, tikriaus, tarp dviejų vyrų, įkūnijančių valdžią ir meilę. Iš vienos pusės ironiškas, kompromituojantis, teatrališkas Žoljo, iš kitos - švelnus, romantiškas ir gražus Eduaras. Ji džiūgavo. Reikėjo tvirtai nuspręsti, ką rinktis, ir dėl to Beatrisės gyvenimas pasidarė nuostabus, nors ji grynai profesiniais sumetimais aiškiai kryo į Žoljo. Todėl Eduarą apgaubė ypatingu dėmesiu ir švelnumu, kurio jis tikriausiai nebūtų susilaukęs būdamas padėties viešpats, nes gyvenimas, ką nors viena ranka atėmęs, gražina kita ranka.

Taigi Žoljo, nekeldamas jokių sąlygų, atidavė Beatrisei pagrindinį vaidmenį naujausioje savo pjesėje. Jis netgi pagyrė Eduaro grožį ir visiškai neišsidavė, kokie tolesni jo ketinimai. Bet aiškiai leido suprasti, kad jeigu Beatrisė kada nors paliktų Eduarą, jis būtų laimingas, galėdamas jį pakeisti. Tai atrodė lyg paprastas mandagumas, bet viskas buvo daug rimčiau, nes jis puikiai žinojo, kad tokios moterys kaip Beatrisė palieka vyrą tik tada, kai jau turi kitą. Beatrisė, kurią šis vaidmuo iš pradžių žavėjo, greitai pradėjo nervintis, paskui nerimauti dėl neapibrėžto Žoljo meilinosi. Lyginant su malonių Žoljo abejingumu, Eduaro meilė atrodė banali. Beatrisė mėgo būti nugalėtoja.

Vieną vakarą Žoljo nusivedė ją papietauti į Buživalį. Nak

tis buvo ne tokia vėsi kaip kitos, ir jie vaikštinėjo upės pakrante. Eduarui ji pasakė, kad pietaus pas savo motiną, griežtą protestantę, kuri neigiamai žiūri į lengvabūdį dukters elgesį. Sis melas, kuris jai kainavo tiek pat mažai kaip ir bet koks kitas melas, Beatrisei jau buvo įkyrėjęs. „Aš neprivalau niekam atsiskaitinėti“, - pagalvojo ji susierzinusi, meluodama Eduarui. Eduaras, beje, iš jos ir nereikalavo ataskaitos, tiktai prašė, kad ji leistų jam būti laimingam, ir nuoširdžiai nusiminė, kad negalės su ja papiegti. Tačiau Beatrisei atrodė, kad ji sužadino jam įtarumą, pavydą. Ji net nenujautė, kad jis ją myli su begaliniu jaunatvišku pasitikėjimu.

Einant Žoljo Beatrisę laikė už parankės, išsiblaškęs klausėsi, kaip ji žavisi baržomis. Su Eduaru Beatrisė mielai vaidindavo šiek tiek skeptišką, fatališką moterį su Žoljo, priešingai, apsimesdavo džiūgaujančiu vaiku.

- Kaip čia gražu! - kalbėjo ji. - Iš tikrųjų niekas nemokėjo papasakoti apie Seną ir ja plaukiančias baržas, gal tik Verlenas...

- Gal ir taip...

Žoljo buvo sužavėtas. Matė, kaip Beatrisė nukrypsta į ilgus poetinius išvedžiojimus. „Šiaip ar taip, galbūt esu su ja tik dėl to, kad ji mane linksmina“, - pagalvojo jis, ir ši mintis jį pradžiugino.

- Kai buvau jauna... - Beatrisė nutilo, norėdama išgirsti juoką, ir išgirdo. - Kai buvau visai maža, - vėl pradėjo ji, - aš vaikščiodavau pakrante ir galvodavau, kad pasaulis pilnas nuostabių dalykų, ir aš pati buvau kupina entuziazmo. Patikėkite, man ir dabar jo užtenka.

- Tikiu, - tarė Žoljo, jausdamas vis didesnę pasitenkinimą.

- Tačiau... kas mūsų laikais besidomi ir besižavi baržomis? Nei mūsų literatūra, nei kinas, nei teatras...

Žoljo tylėdamas linktelėjo.

- Pamenu, kai man buvo dešimt metų, - svajingai pradėjo Beatrisė... - Bet ar jums įdomūs mano vaikystės prisiminimai! - pertraukė ji savo kalbą.

Netikėta ataka nuginklavo Žoljo. Vieną akimirką jį apėmė panika.

- Geriau jūs papasakokite apie savo vaikystę, - tarė Beatrisė. - Aš jus taip menkai pažįstu. Esate tikra mįslė jus supantiems žmonėms...

Žoljo beviltiškai stengėsi prisiminti ką nors įdomaus iš vaikystės, bet atmintis jo neklausė.

- Aš neturėjau vaikystės, - atsakė jis graudžiai.

- Jūsų žodžiai kelia siaubą, - tarė Beatrisė, spausdama jam ranką.

Daugiau apie Žoljo vaikystę jie nebekalbėjo. Beatrisė, priešingai, apie savąją pripasakojo daugybę atsitikimų, kurie turėjo atskleisti jos, mažos mergytės, naivumą, baikštumą, žavesį. Ji susigraudino. Jos ir Žoljo ranka galiausiai atsidūrė pastarojo kišenėje.

- Jūsų ranka šalta, - ramiai tarė jis.

Ji nieko neatsakė, glustelėjo prie jo. Jis matė, kad Beatrisė jau priklauso jam, ir akimirką susimąstė, ar tikrai geidžia jos, - taip mažai šis faktas jį tedomino. Jis ją parvežė į Paryžių. Automobilyje ji prisiglaudė prie jo, padėjo galvą ant peties. „Darbas padarytas“, - šiek tiek pavargęs pagalvojo Žoljo ir nuvežė ją namo, nes jų pirmąją naktį norėjo praleisti pas ją. Kaip ir daugelis šiek tiek pavargusių žmonių, jis ieškojo savo nuotykiams naujų vietų. Tik prie vartų iš tylos ir

ilgai nejudančio jos kūno Žoljo suprato, kad ji miega. Jis švelniai ją pažadino, pabučiavo ranką ir dar nespėjusią atsikvošėti įsodino į liftą.

Ji rado Eduarą bemiegantį šalia užgesusio židinio, iš prasegtų marškinų kyšojo laibas mergaitiškas kaklas, ir staiga jos akyse pasirodė ašaros. Ji pravirko iš apmaudo, nes vis dar nežinojo, ar Žoljo ją myli, nes Eduaras pasirodė toks gražus, nors tas jo grožis buvo reikalingas tik restoranuose. Beatrisė jį pažadino. Jis pasakė, kad myli ją, bet jo mieguistai, blankūs žodžiai jos nė kiek nepaguodė. Kai jis panorą atsigulti šalia, Beatrisė nesutiko, apsimetusi, kad ją kankina migrena.

Tuo metu Žoljo žvaliai žingsniavo namo paskui kažkokią elegantišką damą ir įėjęs į barą pirmąkart pamatė visiškai nusigėrusį Aleną Maligrasą.

Po pirmojo vakaro, praleisto su Beatrisė, Alenas Maligrasas nusprendė, kad su ja nebesusitikinės, kad tiesiog nepakenčiama mylėti tokią užsidariusią, tokią nepanašią į save moterį, ir kad tik darbas gali jį išgelbėti. Kadangi Bernaras buvo išvažiavęs, jam teko didesnis darbo krūvis. Taigi jis pabandė, klausydamas subtilių Fani patarimų, užmiršti Beatrisę. Ir, aišku, nesėkmingai. Jis gerai suprato, kad aistra, užvaldžiusi žmogų, yra gyvenimo druska, be kurios aistrų pavergtas žmogus negali apsieiti ir be kurios lengvai apsieina, kai nėra pavergtas. Tačiau jis vengė Beatrisės. Tenkinosi kuo dažniau kviesdamas Eduarą pas save ir skausmingai mėgavosi visais jo laimės ženklais. Net pats jį prigalvodavo. Skustuvo žymės ant Eduaro kaklo virsdavo švelniu Beatrisės įkandimu - jis manė ją esant labai aistringą, nors sykį Bernaras nesusilaikė dėl to neprunkštelėjęs - paraudusios

sūnėno akys bei išvargęs veidas sukeldavo jam kančias. Jis valandų valandas sėdėdavo kabinete, vartydamas naujus rankraščius, rašydamas pastabas, dėliodamas korteles. Būdamas, prispaudžia liniuotę prie kartono, žaliu rašalu mėgina pabraukti pavadinimą, staiga sustoja, žalia linija išeina kreiva, kortelę reikia perrašyti, o širdis daužosi, nes visai netikėtai ateina į galvą per pietus ištartas Beatrisės sakiny. Pasakui išmeta kortelę į šiukšlių dėžę ir vėl viską pradeda iš naujo. Gatvėje jis susidurdavo su praeiviais, nebesisveikindavo su draugais, po truputį darėsi panašus į žavingą išsiblaškiusį intelektualą, koku visada jį laikė kiti.

Atsiversdavo laikraštį ties puslapiu „Spektakliai“, visų pirma todėl, kad tikėjosi ką nors rasti apie Beatrisę (o apie ją jau imta rašyti), ir dar dėl to, kad nerūpestingai permesdamas akimis teatro reklamas visada stabteldavo prie didžiulio *Ambigiu* teatro skelbimo, kur po spektaklio pavadinimu smulkiomis raidėmis išspausdinta Beatrisės pavardė. Jis, lyg sugautas darant ką nors bloga, iškart pakeldavo akis ir nieko nematydamas įsistebeilydavo į įprastines specialiųjų korespondentų paskalas. Kai jie susitiko su Zoljo, Alenas vakarykščiai plyštančia širdimi buvo perskaitęs, kad spektaklis neįvyks. Jis žinojo, kad kiekvieną vakarą dešimt minučių gali stebėti Beatrisę scenoje. Šiam norui iki tol jis sėkmingai priešinosi. Bet žinia, kad spektaklis neįvyks, jį pribaižė. Tą vakarą Alenas, be abejo, būtų ir nėjęs, bet apie tai jis negalvojo. Beatrisė... gražiausioji, smarkioji Beatrisė... Jis užsidengė rankomis akis. Nebeištvėrė. Grįžęs namo, rado Eduarą ir sužinojo, kad Beatrisė pietauja pas motiną. Bet tai Aleno nenuramino. Blogis buvo padarytas, ir Alenas pajuto, kaip stipriai jį tai paveikė. Jis pasiteisino turįs su kaž

kuo papietauti, apgailėtinai pasitrainiojo aplink „Florą“, susitiko porą bičiulių, kurie niekuo negalėjo jam padėti, tačiau, pamatę jį tokį išblyškusį, privertė išgerti vieną, po to antrą taurelę viskio. Daugiau silpnoms Maligraso kepenims ir nereikėjo. Jis gėrė toliau ir vidurnaktį atsidūrė šalia Žoljo, įtartiname bare Madlenos aikštėje.

*

Aleno būklė nekėlė jokių abejonių. Be to, išgėręs jis atrodė visai nekaip. Jo blyškus, sulysęs, pabrinkusiais vokais, virpančiais raumenimis veidas darėsi tiesiog nepadorus. Žoljo, stipriai paspaudęs jam ranką, nustebo. Jis nemanė, kad Maligrasas bare, pilname mergšių, galėtų vienas pats nusi-gerti. Aleną jis labai mėgo, tad jam pabudo smalsumas, žiaurumas, draugiškumas ir net susirūpinimas, nes Žoljo patiko tik tie jausmai, į kuriuos susilaukiama atsako. Visai suprantama, kad jie pradėjo kalbėti apie Beatrisę.

- Kiek žinau, tu duosi Beatrisei vaidmenį naujajame spektaklyje, - tarė Alenas.

Jis jautėsi laimingas. Išsekęs, bet laimingas. Baras aplink jį siūbavo.

Jis jau buvo pasiekęs tą meilės ir apsvaigimo stadiją, kai paskęsti savyje ir puikiausiai gali apsieiti be „kito žmogaus“.

- Aš ką tik su ja pietavau.

„Vadinasi, ji melavo“, - pagalvojo Maligrasas, prisiminęs, ką jam sakė Eduaras.

Jis buvo patenkintas, nes iš jos melo suprato, kad ji nemyli Eduaro, bet drauge ir nusivylė. Beatrisės melas dar labiau ją tolinio nuo jo, nes jis žinojo, kad ji galėtų priklausyti jam tik tuo atveju, jeigu jos elgesys būtų nepriekaištingas.

Bet jis toks nebuvo. Tačiau pirmiausia Alenas pajuto palengvėjimą.

- Ji šauni mergina, - tarė jis, - tiesiog žavinga.

- Labai graži, - pareiškė Zoljo kikendamas.

- Graži ir smarki, - pasakė Alenas įprastinius savo epitetus apie Beatrisę tokiu tonu, kad Zoljo net atsigrėžė į ją.

Valandėlę jie tylomis žiūrėjo vienas į kitą galvodami, kad nieko vienas apie kitą nežino, nors sako kits kitam „tu“ ir plekšnoja per petį.

- Jaučiu jai silpnybę, - gailiai išlemeno Alenas, stengdamasis, kad jo balsas skambėtų kuo natūraliau.

- Tai visai suprantama, - tarė Žoljo.

Jam kilo noras nusijuokti ir nuraminti Aleną. Pirmoji mintis, šovusi į galvą, buvo tokia: „Viskas turėtų susitvarkyti“. Bet tuoj suprato, kad tai netiesa. Beatrisė greičiau būtų atsidavusi vienaakiam seniui. Meilė irgi pirmenybę teikia turtingiems, o Alenas jautėsi vargšas. Zoljo užsakė dar dvi porcijas škotiško viskio. Jis nujautė, kad naktis bus ilga, ir džiaugėsi. Labiau už viską pasaulyje jam patiko persimainę veidai, glotnus stiklas rankoje, tylūs prisipažinimai, vakaronės iki aušros, nuovargis.

- Ką galiu daryti, būdamas tokio amžiaus? - paklausė Alenas.

Žoljo mirktelėjo ir tvirtu balsu atsakė:

- Viską.

Iš tikrųjų tai buvo „jų abiejų“ amžius.

- Aš jau nebegaliu tikėtis man skirtosios, - tarė Alenas.

- Niekas nebūna niekam skirtas, - tarė Žoljo kas atėjo į galvą.

- O ne, Fani buvo man skirta. Bet žinai, šiuo atveju tai

siaubinga. Esu kaip apsėstas. Jaučiuosi juokingas, lyg sirgčiau podagra. Dabar tik tuo ir gyvenu. Visa kita...

- Visa kita - tai literatūra, - tarė Žoljo kikendamas. - Aš žinau. Tavo bėda, kad Beatrisė nėra protinga. Ji garbėtroška, įsidėmėk, o tai mūsų laikais, kai žmonės nieko verti, šį tą reiškia.

- Aš galėčiau, - vėl pradėjo Alenas, - duoti jai šio to, ko ji, be abejo, neįtaria. Žinai, pasitikėjimas, pagarba, pagaliau tam tikras subtilumas... O! Ir dar...

Pastebėjęs Žoljo žvilgsnį, jis nutilo, neaiškiai mostelėjo ranka, išpildamas ant žemės truputį viskio. Jis tuoj atsiprašė šeimnininkės. Žoljo širdyje pabudo gailestis.

-Pamėgink, seni. Paaiškink jai visa tai. Jeigu ji ištars „ne“, viskas bus baigta. Ir tu tai žinai.

- Pasakyti dabar? Kai ji įsimylėjusi mano sūnėną? Tai reikštų prarasti vienintelį šansą, jei iš viso aš jį turiu.

- Klysti. Yra žmonių, apie kuriuos būtų galima pasakyti, kad jiems suvilioti reikia tam tikro laiko. Tai ne Beatrisės atvejis. Ji renkasi pati, ir laikas čia nesvarbu.

Maligrasas panardino rankas į plaukus. Kadangi jų buvo nedaug, vaizdas atrodė apgailėtinas. Žoljo galvoje sukosi neaiški mintis, kaip slapta perleisti Beatrisę tam miegam senukui Maligrasui, žinoma, kai ji jam pačiam nebebus reikalinga. Nieko nesugalvojęs, užsakė dar dvi taureles. Tuo tarpu Maligrasas kalbėjo apie meilę; viena mergina klausėsi jo, pritariamai linkčiodama galvą. Žoljo ją gerai pažinojo ir, palikęs jai Aleną, pasišalino. Virš Eliziejaus laukų kilo blyški drėgna aušra, ir ankstyvo Paryžiaus kvapas, gaivus kaimo kvapas jį valandėlę sustabdė, ir jis ilgai traukė tą kvapą į save, prieš užsidegdamas cigaretę.

Šypsodamasis sumurmėjo: „Puikus vakaras“ ir jaunatvišku žingsniu nuskubėjo namo.

VIII skyrius

- Paskambinsiu tau rytoj, - tarė Bernaras, ikišęs galvą pro automobilio langą. Jis tikriausiai jautė palengvėjimą, kad jie išsiskiria, kaip

esti karščiausių aistrų atvejais. Žmonės išsiskiria, kad turėtų laiko pasidžiaugti savo laime. Žozė jam nusišypsojo. Ji vėl pamatys naktinį Paryžių, išgirs automobilių gausmą ir grįš į savo įprastinį gyvenimą.

- Paskubėk, - tarė ji.

Ji pažiūrėjo, kaip Bernaras įėjo į savo viešbutį, ir nuvažiavo. Vakar ji jam pasakė, kad Nikolei gresia pavojus ir jis turi grįžti namo. Ji tikėjosi, kad jis pašoks iš vietos, išsigąs. Tačiau Bernaras tepasakė:

- Tai tu dėl to ir atvažiavai?

Ji pasakė „ne“. Pati nežinojo, kiek čia buvo niekšybės. Gal ir ji kaip Bernaras norėjo išsaugoti tas tris apsiblaususias dienas Puatjė ir jų keistą švelnumą: lėtus pasivaikščiojimus šaltyje, ilgus pokalbius, tylėjimą, švelnius judesius naktį - visa tai turėjo bendrą melo vardiklį, dėl kurio viskas atrodė beprasmiška ir keistai garbinga.

Ji grįžo namo apie aštuntą. Valandėlę padvejojusi, pasiteiravo kambarinę apie Žaką. Sužinojo, kad jai išvykus po dviejų dienų dingo ir jis, pamiršęs porą batų. Žozė paskam

bino buvusiu Žako adresu, bet ir iš ten jis buvo jau išsikraustęs; niekas nežinojo kur. Ji padėjo ragelį. Šviesa krito ant didžiulio svetainės kilimo. Žozė jautėsi nepaprastai išvargusi. Pasižiūrėjo į veidrodį. Jai buvo dvidešimt penkeri metai, veide jau buvo įsirežusios trys raukšlės. Ji be galo norėjo pamatyti Žaką. Žozė neaiškiai vylėsi, jog jis bus čia, apsi-vilkęs savo plačiu megztiniu, ir ji galės jam paaiškinti, kad jos išvykimas nieko nereiškia. Žozė paskambino Fani, ir ši pakvietė ją papietauti.

Fani buvo sublogusį. Alenas atrodė paskendęs apmąstymuose. Pietūs buvo beveik nepakenčiami, nes Fani stengėsi suteikti jiems aukštuomenės prašmatnumo. Atnešus kavą, Maligrasas pakilo, atsiprašė ir nuėjo miegoti. Fani, keletą akimirkų atlaikiusi klausiamą Žozė žvilgsnį, atsistojo, nuėjo prie židinio ir ėmė kažką tvarkyti. Ji buvo visai mažutė.

- Alenas vakar per daug išgėrė, nereikia ant jo pykti.

- Alenas per daug išgėrė?

Žozė juokėsi. Tai visiškai netiko Alenui Maligrasui.

- Nesijuokite, - staiga tarė Fani.

- Atleiskite, - pasakė Žozė.

Galiausiai Fani jai paaiškino, kad tai, kas buvo laikoma Aleno „užgaida“, gadina jiems gyvenimą. Veltui Žozė mėgino įtikinti Fani, kad ši istorija negali ilgai trukti.

- Beatrisės jis ilgai nemylės. Tai visai neįmanoma. Ji ža-vinga, bet tai būtybei svetimi meilės jausmai. Žmogus negali ilgai mylėti be atsako. Ar ji ne...

Ji nedrįso pasakyti: „Ar ji nenusileido?“ Kaip galima „nusileisti“ tokiam mandagiam žmogui kaip Alenas?

- Ne, aišku, kad ne, - tarė Fani piktai. - Atleiskite, Žozė, kad pasakoju jums visa tai. Jaučiuosi truputį vieniša.

Vidurnaktį Žozė išėjo. Ji visą laiką bijojo, kad išgirdęs jų balsus Maligrasas negrižtų. Nelaimės ir bejėgiška aistra ją baugino. Žozė išėjo iš ten lyg apdrabstyta purvu.

Ji turėjo surasti Žaką. Nors jis ir primuštų ją ar atstumtų. Šiaip būtų ar taip, kad tik išsispręstų tie neaiškumai. Ji pasuko Lotynų kvartalo link.

*

Naktis buvo tamsi, krapnojo. Baisu ir kvaila šitaip ieškoti Žako Paryžiuje, kai nuovargis kovoja su noru žūtibūt jį surasti. Jis kažkur yra: vienoje iš Sen Mišelio bulvarų kavinių ar pas kokį draugą, o galbūt pas kokią kitą merginą. Žozė nebepažino kvartalo, rūšys, kuriame ji šokdavo studijų metais, buvo pavirtęs turistų landyne. Ji suprato, kad nieko nežino apie Žako gyvenimą. Manė, kad tai tipiškas šiek tiek šiurkštokas studento gyvenimas, nes Žakas atrodė kiek brutalus. Dabar ji beviltiškai stengėsi prisiminti jam išsprūdusį kokį nors vardą ar adresą. Ji ėjo per kavines ir žvalgėsi, o studentų švilptelėjimai ir užgaulūs žodžiai ją žeidė lyg smūgiai. Ji negalėjo prisiminti, kada buvo tokia nusikamavusi ir apgailėtina. Nuojauta, kad paieškos tikriausiai bergždžios, o ypač prieš akis stovintis uždaras Žako veidas kėlė jai vis didesnę neviltį.

Žozė pamatė jį dešimtoje kavinėje. Jis stovėjo nusigręžęs ir žaidė elektrinį biliardą. Ji iš karto jį atpažino iš nugaros, palinkusios prie automato, ir taisyklingos formos pakaušio, apaugusio šviesiais šiurkščiais plaukais. Ji staiga pamanė, kad jo plaukai per ilgi, kaip Bernaro, ir kad tai turbūt būdinga vienišiams vyrams. Ji niekaip nesiryžo prieiti ir ilgokai stovėjo nejudėdama, nutirpusia širdimi.

- Ko nors pageidaujate?

Šeimininkė buvo likimo pirštas. Žozė priėjo. Tokioje vietoje jos paltas atrodė per daug elegantiškas. Ji nesąmoningai pasistatė apykaklę ir sustojo Žakui už nugaros. Pašaukė jį vardu. Jis atsisuko ne iš karto, ji pamatė, kaip raudonis staiga užliejo jo pakaušį, paskui skruosto kraštą.

- Nori su manim pasikalbėti? - pagaliau tarė jis.

Jie atsisėdo, bet jis nė nepažvelgė į ją. Tik kimiu balsu paklausė, ko ji norėtų išgerti, paskui - regis, visam laikui - nuleido akis ir įsisteilijo į kvadratinės savo rankas.

- Tu turi pamėginti mane suprasti, - tarė Žozė.

Ir pavargusiu balsu pradėjo pasakoti, nors visa tai dabar jai atrodė nerealu ir beprasmiška: Puatjė, Bernaras, jos apmąstymai. Ji sėdėjo priešais Žaką, jis buvo gyvas. Prieš ją vėl stūksojo tas standus, tvirtas kūnas, kuris tuoj nuspręs jos likimą ir kurį jos pasakojimas mažai tejaudino. Ji laukė, ir jos žodžiai tebuvo priedanga tam laukimui.

- Nemėgstu, kai mane palieka, - pagaliau prabilo jis.

- Bet čia visai kas kita... - buvo bepradedanti Žozė.

Jis pakėlė akis. Jos buvo pilkos ir degė įniršiu.

- Ne. Kai gyveni su vienu vyriškiu, netinka tris dienas praleisti su kitu. Štai ir viskas. Arba reikia perspėti.

- Bandžiau tau paaiškinti...

- Man nuspėjaut į tavo aiškinimus. Aš ne mažas berniukas, aš - vyras. Aš išėjau, net išsikrausčiau iš tavo buto.

Dar labiau įniršęs, jis pridūrė:

- Nedaug yra merginų, dėl kurių būčiau pakeitęs butą. Kaip tu mane suradai?

- Jau valandą ieškau po visas kavines, - tarė Žozė.

Ji pavargusi užsimerkė. Juodi ratilai po akimis, rodės, slėgte slegia skruostus. Valandėlę patylėjęs jis dusliai paklausė:

- Kodėl?

Ji pažvelgė į jį nesuprasdama.

- Kodėl jau valandą ieškai manęs?

Žozė vėl užsimerkė, atlošė galvą. Kakle tvinkсėjo vena. Ji išgirdo savo balsą:

- Man tavęs reikėjo.

Ir galų gale suvokusi, jog pasakė tiesą, pajuto, kad akys pritvinko ašarų.

Tą vakarą jis grįžo su ja. Atsidūrusi jo glėbyje, ji vėl patyrė, kas tai yra kūnas, glamonės ir palaima. Ji pabučiavo jam ranką ir užmigo, prispaudusi lūpas prie jo delno. Jis ilgai gulėjo nemiegodamas, paskui atsargiai užklojo Žozė pečius antklode ir nusisuko.

IX skyrius

Savo buto tarpduryje Bernaras susidūrė su dviem prasilenkiančiomis medicinos seserimis. Jį pervėrė nelaimės nuojauta ir apėmė bejėgiškumas pagalvojus, kaip visa tai reikės pakelti. Jis sustingo. Seselės jam pasakė, kad užvakar Nikolei buvo persileidimas, ir nors pavojus jai negresia, gydytojas Marenas nusprendęs dėl viso pikto palikti slaugę. Jos nužvelgė jį tarsi kaltindamos ir laukdamos pasiaiškinimo. Bet jis be žodžių praskyrė jas ir įėjo į Nikolės miegamąjį.

Silpnoje šviesoje, kurią skleidė žema porcelianinė lempa, dovanota Nikolės motinos, - Bernaras niekad taip ir neišdrįso jai pasakyti, kad ta lempa bjauri, - jis pamatė išblyš

kusį Nikolės veidą, kuriame stingsojo buka ir kartu ori nuolankaus gyvulio išraiška. Jį pamačius, nevirptelėjo nė vienas raumuo.

- Nikole, - pašaukė Bernaras.

Jis atsistojo ant lovos krašto ir paėmė jos ranką. Nikolė ramiai žiūrėjo į jį, paskui jos akys staiga pasruvo ašaromis. Jis atsargiai ją apkabino, ir ji nuleido galvą ant jo peties. „Ką daryti, - mąstė Bernaras, - ką pasakyti? O! Koks aš niekšas!" Jis ranka glostė jai galvą, jos ilgi plaukai painiojosi jam tarp pirštų. Negalvodamas pradėjo juos narplioti. Ji dar tebekarščiaavo. „Reikia ką nors pasakyti, - galvojo Bernaras, - turiu išdrįsti".

- Bernarai, - prabilo ji, - mūsų vaikas...

Ir prigludusi prie jo pradėjo raudoti. Po savo rankomis jis pajuto, kaip trūkčioja jos pečiai. Jis ją ramino: „Na, na, liaukis". Ir staiga suvokė, kad tai jo žmona, jo lobis, kad ji priklauso tik jam, galvoja tik apie jį, kad ji buvo per plauką nuo mirties. Kad tai vienintelis turtas, kurį jis turi ir kurio vos neprarado. Jį apėmė šventas nuosavybės jausmas ir toks veriantis gailestis jai ir sau pačiam, kad jis net nusigrėžė. „Ateidami į šį pasaulį mes rėkiame, nors ir visai be reikalo, o vėliau rėkimas darosi vis tylesnis". Tas keistas gumulas, kylantis jam gerklėje ir paliekantis jį bejėgį ant nemylimos Nikolės peties, grąžino į savo pradžią, prie to pirmojo riksmo. Visa kita buvo tik išsisukinėjimai, staigūs šuoliai, komedijos. Tą akimirką, nugrimzdęs į savo nevilgtį, jis pamiršo Žozė.

Vėliau kaip galėdamas ramino Nikolę. Buvo švelnus, kalbėjo apie bendrą jų ateitį, apie savo knygą, kuria sakėsi esąs patenkintas, apie vaikus, kurių greitai susilauksią. Vis dar kūkčiodama ji prisipažino, kad šį norėjo pavadinti Kristofu.

Jis pritarė, dar pasiūlė „Aną“, o ji juokėsi, nes puikiai žinojo, kad vyrai labiau mėgsta turėti mergaites. Tačiau jau tą patį vakarą Bernaras laukė progos paskambinti Žozė. Greitai surado dingstį - baigėsi cigaretės. Tabako krautuvėlės kartais būna daug naudingesnės, nei galima pamanyti. Kasininkė jį sutiko džiaugsmingai: „Pagaliau sugrįžote“. Prie baro jis išlenkė taurelę konjako ir paprašė žetono. Žozė jis pasakys: „Man jūsų reikia“, ir tai bus tiesa, ir tai nieko nepakeis. Kai Bernaras jai kalbėdavo apie jūdviejų meilę, ji sakydavo, kad meilė greitai praeina. „Po metų ar poros mėnesių tu manęs nebemylėsi“. Žozė vienintelė iš visų jo pažįstamų turėjo absoliučią laiko nuovoką. Kiti, taip pat ir jis pats, liūliuojami instinkto, norėjo tikėti, kad viskas trunka ilgai, kad jų vienatvė pagaliau baigsis.

Jis paskambino, bet niekas neatsiliepė. Bernaras prisiminė aną naktį, kai jam paskambinus ragelį pakėlė tas bjaurus tipas, ir patenkintas nusišypsojo. Ji tikriausiai miega susirietusi į kamuoliuką, atmetusi ranką, lyg norėdama ką nors apkabinti.

*

Eduaras Maligrasas atnešė liepžiedžių arbatos. Jau visą savaitę Beatrisė, norėdama pataisyti sveikatą, gėrė liepžiedžių arbatą. Jis padavė vieną puodelį jai, o kitą puodelį Žoljo, kuris pradėjo juoktis ir pareiškė, kad arbata bjauri. Todėl abu vyrai įsipylė škotiško viskio. Beatrisė pavadino juos girtuokliais, ir Eduaras, be galo laimingas, atsirėmė į krėslo atlošą. Jie grįžo iš teatro, kur jis buvo nuėjęs pasitikti Beatrisės, o ji pasikvietė Žoljo į namus išgerti paskutinės taurelės. Visi trys mėgavosi šiluma. Lauke lijo. Žoljo laidė sąmojį.

Beatrisė niršo. Jai nepatiko, kad Eduaras atnešė arbatos, lyg norėdamas parodyti, kad jaučiasi čia kaip namie. Ji jaučėsi sukompromituota. Visiškai pamiršo, kad Zoljo puikiai žino apie jų romaną. Niekas taip nesirūpina savo reputacija kaip persisotinusi moteris. Ji net pamiršo, kad pati pripratino Eduarą taip elgtis, nes laikydavo jį už pažą. Beatrisė pradėjo šnekučiuoti su Zoljo apie pjusę, ir nors Žoljo stengėsi įtraukti į pokalbį ir Eduarą, ji akivaizdžiai to vengė. Zoljo galų gale pasisuko į jį.

- Na o kaip laikosi draudimo agentūra?
- Puikiai, - atsakė Eduaras.

Jis paraudo. Šimtą tūkstančių frankų, kitaip sakant, du mėnesinius atlyginimus jis buvo skolingas savo direktoriui ir penkiasdešimt tūkstančių - Žozė. Jis stengėsi apie tai negalvoti, bet visą dieną ši mintis nedavė jam ramybės.

- Kaip tik tokio darbo man ir reikėtų, - negalvodamas tarė Žoljo. - Gyveni ramiai, neturi beprotiškų finansinių rūpesčių kaip statant pjusę.

- Turbūt jūs nesugebėtumėte dirbti tokio darbo, - tarė Beatrisė. - Nuo durų prie durų, ar panašiai...

Ji užgausiai nusijuokė, norėdama įskaudinti Eduarą. Sis nė nekrustelėjo. Tik nustebeš pažvelgė į ją. Žoljo kalbėjo toliau:

- Klystate, aš mokėčiau surasti klientų. Pasinaudočiau visomis galimomis įtikinimo priemonėmis: „Ponia, jūs taip prastai atrodo, tuoj mirsite, tad apsidrauskite, kad jūsų vyras, turėdamas tą nedidelę sumelę, galėtų dar kartą vesti".

Ir jis prapliupo juoktis. Bet Eduaras neryžtingai paprieštaravo:

- Vis dėlto jūs visai ne taip įsivaizduojate mano darbą. Aš

turiu kabinetą... kuriame nuobodžiauju, - lyg atsiprašydamas už tą akivaizdų didžiavimąsi „savo kabinetu“, pridūrė jis. - Bet iš tikrųjų aš tvarkau...

- Andrė, gal dar trupučiuką viskio? - pertraukė Beatrisė.

Valandėlę stojo tylą. Žoljo beviltiškai stengėsi pataisyti susidariusią padėtį:

- Ne, dėkoju. Kažkada mačiau labai gerą filmą „Draudimas mirties atveju“. Nematėte?

Klausimas buvo skirtas Eduarui. Tačiau Beatrisė nebesitvėdė. Ji norėjo, kad Eduaras išeitų, nors buvo aišku, kad jis liks, nes Beatrisė jau tris mėnesius leisdavo jam pasilikti. Jis neišeis ir miegos Beatrisės lovoje - vien apie tai pagalvojęs, jai darėsi mirtinai nemalonu. Ji galvojo, kaip jam atkeršyti.

- Žinote, Eduaras atvyko iš provincijos.

- Aš mačiau tą filmą Kane, - tarė Eduaras.

- Kanas - tai bent stebuklas! - vėl pradėjo tyčiotis Beatrisė.

Eduaras atsistojo, jam trupučiuką svaigo galva. Atrodė toks nustebęs, kad Žoljo prisiekė sau, jog vieną dieną privers Beatrisę už tai sumokėti.

Atsistojęs Eduaras dvejojo. Jis negalėjo nė pagalvoti, kad Beatrisė jo nebemyli ir kad jis ją netgi nervina; tai būtų jo dabartinio gyvenimo katastrofa, nieko panašaus jis nebuvo numatęs. Tačiau mandagiai tarė:

- Aš jums trukdau?

- Visai ne, - negailestingai atkirto Beatrisė.

Jis vėl atsisėdo. Tikėjosi, kad naktį, šiltoje lovoje, jiedu su Beatrisė išsiaiškins. Jos susijaudinęs veidas, prieblandoje toks gražus ir toks tragiškas, atsipalaidavęs kūnas bus jam geriausias atsakymas. Beatrisė buvo šaltoka, bet traukė jį fiziškai. Ir tas jos šaltumas, nejudrumas įkvėpdavo jį ieškoti

švelniausių, aistringiausių glamonių. Valandų valandas, parimęs ant alkūnės, jis žiūrėdavo į ją miegančią kaip jaunuolis į mirusią mylimąją.

Tą naktį ji buvo dar tolimesnė nei paprastai. Beatrisė nežinojo, kas tai yra sąžinės priekaištai. Tuo ji ir buvo žavinga. Eduaras miegojo prastai, jį kankino artėjančios nelaimės nuojauta.

Beatrisė nebuvo tikra dėl Žoljo jausmų, todėl neskubėjo išvaryti Eduaro. Niekas niekada taip beprotiškai ir beatodairiškai jos nebuvo mylėjęs, ir ji tai žinojo. Tačiau stengėsi susitikinėti su juo vis rečiau, ir Eduaras Paryžiuje pasijuto vienišas.

Iki šiol šiame mieste jis vaikščiodavo tik dviem maršrutais: nuo savo kontoros iki teatro ir nuo teatro iki Beatrisės buto. Kiekvienam pažįstamas tas mažylis pasaulėlis, kurį susikuria įsimylėjęliai kad ir pačiame didžiausiame mieste. Eduaras iš karto sutriko. Nesąmoningai pasukdavo įprastu keliu. Beatrisės ložė jam buvo atsakyta, ir jis kiekvieną vakarą pirkdavosi bilietą į teatrą. Spektaklį žiūrėdavo išsiblaškęs, laukdamas tik Beatrisės pasirodymo. Ji vaidino sąmoningą kambarinę. Išeidavo į sceną antrame veiksmo ir sakydavo jaunuoliui, per anksti atėjusiam pas savo meilužę:

- Pone, jūs turbūt dar nežinote, kad jeigu ateini pas moterį sutartu laiku, vadinasi, ateini laiku. Jeigu valandą pavėluoji - irgi ateini laiku. Bet jeigu ateini valanda anksčiau - ateini ne laiku.

Tie nereikšmingi žodžiai nežinia kodėl draskė Eduarui širdį. Jis laukdavo Beatrisės pasirodymo, atmintinai mokėjo tas tris replikas, o kai jas išgirdavo, užmerkdamas akis. Šie

žodžiai jam primindavo tuos laimingus laikus, kai Beatrisė dar neturėjo tų visų dalykinių pasimatymų, migrenų, pusryčių pas motiną. Jis nedrįso sau pasakyti: „Kai Beatrisė mane mylėjo“. Kad ir koks nenuovokus, jis visada jausdavo, kad yra jos meilužis, o ji - meilės objektas. Dėl to jį apimdavo kartus nepasitenkinimas, kurį vos išdrįsdavo suformuluoti: „Ji niekada nesiryš pasakyti, kad nebemyli manęs“.

Tačiau greitai, nors ir labai taupė pusryčių sąskaita, Eduaras negalėjo sau leisti nusipirkti bilieto net pristatomai kėdei. Su Beatrisė susitikinėdavo vis rečiau. Jis nedrįso nieko sakyti. Bijojo. Ir kadangi nemokėjo apsimetinėti, tie susitikimai virsdavo nebylių ir aistringų klausimų virtine ir galdindavo jaunajai moteriai nuotaiką. O šiaip Beatrisė mokė-

si naują vaidmenį kitoje Zoljo pjesėje ir, jeigu galima taip pasakyti, beveik nebematė Eduaro veido. Kaip, beje (reikia tai pripažinti), ir Zoljo veido. Pagaliau ji gavo vaidmenį, tikrą vaidmenį, ir geriausiu jos bičiuliu tapo miegamajame kabantis veidrodis. Jis atspindėjo nebe aukšto rudaplaukio jaunulio siluetą, bet aistringą devynioliktojo amžiaus heroję. Norėdamas pamiršti savo sielvartą ir aistrą Beatrisei, Eduaras pradėjo vaikštinėti po Paryžių. Per dieną sukardavo dešimt-penkiolika kilometrų, praeiviai matė jo sulysusį, išbadėjusį, išsiblaškusį veidą, - su tokiu veidu, jei tik būtų norėjęs, būtų patyręs daugybę nuotykių. Bet jis nieko nematė. Širdyje svarstė, mėgino suprasti, kas atsitiko, kuo jis prasižengė Beatrisei. Eduaras negalėjo žinoti, kad, priešingai, jis per daug nusipelnė, o tai irgi neatleistina. Vieną vakarą, galutinai nusivylęs ir dvi dienas nieko nevalgęs, jis atsідūrė prie Maligrasų durų. Įėjo į vidų. Dėdė rado sėdintį ant sofos, sklaidantį laikraštį su teatro repertuaru, ir labai nuste-

bo, nes Alenas dažniausiai skaitydavo „N. R. F.“ Juodu nustebę susižvalgė. Abu atrodė gana sunykę, bet nežinojo, kad dėl tos pačios priežasties. Įėjo Fani, pabučiavo Eduarą ir nusistebėjo, kad jis taip prastai atrodo. Ji pati, priešingai, atrodė atjaunėjusi ir linksma. Ji rimtai nusprendė nebekreipti dėmesio į Aleno išgyvenimus, ėmė lankytis grožio salonuose ir pasistengė, kad vyrui namuose būtų jauku. Ji puikiai žinojo, kad tai moterų žurnalo patarimas, bet kadangi protas šioje istorijoje, regis, buvo bejėgis, nedvejodama pasirinko šį patarimą. Pirmajam pykčiui praėjus, ji Alenui linkėjo tik laimės ar bent jau ramybės.

- Mielasis Eduarai, jūs atrodote toks išvargęs. Nejaugi nuo darbo? Reikia savimi pasirūpinti.

- Aš labai išalkęs, - prisipažino Eduaras.

Fani pradėjo juoktis:

- Eime į virtuvę. Dar liko kumpio ir sūrio.

Jie buvo beišeiną, bet Aleno balsas juos sulaikė. Balsas buvo toks lygus, jog suskambo beveik dainingai.

- Eduarai, ar matei „Operoje“ Beatrisės nuotrauką?

Eduaras prišoko ir pasilenkė per dėdės petį. Tai buvo Beatrisės, vilkinčios vakarine suknia, nuotrauka. „Jaunoji Beatrisė B. repetuoja pagrindinį vaidmenį „Y“ pjesėje „Atėnės“ teatre“. Fani kurį laiką žiūrėjo į vyro ir sūnėno nugaras, susiglaudusias ir palinkusias prie laikraščio, ir apsisukusi išėjo. Ji pažvelgė į nedidelį veidrodėlį, kabantį virtuvėje, ir garsiai tarė:

- Aš nervinuosi. Nepaprastai nervinuosi.

- Aš išeinu, - pasakė Alenas.

- Ar grįši šianakt? - švelniai paklausė Fani.

- Nežinau.

Jis nežiūrėjo į ją, nebežiūrėjo į ją. Dabar be graužaties leisdavo naktis, gerdamas su kažkokia baro mergina Madlenos aikštėje, o viskas baigdavosi jos kambaryje, nors dažniausiai jis jos net nepaliesdavo. Ji pasakodavo jam apie savo nuotykius su klientais, o jis nepertraukdamas klausydavo. Ji turėjo kambarį šalia Sen Lazaro geležinkelio stoties, po langais stovėjo gatvės žibintas, kurio šviesa pro langines ruožavo lubas. Kai būdavo smarkiai išgėręs, jis tuoju pat užmigdavo. Alenas nežinojo, kad merginai už jį moka Žoljo, jos prielankumą laikydamas susižavėjimu, kurį tokiam švelniam ir gerai išauklėtam vyriškiui ji, beje, iš tikrųjų pradėjo jausti. Alenas stengėsi negalvoti apie Fani, kurios gera nuotaika jį šiek tiek apramindavo.

- Jūs seniai valgėte?

Fani, kupina švelnumo, žiūrėjo, kaip godžiai Eduaras ryja maistą. Jis pakėlė akis ir, pamatęs šiltą jos žvilgsnį, pajuto jai begalinį dėkingumą. Susigraudino. Jautėsi labai vienišas ir nelaimingas, o Fani buvo labai miela. Jis skubiai išgėrė bokalą alaus, kad nuslinktų gumulas, spaudžiantis gerklę.

- Dvi dienas, - atsakė jis.

- Neturėjote pinigų?

Jis nuleido galvą. Fani įsižeidė:

- Eduarai, jūs išsikraustėte iš proto. Juk gerai žinote, kad mūsų namų durys visada jums atviros. Ateikite kada tik panorėsite ir nelaukite, kol nualpsite iš bado. Tai tiesiog juokinga.

- Taip, - tarė Eduaras, - aš juokingas. Juokingas, ir tiek.

Nuo alaus jam truputį apsvaigo galva. Pirmą kartą susimąstė apie tai, kaip galėtų atsikratyti tų meilės pančių. Suprato, kad gyvenime yra ir kitų dalykų. Draugystė, švelnu-

mas ir ypač kieno nors užuojauta, pavyzdžiui, Fani, tos nuostabios ir išmintingos moters, kuriai likimas lėmė ištėkėti už jo dėdės. Jie perėjo į svetainę. Fani pasiėmė mezginį, mat prieš mėnesį buvo pradėjusi megzti. Mezgimas nelaimingoms moterims yra vienas iš išsigelbėjimo būdų. Eduaras įsitaisė prie jos kojų. Jie užkūrė židinį. Ir vienas, ir kitas pasijuto geriau.

- Papasakokite, kas jums nesiseka, - po valandėlės pa-
prašė Fani.

Ji suprato, kad jis kalbės apie Beatrisę, ir staiga pajuto norinti apie ją kuo daugiau sužinoti. Beatrisė jai visada atrodė graži, gana gyvybinga, truputį kvailoka. Gal Eduaras paaiškins, kur slypi jos žavesys? Tuo labiau kad ji manė, jog Alenas myli ne ją, o savo vaizduotės sukurtą paveikslą.

- Juk jūs žinote, kad mes... na, Beatrisė ir aš...

Eduaras susipainiojo. Fani supratingai nusišypsojo, jis paraudo, ir tuo pat metu jį nusmelkė geliantis gailestis. Iš tikrųjų, visų šių žmonių nuomone, jis buvo laimingas Beatrisės meilužis. Dabar jau nebebuvo. Jis pradėjo trūksmingu balsu pasakoti. Ir kuo išsamiau stengėsi paaiškinti, pats suvokti savo nelaimės priežastis, tuo labiau viskas ryškėjo, ir Eduaras baigė pasakojimą padėjęs galvą Fani ant kelių, purtomas konvulsingo drebulio, nuo kurio jam darėsi lengviau. Fani glostė jo plaukus, virpančiu balsu vadino „vargšu vaikelį“. Ji nuliūdo, kai jis pakėlė galvą, nes jai patiko jo plaukų švelnumas.

- Atleiskite, - droviai tarė Eduaras. - Jau seniai jaučiuosi toks vienišas...

- Žinau, ką tai reiškia, - nepagalvojusi atsakė ji.

- Alenas... - pradėjo Eduaras.

Bet nutilo, staiga prisiminęs keistą Aleno elgesį ir išėjimą. Fani pamanė, kad jis viską žino. Ji papasakojo jam apie beprotišką savo vyro meilę ir susigriebė tik pamačiusi, kaip Eduaras, tai išgirdęs, apstulbo. Beje, ne tik apstulbo, bet ir įsižeidė. Mintis, kad dėdė gali mylėti ir geisti Beatrisės, pri-trenkė jį. Tada jis viską suprato, pagalvojo apie liūdinčią Fa-ni ir pagriebė jos ranką. Jis sėdėjo šezlonge prie jos kelių; buvo išsekintas sielvarto. Palinkęs į priekį, nuleido galvą Fani ant peties. Ji padėjo mezginį į šalį.

Jis užsnūdo. Kad ramiau miegotų, Fani užgesino šviesą. Ji nejudėjo, vos kvėpavo, jaunuolio alsavimas kuteno jai kak-lą. Fani buvo trupučiuką susijaudinusi, bet stengėsi apie nie-ką negalvoti.

Po valandos Eduaras pabudo. Jis sėdėjo tamsoje, pari-męs ant moters peties. Pirmasis jo judesys buvo vyro jude-sys. Fani priglaudė jį prie savęs. Paskui viskas klostėsi taip, kaip ir turėjo būti. Auštant Eduaras pramerkė akis. Jis gu-lėjo nepažįstamoje lovoje, o jo akių aukštyje, ant antklo-dės, ilsėjosi apmaustyta žiedais pagyvenusios moters ran-ka. Jis užsimerkė, paskui atsikėlė ir išėjo. Fani apsimetė mieganti.

Žozė paskambino Bernarui kitą rytą. Pasakė, kad turi su juo pasikalbėti, ir jis iškart suprato apie ką. Beje, jis visada tai žinojo ir net stebėjosi savo ramybe. Žozė jam buvo rei-kalinga, jis ją mylėjo, o ji jo - ne. Tie trys teiginiai nusakė visas jo kančias, visas jo silpnybes, ir jam būtų reikėję daug laiko jų atsikratyti. Trys dienos, praleistos Puatjė, bus vie-nintelė šių metų dovana, vienintelė akimirka, kai jis buvo tikras vyras, nes jautėsi laimingas. Juk nelaimė nieko neiš-moko, ir žmonės, pasidavę likimui, atrodo apgailėtina.

Lijo vis smarkiau, žmonės kalbėjo, kad pavasario dar nematyti. Bernaras žingsniavo paskutinį kartą pasimatyti su Žozė ir eidamas pamatė, kad ji jau laukia jo. Viskas vyko taip, kaip jis ir tikėjosi.

Jie sėdėjo ant suoliuko, be paliovos lijo, ir jie jautėsi nepaprastai pavargę. Žozė sakė, kad nebemyli jo, Bernaras kalbėjo, kad tai visai nesvarbu, ir nuo skurdžių judviejų žodžių jiems patiems darėsi graudu. Viskas vyko Santarvės aikštėje ant suoliuko, pro kurį be paliovos zujo automobiliai. Miesto žiburiai čia negailestingai ryškūs, lyg vaikystės prisiminimai. Jie sėdėjo susikibę už rankų, Bernaras - savo kenčiantį veidą palenkęs prie aplyto Žozė veido. Jie bučiavosi kaip aistringi meilužiai, nes abudu buvo nevykusiai sutvarkyto pasaulio atstovai, kuriems tai nė kiek nerūpėjo. Vis dėlto jie mylėjo vienas kitą. Ir sušlapusi cigaretė, kurią beviltiškai mėgino uždegti Bernaras, buvo tarsi jų gyvenimo atspindys. Kadangi jie jau žinojo, kad iš tikrųjų niekada neišmoks būti laimingi. Ir taip pat neiškiai suvokė, kad tai visai nesvarbu. Nė kiek nesvarbu.

Praėjus savaitei po vakaro, praleisto su Fani, Eduaras gavo teismo vykdytojo raštą, reikalaujantį sumokėti siuvėjui. Paskutinius pinigus jis išleido nusiųsdamas gėlių Fani, kuri paslapčia net nubraukė ašarą. Eduarui liko vienintelė išeitis, kuria jis jau ne kartą naudojos: Žozė. Šeštadienio rytą jis užėjo pas ją. Žozė nebuvo namie, bet jis rado Žaką, apsikrovusį medicinos knygomis. Šis pareiškė, kad Žozė grįš pusryčių, ir vėl kibo į mokslus.

Eduaras, nusiminęs, kad reikės laukti, vaikščiojo po svertinę. Jo drąsa tirpte tirpo. Jau buvo beketinąs sugalvoti ko-

kią nors kitą savo apsilankymo priežastį, bet įėjo Žakas, pasižiūrėjo į jį nepermanomu žvilgsniu ir pasiūlęs cigaretę atsisėdo priešais. Tyla pasidarė nebepakenčiama.

- Regis, jums nelinksma, - pagaliau prabilo Žakas.

Eduaras linktelėjo galvą. Žakas draugiškai žiūrėjo į jį.

- Aišku, tai ne mano reikalas. Bet aš retai sutinku žmogų, kuris, atrodo, turi rimtų nemalonumų.

Nedaug trūko, ir jis būtų švilptelėjęs iš susižavėjimo. Eduaras nusišypsojo. Žakas jam patiko. Jis nebuvo panašus nei į tuos geltonsnapius teatralus, nei į Žoljo. Eduaras vėl pasijuto esąs jaunas vyras.

- Moterys, - trumpai paaiškino jis.

- Vargšelis! - tarė Žakas.

Jie ilgokai tylėjo, kiekvienas pasinėręs į savo prisiminimus. Žakas kostelėjo:

- Žozė?

Eduaras papurtė galvą. Jis panoro nustebinti pašnekovą:

- Ne. Aktorė.

- Nepažįstu. - Ir pridūrė: - Su jomis irgi tikriausiai ne lengva.

- Tai jau taip! - pritarė Eduaras.

- Einu paklausti, ar galima gauti ko nors išgerti, - tarė Žakas.

Jis atsistojo, praeidamas pro Eduarą draugiškai, nors gal kiek per stipriai, paplekšnojo per petį, ir grįžo su buteliu bordo rankoje. Parėjusi Žozė rado juos abu labai linksmiai nusiteikusius. Jie tujino vienas kitą ir nesivaržydami kalbėjo apie moteris.

- Laba diena, Eduarai. Jūs nekaip atrodote.

Eduaras jai labai patiko. Ją jaudino jo beginklė išvaizda.

- Kaip laikosi Beatrisė?

Žakas davė jai ženklą, bet Eduaras tai pamatė. Visi trys susižvalgė, ir Žozė prapliupo juoktis.

- Man atrodo, kad kažkas ne taip. Kodėl jums nepapusrėčiavus su mumis?

Jie kartu praleido popietę, vaikščiodami po mišką ir kalbėdami apie Beatrisę. Eduaras ir Žozė, susikibę už parankių, ėjo iš vienos alėjos į kitą, o Žakas landžiojo po tankumynus, mėtė kankorėžius tarsi miškinis, bet retkarčiais grįždavo ir pareikšdavo, kad ta Beatrisė nusipelnė geros pylos, ir baigta. Žozė juokėsi, ir Eduaras jautėsi truputį paguostas. Pagaliau jis prisipažino, kad jam reikia pinigų, ir Žozė liepė dėl to nesisirūpinti.

- Bet aš manau, kad man labiausiai trūksta draugų, - raus damas tarė Eduaras.

Žakas, kuris kaip tik tuo metu sugrįžo, pasakė, kad draugų jis jau turi, bent jau dėl jo galys neabejoti. Žozė jam priitarė dar karščiau. Nuo to laiko jie vakarus leisdavo drauge. Buvo vienas kitam draugiški, jauni ir gana laimingi.

Kasdieniai susitikimai su Žozė ir Žaku jį ramino, tačiau drauge ir varė į neviltį. Iš jo pasakojimo apie paskutines romano su Beatrise dienas Žozė ir Žakas nusprendė, kad jis jau viską prarado. O Eduaras dėl to dar nebuvo tikras. Kartais tarp dviejų repeticijų jis susitikdavo Beatrise, ir retsykiais ji švelniai jį pabučiuodavo, pavadindavo „brangučiu" arba visai nežiūrėdavo į jo pusę ir atrodydavo labai išvargusi. Eduaras nutarė viską išsiaiškinti, nors žodį „išsiaiškinti" laikė nevykusiu.

Jis rado Beatrisę kavinėje priešais teatrą. Ji buvo graži kaip niekada - pavargusi, tragiška, kilnia veido išraiška, ku

ri jam taip patiko. Tai buvo viena iš tų dienų, kai ji atrodė davė išsiblašiusi, o jis taip norėjo, kad tai būtų diena, kai ji būna švelni, tada būtų turėjęs daugiau vilties išgirsti ją sakant: „O taip, aš tave myliu“. Ir vis dėlto jis ryžosi su ja pasikalbėti.

- Kaip sekasi naujoji pjesė?

- Turėsiu repetuoti visą vasarą, - atsakė Beatrisė.

Ji skubinosi išeiti. Repeticijoje turėjo dalyvauti Žoljo. Beatrisė vis dar nežinojo, ar jis ją myli, ar jos geidžia, ar jo akyse ji yra tik aktorė.

- Turiu jums ką pasakyti, - tarė Eduaras.

Jis nuleido galvą. Beatrisė žiūrėjo į švelnius jo plaukus, kuriuos kažkada taip mėgo glostyti. Ji buvo jam visiškai abejinga.

- Aš myliu jus, - tarė Eduaras nežiūrėdamas į ją. - Man atrodo, kad jūs manęs nemylite arba jau nebemylite.

Jis karštai troško, kad ji patvirtintų tai, ko jis dar tikėjosi. Nejaugi tos naktys, dejonės, juokas... Bet ji tylėdama žvelgė virš jo galvos.

- Atsakykite, - pagaliau paprašė jis.

Eduaras nebeištvėrė. Tegu ji ką nors pasako! Jis kankinosi ir po stalu nevalingai gniaužė rankas. Beatrisė tarsi pabudo iš miego. Ji pagalvojo: „Kaip nemalonu!“

- Mielasis Eduarai, jūs turite suprasti. Nors jūs man labai patinkate, aš jūsų nebemyliu. Bet kažkada labai mylėjau.

Ji atkreipė dėmesį, kokią svarbią vietą jausmų pasaulyje užima žodis „labai“. Eduaras pakėlė galvą.

- Netikiu, - liūdnai tarė jis.

Jie pažvelgė vienas kitam į akis. Taip atsitikdavo nedažnai. Ji norėjo sušukti: „Ne, aš niekada jūsų nemylėjau. Na ir

kas? Kodėl turėčiau jus mylėti? Kodėl reikia ką nors mylėti? Manote, kad daugiau neturiu ko veikti?" Beatrisė prisiminė teatro sceną, blyškiai apšviestą prožektorių arba skendinčią tamsoje, ir ją apėmė begalinis džiaugsmas.

- Gerai, netikėkite manim, - toliau kalbėjo ji. - Bet aš visada liksiu jūsų bičiulė, kad ir kas atsitiktų. Eduarai, jūs nuostabus.

Jis tyliai ją pertraukė:

- Bet naktį...

- Ką reiškia: „naktį"? Jūs...

Ji nutilo. Eduaras jau buvo išėjęs. Kaip pamišęs jis žingsniavo gatvėmis kartodamas: „Beatrisė, Beatrisė" ir norėdamas kur nors trenktis į sieną. Jis jos nekeitė, jis ją mylėjo, o prisiminęs pirmąją naktį pajusdavo linkstant kojas. Jis ilgai vaikščiojo, paskui užsuko pas Žozė. Ji pasodino jį, padavė didelę taurę svaigalų ir nieko neklausinėjo. Jis užmigo kaip užmuštas. Kai pabudo, rado atėjusį Žaką. Jie visi trys išėjo į miestą ir visiškai nusigėrę grįžo pas Žozė. Eduaras buvo paguldytas svečių kambaryje. Ten pragyveno iki vasaros. Jis tebemylėjo Beatrisę ir, kaip jo dėdė, laikraštį pradėdavo skaityti nuo teatrų repertuaro.

Vasara užgriuvo Paryžių kaip akmenų kruša. Visi šmirinėjo požeminiiais savo įpročių ar aistrų takais, bet ryški birželio saulė privertė juos pakelti apdujusias naktinių žvėrių galvas. Reikėjo kur nors išvažiuoti, ieškoti praėjusios žiemos tęsinio ar prasmės. Kiekvienas pajuto tą laisvę, vienatvę, kuri ateina kartu su artėjančiomis atostogomis, ir kiekvienas galvojo, su kuo ir kaip tas atostogas praleis. Tik Beatrisė, kuri turėjo repetuoti, nors ir padėjuodama, išvengė

tos problemos. O Alenas Maligrasas nežmoniškai gėrė, ir šio nuosmukio kaltininkė buvo Beatrisė. Jis įprato sakyti: „Turiu mėgstamą darbą, nuostabią žmoną, puikų gyvenimą. Ko daugiau reikia?“ Ir į tą „ko daugiau reikia“ niekas nesugebėjo atsakyti. Žoljo jam paprasčiausiai atkirto, kad jis šiek tiek per vėlai suradęs šį posakį. Bet, aišku, girtuokliauti niekada nevėlu.

Taigi Alenas Maligrasas, pajutęs savotišką vidinę sumaišytį, rado būdą, kaip jos atsikratyti. Tas būdas, kurio dažniausiai griebiasi labai jauni žmonės, buvo merginos ir alkoholis. Čia ir slypi tų didžiųjų ir ankstyvųjų aistrų - pavyzdžiui, meilės literatūrai, - nemalonią pusę; šios aistros visada perėina į mažesnes, bet stipresnes ir dar pavojingesnes, nes yra vėlyvos. Alenas joms atsiduodavo su dideliu pasitenkinimu, lyg pagaliau būtų atgavęs ramybę. Jo gyvenimas virto audringų naktų virtine, nes jo draugužė Žaklina buvo tokia miela, jog net keldavo jam pavydo scenas, kuriomis jis žavėjosi, ir virtine dienų, kurias jis praleisdavo tarsi ištiktas komos. „Aš esu kaip Bodlero svetimšalis, - sakydavo jis pritrenktam Bernarui, - žiūriu į debesis, nuostabius debesis“.

Bernaras galėjo suprasti, kad Alenas myli tą merginą, bet nesuprato, kaip jam gali patikti toks gyvenimas. O kartu jautė ir neaiškų pavydą. Jam irgi būtų patikę šitaip gerti, pamiršti ^v Zozė. Bet gerai žinojo, kad išsivaduoti iš meilės nenori. Vieną popietę Bernaras užėjo pas Fani kažkokiu praktišku reikalu, ir jį nustebino jos lieknumas bei karinga laikysena. Jie pradėjo kalbėti apie Aleną, nes jo alkoholizmas niekam nebuvo paslaptis. Bernaras buvo apsikrovęs darbais savo įstaigoje ir per daug apstulbęs nuo tokios įvykių tėkmės, kad ką nors pakeistų.

- Kuo aš galėčiau padėti? - paklausė Bernaras.

- Niekuo, - ramiai atsakė Fani. - Aš niekada iki galo jo nesupratau, be abejo, ir jis pats savęs nesuprato. Mano nuomone, kai dvi būtybės gyvena drauge dvidešimt metų ir taip viena kitos nepažįsta...

Jos veidas skausmingai persikreipė, ir tai sukrėtė Bernarą. Jis paėmė Fani ranką ir nustebo, kaip gyvai ji ją ištraukė ir nuraudo.

- Alenui krizė, - tarė jis. - Tai nėra labai rimta...

- Viskas prasidėjo nuo Beatrisės. Ji įteigė Alenui, kad jo gyvenimas tuščias... Taip, taip, žinau, - tarė ji pavargusiu balsu, - aš esu gera gyvenimo draugė.

Bernaras prisiminė aistringus Aleno pasakojimus apie naująjį savo gyvenimą: kokią reikšmę jis teikė toms apgailėtinoms scenoms Madlenos aikštės bare, kaip smulkmeniškai apie viską kalbėjo. Bernaras pabučiavo Fani ranką ir išėjo.

Ant laiptų susidūrė su Eduaru, einančiu aplankyti Fani. Eduaras niekad su ja nekalbėjo apie tą kartu praleistą naktį. Tik Fani bespalviu balsu padėkojo už gėles, kurias Eduaras atsiuntė jai kitą rytą. Jis paprasčiausiai atsisėdavo prie jos kojų, ir jie pro stiklines duris žiūrėdavo į besileidžiančią virš Paryžiaus kaitrią birželio saulę.

Išsiblaškę, įsisvajoję, jie kalbėdavo apie gyvenimą, kaimą, ir tai tik stiprino naujai atsiradusią Fani nuojautą apie pasaulio pabaigą.

Eduaras, sėdėdamas prie jos kojų, leidosi liūliuojamas skausmo, kuris po truputį rimo. Jam buvo labai nesmagu, kad kas trys dienos Fani kviečiasi jį pas save, lyg norėdama patikrinti, ar jis nepadarė jai nieko blogo. Paskui su paleng

vėjimu ir netgi pralinks mėjęs jis grįždavo į Žozė butą. Ten rasdavo Žaką, kuris nepaprastai jaudinosi dėl artėjančių egzaminų, ir Žozė, palinkusią prie žemėlapių, nes birželio pabaigoje jie visi trys turėjo važiuoti į Švediją.

*

Jie išvyko numatytu laiku. O Maligrasai mėnesiui buvo pakviesti į kaimą pas draugus. Alenas leido dienas ieškodamas kur išgerti. Tik Bernaras visą vasarą liko Paryžiuje, rašė romaną, o Nikolė ilsėjosi pas savo tėvus. Beatrisė nutraukė repeticijas ir išvažiavo pas motiną prie Viduržemio jūros, kur sukėlė tam tikrą pagyvėjimą. Ištuštėjęs Paryžius aidėjo nuo nepavargstančio Bernaro žingsnių. Štai ant šito suoliuko jis paskutinį kartą bučiavo Žozė, iš šio baro skambino jai tą siaubingą naktį, kai ji buvo ne viena, čia jis buvo sustojęs tą vakarą, kai jie sugižo ir jis, nepaprastai laimingas, galvojo, kad pagaliau turi tai, ko norėjo... Jo rašomasis stalas, apšviestas saulės, buvo dulkėtas, jis daug skaitė, tarpais jį apimdavo visiška ramybė, tarpais vėl apnikdavo keistos įkyrios mintys. Žingsniuodavo saulės nuauksintų tiltų link, kamuojamas širdgėlos ir skausmingų prisiminimų. Stebint spindintį Paryžių, jam prieš akis išplaukdavo lietingas Puatjė. Paskui, rugsėjo mėnesį, sugrižo ir kiti; jis sutiko Žozė, važiuojančią automobiliu, ji sustojo prie šaligatvio pasikalbėti. Jis pasirėmė į automobilio dureles ir, žvelgdamas į liesą įdegusį jos veidą, krintančius juodus plaukus, galvojo, kad niekad nenustos mylėjęs šios moters.

Taip, kelionė sekėsi gerai. Švedija graži. Eduaras įvertė juos į griovį, bet jie rimtai nenukentėjo, nes Žakas... Ji nutilo. Jis negalėjo sulaikyti prasiveržusio pykčio:

- Pasirodysiu storžievis, bet man regis, kad tokie ramūs džiaugsmas jums visai netinka.

Ji neatsakė, tik liūdnai nusišypsojo.

- Prašau atleisti. Aš neturėčiau kalbėti apie ramius ar ne ramius džiaugsmus. Žinau, kad turiu jums būti dėkingas už vienintele šiais metais laimingas akimirkas...

Ji uždėjo savo ranką ant jo rankos. Jų rankos buvo panašios formos, tik Bernaro didesnės. Ir vienas, ir kitas tai pastebėjo, bet nieko nepasakė. Ji nuvažiavo, o jis sugrįžo namo. Nikolė buvo laiminga, nes liūdesio prislėgtas Bernaras tapo ramus ir malonus. Taip būdavo visada.

*

- Beatrise, jūsų eilė.

Beatrisė išnirio iš tamsos į ryškiai apšviestą scenos dalį ir ištiesė ranką. „Nieko nuostabaus, kad ji tokia tuščia, - stauga pamanė Žoljo. - Visą šią erdvę, visą tą tylą ji kasdien turi pripildyti, negalima iš jos reikalauti...“

- Tik pažiūrėkit... jai visai neblogai sekasi.

Žurnalistas, sėdintis šalia jo, negalėjo atitraukti akių nuo Beatrisės. Vyko paskutinės repeticijos, ir Žoljo jau žinojo: Beatrisė taps metų įvykiu, o galbūt ir garsia aktore.

- Papasakokite šiek tiek apie ją.

- Ji papasakos apie save pati, seni. Aš esu tik šio teatro direktorius.

Žurnalistas nusišypsojo. Visas Paryžius numanė apie jų romaną. Žoljo visur ją vesdavosi su savim. Bet kadangi buvo romantikas, jų santykiams „legalizuoti“ laukė premjeros - dideliame Beatrisės apmaudui, mat jai atrodė daug geriau turėti meilužį. Jeigu jis nebūtų jos taip sukompromitavęs, ji būtų mirtinai ant jo supykusi.

- Kaip jūs susipažinote?

- Ji jums papasakos. Ji moka pasakoti.

Beatrisė tikrai nepriekaištingai elgėsi su spauda. Į klausimus atsakinėdavo mandagiai, bet ir iš aukšto, kaip tikra „teatro dama“. Laimė, ji dar nebuvo išgarsėjusi, nesifilmavo kine, nebuvo įsivėlusį į jokią skandalingą istoriją.

Šypsodamasi ji priėjo prie jų. Žoljo juos supažindino.

- Palieku jus. Beatrisė, lauksiu jūsų teatro bare.

Jis atsitolino. Beatrisė nulydėjo jį akimis, jos ilgas žvilgsnis buvo skirtas įtikinti žurnalistą, kuo jis ir taip tikėjo, paskui ji atsigręžė jo pusėn.

Po pusvalandžio ji susirado Žoljo, geriantį džiną su toniku, pagyrė jo protingą pasirinkimą ir užsisakė to paties. Beatrisė siurbčiojo per šiaudelį, retkarčiais pakeldama į Žoljo dideles tamsias akis.

Žoljo susigraudino. Kokia ji miela su tais savo nedideliais spektakliais, karštomis ambicijomis! Koks keistas dalykas toje didžiulėje gyvenimo komedijoje sėkmės skonis!.. Jis pasijuto kosmoso siela.

- Brangioji Beatrisė, kokios niekingos visos mūsų pastarųjų dienų pastangos...

Jis pradėjo ilgą kalbą. Žoljo nepaprastai mėgo kalbėti; apie dešimt minučių jis jai kažką aiškino, ji atidžiai klausėsi, paskui trumpai apibendrino jo mintį vienu nuostabiai išmintingu ir paprastu sakiniu, norėdama jam parodyti, kad viską suprato. „Na, jeigu ji apibendrino, vadinasi, tai apibendrinama“. Ir, kaip ir kiekvieną kartą, kai susidurdavo su savo paties vidutinybe, ji užplūdo savotiškas begalinis pasitenkinimas.

- Iš tikrųjų, - galų gale sutiko ji. - Mes tokie nereikšmingi. Laimė, dažnai to nepastebime. Kitaip nieko neveiktume.

- Teisingai, - nudžiugo Žoljo, - Beatrise, jūs tikra tobulybė. Jis pabučiavo jai ranką. Ji nusprendė išsiaiškinti, ar jis nori jos, ar yra pederastas. Beatrisės nuomone, vyrui kitos alternatyvos nėra.

- Andrė, ar žinote, kad apie jus sklando pikti gandai? Sakau jums kaip draugė.

- Pikti gandai? Apie ką?

- Apie... - ji pritildė balsą, - apie jūsų įpročius.

Jis nusikvatojo.

- Ir jūs jais tikite? Brangioji Beatrise, kaip jums įrodyti, kad tai nesąmonė?

Jis juokėsi iš jos, ji tuoj pat tai pajuto. Jie žiūrėjo vienas į kitą idėmiai, ir jis pakėlė ranką, lyg norėdamas užkirsti kelią skandalui.

- Jūs labai graži, ir labai gundanti. Tikiuosi, netrukus leisite man apie tai ilgiau pakalbėti.

Ji karalienės judesiu padavėjam per stalą ranką, ir jis linksmai palietė ją lūpomis. Iš tikrųjų, jis dievino savo profesiją.

X skyrius

Pagaliau atėjo generalinės repeticijos* vakaras. Beatrisė stovėjo savo persirengimo kambaryje; žvelgė į brokatais aprengtos nepažįstamosios atspindį veidrodyje, žvelgė sumišusi. Tai ji tuojau nulems jos likimą. Beatrisė jau girdėjo duslų

* Paskutinė repeticija prieš premjerą Prancūzijoje skiriama spaudos atstovams ir kviesiems svečiams.

gaudesi salėje, bet buvo kaip suledėjusi. Laukė, kol ją užvaldys baimė, bet baimės nejautė. Tačiau Beatrisė žinojo, kad visi geri aktoriai jaudinasi. O ji tik žiūrėjo į save sustingusi, mechaniškai kartodama pirmąjį savo vaidmens sakinį:

- Vėl jis! Nejau dar sykį turėsiu melsti jį pasigailėti?..

Nieko. Siek tiek sudrėkusios rankos, kažkoks kvailas jausmas. Ji taip ilgai kovojo ir mąstė apie šią akimirką. Jai turi pasisukti. Ji susitvardė, pasitaisė plaukų sruogą.

- Jūs nuostabi!

Iėjo šypsantis, smokingu apsivilkęs Žoljo. Žengė prie jos.

- Kaip gaila, kad turime būti čia. Mielai jus nusivesčiau kur nors pašokti.

Ak, tos pareigos!.. Pro pravertas duris triukšmas darėsi vis garsesnis, ir ji staiga suprato: „jie“ laukia jos. Tuoj šitų žiaurių ir plepių mūsų akys nukryps į ją. Beatrisė pagavo baimę. Ji paėmė Žoljo ranką ir ją suspaudė. Jis jos bendrininkas, bet tuoj paliks ją vieną. Šią akimirką ji jo neketė.

- Reikia eiti, - tarė jis.

Pirmąją sceną jis buvo sumanęs taip, kad kylant uždangai ji stovėtų nusigręžus nuo žiūrovų. Ji turėjo remtis į fortepijoną ir atsisukti tik tada, kai partnerė ištars antrą sakinį. Žoljo žinojo kodėl: jis pats stovės užkulisiuose ir matys jos veidą, kai už jos nugaros kils uždanga. Tai jį domino labiau nei spektaklio sėkmė. Ką darys žvėriukas, vardu Beatrisė? Jis pastatė ją prie fortepijono ir nuėjo į savo vietą.

Nuaidėjo trys skambučiai. Beatrisė išgirdo, kaip kyla uždanga. Ji įsistebeilijo į tyčia suraukšlėtą servetėlę ant fortepijono. Dabar „jie“ ją matė. Ji ištiesė ranką, išlygino raukšlę. Paskui jai pasirodė, kad ne ji, o kažkas kitas atsigręžė:

- Vėl jis! Nejau dar sykį turėsiu melsti jį pasigailėti?

Ir viskas. Beatrisė ėjo per sceną. Ji pamiršo, kad aktorius, einantis jos pasitikti, - prisiekęs jos priešas, nes jo vaidmuo buvo toks pat reikšmingas kaip ir jos; ji pamiršo, kad jis pederastas. Ji turės jį mylėti, jam patikti, jo veidas buvo kupinas meilės. Ji nebematė tamsaus silueto, alsuojančio jai iš dešinės, ji pagaliau gyveno.

Žoljo pastebėjo incidentą su servetėle. Staiga ji persmelkė baisi nuojauta, kad kada nors jis kentės dėl Beatrisės. Paskui, pasibaigus pirmam veiksmui, aidint plojimams, ji sugrižo prie jo, nepriekaištinga, pasiryžusi kovoti iki galo, ir jis nesusilaikęs nusišypsojo.

Tai buvo triumfas. Žozė buvo sužavėta, ji visada jautė prielankumą Beatrisei. Ji klausiamai žvilgtelėjo į Eduarą, sėdintį jai iš dešinės. Jis neatrodė itin susijaudinęs.

- Aš tikrai labiau mėgstu kiną, bet spektaklis visai neblogas, - tarė Žakas.

Žozė jam nusišypsojo, jis paėmė jos ranką, ir ji, nors ir negalėjo pakęsti viešo jausmų demonstravimo, rankos neištraukė. Jie buvo nesimatę dvi savaites, nes ji turėjo išvažiuoti į Maroką, pas savo tėvus. Žakas sutiko ją tik šią popietę, po paskaitų, pas draugus. Ji sėdėjo priešais praviras stiklines duris, nes buvo šilta, ir matė, kaip jis, prieš įeidamas į svetainę, nusimetė palatą priėškambaryje. Ji nepajudėjo iš vietos, tik pajuto, kaip jos lūpas suvirpino nesuvaldoma šypsena, o jis, ją pamatęs, sustojo su tokia pat beveik skausminga šypsena. Paskui pasuko prie jos, ir, jam žengiant tuos kelis juos skiriančius žingsnius, ji suprato, kad jis ją myli. Aukštas, šiek tiek kvailokas, smarkus. Ir kai jis paskubomis ją apkabino, nes jie buvo ne vieni, ji ranka perbraukė jam

per plaukus bijodama net kvėptelėti, galvodama tik viena: „Aš jį myliu, jis mane myli, tai tiesiog neįtikėtina“.

- Atrodo, kad Alenas tuoj užmigs, - tarė Eduaras.

Iš tikrųjų Maligrasas, kuris atėjo į teatrą virpėdamas, nes jau tris mėnesius buvo nematęs Beatrisės, sėdėjo kaip suakmenėjęs. Ta gražuolė nepažįstamoji, kuri taip talentingai vaidino scenoje, buvo jam visai svetima. Nusileidus uždangai, jis ieškojo dingsties kuo greičiau nueiti į barą. Jį troškino. Bernaras susiprato per pirmąją pertrauką nusivesti jį išgerti škotiško viskio, bet per antrąją nedrįso nė pajudėti. Fani nepriekaištautų, bet jis žinojo, ką ji galvoja; beje, šviesos jau geso. Jis su palengvėjimu atsiduso.

Tai buvo nuostabu. Ji žinojo, kad nuostabu. Visi jai tik apie tai ir kalbėjo. Bet tas tikrumas Beatrisei buvo visai nereikalingas. Galbūt rytoj ji pabus su tais žodžiais lūpose, įsitikinusi, kad pagaliau Beatrisė B... tapo metų atradimu. Bet šį vakarą... Ji žvilgtelėjo į Žoljo, kuris vežė ją namo. Jis važiavo lėtai ir atrodė susimąstęs.

- Ką jūs manote apie pasisėkimą?

Ji neatsakė. Pasisėkimas - tai smalsūs žvilgsniai, kurie varstė ją per pietus, pažįstamųjų liaupsinimai ir vienas po kito byrantys klausimai. Ji laimėjo, ji kažką laimėjo, tik stebėjosi, kad tos pergalės įrodymai tokie padriki.

Jie privažiavo prie jos namų.

- Ar galiu užėiti?

Žoljo atidarė jai automobilio dureles. Ji alpo iš nuovargio, bet nedrįso sakyti „ne“. Viskas, be abejo, buvo logiška, bet jai nesisekė rasti ryšio tarp šio siekimo garbės, tarp šio troškimo, kuris nedavė jai ramybės nuo pat ankstyvos jaunystės, ir vakaro, kai jos lūkesčiai išsipildė.

Gulėdama lovoje ji žiūrėjo į žingsniuojantį po kambarį, vienmarškinį Zoljo. Jis kalbėjo apie pjesę. Toks jau buvo jo būdas: susidomėti pjesės turiniu po to, kai ją pasirinko, pastatė ir tris mėnesius žiūrėjo repeticijas.

- Siaubingai noriu gerti, - pagaliau tarė jis.

Ji parodė, kur yra virtuvė. Žiūrėjo jam pavymui, jis buvo siaurokų pečių, per daug judrus. Staiga ji prisiminė aukštą, lanksčią Eduardo figūrą ir nuliūdo. Beatrisė panoro, kad jis būtų čia, kad būtų bet kas, tik labai jaunas ir mokantis žavėtis šiuo vakaru arba juoktis iš jo kaip iš didelio farso. Bet kad tik viskam įkvėptų gyvybės. Tačiau tebuvo vien Zoljo su savo ironiškais komentarais. Ir jai reikės praleisti su juo naktį. Jos akys pritvinko ašarų, staiga ji pasijuto silpna ir labai jauna. Beatrisė pravirko, neaiškiai kartodama, kad viskas buvo puiku. Grįžo Žoljo. Laimė, Beatrisė mokėjo verkti, nesubjaurodama veido.

Vidurnaktį ji pabudo. Staiga vėl prisiminė generalinę repeticiją. Bet nebegalvojo apie pasisėkimą. Galvojo apie tas kelias minutes, kai pakilo uždanga, kai ji atsigrėžė, kai tuo paprastu savo kūno judesiu peržengė kažkokią reikšmingą ribą. Nuo šiol tos kelios minutės kiekvieną vakarą priklausys tik jai. Ji nujautė, kad tai bus vienintelės tikros minutės per visą jos gyvenimą, kad tai ir yra jos likimas. Ir ramiai užmigo.

XI skyrius

Kitą pirmadienį pas Maligrasus vyko įprastinis pobūvis, pirmas šį pavasarį. Atėjo Bernaras ir Nikolė, triumfuojanti, bet kukli Beatrisė, Eduaras, Žakas, Žozė ir kiti. Vakaras buvo labai linksmas. Alenas Maligrasas truputį svirduliavo, bet niekas nekreipė į tai dėmesio.

Staiga Bernaras atsidūrė šalia Žozė - prie sienos, į kurią buvo atsirėmę, juodu ėmė apžiūrinėti kitus.

Kai jis jos kažko paklausė, ji smakru parodė į jauną muzikantą, kuris sėdo prie pianino ir pradėjo skambinti. Jis buvo Fani globotinis.

- Si muzika man kažkur girdėta, - sušnabždėjo Zozė, - labai graži.

- Ta pati kaip ir praėjusiais metais. Pamenate, mes buvome čia, tie patys žmonės, ir jis skambino tą patį kūrinį. Turbūt daugiau nieko nesugalvoja. Kaip, beje, ir mes.

Ji neatsiliepė.

Žiūrėjo į Žaką, stovintį kitame svetainės gale.

Bernaras pastebėjo jos žvilgsnį.

- Vieną dieną jūs nustosite jį mylėjusi, - švelniai tarė jis, - ir vieną dieną aš, be abejo, nustosiu jus mylėjęs. Ir mes vėl būsimė vieniši, ir viskas kartosis iš naujo. Ir bus dar vieneri prabėgę metai...

- Žinau, - tarė ji.

Ir, paėmusi prietemoje Bernaro ranką, staiga suspaudė, nenuleisdama nuo jo akių.

- Žozè, - tarè jis, - tai neįmanoma. Ką mes visi padarè-me?.. Kas atsitiko? Ką visa tai reiškia?

- Per daug galvot neverta apie tai, - tarè ji švelniai, - nes šitaip galima išeit iš proto.

Ar mėgstate Bramsą?

Skiriu Gi

I dalis

Pole įdėmiai stebėjo savo veidą veidrodyje, vieną paskui kitą apžiūrinėdama laiko žymes, įspaustas per trisdešimt devynius metus, stebėjo be jokio pykčio ar įprasto tokiu atveju kandumo, ramiai, neimdama per daug į širdį. Sakytum ta išglebusi oda, kurią kartais įtempdavo dviem pirštais, norėdama išlyginti raukšlę, išryškinti šešėlį, būtų buvusi kieno nors kito, kitos Polės, aistringai besirūpinančios savo grožiu ir sunkiai iš jaunos moters tampančios jaunytė, beveik jai nepažįstama moterimi. Prie veidrodžio ji stabtelėjo, kad prastumtų laiką, nors - ta mintis sukėlė jai šypsena - suprato, kad tai laikas tykiai stumia ją iš gyvenimo, puldamas kūną, kuris, kaip ji žinojo, kažkada buvo mylimas.

Rožė turėjo ateiti devintą valandą: dabar septynios, laikas dar buvo. Ji galėjo užmerktomis akimis išsitiesti lovoje ir negalvoti apie nieką. Pailsėti. Atsipalaiduoti. Bet kokios gi audringos, sekinančios mintys ją vargino dieną, kad vakare reikėtų nuo jų ilsėtis? Ir ta vangis, nerami būseną, kuri ginė ją iš vieno kambario į kitą, nuo vieno lango prie kito, buvo jai gerai pažįstama. Taip būdavo vaikystėje, lietingomis dienomis.

Ji įėjo į vonios kambarį, pasilenkė norėdama paliesti vandenį vonioje, ir staiga tas judesys jai priminė kitą judesį...

Tai buvo maždaug prieš penkiolika metų. Ji jau kartą atos-
togavo su Marku ir nujautė, kad visa tai nebeilgai truks. Jie
plaukė Marko burlaiviu, burės plazdėjo vėjyje kaip nerami
širdis, jai buvo dvidešimt penkeri. Ūmai ji pajuto laimės
antplūdį, pajuto, kad priima visą pasaulį, viską, kas buvo
jos gyvenime, ir staiga suvokė, jog viskas klostosi gerai. Ir
kad paslėptų savo veidą, pasilenkė per borto kraštą, mė-
gindama sušlapinti pirštus tekančiame vandenyje.
Burlaiviukas pasviro, Markas žvilgtelėjo į ją bereikšmiu
žvilgsniu, kaip mokėjo tik jis, ir tuoj laimės jausmas virto
ironija. Žinoma, ji ir vėliau su kitais ar dėl kitų jausdavosi
laiminga, tačiau niekad nepatyrė tokios pilnutinės,
nepakartojamos laimės. Bet pamažu tas prisiminimas
tapo panašus į neištesėtą pažadą.

*

Tuoj ateis Rožė, ji viską jam paaiškins, mėgins paaiškinti.
Jis pasakys „taip, žinoma“, kaip ir kiekvieną sykį, kai susi-
durdavo su gyvenimo apgaule, ir ims karštai postringauti
apie egzistencijos absurdiškumą, jų pastangas ją pailginti.
Bet viską kompensuodavo jo neišsenkamas gyvybingumas,
žvėriškas apetitas ir didžiulis pasitenkinimas dėl to, kad gy-
vena, kuris išblėsdavo tik sapne. Jis užmigdavo staiga, užsi-
dėjęs ranką ant širdies, dėmesingas savo gyvenimui ir mie-
godamas, ir pabudęs. Ne, ji negalės paaiškinti Rožė, kad
pavargo, kad jai koku nuo tos atsiradusios tarp jų ir dėsniu
virtusios laisvės, kuria naudojosi tik jis ir kuri jai reiškė vie-
natvę; ji negalės jam pasakyti, kad kartais jaučiasi lyg kokia
šiurkšti ir savanaudė patelė, kurių jis taip nekentė. Ūmai
jos butas pasirodė jai bjaurus ir niekam nereikalingas.

Devintą valandą paskambino Rožė, ir ji, atidariusi duris ir pamačiusi jį besišypsantį, šiek tiek per stambų, vėl nuolankiai pagalvojo, kad tai jos likimas ir kad jinaį jį myli. Rožė ją apkabino.

- Kaip puikiai atro dai... Pasiilgau tavęs. Tu viena?

- Taip. Už eik.

„Tu viena?..“ O ką jis darytų, jeigu ji būtų jam atsakiusi: „Ne, tu atėjai ne laiku“? Bet per šešerius metus ji niekad taip nepasakė. Jis visada jos šito paklausdavo, kartais atsi-prašydavo už sutrukdyimą, ir ta klasta ją ž eisdavo labiau nei jo nepastovumas (jam į galvą neateidavo, kad dėl jo kaltės ji gali jaustis vieniša ir nelaiminga). Ji nusišypsojo. Rožė atkimšo butelį, pripylė dvi taures ir atsėdė.

- Pole, eikš arčiau. Kur norėtum papietauti?

Ji prisėdė šalia. Rožė irgi atrodė pavargęs. Jis paėmė Po-lės ranką ir suspaudė.

- Turiu daugybę rūpesčių, - prabilo jis. - Reikalai klostosi idiotiškai, žmonės - kvailiai ir iškeipėliai, tiesiog sunku patikėti. O! Zinaį, jeigu gyvenčiau kaime...

Ji pradėjo juoktis:

- Tu pasiilgtum savo Bersi krantinės, prekių sandėlių ir sunkvežimių. Ir bemiegių savo naktų Paryžiuje...

Išgirdęs paskutinius jos žodžius, Rožė nusišypsojo, pasiražė ir aukštie lninkas griuvo ant sofos. Ji neatsigrėžė. Žiūrėjo į jo delną, tebegulintį ant jos rankos, platų, ištiestą delną. Ji pažinojo jį visą: jo tankius, žemai pradedančius augti plaukus, aiškų šiek tiek išvirtusių žydrų akių žvilgsnį, lūpų išlenkimą. Pažinojo jį visą.

- Beje, - tarė jis, - jeigu kalbėsime apie beprotiškas mano naktis, tai kažkurį vakarą mane kaip kokį berniūkštį su-

ėmė policininkai. Susimušiau su vienu tipu. O man jau daugiau kaip keturiasdešimt metų... Pakliūt į nuovadą... Įsi-vaizduoji...

- Dėl ko susimušei?

- Nepamenu. Bet atrodė jis apgailėtina.

Ir lyg pažadintas prisiminimo apie šias grumtynes, jis vienu šuoliu atsistojo.

- Žinau, kur eisim, - pareiškė. - Į „Pjemontiją“. Paskui važiuosim pašokti. Jeigu pripažįsti, kad aš moku šokti.

- Tu vaikščioji, o ne šoki, - tarė Pole.

- Ne visiems taip atrodo.

- Jei kalbi apie tas nelaimingasias, kurias pavergi, - pasakė Pole, - tai visai kas kita.

Jie pradėjo juoktis. Nereikšmingi Rožė nuotyčiai jiems buvo puiki tema pasišaipyti vienam iš kito. Pole, prieš paliesdama laiptų turėklą, akimirka atsišliejo į sieną. Ją apleidė jėgos.

Rožė automobilyje ji mechaniškai įjungė radiją. Staiga jos žvilgsnis sustojo ties blankiai apšviesta skale, ties savo pačios ranka, ilga ir išpuoselėta. Ryškios venos raizgėsi nuo krumplių žemyn, pynėsi viena su kita, sudarydamos netvarkingą piešinį. „Kaip ir mano gyvenimas“, - mąstė ji. Tačiau tuoj pat pagalvojo, kad tai neteisinga. Ji turėjo mėgstamą darbą, nepriekaištingą praeitį, gerų draugų. Ir pastovų meilės ryšį. Ji atsigrėžė į Rožė:

- Kiek kartų esu taip dariusi: važiuodama su tavim pietauti, įjungiu radiją.

- Tikriausiai daug kartų.

Jis skersomis pažvelgė į ją. Nors jiedu jau seniai draugavo ir jis žinojo, kad jinai jį myli, Rožė visada jautriai reagu-

davo į jos nuotaikas, visada buvo budrus. Kaip pirmosiomis dienomis... Ji buvo bepradedanti niūniuoti „Ar prisimeni?“, bet nusprendė šį vakarą nebūti per daug sentimentali.

- Ar tai tau atrodo banalu?

- Ne. Kartais aš pati jaučiuosi šiek tiek banali.

Rožė ištiesė ranką jos pusėn, Pole ją suspaudė savo delnuose. Jis važiavo greitai, pažįstamos gatvės skriejo pro automobilio langus, Paryžius žvilgėjo nuo rudeniško lietaus. Jis pradėjo juoktis.

- Pats nesuprantu, kodėl taip greitai važiuoju. Bijau, kad noriu pasirodyti jaunesnis, nei esu iš tikrųjų.

Ji neatsakė. Kiek ji pažinojo, jis visada norėjo atrodyti jaunas, buvo „jaunuolis“. Visai neseniai pats tai prisipažino, ir tas prisipažinimas ją net išgąsdino. Pole vis labiau baugino patikėtinės vaidmuo, į kurį ji leidosi įtraukiama todėl, kad mokėjo suprasti, todėl, kad buvo švelni. Rožė buvo jos gyvenimas, jis pamiršdavo tai, o ji su gerbtinu kuklumu padėdavo jam tai užmiršti.

Jie pietavo ramiai šnekučiuodamiesi apie bendrus transporto įmonių, tokių kaip Rožė įmonė, sunkumus, paskui ji papasakojo dvi ar tris juokingas istorijas apie parduotuves, kurias dekoravo. Viena Fato klientė įsigeidė, kad Pole imtųsi jos buto. Amerikietė, gana turtinga.

- Van den Beš? - paklausė Rožė. - Kažkur girdėta pavardė. O taip!..

Ji kilstelėjo antakius. Jis atrodė žvalus kaip ir visada, kai užplūdavo tam tikros rūšies prisiminimai.

- Kažkada ją pažinojau. Bijau, kad dar prieš karą. Ji visad sėdėdavo „Florencijoje“.

- Vėliau ji ištekėjo, išsiskyrė ir taip toliau.

- Taip, taip, - tarė Rožė įsisvajojęs, - jos vardas buvo...

Rožė ją erzino. Staiga jai kilo noras išmeigti jam į delną šakutę.

- Man visiškai tas pats, kuo ji vardu, - tarė Pole. - Manau, kad ji turi nemažai pinigų ir visiškai neturi skonio. Būtent iš to aš ir gyvenu.

- Kiek jai dabar metų?

- Per penkiasdešimt, - šaltai tarė ji ir, pastebėjusi Rožė veido išraišką, pratrūko juoktis.

Jis pasilenkė per stalą, įdėmiai pažvelgė į ją:

- Tu iš tiesų nepakenčiama. Darai viską, kad mane sugniuždytum. O aš vis tiek myliu tave, nors nevertėtą.

Jam patiko vaidinti auką. Ji atsiduso.

- Šiaip ar taip, rytoj eisiu pas ją. Į Klebero prospektą. Man labai reikia pinigų, jau pradedu dėl to nerimauti. Taip pat ir dėl tavęs, - gyvai pridūrė ji, matydama, kaip jis kilstelėjo ranką.

- Pakalbėkime apie ką nors kita, - tarė jis. - Eime, truputiuką pašoksime.

Naktinio kabareto salėje jie atsisėdo prie nedidelio staliuko toli nuo šokėjų aikštelės ir tylėdami žvelgė į šmėžuojančius veidus. Jos ranka gulėjo ant Rožė rankos, ji jautėsi visiškai saugi, visiškai atsidavusi jam. Buvo tikra, kad niekad nemėgins ieškoti kito vyriškio, ir tas tikrumas buvo jos liūdnos laimės šaltinis. Jie šoko. Jis ją laikė tvirtai suspaukęs, be jokio ritmo vedžiodamas iš vieno aikštelės galo į kitą, labai patenkintas savimi. Ji jautėsi nepaprastai laiminga.

Paskui jie grįžo automobiliu, jis išlipo ir ties priebečiu apkabino ją.

- Netrukdy siu tau miegoti. Iki rytojaus, brangute.

Rožė švelniai ją pabučiavo ir nuvažiavo. Ji jam pamojo ranka. Vis dažniau jis palikdavo ją miegoti vieną. Butas atrodė tuščias. Prieš atsisėsdama ant lovos, ji su ašaromis akyse rūpestingai sudėliojo drabužius. Šią naktį ji vėl buvo viena, ir tolesnis gyvenimas jai atrodė kaip ilga virtinė vienišų naktų tarp nesuglamžytų paklodžių niūrioje ramybėje, lyg ilgai užsitęsęs ligai. Atsigulusi ji instinktyviai ištiesė ranką, lyg norėdama paliesti šiltą kūną. Kvėpavo tyliai, tarsi bijodama ką nors pažadinti. Vyrą ar vaiką. Nesvarbu ką - tą, kam reikia jos šilumos miegant ar pabudus. Bet iš tikrųjų jos niekam nereikėjo. Gal retsykiais Rožė... Bet ne iš tikrųjų. Ir ji kartais jausdavo, kad tai ne meilė, o fizinis potraukis. Ji tyliai su kartėliu mąstė apie savo vieatvę.

*

Rožė paliko automobilį prie namų ir ilgai žingsniavo pėstute. Pamažu greitindamas žingsnį, giliai traukė į save orą. Jautėsi puikiai. Rožė visada jausdavosi puikiai, kai tik susitikdavo su Pole. Mylėjo tik ją vieną. Tačiau šį vakarą jiems išsiskiriant, jam pasidarė liūdna, ir jis neišmanė, ką pasakyti. Ji kažko lyg ir prašė, jis tai gerai suprato, kažko, ko jis negalėjo jai duoti, ko niekad niekam negalėjo duoti. Be abejo, jam reikėjo pasilikti ir pasimylėti su ja, tai geriausias būdas nuraminti moterį. Bet jis norėjo pasivaikščioti, pasibastyti gatvėmis, paklajoti. Norėjo girdėti savo žingsnių aidą, budėti tame mieste, kurį taip gerai pažinojo, ir galbūt užmegzti kokią nors naktinę pažintį. Jis pasuko krantinės link.

II dalis

Ji pabudo vėlai kaip sudaužyta ir išskubėjo iš namų. Iki darbo pradžios turėjo nueiti pas tą amerikietę. Dešimtą valandą įėjo į pustuštę svetainę Klebero prospekte, ir kadangi šeimininkė dar miegojo, atsistojusi prieš veidrodį, ramiai pasidažė. Kaip tik veidrodyje ir pamatė Simoną. Jis buvo įsisiautęs į per didelį chalata, susivėlęs ir nepaprastai gražus. „Ne mano skonio“, - pagalvojo ji vis dar neatsigręždama ir nusišypsojo savo atvaizdui veidrodyje. Jis buvo labai lieknas, tamsiais plaukais ir šviesiomis akimis, šiek tiek per smulkus.

Iš pradžių jis jos nepastebėjo ir niūniuodamas pasuko prie lango. Ji kostelėjo, ir jis atsigręžė į ją lyg nusikaltęs. Polei šmėstelėjo mintis, kad tai turėtų būti paskutinis ponios Van den Beš kaprizas.

- Prašau atleisti, - tarė jis. - Nepamačiau jūsų. Aš Simonas Van den Bešas.

- Jūsų mama prašė, kad šiandien užeičiau apžiūrėti jūsų buto. Apgailestauju, jeigu visus pažadinau.

- Šiaip ar taip, anksčiau ar vėliau, vis tiek kažkada reikia keltis, - tarė jis liūdnai.

Ir ji bodėdamasi pagalvojo, kad jis turėtų būti vienas iš tų amžinai aimanuojančių jaunuolių.

- Bet sėskitės, - tarė jis ir pats atsisėdo prieš ją labai rimtai, rūpestingai siausdamasis chalatu.

Jis atrodė veikiau sutrikęs. Pole staiga pajuto jam neaiš

kią simpatiją. Jai dingtelėjo, kad jis visiškai nesirūpina savo išvaizda, o tai buvo visai netikėta.

- Turbūt vis dar lyja?

Pole pradėjo juoktis. Ji pagalvojo, kokia būtų Rožė išraiška, jei jis pamatytų ją dešimtą valandą ryto sėdinčią dalykiškos moters veidu ir terorizuojančią tą gražų vaikinuką, susisiautusi chalatu.

- Taip, taip, lyja, - linksmi tarė ji.

Simonas pakėlė akis.

- Ką gi turėčiau jums pasakyti? - paklausė jis. - Aš jūsų nepažįstu. Jei pažinočiau, sakyčiau, kad džiaugiuosi vėl jus matydamas.

Ji suglumusi pažvelgė į jį.

- Kodėl?

- Šiaip sau.

Jis nusisuko. Jai jis atrodė vis keistesnis.

- Šitą butą tikrai reikia šiek tiek apstatyti, - tarė ji. - Kur jūs susėdate, kai žmonių būna ne trys, o daugiau?

- Nežinau, - tarė jis. - Aš čia retai būnu. Visą dieną praleidžiu darbe ir grįžtu namo taip pavargęs, kad tuoj pat griūnu miegoti.

Pole visai nebežinojo, ką ir manyti apie tą vaikiną. Jis neturi laiko rūpintis savo išvaizda, nes visą dieną praleidžia darbe. Ji vos nepaklausė: „Kuo gi jūs užsiimate?“, bet susilaikė. Toks smalsumas jai buvo nebūdingas.

- Aš advokatas stažuotojas, - vėl prabilo Simonas. - Turiu daugybę darbo, gulu vidurnaktį, keliuosi su aušra...

- Dabar dešimt valandų, - pareiškė Pole.

- Šį rytą buvo nugiljotinuotas svarbiausias mano klientas, - tęsiamai tarė Simonas.

Ji pašoko. Jis sėdėjo nuleidęs akis.

- O Dieve, - sušnabždėjo ji. - Jis mirė?

Jie kartu pratrūko juoktis. Jis atsistojo ir paėmė nuo židinio cigaretę.

- Ne, ne, iš tiesų aš dirbu nedaug, netgi per mažai. O jūs priešingai. Atsikėlusi dešimtą valandą ryto, pasiruošusi apstatyti tą siaubingą svetainę - tai daro įspūdį.

Kupinas susižavėjimo, jis žingsniavo po kambarį.

- Nusiraminkite, - tarė Pole.

Ji buvo labai geros nuotaikos, linksma. Ir pradėjo nuogausti, kad tuoj pasirodys Simono motina.

- Einu apsirengti, - tarė Simonas. - Aš greitai. Palaukite manęs.

Valandą ji praleido su poniu Van den Beš, aiškiai nekaip nusiteikusia ir truputį apdujusia, aptarė su ja sudėtingus projektus ir nusileido laiptais labai patenkinta, mintyse kurdamas finansinius planus ir visiškai pamiršusi Simoną. Lauke vis dar lijo. Ji kilstelėjo ranką, kviesdama taksi, ir šabą jos sustojo žemas nedidelis automobilis. Simonas pravėrė dureles.

- Gal galėčiau pavėžėti? Važiuoju į kontorą.

Jis aiškiai kokią valandą laukė, bet jo apsimestinė veido išraiška sujaudino Pole. Ji susilenkusi vargais negalais įsiropštė į vidų ir nusišypsojo:

- Man į Matinjono prospektą.

- Su mama sutarėte?

- Kuo puikiausiai. Greitai galėsite ilsėtis ant minkštos sofos. O jūs per mane nepavėluosite? Jau po vienuolikos. Per tiek laiko galima nugiljotinuoti visą pasaulį.

- Aš turiu laiko, - tarė jis niūriai.

- Aš nesišaipau iš jūsų, - maloniai pasakė ji. - Tiesiog esu gerai nusiteikusi, nes turėjau finansinių rūpesčių, tačiau jūsų motinos dėka jie išsisprendė.

- Paprašykite, kad ji užmokėtų iš anksto, - tarė jis. - Ji baisiai šykšti.

- Apie tėvus taip nekalbama, - pasakė Pole.

- Man jau nebe dvylika metų!

- O kiek?

- Dvidešimt penkeri. O jums?

- Trisdešimt devyneri.

Jis tyliai švilptelėjo, taip nemandagiai, kad ji vos neužpyko, bet paskui pratrūko juokais.

- Ko jūs juokiatės?

- Puikiai švilptelėjot...

- Puikiau, negu jūs manot, - pasakė jis ir taip švelniai pažvelgė į ją, kad ji sutriko.

Šluostiklis ritmiškai švytavo ant priekinio stiklo, bet visiškai nešluostė, ir ji pagalvojo, kaip jis gali vairuoti. Lipdama į automobilį, Pole persidrėskė kojine; ji jautėsi nepaprastai pakiliai tame nepatogiamame automobilyje su šiuo nepažįstamu, bet aiškiai susižavėjusiu jaunuoliu, lietaus lašams varvant pro automobilio stogą ant jos šviesaus palto. Pole pradėjo niūniuoti: kai sumokės mokesčius, skolas parduotuvei, išsiųs motinai pinigų, jai liks... ji nenorėjo skaičiuoti.

Simonas taip pat važiavo greitai. Pole prisiminė Rožę, praejusią naktį, ir jos veidas apsiniaukė.

- Ar nesutiktumėt kurią dieną papietauti su manim?

Simonas kalbėjo paskubom, nežiūrėdamas į ją. Staiga Pole pagavo paniška baimė. Ji jo nepažinojo, jai reikėtų galvoti,

apie ką su juo kalbėti, klausinėti jo, pasinerti į naują gyvenimą. Ji mėgino išsisukti.

- Artimiausiomis dienomis negalėsiu, turiu labai daug darbo.

- Na, ką gi, - tarė jis.

Jis daugiau nebeprašė. Pole žvilgtelėjo Simono pusėn, jis ėmė lėčiau važiuoti ir net atrodė, kad vairuoja liūdnai. Ji paėmė cigaretę ir atkišo pakelį jam. Jo riešai buvo vaikiški, pernelyg liesi ir juokingai kyšojo iš po storo tvido švarko rankovių. „Su tokia išvaizda nederėtų rengtis kaip traperiui“, - pagalvojo ji ir staiga užsimanė pasirūpinti juo. Jis buvo kaip tik toks vaikinys, kuris jos amžiaus moteriai turėjo sužadinti motiniškus jausmus.

- Sustokite čia, - tarė ji.

Jis tylėdamas išlipo ir atidarė jai dureles. Atrodė užsispyręs ir melancholiškai nusiteikęs.

- Dar kartą dėkoju.

- Nėra už ką.

Ji žengė keletą žingsnių durų link ir grįžtelėjo atgal. Jis nejudėdamas žiūrėjo jai įkandin.

III skyrius

Simonas sugaišo ketvirtą valandos, kol rado laisvą vietą ir pastatė automobilį už penkių šimtų metrų nuo savo kontoros. Jis dirbo pas vieną motinos bičiulį, labai garsų advokatą, bet vis dėlto šlykštų tipą, kuris dėl kažkokios priežasties, apie kurią galvoti Simonas nenorėjo, pakentė visus jo išsi

šokimus. Kartais Simonas norėdavo išvesti jį iš kantrybės, bet buvo per daug tingus. Lipdamas ant šaligatvio, jis užkliuvo ir tuojau, romus ir nuolankus, pradėjo šlubčioti. Jam einant pro šalį, moterys atsigręždavo, ir Simonas už savo nugaros jautė, ką jos galvoja: „Kaip gaila, toks jaunas, gražus, o luošas!" Nors savo išvaizdai jis neteikė jokios reikšmės, tačiau su palengvėjimu atsidusdavo pagalvojęs: „Niekad neturėčiau jėgų būti negražus". Ir nuo tokios minties jam prieš akis iškildavo čia asketiškas gyvenimas, čia koks nors prakeiktas menininkas, čia landų piemuo.

Jis šlubčiodamas įėjo į kabinetą, ir senoji Alisa pažvelgė į jį užjaučiamai, bet skeptiškai. Ji žinojo mėgstamiausius jo pasilinksminimus, žiūrėjo į juos atlaidžiai, bet apgailestaudama. Jeigu turėdamas tokią išvaizdą ir vaizduotę jis būtų dar ir rimtas žmogus, galėtų būti geras advokatas. Jis su ja pompastiškai pasisveikino ir atsisėdo prie stalo.

- Kodėl šlubuojate?

- Aš visai nešlubuoju. Kas ką šianakt nužudė? Kada aš gausiu gerą, sunkų nusikaltimą?

- Šį rytą jis jūsų jau tris kartus ieškojo, jau pusė dvylikos.

„Jis" - vadinasi, pats advokatas. Simonas žvilgtelėjo į duris.

- Vėlai atsikėliau. Bet užtat mačiau kai ką labai gražaus.

- Moterį?

- Taip. Žinote, labai gražus, labai švelnus, šiek tiek pavaręs veidas... judesiai tokie, na... kenčiančios būtybės... kenčiančios neaišku dėl ko...

- Geriau padarysite, jeigu peržiūrėsite Gijo bylą.

- Žinoma.

- Ji ištekJusi?

Simonas staiga pabudo iš savo svajonių.

- Nežinau... Bet jeigu ištekėjusi, tai ištekėjusi nesėkmingai. Ji turėjo finansinių rūpesčių, kurie susitvarkė, ir po to labai pralinksėjo. Labai myliu moteris, kurias džiugina pinigai.

Ji gūžtelėjo pečiais.

- Vadinas, jūs mylite visas moteris.

- Beveik visas, - sutiko Simonas. - Tik ne per daug jaunas.

Jis pasinėrė į bylą. Prasivėrė durys, advokatas Fleri įkišo galvą.

- Pone Van den Bešai... Užeikite valandėlei.

Simonas susižvalgė su sekretore, pakilo ir nuėjo į angliško stiliaus kabinetą, kurio negalėjo pakęsti dėl jo nepriekaištingos tvarkos.

- Ar žinote, kelinta dabar valanda?

Advokatas Fleri pradėjo postringauti apie stropumą, darbą ir baigė savo pamokslą išgirdamas savo paties ir ponios Van den Beš kantrybę. Simonas žiūrėjo pro langą. Jam atrodė, kad jis išgyvena kažkokią labai seną sceną, kuri jau vyko šiame angliško stiliaus kabinete, jau girdėjo šiuos žodžius; jam atrodė, kad kažkas jį spaudžia, smaugia ir stumia į pražūtį. „Ką aš veikiu, - staiga susimąstė jis, - ką aš veikiu visus šiuos dvidešimt penkerius metus? Tik ėjau nuo vieno mokytojo pas kitą, visą laiką baramas, o paskui glostomas!" Pirmą kartą jis apie tai pagalvojo taip negailestingai ir nejučiom pakėlė balsą:

- O ką aš padariau?

- Kaip? Jūs nieko nepadarėte, mano bičiuli, čia ir visa esmė: jūs nieko nedarote.

- Aš netgi manau, kad niekad nieko nemylėjau, - kalbėjo toliau Simonas.

- Aš ir neprašau jūsų, kad išimylėtumėte mane ar senąją Alisą, - pratrūko advokatas Fleri. - Prašau dirbti. Mano kantrybė turi ribas.

- Viskas turi ribas, - vėl pradėjo susimąstęs Simonas.

Jis pasijuto nugrimzdęs į svajonių pasaulį, visišką absurda. Sakytum jau dešimt metų būtų nemiegojęs, nevalgęs ir pasiutusiai ištroškęs gerti.

- Jūs tyčiojatės iš manęs?

- Ne, - tarė Simonas. - Atleiskite, aš pasistengsiu.

Jis atbulas išėjo pro duris, atsisėdo prie stalo, suspaudęs rankomis galvą. Ponia Alisa nustebusi žiūrėjo į jį. „Kas man? - galvojo jis. - Bet kas gi man yra?" Jis bandė prisiminti: vaikystė Anglijoje, universitetai, aistra vienai mamos draugei, kai jam buvo penkiolika metų, tai, su kuria jis per savaitę įgijo patirties, lengvas gyvenimas, linksmi draugai, merginos, saulėti keliai... viskas sukosi jo galvoje, ir Simonas visai negalėjo susikaupti. Tikriausiai jam nieko neatsitiko. Jam buvo dvidešimt penkeri.

- Nesikankinkite, - tarė ponია Alisa. - Juk jūs puikiai žinote, kad jam praeis.

Simonas neatsakė. Kažką keverzojo ant biuvaro.

- Geriau pagalvokite apie savo draugužę, - susirūpinusi kalbėjo toliau ponია Alisa. - Arba apie Gijo bylą, - pridūrė ji.

- Aš neturiu draugužės, - pasakė Simonas.

- Na o ta, su kuria susipažinote šį rytą, kuo ji vardu?

- Nežinau.

Tai buvo teisybė, jis nežinojo net jos vardo. Kažkokia būtybė, apie kurią jis nieko nežinojo, gyvena Paryžiuje, ir tai buvo nuostabu. Visiškai netikėta. Būtybė, apie kurią dienų dienas jis galės svajoti, kaip jam patinka.

Rožė išsitiesė svetainėje ant sofos, neskubėdamas rūkė ir jautėsi labai pavargęs. Dieną jis praleido uoste, stebėdamas atplukdytus sunkvežimius, kiaurai peršlapo, o be to, per pietus turėjo važiuoti į Lilio plentą pažiūrėti avarijos, kuri jam kainavo daugiau kaip šimtą tūkstančių frankų. Pole tvarkė stalą.

- Na o kaip Tereza? - paklausė jis.

- Kokia Tereza?

- Ponia Van den Beš. Šlyt dievai žino kodėl prisiminiau jos vardą.

- Susitarėme, - tarė Pole. - Viską tvarkysiu aš pati. Nieko nesakiau, nes tu turėjai tiek nemalonumų.

- Nejaugi manai, kad žinia, jog tu jų neturi, būtų mane nuliūdinusį dar labiau?

- Ne, tiesiog pagalvojau...

- Pole, tu laikai mane baisiu egoistu?

Jis atsisėdo ant sofos, įdėmiai pažvelgė į ją žydromis akimis; atrodo įniršęs. Ji privalėjo jį nuraminti, paaiškinti, kad jis pats geriausias iš visų vyrų - tam tikra prasme taip ir buvo - ir kad su juo jaučiasi laiminga. Ji prisėdo šalia.

- Tu ne egoistas. Tiesiog užsiėmęs savo reikalais: visai natūralu, kad pasakoji apie tai...

- Ne. Aš noriu pasakyti: palyginus su tavim. Tau atrodo, kad aš egoistas?

Jis suprato, kad galvojo apie tai visą dieną, tikriausiai nuo tos minutės, kai išvakarėse ją paliko prie durų apniukusiu žvilgsniu. Pole dvejojo: jis niekad šito neklausdavo, galbūt dabar pats tinkamiausias metas pakalbėti apie tai. Bet ji buvo geros nuotaikos, pasitikinti savimi, o Rožė atrodo toks pavargęs... Ji atsitraukė.

- Ne, Rožė. Iš tiesų būna akimirų, kai jaučiuosi šiek tiek vieniša, nebe tokia jauna, nespėju paskui tave. Bet esu laiminga.

- Laiminga?

- Taip.

Jis išsitiesė. Ji pasakė: „Esu laiminga“, ir menkutė abejo-nė, persekiojusi visą dieną ir kėlusi nerimą, bemat išsisklaidė. Jam to ir tereikėjo.

- Tu juk žinai, kad visi tie nereikšmingi nuotyčiai, kurie man pasitaiko... na, tu žinai, ko jie verti.

- Taip, taip, - sutiko ji.

Ji žiūrėjo į jo užmerktas akis, jis atrodė jai vaikiškas. Tysojo ant sofos toks didelis, sunkus ir vaikiškai klausė: „Ar tu laiminga?“ Jis ištiesė jai ranką. Pole paėmė ją ir atsisėdo šalia. Rožė tebegulėjo užsimerkęs.

- Pole, - tarė jis, - Pole... be tavęs, žinai, Pole...

- Taip.

Pole pasilenkė ir pabučiavo jį į skruostą. Rožė miegojo. Nesąmoningai ištraukė savo ranką iš Polės rankų ir pakėlęs užsidėjo ant širdies. Ji atsivertė knygą.

Po valandos jis pabudo žvalus, žvilgtelėjo į laikrodį, pareiškė, kad jau pats metas eiti pašokti ir išgerti, kad greičiau užsimirštų tie prakeikti sunkvežimiai. Pole norėjo miego, bet jokie argumentai negalėjo atsverti Rožė norų.

Jis nuvedė ją į naują vietą, į rūsį Sen Žermeno bulvare, skęstantį šešėliuose, užtvindytą Pietų Amerikos ritmų, kurie sklido iš patefono.

- Aš negaliu kiekvieną vakarą kur nors eiti, - tarė Pole atsisėdama. - Rytą jaučiuosi kaip šimtametė senė. Jau ši ryt keldamasi...

Ir tik dabar prisiminė Simoną. Buvo jį visai pamiršusi. Ji pasisuko į Rožė.

- Tik pamanyk, šį rytą...

Ir nutilo. Simonas stovėjo priešais ją.

- Laba diena, - tarė jis.

- Ponas Fertė, ponas Van den Bešas, - supažindino Pole.

- Aš ieškojau jūsų, - tarė Simonas. - Ir radau. Tai geras ženklas.

Ir nieko nelaukdamas klestėjo prie jų staliuko. Rožė nepatenkintas atsitiesė.

- Visur jūsų ieškojau, - vėl pradėjo Simonas. - Galų gale pagalvojau, ar tik jūsų nesapnavau.

Simono akys degė, jis uždėjo savo plaštaką nustebusiai Polei ant rankos.

- Jūs turbūt sėdite prie kito staliuko? - paklausė Rožė.

- Jūs ištekęjusi? - kreipėsi Simonas į Pole. - Nenoriu tuo patikėti.

- Jis man jau nusibodo, - garsiai pasakė Rožė. - Aš jį nuvesiu.

Simonas žiūrėjo į jį, pasirėmęs alkūnėmis į stalą, delnais suspaudęs galvą.

- Jūs teisus, pone, prašau atleisti. Man atrodo, aš truputį per daug išgėriau. Bet šiandien supratau, kad niekad nieko per savo gyvenimą nepadariau. Nieko.

- Na, tai padarykit ką nors malonaus ir eikit sau.

- Duokit jam ramybę, - švelniai tarė Pole. - Jis nelaimingas. Mes visi kartais per daug išgeriame. Tai sūnus tavo... na, Terezos.

- Sūnus? - susijaudinęs paklausė Rožė. - Na, to jau per daug.

Jis pasilenkė į priekį, Simonas užsikniaubė ant savo rankų.

- Pabuskite, - tarė Rožė. - Išlenksime taurelę drauge. Paaiškinsite, kodėl jaučiatės nelaimingas. Einu atnešti taurių, čia taip ilgai reikia laukti!

Polės nuotaika pasitaisė. Būsimasis Rožė ir šio keisto jau-nuolio pokalbis iš anksto ją linksmino. Simonas pakėlęs galvą žiūrėjo į Rožė, nerangiai laviruojantį tarp staliukų.

- Tai bent vyras, - tarė jis. - Ar ne? Tikras vyras? Tie tvirti, vyriški, sveikai mąstantys tipai man kelia pasibjaurėjimą, aš...

- Žmonės niekad nebūna tokie paprasti, - šaltai tarė Pole.

- Jūs jį mylite?

- Ne jūsų reikalas.

Plaukų kuokštas buvo užkritęs ant akių, žvakių šviesa ryškino veido bruožus, jis atrodė nuostabiai. Dvi moterys, sėdinčios prie gretimo staliuko, palaimingai žvelgė į jį.

- Prašau atleisti, - tarė Simonas. - Tiesiog juokinga: nieko daugiau gyvenime neveikiu, tik nuo pat ryto atsiprašinėju. Žinote, man atrodo, kad aš menkysta.

Grįžo Rožė, nešinas trimis taurėmis, ir sumurmėjo, kad kartais visi jaučiasi panašiai. Simonas vienu mauku išgėrė savo taure ir iš atsargumo tylėjo. Sėdėjo šalia jų nejudėdamas. Žiūrėjo, kaip jie šoka, ramiai klausėsi, apie ką jie šneka, taip ramiai, kad jie pamažu jį užmiršo. Tik retkarčiais atsigręždama Pole jį pamatydavo šalia savęs tarsi gerai išauklėtą vaiką, ir ją suimdavo juokas.

Kai jie pakilo eiti, Simonas mandagiai atsistojo ir nugriuvo. Jie nutarė parvežti jį namo. Automobilyje Simonas miegojo, o jo galva tabalavo ant Polės peties. Jo plaukai buvo iš šilkas, jis tyliai alsavo. Pole uždėjo ranką jam ant kaktos,

kad jis neužsigautų į stiklą, ir galva jos rankose apsunko, visiškai atsipalaidavusi. Klebero prospekte Rožė išlipo, apėjo aplink automobilį ir atvėrė dureles.

- Atsargiai, - sušnabždėjo Pole.

Rožė nustebino jos veidas, bet jis nieko nepasakė ir išsodino Simoną iš mašinos. Tą patį vakarą, lydėdamas Pole, užėjo pas ją ir ilgai spaudė glėbyje, trukdydamas jai miegoti.

IV skyrius

Kitą dieną, vidurdienį, kai ji atsiklaupusi vitrinoje mėgino įtikinti siuvėją, kad uždėti skrybėlę ant gipsinio biusto nėra jokia naujovė, pasirodė Simonas. Kelias minutes jis stebėjo ją, pasislėpęs už kiosko, plistančia širdimi. Pats nežinodamas, ar nori ją pamatyti, ar pasislėpti. Jam visada patikdavo slėptis: kartais jis kaire ranka išdarinėdavo įvairiausių triukus, tarsi dešinioji spaustų revolverį ar būtų išberta egzemos, šitaip gąsdindamas žmones parduotuvėse. Tikriausiai jis būtų sudominęs psichoanalitikus - bent jau taip manė jo motina.

Žiūrėdamas į vitrinoje klūpančią Pole, jis galvojo, kad būtų buvę geriau, jei iš viso jos nebūtų sutikęs nei pamatęs va šitaip, pro lango stiklą. Jam nebūtų reikėję tikėtis ir vėl neigiamo atsakymo, kurį teks išgirsti antrą kartą. Ką jis galėjo vakar pripaistyti? Elgėsi kaip kvailėlis, nepadoriai nusigėrė, dejavo apie savo dvasinę būseną, tikras begėdis... Simonas susigūžė už kiosko, vos nenuėjo šalin, paskui metė pas-

kutinį žvilgsnį. Staiga jam kilo noras pereiti gatvę, atimti iš jos skrybėlę, tą bjaurią skrybėlę su ilgais smeigtukais, atitraukti ją nuo darbo, išplėšti iš šitokio gyvenimo, kai reikės keltis auštant ir atėjus atsiklaupiti vitrinoje, stebint praeiviams. Praeiviai sustodavo, smalsiai žiūrėdavo į ją ir, be abejo, kai kurie jos geisdavo - šitaip klūpančios ant kelių, ištiesusios rankas į gipsinį biustą. Jam taip pat sukilo geismas, ir jis perėjo gatvę.

Simonui dingojosi, kad ją jau išvargino, išsekino tie žvilgsniai ir kad jis bus jai kaip trokštama pramoga, tačiau ji tik šaltai šyptelėjo.

- Ieškote kam nors skrybėlaitės?

Jis kažką sumurmėjo, bet siuvėjas šiurkščiai ir šiek tiek koketiškai stumtelėjo jį.

- Brangus pone, jūs laukiate Polės, tai puiku, bet atsisėkite štai ten. leiskite mums baigti.

- Jis manęs nelaukia, - tarė Pole, į kitą vietą perstatydama žvakidę.

- Aš padėčiau ją į kairę pusę, - pareiškė Simonas. - Šiek tiek atgal. Taip gražiau.

Ji keletą sekundžių piktai žiūrėjo į jį. Simonas nusišypsojo. Jis jau vaidino kitą vaidmenį. Tai buvo jaunuolis, užėjęs pas savo meilužę į elegantišką parduotuvę. Jaunuolis, turintis gerą skonį. O pederasto siuvėjo susižavėjimas juo, nors jis tam ir liko abejingas, ateityje turėtų tapti jų su Pole linksmų pokalbių tema.

- Jis teisus, - tarė siuvėjas. - Taip daug gražiau.

- Gražiau? - šaltai paklausė Pole.

Abu sužiuro į ją.

- Taip. Tikrai.

Ir Simonas vienas pradėjo juoktis, taip linksmai, kad Pole nusigrėžė, nenorėdama būti jo bendrininke. Išižeidęs siuvėjas nuėjo. Pole atsitraukė nuo stiklo, norėdama geriau apžiūrėti vitriną, ir atsitrenkė į arčiau priėjusio Simono petį; jis ją suėmė už alkūnės.

- Pažiūrėkite, - tarė jis svajingai, - šviečia saulė.

Pro dar šlapią stiklą skverbėsi šilti saulės spinduliai, sklidini rudeniškos graužaties. Jie ryškiai apšvietė Pole.

- Taip, - tarė ji, - šviečia saulė.

Jie akimirką stovėjo sustingę, ji vis dar ant pakylės, aukštesnė už jį, nusigrėžusi, tačiau remdamasi į jį. Paskui ji atsitraukė nuo jo.

- Jums reikėtų eiti pamiegoti.

- Aš noriu valgyti, - pasakė jis.

- Na, tuomet eikite pusryčiauti.

- O jūs nenorėtumėte eiti su manim?

Pole dvejojo. Jai skambino Rožė ir perspėjo, kad tikriausiai užtruksias. Ji ketino priešais esančiame bare suvalgyti sumuštinį ir apsipirkti. Bet dabar jai, staiga pažadintai saulės, kavinių grindų plokštės ir didžiųjų parduotuvių pasažai pasirodė nepakenčiami. Ji ilgėjosi žolės, nors ir nugelsvintos metų laiko.

- Noriu pajusti žolę, - tarė ji.

- Tada eime, - paragino jis. - Aš su savo senuoju automobiliu. Kaimas visai netoli.

Ji bandė gintis. Kelionė į kaimą su tuo jaunuoliu gali būti nuobodi... Dvi valandos dviese...

- Arba į Bulonės mišką, - pridūrė jis raminausiai. - Jeigu jums bus nuobodu, galėsite telefonu išsikviesti taksi.

- Jūs viską apgalvojate.

- Turiu pasakyti, kad atsibudus man buvo gėda. Aš atėjau atsiprašyti.

- Bet taip gali atsitikti kiekvienam, - maloniai tarė ji.

Pole vilkosi apsiaustą: rengėsi ji labai skoningai. Simonas pravėrė dureles, ir ji įlipo, negalėdama prisiminti, kada sutiko šitaip kvailai papusryčiauti. Lipdama į automobilį, ji persidrėskė kojine ir piktai sudejavo.

- Tikriausiai jūsų draugužės vaikšto su kelnėmis.

- Aš jų neturiu, - pasakė jis.

- Draugužių?

- Taip.

- Kaip čia gali būti?

- Nežinau.

Jai užėjo noras pasišaipyti iš jo. Tas drovumo ir įžūlumo, kartais net juokingo rimtumo ir humoro mišinys ją linksmino. Jis pasakė „nežinau“ beveik negirdimu balsu ir paslaptingu veidu. Ji pakraipė galvą.

- Pasistenkite prisiminti... kada prasidėjo tas bendras atšalimas?

- Žinote, tai dėl mano kaltės. Turėjau labai mielą merginą, bet pernelyg romantišką. Apie tokias svajoja keturiasdešimtmečiai. Tai jų jaunystės idealas.

Jai sugnybė širdį.

- O koks jų jaunystės idealas?

- Na... Jos išvaizda buvo fatališka, ji lakstė automobiliu kaip pamišėlė, sukandusi dantis, vos pabudusi griebdavosi cigaretės... O man sakydavo, kad meilė - tai tik dviejų epidermių sąlytis.

Pole pradėjo juoktis.

- Na ir?..

- Vis dėlto, kai ją palikau, ji apsiverkė. Aš tuo visai nesi giriu, - pridūrė jis gyvai, - man tiesiog šlykštu.

Bulonės miškas dvelkė drėgna žole, apipelėjusia mediena, rudeniškais keliais. Simonas sustojo prie nedidelio restoranėlio, greitai apibėgo aplink automobilį, norėdamas atidaryti dureles. Pole visa įsitempė, kad grakščiai išliptų. Jautėsi kaip pabėgusi iš pamokų.

Simonas užsakė kokteilio, ir Pole rūščiai pažvelgė į jį.

- Po tokios nakties kaip vakar jūs turėtumėte gerti tik vandenį!

- Aš labai puikiai jaučiuosi. O be to, man šiek tiek nedrausu. Turiu pasiruošti, kad neatrodyčiau per daug nuobodus, aš kaupiu jėgas.

Restoranas buvo apytuštis, o padavėjas - tikras surūgėlis. Jie užsisakė patiekalus, Simonas nutilo ir nebepravėrė burnos. Bet Pole neketino nuobodžiauti. Ji jautė, kad tai sąmoninga tyla, kad Simonas yra apgalvojęs, ką kalbėti per pusryčius. Turbūt jo galva kaip katino, visą laiką kupina klasinių minčių.

- Taip daug gražiau, - staiga pašaipiai, mėgdžiodamas siuvėją, tarė jis, ir Pole nustebusi pratrūko juoktis.

- Jūs visada taip vykusiai pamėgdžiojate?

- Kartais išeina. Gaila, kad neturime daug bendrų pažįstamų. Jeigu mėginčiau pamėgdžioti savo motiną, jūs pasakytumėt, kad esu niekingas žmogus. Bet vis dėlto... „Ar jums neatrodo, kad truputis satino ten, šiek tiek dešiniau, suteiktų jaukumo, šilumos?“

- Jūs tikrai niekingas, bet teisus.

- O į jūsų vakarykštį draugą aš gerai neišžiūrėjau. Be to, jis tikriausiai nepamėgdžiojamas.

Kurį laiką viešpatavo tyla. Pole nusišypsojo.

- Pamėgdžiojamas.

- O aš esu tik blanki kopija kokio tuzino jaunuolių, per daug išlepintų, besiverčiančių tėvų dėka laisvomis profesijomis ir dirbančių tik tam, kad ką nors dirbtų. Taigi pusryčiaudama su manim jūs pralošėte.

Agresyvus jo balsas prižadino Pole.

- Rožė užsiėmęs, - tarė ji. - Kitaip čia manęs nebūtų.

- Žinau, - pasakė jis su liūdesio gaidele, kuri ją sutrikdė.

Likusį laiką jie pasakojo vienas kitam apie savo darbus. Simonas, pasitelkęs gestus ir mimiką, mėgdžiojo visą dėl meilės įvykdyto nusikaltimo teismo procesą. Vienu tarpu jis pagrasino pirštu kvatojančiai Polei.

- O jus, jus kaltinu tuo, kad neatlikote savo žmogiškosios pareigos. Mirusiojo vardu kaltinu jus, kad leidote meilei praeiti pro šalį, aplaidžiai vykdėte savo pareigą būti laiminga, gyvenote išsisukinėdama ir nusižėminusi. Jus reikėtų pasmerkti mirčiai, bet būsite pasmerkta vienatvei.

Jis nutilo, vienu mauku išgėrė savo taurelį vyno. Pole nė nekrustelėjo.

- Siaubingas nuosprendis, - tarė ji šypsodama.

- Pats blogiausias. Nežinau nieko blogesnio, labiau neišvengiamo. Niekas manęs labiau nebaugina. Beje, kaip ir visų. Tik niekas neprisipažįsta. Kartais man norisi pradėti staugti: aš bijau, aš bijau, mylėkite mane.

- Ir aš bijau, - pritarė ji lyg prieš savo valią.

Staiga ji išvydo dalį sienos savo kambaryje priešais lovą. Užtrauktas užuolaidas, senamadišką paveikslą, kairėje pusėje nedidelę komodą. Tai, ką matydavo kasdien, rytą ir vakare, ką tikriausiai matys ir po dešimties metų. Tik bus

dar vienišesnė nei šiandien. O kaip Rožė? Jis neturi teisės, niekas negali pasmerkti jos tokiai senatvei, niekas, netgi ji pati...

- Turbūt atrodau jums dar juokingesnis ir labiau apgailėtinas negu vakar vakare, - tyliai tarė Simonas. - O gal manote, kad vaidinu komediją, norėdamas jus sugraudinti?

Jis sėdėjo priešais ją ir žiūrėjo savo šviesiomis, šiek tiek apsimblaususiomis akimis tokiu glotniu, tokiu atviru veidu, kad Pole vos susilaikė jo nepaglosčiusi.

- Ne, ne, - tarė ji, - aš maniau... maniau, kad jūs tam dar esate per jaunas. Ir, aišku, per daug mylimas.

- Reikia būti dviese, - pasakė jis. - Eime truputį pasi vaikščioti į lauką. Dabar taip gražu.

Jie išėjo drauge, jis paėmė ją už parankės. Vaikštinėjo tylėdami. Ruduo neapsakomai švelniai smelkėsi Polei į širdį. Sudrėkę, parudavę, sumindžioti lapai, sulipę vienas su kitu, lėtai maišėsi pažeme. Tam nebyliam siluetui, laikančiam ją už parankės, ji pajuto nepaaiškinamą švelnumą. Nepažįstamasis trumpam virto palydovu, lydinčiu ją tuščia alėja metų gale. Ji visą laiką jautė švelnumą savo pasivaikščiojimų ar gyvenimo palydovams, savotišką dėkingumą, kad jie yra didesni už ją, tokie skirtingi ir sykiu tokie artimi. Jai prieš akis iškilo veidas jos vyro Marko, kurį ji paliko tuo pat metu kaip ir lengvą gyvenimą, veidas kito žmogaus, kuris ją labai mylėjo. Ir pagaliau Rožė veidas, kuris vienintelis jos atmintyje atsispindėjo kaip gyvas, kintančia išraiška. Trys palydovai vienos moters gyvenime, trys puikūs palydovai. Ar tai ne per daug?

- Jums liūdna? - paklausė Simonas.

Ji atsigręžė ir tylėdama nusišypsojo. Jieėjo toliau.

- Aš norėčiau, - dusliai tarė Simonas, - norėčiau, kad... Aš jūsų nepažįstu, bet norėčiau tikėti, kad esate laiminga. Aš... aš žaviuosi jumis.

Ji jo nebesiklausė. Buvo jau vėlu. Tikriausiai Rožė skambino jai, norėdamas kartu išgerti kavos. Ir nerado. Jis minėjo, kad savaitgalį norėtų praleisti kaime. Gal ji galėsianti grįžti iš darbo anksčiau? Ar jis to dar tebenori? Ar tai buvo tik vienas iš tų pažadų, kuriuos naktį išplėšia meilė, kai savo gyvenimo (ji tai žinojo) jis nebeįsivaizduodavo be jos ir kai jų meilė atrodydavo tokia akivaizdi, kad jis nebesipriešindavo. Bet vos išeidavo pro duris, vos įtraukdavo gatvėje stipraus savo laisvės kvapo, Pole ir vėl jį prarasdavo.

Visą kelią ji kalbėjo mažai, padėkojo Simonui už pusryčius ir pasakė, kad bus laiminga, jeigu jis kurią dieną pasikambins. Simonas sustingęs žiūrėjo jai įkandin. Jautėsi labai pavargęs, nerangus.

V skyrius

Tai buvo tikrai malonus siurprizas. Rožė pasilenkė prie staliuko galvūgalyje, ieškodamas cigaretės. Jauna moteris, gulinti šalia jo, sukikeno.

- Vyrai visada po to rūko.

Tai nebuvo labai originali mintis! Rožė atkišo jai pakelį, bet ji papurtė galvą.

- Mezi, ar galiu jūsų paklausti? Kas jums atsitiko šį vakarą? Mes pažįstami jau porą mėnesių, bet jūs vis nepaliekate to p. Šerelio...

- P. Šerelis man reikalingas dėl darbo. O aš užsimaniau šiek tiek pasilinksminti. Supranti?

Jam šmėstelėjo mintis, kad ji iš tų žmonių, kurie, vos išsitiesę lovoje, pradeda tujinti. Jis ėmė juoktis.

- O kodėl pasirinkote mane? Tame kokteilių vakare buvo labai daug mielų jaunuolių.

- Žinai, tie jaunuoliai be perstojo šneka. O tau, bent jau taip atrodo, patinka tai, ką mes darome. Galiu prisiekti, kad tai vis rečiau pasitaiko. Moterys tai jaučia. Ir nesakyk, kad nesi pripratęs prie pergalių...

- Tik ne prie tokių greitų, - nusijuokė jis.

Ji buvo labai graži. Jos mažoje galvelėje, be abejo, sukosi mintys apie gyvenimą, vyrus ir moteris. Jeigu jis būtų bent kiek atkakliau pakamantinėjęs, ji būtų išdėsčiusi savo požiūrį į pasaulį. Jam tai būtų patikę. Kiekvieną kartą jis jausdavosi svetimas ir susigraudinęs, išgąsdintas minties, kad šie gražūs kūnai, tokie nepanašūs vienas į kitą, vaikšto gatvėmis, o juos valdo mažos galvelės, tokios neryžtingos ir tokios ribotos. Jis paglostė jos plaukus.

- Tu tikriausiai esi švelnus, - tarė ji. - Tokie dideli žvėrys kaip tu visada būna švelnūs.

- O taip, - tarė jis išsiblaškęs.

- Nenoriu išsiskirti su tavim, - kalbėjo toliau ji. - Kad tu žinotum, koks nuobodus tas Šerelis...

- Niekad to nesužinosiu.

- Rožė, o ką, jeigu porai dienų išvažiuotume? Šeštadienį ir sekmadienį. Nenorėtum? Leistume laiką dideliame kambaryje kaime, niekur neišeidami.

Rožė pažvelgė į ją. Meži pasirėmė ant alkūnės, ir jis pamatė gyslelę, tvinksinčią ant jos kaklo. Lygiai taip ji žiūrėjo į jį to nuostabaus kokteilių vakaro metu, ir jis nusišypsojo.

- Sakyk „taip“. Tuoj pat, girdi...

- Tuoj pat, - pakartojo jis, užsitraukdamas ją ant savęs.

Ji kikendama įkando jam į petį, ir jis neaiškiai pagalvojo, kad netgi mylėtis galima kvailai.

*

- Gaila, - tarė Pole. - Na ką gi, gerai padirbėk ir važiuodamas neskubėk. Bučiuoju.

Ji padėjo ragelį. Savaitgalio nebeliko. Šį šeštadienį Rožė, kaip jis paaiškino, turėjo važiuoti į Lilį darbo reikalais susitikti su tenykščiu kompanionu. Gal taip ir buvo. Ji visada stengdavosi galvoti, kad tai tiesa. Pole staiga prisiminė už-eigą, kur jie paprastai kartu važiuodavo, ugnį, degančią židiniuose, kambarį, atsiduodantį naftalinu, ji įsivaizdavo, kokios galėjo būti tos dienos: pasivaikščiojimai su Rožė, vakare - pokalbiai su juo, rytą pabudus gulėti vienas šalia kito, prieš akis turint marias laiko, visą dieną, karštą ir ramią, tarsi paplūdimyje. Ji atsigręžė telefono pusėn. Galėtų papusryčiauti su kokia nors drauge, vakare nueiti palošti bridžo pas... Nenorėjo nieko. Bet bijojo tas dvi dienas pasilikti viena. Ji nekenė tų vienišos moters sekmadienių: knygos, kurias kiek galima ilgiau skaitai lovoje, prisigrūdęs kino teatras, galbūt kokteilis ar pietūs su kuo nors ir pagaliau sugrįžus - nepaklota lova ir jausmas, kad nuo pat ryto nė sekundės negyvenai. Rožė pažadėjo paskambinti rytoj. Jis kalbėjo švelniai. Pole niekur neis ir lauks jo skambučio. Galų gale ji turėjo kai ką pasitvarkyti, turėjo tokių darbų, apie kuriuos jai visą laiką kalbėdavo mama, daugybę mažų moters gyvenimo rūpesčių, kurie jai kėlė neaiškų pasibjaurėjimą. Lyg laikas būtų suglebęs žvėris, kurį reikia užmušti. Dabar

ji jau beveik gailėjosi, kad tų rūpesčių nemėgsta. Gal iš tiesų tai metas, kai nebereikia griebtis gyvenimo, o gintis nuo jo kaip nuo senos smalsios draugės. Ar tikrai atėjo toks metas? Ir jai pasirodė, kad už nugaros girdi gilų atodūsi, daugybę balsų, šnabždančių „jau“.

Tą patį šeštadienį, antrą valandą, Pole nusprendė paskambinti poniai Van den Beš. Jeigu ji neišvykusi į Dovilį, gal galėtų po pietų padirbėti su ja. Tai buvo vienintelis dalykas, kuris ją traukė. „Kaip ir kai kuriuos vyrus, - pagalvojo ji, - kurie net sekmadieniais eina į darbą, kad tik nereikėtų su šeima sėdėti namie“. Poniai Van den Beš buvo lengvas kepenų priepuolis, ji aiškiai nuobodžiavo ir sutiko jos pasiūlymą entuziastingai. Prisikrovusi įvairiausių pavyzdžių, Pole nuvažiavo į Klebero prospektą. Ponią Van den Beš rado susisiautusią į Damasko šilko chalatą, rankoje laikančią stiklinę „Eviano“ vandens ir šiek tiek nesveikai paraudusią. Stai ga Pole pagalvojo, jog Simono tėvas turėjo būti tikras gražuolis, kad jo grožis atsvertų šio veido banalumą.

- Kaip laikosi jūsų sūnus? Ar žinote, kad kažkurį vakarą mes buvome su juo susitikę?

Ji neprisiminė, kad vakar su juo pusryčiavo, ir pati nustebo, kodėl tai nutylėjo. Tuoj pat prieš save ji išvydo kančios iškreiptą veidą.

- Iš kur aš galiu žinoti? Jis nekalba su manim, nieko nepasakoja, žinoma, išskyrus finansinius reikalus. Be to, jis geria. Ir jo tėvas gėrė.

- Bet jis visai nepanašus į tikrą girtuoklį, - nusišypsojo Pole. Jai prieš akis iškilo glotnus jo veidas, gerai besimaitinančio anglo oda.

- Jis gražus, ar ne?

Ponia Van den Beš pagyvėjo, pradėjo traukti albumus su Simono vaikystės nuotraukomis: Simonas ant ponio, ilgomis, iki pečių nusidriekusiomis garbanomis, Simonas - su trikęs koledžo moksleivis ir t. t. Aišku, jo nuotraukų buvo begalės, ir Pole tyliai pasidžiaugė, kad jis netapo nei niekšu, nei pederastu.

- Bet visada ateina toks metas, kai vaikai nuo mūsų nu tolsta, - liūdnei atsiduso motina.

Ir akimirksniu ji vėl virto lengvabūdė moterim, kokia tikriausiai buvo jaunystėje.

- Turiu pasakyti, kad progų jam netrūksta...

- Aš manau, - mandagiai tarė Pole. - Ponia, gal norėtųmėt žvilgtelėti į šiuos audinius, vienas...

- Prašau jus vadinti mane Tereza.

Ji pasidarė draugiškesnė, liepė tarnaitai atnešti arbatos, apibėrė klausimais. Pole pagalvojo, kad prieš dvidešimt metų Rožė gulėjo su ja, bet veltui šiame apdribusiame veide ieškojo pirmykščio žavesio pėdsakų. Tuo pat metu ji beviltiškai stengėsi kalbėti vien apie profesinius reikalus, nors matė, kad Tereza būtinai nori jai patikėti savo moteriškas paslaptis. Taip visada atsitikdavo. Polės veidas švietė savotiška ramybe, kilnumu, ir tai patraukdavo žmones išsipasakoti nemaloniausius dalykus.

- Jūs tikriausiai esate gerokai jaunesnė už mane, - pradėjo Ponia Van den Beš, ir Pole negalėjo susilaikyti nenusišypsojusi dėl to „tikriausiai“, - bet žinote, kokią įtaką daro aplinka...

Pole nebesiklausė, ką ji kalba. Ši moteris jai kažką priminė. Ji pastebėjo, kad Tereza tiesiog labai panaši į tą, kurią vakar pamėgdžiojo Simonas, ir pagalvojo, kad jis turi savo-

tiškų intuityvių sugebėjimų, savotiško žiaurumo, kuriam neleidžia pasireikšti drovumas. Ar sakydamas: „Aš jus kaltinu tuo, kad leidote meilei praeiti pro šalį, išsisukinėjote ir žeminotės, todėl jus pasmerkiu vienatvei“, ar sakydamas tai jis turėjo galvoje ją? Gal jis kažką atspėjo apie jos gyvenimą? Ar tyčia taip elgėsi? Nuo tos minties jai pasidarė pikta. Ji nebesiklausė įkyraus plepėjimo šalia savęs ir net krūptelėjo, pamačiusi įeinantį Simoną. Išvydęs Pole, jis sustojo kaip įbestas ir padarė grimasą, slėpdamas savo džiaugsmą. Tai ją sujaudino.

- Aš kaip tik laiku. Tuoju jums padėsiu.

- Deja, man jau metas.

Ji norėjo kuo greičiau išeiti, pasprukti, pabėgti nuo jų abiejų žvilgsnių, motinos ir sūnaus, pagaliau pasislėpti namie su knyga. Šią valandą ji turėjo važiuoti su Rožė, junginėti radiją, juoktis kartu su juo ar drebėti iš baimės, nes jį pagaudavo aklas automobilininko pyktis, dėl kurio jie kartais atsidurdavo ties žūties riba. Pole iš lėto atsistojo.

- Aš jus palydėsiu, - tarė Simonas.

Prie durų Pole atsigręžė ir pirmą kartą pažvelgė į jį. Jis nekaip atrodė, ir Pole nesusilaikė jam to nepasakiusi.

- Toks oras, - tarė jis. - Gal galėčiau palydėti jus iki apačios?

Ji gūžtelėjo pečiais, ir jie pasuko laiptų link. Simonas tylėdamas ėjo jai iš paskos. Apačioje Simonas sustojo, ir nebegirdėdama jo žingsnių Pole automatiškai atsigręžė. Jis stovėjo atsirėmęs į turėklą.

- Gal kopsite atgal?

Šviesa užgeso, erdvius laiptus dabar nušvietė tik blausus atšvaitas, krintantis pro langą. Akimis ji ieškojo jungiklio.

- Jis už jūsų, - tarė Simonas.

Jis nulipo nuo paskutinio laiptelio ir žengė jos link. „Jis tuoj prieis prie manęs“, - susirūpinusi pagalvojo Pole. Simonas ištiesė ranką į kairę nuo jos galvos, uždegė šviesą, paskui uždėjo dešinę ranką iš kitos pusės. Ji nebegalėjo pajudėti.

- Leiskite eiti, - ramiu balsu tarė ji.

Jis nieko neatsakė, bet pasilenkė ir atsargiai nuleido galvą jai ant peties. Pole išgirdo, kaip stipriai daužosi jo širdis, ir staiga sutriko.

- Simonai, paleiskite... Jūs mane varginate.

Bet jis nejudėjo. Tik porą kartų tyliai sušnabždėjo jos vardą: „Pole, Pole“, ir už jo nugaros Pole pamatė laiptų aikštelę, tokią liūdną, slogią, niaurią ir tylią.

- Mielasis Simonai, - taip pat tyliai pasakė ji, - leiskite eiti.

Simonas pasitraukė, ir ji prieš nueidama nusišypsojo.

VI skyrius

Pabudusi sekmadienio rytą ji po durimis rado laišką, kurie kažkada poetiškai buvo vadinami žydraisiais, ir šis jai pasirodė tikrai poetiškas, nes nuo saulės, vėl suspindusios tokiame giedrame lapkričio danguje, kambarys buvo pilnas šviesos ir šešėlių žaismo. „Šeštą valandą Plejelio salėje vyks labai geras koncertas, - rašė Simonas. - Ar mėgstate Bramsą? Atleiskite už vakarykštę dieną“. Ji nusišypsojo. Nusišypsojo dėl antro sakinio: „Ar mėgstate Bramsą?“ Taip klau-

sinėdavo berniukai, kai jai buvo septyniolika metų. Žinoma, klausinėdavo panašiai ir vėliau, tik nelaukdavo atsakymų. Kam tai rūpėjo toje aplinkoje ir tuo gyvenimo laikotarpiu? Ir iš tikrųjų, ar ji mėgsta Bramsą?

Ji atvožė grotuvo dangtį, pasirausė tarp plokštelių ir kitoje Vagnerio uvertiūros pusėje - tą uvertiūrą ji mokėjo atmintinai - rado Bramso koncertą, kurio dar niekad nebuvo klausiusis. Rožė mėgo Vagnerio muziką. Jis sakydavo: „Ji graži, triukšminga, čia tai bent muzika“. Ji uždėjo plokštelę. Koncerto pradžia jai pasirodė romantinė, bet Pole nebegirdėjo pabaigos. Susivokė tik tada, kai muzika baigėsi, ir supyko ant savęs. Dabar ji perskaitydavo knygą per savaitę, negalėdavo rasti reikiamo puslapio, negirdėdavo muzikos. Jos dėmesys buvo sutelktas tik į audinių pavyzdžius ir į vyrai, kurio niekad nebūdavo. Ji susipainiojo, išklydo iš savo kelio, ji niekad neišsinarplios. „Ar mėgstate Bramsą?“ Valandėlę ji sustojo prie lango, saulė blykstelėjo jai į akis ir apžilpino. Ir tas sakinukas „Ar mėgstate Bramsą?“ staiga prikėlė ją iš baisios užmaršties: ji prisiminė viską, ką buvo pamiršusi, visus klausimus, kurių sąmoningai vengė. „Ar mėgstate Bramsą?“ Ar ji, be savęs ir savo gyvenimo, dar ką nors mylėjo? Ar ką nors mėgo? Žinoma, ji sakydavo, kad mėgsta Stendalį, žinojo, kad mėgsta jį. Šis žodis čia tiko: ji buvo tuo tikra. Galbūt netgi žinojo, kad myli Rožę. Įgytus gerus daiktus. Gerus ženklus. Jai kilo noras pasikalbėti su kuo nors taip, kaip norėjo, kai buvo dvidešimtmetė.

Ji paskambino Simonui. Dar nežinojo, ką jam pasakyti. Tikriausiai pasakys: „Nežinau, ar aš mėgstu Bramsą, manau, kad ne“. Ji nežinojo, ar eis į tą koncertą. Tai priklausys nuo to, ką jis jai pasakys, nuo jo balso; ji dvejojo, ir tos dve-

jonės jai pasirodė malonios. Simonas buvo išvykęs į kaimą pietauti, bet penktą valandą turėjo grįžti persirengti. Ji padėjo ragelį. Per tą laiką apsisprendė eiti į koncertą. Ji galvojo: „Eisiu ne dėl Simono, o paklausyti muzikos, galbūt, jeigu man šią popietę ten patiks, eisiu kiekvieną sekmadienį, tai puikus užsiėmimas vienišai moteriai“. Ir tuo pat metu ji apgailestavo, kad šiandien sekmadienis ir ji negali tuoj pat nubėgti į parduotuvę, prisipirkti daugybės Mocarto, kuri taip mėgo, ir kelių Bramso plokštelių. Ji tik bijojo, kad Simonas per koncertą nelaikytų jos rankos, bijojo dar ir dėl to, kad jautė, jog taip gali įvykti, ir vien pagalvojus apie tai jai darėsi nesmagu, nes baisiai bodėjosi panašiais dalykais. Kaip tik dėl to ji ir mylėjo Rožę. Jis visada elgdavosi taip, kaip iš jo būdavo tikimasi, šiek tiek dirbtinokai visose situacijose.

Šeštą valandą Plejelio salėje ji, suspausta minios, vos nepasimetė su Simonu, tylomis duodančiu jai bilietą, ir juodu skubiai užbėgo laiptais tarp pakrikai lakstančių tarnautojų, kurios nurodinėjo vietas. Milžiniška salė skendėjo tamsoje, orkestras iš pradžių pažūrė nesuderintų garsų lyg specialiai tam, kad publika paskui galėtų geriau įvertinti muzikos harmonijos stebuklą. Ji atsigręžė į savo kaimyną:

- Aš nežinau, ar mėgstu Bramsą.

- O aš nežinojau, ar jūs ateisite, - tarė Simonas. - Užtikrinu, kad man visai vis tiek, ar jūs mėgstate Bramsą, ar ne.

- Kaip sekėsi kaime?

Jis nustebeęs pažvelgė į ją.

- Aš jums skambinau į namus, - pasakė Pole, - norėdama pasakyti, kad... priimu jūsų kvietimą.

- O aš bijojau, kad man išvykus jūs paskambinsite ir atsisakysite arba iš viso nepaskambinsite, - tarė Simonas.

- Ar gražu užmiestyje? Kurioje pusėje buvote?

Su mielu grauduliu ji bandė įsivaizduoti Udano kalvą leidžiantis saulei; norėjo, kad Simonas papasakotų apie ją. Tokiu laiku ji su Rožė būtų apsistojusi Setejoyje, jie būtų žingsniavę tuo pačiu keliu, po parudavusiais medžiais.

- Buvau ir šen, ir ten, - tarė Simonas, - net nežiūrėjau pavadinimų. Na, jau pradeda.

Pasigirdo plojimai, dirigentas nusilenkė, pakėlė batutą, ir jie, kaip ir kiti du tūkstančiai žiūrovų, patogiai įsitaisė krėsluose. Simonui pasirodė, kad koncertas jau kažkur girdėtas, šiek tiek patetiškas, vietomis net per daug. Alkūne jis jautė Polės ranką, o kai orkestrą pagavo įkvėpimas, tuo užsikrėtė ir Simonas. Tik kai muzika pritildavo, Simonas išgirdavo kaimynų kosčiojimus, pastebėdavo dviem eilėm arčiau sėdinčio žmogaus galvos formą ir suvokdavo savo pyktį. Kaimo užėjo, netoli Udano, jis susitiko Rožė, Rožė su kažkokia mergina. Jis atsistojo, pasisveikino su Simonu, bet merginai jo nepristatė.

- Man atrodo, kad mes visą laiką susitinkame.

Nustebęs Simonas nieko neatsakė. Grėsmingas Rožė žvilgsnis reikalavo nutylėti šį susitikimą: ačiū Dievui, tai nebuvo bendrininko žvilgsnis, kokį plevėsa meta plevėsai. Tai buvo įniršio kupinas žvilgsnis. Simonas nieko neatsakė. Jis nebijojo Rožė, tik nenorėjo skaudinti Polės. Prisiekė sau, kad pats šiai moteriai niekada nepadarys nieko blogo; pirmą kartą gyvenime jam kilo noras apsaugoti žmogų nuo nelaimės. Jam, kuriam meilužės taip greitai nusibosdavo, įkyrėdamos savo išpažintimis, paslaptimis, troškimu priversti jį vaidinti patiną globėją, jam, Simonui, kilo noras atsigręžti ir palaukti. Ko palaukti? Ogi kad ta moteris suprastų, jog

myli apgailėtiną storžievį: tai, ko gero, būtų pats sunkiausias dalykas pasaulyje... Ji turėtų nuliūsti, iš naujo įvertinti Rožė elgesį, galbūt išsiaiškinti nesėkmės priežastis. Iš orkestro išsiveržė vienas smuikas, beviltiškai suplastėjo veriamą gaidą, kuri tučtuojau nutilo, susiliejęsi su melodinga kitų smuikų garsų banga. Simonas vos susilaikė nepasisukęs Polės pusėn, neapkabinęs ir nepabučiavęs jos. Taip, nepabučiavęs... Jis įsivaizdavo, kaip pasilenkia prie jos, savo lūpomis paliečia jos lūpas, ji apsiveja rankomis jo kaklą... Simonas užsimerkė. Pamačiusi jo išraišką, Pole pamanė, kad jis tikras melomanas. Netrukus virpanti jo ranka susirado jos ranką, bet Pole nekantriai ją ištraukė.

Pasibaigus koncertui, jis pakvietė ją išgerti kokteilio, tai yra jai - apelsinų sulčių, sau - dvigubą porciją džino. Ji pagalvojo, ar tik ponios Van den Beš būgštavimai neturi pagrindo. Degančiomis akimis, mosikuodamas rankomis Simonas kalbėjo apie muziką, o ji išsiblaškiusi klausėsi. Galbūt Rožė su tvarkys Lilyje reikalus laiku ir suskubs grįžti vakarienės. Be to, į juos jau žvilgčiojo žmonės. Gal Simonas buvo kiek per gražus ar tiesiog per jaunas, kad tiktų jai į kavalierius?

- Jūs manęs nesiklausote?

- Klausausi, - atsakė ji. - Bet jau laikas eiti. Man turi paskambinti, o be to, čia į mus visi taip žiūri!

- Jūs turėtumėte būti prie to pripratusi, - tarė Simonas sužavėtas. Muzikos ir džino dėka jautėsi galutinai įsimylėjęs.

Ji pradėjo juoktis: kartais Simonas atrodydavo tikrai jaudinantis.

- Simonai, paprašykite sąskaitos.

Jis pakluso taip nenoromis, kad pirmą kartą per šį vakarą ji įdėmiai pažvelgė į jį. Galbūt jis tikrai trupučiuką įsimylėjęs,

galbūt tas nedidelis žaidimas atsigrėžė prieš jį patį? Ji galvojo, kad jis tiesiog ištroškęs pergalių; o gal jis buvo paprastesnis, jautresnis, ne toks garbėtroška, kaip ji manė. Juokinga, bet jo išvaizda, jos akimis žiūrint, jam kenkė. Jis jai atrodė per daug gražus. Per daug gražus, kad būtų nuoširdus.

Jeigu taip yra iš tikrųjų, ji be reikalo susitiko su juo - turėjo atsisakyti. Simonas pašaukė padavėją, tylėdamas sukiojo rankoje taure. Staiga liovėsi šnekėjęs. Pole uždėjo delną jam ant rankos.

- Nepykite, Simonai, aš skubu. Manęs tikriausiai laukia Rožė.

Tą pirmą vakarą „Pas Reginą“ jis paklausė: „Ar jūs mylite Rožė?“ Ką ji atsakė? Nebepamena. Šiaip ar taip, jis turi tai žinoti.

- O taip, Rožė... - tarė jis. - Tikras vyras. Briliantas...

Pole pertraukė.

- Aš myliu jį, - tarė ji ir pajuto, kad išraudo. Jai pasirodė, jog tai nuskambėjo teatrališkai.

-O jis?

- Jis taip pat.

- Žinoma. Nuostabiame pasaulyje viskas vyksta kuo puikiausiai.

- Nevaidinkite skeptiko, - švelniai tarė ji. - Jūsų amžiui tai netinka. Jūs turėtumėt būti lengvatikis, jūs...

Jis sugriebė ją už pečių ir papurtė.

- Nesityčiokite iš manęs, liaukitės kalbėti su manim kaip su...

„Aš pamiršau, kad jis vyras, - pagalvojo Pole, mėgindama išsilaisvinti. - Dabar jis mąsto kaip tikras vyras, pažemintas vyras. Iš tiesų jam jau nebe penkiolika, o dvidešimt penkeri metai!"

- Aš nesityčioju iš jūsų, tik iš jūsų elgesio, - tyliai tarė ji. - Jūs vaidinate...

Jis paleido ją, atrodė pavargęs.

- Iš tiesų vaidinu, - tarė jis. - Iki jūsų vaidinau jauną, puikų advokatą, santūrų išimylėjęlį ir išlepintą vaiką, ir dar dievai žino ką. Bet vos susipažinau su jumis, visi mano vaidmenys yra skirti jums. Ar jums neatrodo, kad tai meilė?

- Gana puikus apibrėžimas, - tarė ji nusišypsodama.

Sutrikę jie kurį laiką tylėjo.

- Man geriau patiktų vaidinti aistringus meilužius, - tarė jis.

- Bet aš jums sakau, kad myliu Rožę.

- O aš myliu savo motiną, senąją žindyvę, automobilį...

- Nematau jokio ryšio, - nutraukė ji.

Ji norėjo išeiti. Ką šis jaunas plėšrūnas gali išmanyti apie jos gyvenimą, jų gyvenimą; apie tuos penkerius metus, kupinus malonumų ir abejonių, aistros ir sielvarto? Niekas negali išskirti jos ir Rožę. Būdama tuo tikra, ji pajuto Rožę tokį dėkingumą, tokį švelnumą, kad pasirėmė ant stalo.

- Jūs mylite Rožę, bet esate vieniša, - tarė Simonas. - Jūs būnate viena sėkmadieniais, pietaujate viena ir tikriausiai... dažnai viena miegate. Aš miegočiau su jumis, laikyčiau jus glėbyje visą naktį, bučiuočiau jus miegančią. Aš dar galiu mylėti. Jis nebe. Ir jūs tai žinote...

- Jūs neturite teisės... - tarė ji stodamasi.

- Aš turiu teisę kalbėti. Turiu teisę jus išimylėti ir atimti iš jo, jei tik pavyks.

Pole jau buvo lauke. Jis pakilo ir vėl atsisėdo, suspaudęs galvą rankomis. „Man jos reikia, - galvojo jis. - Man jos reikia... arba aš kankinsiuos“.

VII skyrius

Savaitgalis buvo labai malonus. Ta Mezi - besimaivydama ji jam prisipažino, kad tikrasis jos vardas Marselė, vardas aiškiai nesuderinamas su „žvaigždės" pašaukimu - ta Mezi tesėjo duotą žodį. Kaip atsigulė, taip ir nebesikėlė, priešingai nei kitos Rožė artimos būtybės, kurioms egzistavo kokteilio, pusryčių, pietų, arbatos ir panašus metas; tiek dingsčių persirengimams. Jie dvi dienas neišėjo iš kambaryo, tik vieną kartą, ir, savaime aišku, jis susitiko su tuo jaunu gražuoliu, brangiosios Terezos sūnumi. Aišku, sutikti Pole jis nesitikėjo, bet Rožė apėmė neaiškus nerimas. Apsimesti, kad išvyko į Lilį, buvo šiek tiek nepadoru, ne dėl to, kad jis manytų, jog apgaudinėja Pole, būdamas jai neištikimas ar meluodamas. Bet jo neištikimybės neturėjo būti apibrėžtos nei laike, nei erdvėje. „Sekmadienį mačiau jūsų vakarykštį draugą, pietaujantį Udane". Jis įsivaizdavo, kaip Pole, išgirdusi šią frazę, patylės, gal sekundę nusuks akis į šoną. Kenčianti Pole... Dabar tai jau buvo įprastas vaizdas, taip dažnai stumiamas tolyn, kad jau net buvo gėda, gėda dėl to malonumo, kurį pajus nuvykęs pas ją, kai nuveš namo Mezi Marselę. Bet Pole to nesužinos. Ji tikriausiai abi dienas ilsėjosi be jo, jo, kuris taip dažnai versdavo ją kur nors išeiti; galbūt ji su draugėmis žaidė bridžą, tvarkė butą, skaitė tą naują knygą... Staiga jis nusišėbėjo, kodėl taip karštai stengiasi pripildyti Polės sekmadienio dienotvarkę.

- Tu gerai vairuoji,- išgirdo balsą šalia ir krūptelėjęs pažiūrėjo į Mezi.

- Tau taip atrodo?

- Beje, tu viską darai gerai, - kalbėjo ji toliau, išsidrėbdama ant sėdynės.

Rožė kilo noras pasakyti, kad ji viską pamirštų: valandėlę pamirštų smulkų savo kūnelį ir patenkintus geidulius. Ji ilgesingai (bent jau taip norėjo) nusijuokė ir paėmusi jo ranką uždėjo sau ant kojos. Koją po jo pirštais buvo stangri ir karšta, ir jis nusišypsojo. Mezi - kvaila, plepi aktorė. Šaipydamosi iš meilės, ji suvulgarindavo ją; ir tai, kaip ji stengdavosi nuslopinti bet kokią jo švelnumo, draugiškumo ar neaiškaus susidomėjimo proveržį, jį dar labiau prie jos traukė. „Nešvanki, miela, nesuvokiama, pretenzinga ir vulgari būtybė, bet su ja aš puikiai pasimylėjau“. Jis pradėjo garsiai juoktis. Ji nepasidomėjo kodėl, tik ištiesė ranką radijo link. Rožė sekė šį judesį akimis... Ką aną vakarą pasakė Pole? Apie radiją ir vakarus, kuriuos jie praleido kartu?.. Jis nebeprišiminė. Buvo transliuojamas koncertas, Mezi perjungė, bet ir vėl grįžo prie koncerto, nes nieko geriau nerado. Diktorius mekenančiu balsu pranešė, kad tai buvo Bramso koncertas, ir pasigirdo plojimai.

- Kai man buvo aštuoneri, norėjau būti dirigentu, - tarė jis. - O tu?

- Kino aktore, - atsakė ji. - Ir mano svajonė išsipildė.

Jis pamanė, kad gal taip ir yra, ir pagaliau sustojo prie jos durų. Mezi įsikibo jam į švarką.

- Rytoj aš pietausiu su savo bjauriuoju ponu. Bet norėsiu kuo greičiau vėl susitikti su savo mielu Rožė. Paskambinsiu jam, kai tik turėsiu valandėlę laisvo laiko.

Jis nusišypsojo, jam visai patiko šis jauno slapto meilužio vaidmuo, juo labiau kad tas kitas vyras buvo jo bendraamžis.

- O tu, - paklausė ji, - ar galėsi? Man sakė, kad nesi laisvas...

- Aš laisvas, - tarė jis kiek susiraukęs. Juk su ja jis nekalbės apie Polę! Mezi nustriksėjo šaligatviu, įėjusi į prieangį pamojavo ranka, ir jis nuvažiavo. Nuo paskutinių ištartų žodžių jam buvo šiek tiek nesmagu. „Aš laisvas". Tai reiškia: „Neprisiimantis atsakomybės". Jis padidino greitį: norėjo kuo greičiau pamatyti Polę, tik ji galėjo jį nuraminti, ir ji tai padarys.

*

Pole tikriausiai buvo ką tik grįžusi, nes tebestovėjo su paltu; atrodo išblyškusi, ir kai Rožė įėjo, puolė prie jo ir valandėlę nejudėdama glūdėjo padėjusi galvą jam ant peties. Jis apglėbė ją. Skruostu jautė jos plaukus ir laukė, kol ji prabils. Rožė gerai padarė, kad greitai grįžo, jai jo reikėjo, jai tikriausiai kas nors nutiko, ir pagalvojęs, kad jis tai atspėjo, pajuto jai begalinį švelnumą. Jis ją globos. Aišku, Pole stipri, nepriklausoma ir protinga, bet ir pati tikriausia patelė iš visų moterų, kurias jis pažįsta. Jis tai gerai žinojo. Ir būtent dėl to Rožė jai buvo reikalingas. Ji švelniai išsivadavo iš jo glėbio.

- Kelionė sekėsi gerai? Kaip Lilis?

Jis pažvelgė į ją. Ne, ji, aišku, nieko neįtarė. Pole nebuvo iš tų moterų, kurios spendžia tokius spąstus. Jis kilstelėjo antakius.

- Šiaip sau. O tu? Kas tau?

- Nieko, - tarė ji nusigręždama.

Jis daugiau nebeklausinėjo, vėliau ji pati viską papasakos.

- O ką tu čia veikei?

- Vakar dirbau. O šiandien buvau koncerte Plejelio salėje.

- Ar tau patinka Bramsas? - šypsodamasis paklausė jis. Ji stovėjo nugara į jį ir atsigrėžė taip netikėtai, kad jis net pasitraukė atatus.

- O kodėl tu klausi?

- Grįždamas per radiją girdėjau dalį jo koncerto.

- Taip, žinoma, - tarė ji, - juk jį transliavo... Bet tu mane nustebinai, tavo susidomėjimas muzika...

- Tavo - irgi. Kas gi atsitiko? Maniau, kad tu loši bridžą pas Darė arba...

Ji įjungė šviesą mažojoje svetainėje. Pavargusiu judesiu nusimetė palatą.

- Jaunasis Van den Bešas pakvietė mane į koncertą, ne turėjau ko veikti ir net negalėjau prisiminti, ar mėgstu Bramsą... Įsivaizduoji?... Nebeprišiminiau, ar mėgstu Bramsą...

Ji pradėjo juoktis, iš pradžių tyliai, o paskui vis garsiau. Rožė galvoje ėmė suktis įvairiausios mintys. Simonas Van den Bešas? O ar jis nieko nesakė apie jų susitikimą... Udane? Ir pagaliau ko ji juokiasi?

- Pole, - tarė jis, - nusiramink. Bet ką gi tu veikei su tuo geltonsnapiu?

- Klausiausi Bramso, - tarė ji ir vėl pradėjo juoktis.

- Na, liaukis kalbėti apie Bramsą.

- Bet tai susiję su juo...

Jis suėmė ją už pečių. Nuo juoko jos akys buvo pilnos ašarų.

- Pole, - tarė jis, - mano Pole... ko tas keistuolis tau pripasakojo? Ir visų pirma ko jis iš tavęs nori?

Rožė buvo įniršęs; jautėsi pralenkta, apmulkintas.

- Žinoma, jam dvidešimt penkeri, - tarė jis.

- Mano akimis žiūrint, tai trūkumas, - pasakė ji švelniai, ir jis vėl ją apkabino.

- Pole, aš taip pasitikiu tavim. Taip pasitikiu! Mintis, kad kažkoks vėjavaikis galėtų tau patikti, man nepakenčiama.

Rožė spaudė ją prie savęs; staiga jis įsivaizdavo Pole, tiesiančią ranką kitam, Pole, bučiuojančią kitą, savo dėmesį ir švelnumą skiriančią kitam. Jis kentėjo.

„Vyrai nesusimąsto, - be kartėlio pagalvojo Pole. - Aš taip pasitikiu tavim, taip pasitikiu, kad galiu tave apgaudinėti, palikti vieną, ir negali būti, kad tu taip pat apgaudinėtum mane. Koks kilnumas".

- Jis mielas, bet man nieko nereikia, - tarė ji. - Tik tiek. Kur nori su manim papietauti?

VIII skyrius

„Prašau jūsų atleisti, - rašė Simonas. - Iš tiesų neturėjau teisės jums taip kalbėti. Aš pavyduliavau ir suprantu, kad negalima pavydėti to, ką turi kiti. Šiaip ar taip, suprantu, kad jums tikriausiai pasirodžiau nuobodus. Greitai manim atsikratysite, išvažiuoju į provinciją su savo brangiuoju advokatu nagrinėti vienos bylos. Mes gyvensime kaime, sename name, pas jo draugus. Įsivaizduoju, kad lovos ten kvėpės verbenomis, kiekviename kambaryje degs židiny, o rytą už lango čiulbės paukščiai. Ir žinau, kad šį kartą aš nega

lesiu vaidinti kaimo vaikino. Jūs miegosite šalia manęs, įsivaizduosiu, kad jus, apšviestą židinio ugnies, galiu pasiekti ranka; pasistengsiu kuo ilgiau negrižti. Tik nemanykite, net jeigu ir nebenorite manęs matyti, kad aš jūsų nemyliu. Jūsų Simonas".

Pole neryžtingai vartė rankose laišką. Jis nuslydo ant antklodės, paskui ant kilimo. Pole padėjo galvą ant pagalvės, užsimerkė. Be jokios abejonės, jis ją myli... Šį rytą Pole jautėsi pavargusi, prastai miegojo. Priežastis - vienas sakinytis, kuris vakar vakare ištrūko Rožė, kai ji klausinėjo apie jo kelionę atgal. Trumpas sakinukas, į kurį iš pradžių ji neatkreipė dėmesio, bet ties kuriuo Rožė užsikirto, ir jo balsas pritrilo, virsdamas šnabždesiu.

- Žinoma, visada bjauru grįžti sekmadienį... Bet, kita vertus, greitkelyje, net kai jis ir užsikimšęs, vis tiek galima važiuoti greitai...

Aišku, jeigu jo intonacija nebūtų pasikeitusi, Pole nieko nebūtų pastebėjusi. Nesąmoningo sielos refleksio dėka, refleksio, kuris buvo toks paaštrėjęs per pastaruosius porą metų, ji galėjo įsivaizduoti nuostabų, visiškai naują greitkelių kelią. Bet jis nutilo, Pole nė nepažvelgė į jį, ir vis dėlto po kelių akimirkų ji pirmoji turėjo vėl užmegzti dviejų ramių žmonių pokalbį. Pietūs baigėsi ta pačia nuotaika, bet Polei atrodė, kad nuovargis, neviltis, kurią jautė stipriau nei pavėdą ir smalsumą, niekad jos neapleis. Prieš save ji matė tokį pažįstamą, mylimą veidą, kuris stengėsi įspėti, ar ji suprato, veidą, kuris kaip nepakenčiamas budelis ieškojo jos veide kančios pėdsakų. Tada ji pagalvojo: „Negi maža to, kad jis mane skaudina; ar negalėtų bent jau būti abejingas?" Ir jai atrodė, kad ji niekad nebegalės atsikelti nuo kėdės

laisvai, gracingai, kaip jam patikdavo, pereiti per restoraną, netgi atsisveikinti su juo prie savo durų. Ji būtų buvusi laiminga, jeigu būtų galėjusi ižveisti jį, mesti į galvą taure, išsižadėti savęs, visko, ką turėjo kilnaus, garbingo, kas išskyrė ją iš tuzino pasileidėlių, su kuriomis jisai susitikinėdavo. Ji norėjo būti viena iš jų. Rožė gana dažnai pasakodavo jai, ką jos jam reiškia, ir kad jis yra būtent toks, ir kad nenori nuo jos nieko slėpti. Taip, jis elgėsi garbingai. Bet Pole klausė save, ar padorumas, tikras padorumas, įmanomas šiame painiame gyvenime, nėra sugebėjimas taip mylėti žmogų, kad padarytum jį laimingą. Netgi, jeigu reikia, atsisakant mėgstamo savo įvaizdžio.

Simono laiškas tebegulėjo ant kilimo, ir ji stodamasi jį užmynė. Pole jį pakėlė ir dar kartą perskaitė. Paskui atidarė staliuko stalčių, išsitraukė parkerį, popieriaus lapą ir parašė atsakymą.

*

Svetainėje Simonas liko vienas, nenorėjo įsimaišyti į minią, sveikinančią žymųjį advokatą, procesui pasibaigus. Namas buvo liūdnas ir vėsus, praėjusią naktį jis sušalo, o už lango plytėjo sustingęs peizažas su pora plikų medžių ir pageltusia veja, ant kurios palengva trūnijo du pinti krėsmai, nerūpestingo sodininko palikti rudens globai. Jis skaitė anglišką knygą, keistą istoriją apie moterį, pavirtusią lape, ir kartais garsiai nusijuokdavo, be paliovos judindamas kojas, čia užkeldamas vieną ant kitos, čia nuleisdamas, kol fizinės negalios pojūtis pamažu atitraukė jį nuo knygos, ir galiausiai ją padėjęs atsistojo ir išėjo. Simonas nusileido prie nedidelio tvenkinio sodo gilumo-

j e, traukdamas į save šaltą orą, vakaro kvapą, sumišusį su tuo iš toliau atsklindančiu degančių nukritusių lapų kvapu. Už gyvatvorės jis matė rangantis vos pastebimą dūmelį. Tas paskutinis rudens kvapas jam patiko labiau už viską, ir jis užsimerkė, kurį laiką pastovėjo, norėdamas giliau įkvėpti. Kartkartėmis veriamai klykteleidavo paukštis, ir visa ši nuostabi aplinka, visa ši melancholija, neaiškiai slopino jo liūdesį. Simonas pasilenkė prie drumzlinio vandens, panardino ranką, pasižiūrėjo į liesus savo pirštus, kurie vandenyje atrodė deformuoti, kone statmeni delnui. Jis nejudėjo, pamazų vandenyje suspaudė kumštį, lyg norėdamas pagauti paslaptinę žuvį. Jau septynios dienos, kai jis nemato Polės, septynios su puse. Ji tikriausiai jau gavo jo laišką, gūžtelėjo pečiais, paslėpė, kad nerastų Rožę ir nesišaipytų iš jo. Juk Pole gera, tai jis tikrai žinojo. Ji gera ir švelni, ir nelaiminga, jam reikėjo jos. Bet kaip jai šitai pasakyti? Vieną vakarą tame siaubingame name Simonas jau mėgino galvoti apie ją taip ilgai, taip intensyviai, kad tolimame Paryžiuje ji pajustų, ir netgi su pižama nusileido į biblioteką paieškoti kurios nors knygos apie telepatiją. Aišku, veltui! Simonas žinojo, kad tai vaikiška, jis visada iš bet kokių situacijų bandydavo išsisukti vaikiškais sprendimais arba palikdavo viską atsitiktinumui. Bet Pole buvo kažkuo ypatinga būtybė... reikėjo būti jos vertam, jis negalėjo savęs apgaudinėti. Savo žavesiu jis jos neužkariaus. Priešingai, Simonas jautė, kad jo išvaizda jam tik trukdo. „Atrodo kaip kirpėjas“, - garsiai sudejavo jis, ir valandėlę prtilo net įkirus paukščio klyksmas.

Jis lėtai grįžo namo, išsitiesė ant kilimo, įmetė pliauską į židinį. Tuoj grįš advokatas Fleri, triumfuojantis, bet kuklus ir dar labiau pasitikintis savim nei paprastai. Jis tikriausiai pasą-

kos apie kokius nors garsius procesus kelioms susižavėjusioms, šiek tiek nuvargusioms provincialėms, kurios per desertą apsisiblaususiai nuo burgundiškojo vyno žvilgsniais pradės varstyti jauną asistentą stažuotoją, mandagų ir tylų, tai yra jį patį. „Mielasis Simonai, šitai damai jūs patinkate“, - šnipštels jam advokatas Fleri, rodydamas tikriausiai pačią vyriausią. Jie jau buvo keliavę kartu, bet įkyrios žymiojo advokato užuominos niekad nenuvesdavo nei vieno, nei kito per toli.

Jo nuojauta pasitvirtino. Tačiau tai buvo vieni linksmiausių pietų jo gyvenime; jis be paliovos šnekėjo, pertraukė žymųjį advokatą ir sužavėjo visas moteris. Parėjęs advokatas Fleri padavė jam laišką, kuris iš Klebero prospekto buvo persiųstas į Ruano Teismo rūmus. Tai buvo Polės laiškas. Simonas įkišdavo ranką į kišenę ir apčiuopęs laišką pirštais šypsojosi iš laimės. Ir netgi kalbėdamas mėgino tiksliai prisiminti žodžius, lėtai atkurti laišką mintyse.

„Mielasis Simonai (ji visada jį taip vadindavo), jūsų laiškas pernelyg liūdnas. Aš tokio nenusipelniau. Beje, aš nuobodžiavau be jūsų. Nelabai suprantu, kas man darosi, - ir ji vėl parašė jo vardą „Simonai“, o paskui pridūrė du nuostabių žodžius: „Greičiau sugrįžkite“.

Jis grįš iškart, kai tik pasibaigs pietūs. Visu greičiu lėks į Paryžių, pravažiuos pro jos namus, galbūt ją pamatys.

Antrą valandą Simonas buvo prie jos namų, negalėdamas pajudėti iš vietos. Po pusvalandžio šalia sustojo automobilis, iš jo išlipo Pole. Viena. Jis nepajudėjo, žiūrėjo, kaip ji perėjo gatvę, pamojavo nuvažiuojančiam automobiliui. Jis negalėjo pajudėti iš vietos. Tai buvo Pole. Jis ją mylėjo, girdėjo, kaip ta meilė šaukia Pole, vejasi ją, kalba su ja, ir klausėsi jos sustingęs, išsigandęs, skausminga ir tuščia širdimi.

IX skyrius

Prieš jų akis, apšviestas blausios saulės, plytėjo ledinis Bulonės miško ežeras; tik vienišas irklotojas, vienas tų keistuolių, kurie mėgina išlaikyti formą ir kuriais, atrodo, niekas nesidomi, tokie jie panašūs vieni į kitus, labai stengėsi norėdamas susigražinti praėjusią vasarą. Irklas kartkartėmis užkabindavo žaižaruojančio, tviskančio sidabru vandens puokštę, kuri žiemą, tarp sustingusių medžių, atrodė itin liūdna ir šiuo laiku netinkama. Pole žiūrėjo, kaip jis suraukęs kaktą kovoja valtyje. Jis apiplauks salą, grįš pavargęs, bet patenkintas savim, ir tas kasdien atkakliai apiplaukiamas ratas jai pasirodė simboliškas. Simonas, sėdėdamas šalia jos, tylėjo. Jis laukė. Pole atsigrėžė į jį ir nusišypsojo. Jis žiūrėjo į ją, neatsakydamas į jos šypsena. Tarp tos Polės, dėl kurios jis vakar vakare pervažiavo visą departamentą, tos Polės, kurią jis taip aiškiai įsivaizdavo nuogą, mintyse nugailėtą kaip jo įveiktas kelias, ir tos ramios Polės, menkai teapsidžiaugusios jo grįžimu, snūduriuojančios šalia jo ant metalinės kėdės tokioje įprastoje aplinkoje, nebuvo nieko bendro. Jis jautėsi nusivylęs, ir, neteisingai išsiaiškinęs savo nusivylimą, galvojo, kad nebemyli jos. Tos nepamiršamos dienos, praleistos kaime, tame nejaukiame name, buvo puikus pavyzdys, iki kokių kvailysčių gali privesti jo įaudrinta vaizduotė. Vis dėlto jis negalėjo sutramdyti skausmingo geismo, svaigo vien nuo minties atlošti tą pavargusią galvą ant kėdės atkaltės, stipriai suspausti pakaušį ir priglusti lupo-

mis prie tų putlių, tokių ramių lūpų, iš kurių jau dvi valandas sruvo raminantys, švelnūs, jam visai nereikalingi žodžiai. Ji jam parašė: „Grįžkite greičiau“. Ir jis gailėjosi ne tiek dėl to, kad trūko šių žodžių, kiek dėl to, kad apsidžiaugė juos radęs, kad taip kvailai džiūgavo ir pasitikėjo. Mieliau būtų sutikęs kentėti dėl rimtos priežasties, negu jaustis laimingas dėl menkniekio. Jis taip ir pasakė Polei, ir ji, atitraukusi akis nuo irklautojo, įsmeigė žvilgsnį į jį.

- Mielasis Simonai, visiems taip būna. Tik ar tas noras natūralus?

Ji pradėjo juoktis. Rytą kaip pamišęs jis atlėkė į Matinjono prospektą, bet Pole iš karto jam leido suprasti, kad tas laiškas nieko nereiškia.

- Vis dėlto, - vėl pradėjo jis, - jūs nesate iš tų moterų, kurios pirmam pasitaikiusiam rašo: „Greičiau grįžkite“.

- Buvau viena, - tarė ji. - Ir keistai jaučiausi. Aišku, aš neturėjau jums rašyti: „Greičiau grįžkite“, iš tikrųjų!

Bet manė ji priešingai. Jis čia, ir ji laiminga, kad jis čia. Ji buvo tokia vieniša, tokia vieniša! Rožė pradėjo naują romaną (ji apie tai sužinojo) su kažkokia jaunute moterim, pamišusią dėl kino, atrodė, jis dėl to gėdijasi, nors jie niekad apie tai nekalbėjo, nes jo alibi buvo tokie skirtingi ir jam nekėlė įprastinio pasitenkinimo. Šią savaitę jie du kartus pietavo drauge. Tik du kartus. Iš tiesų be šio jaunuolio, sėdinčio šalia, kuris dėl jos kaltės nelaimingas, ji pati būtų buvusi nepaprastai nelaiminga.

- Grįžkime atgal, - tarė jis. - Jūs nuobodžiaujate.

Ji neprieštaraudama pakilo. Norėjo išvesti jį iš kantrybės ir pyko ant savęs dėl tokio žiaurumo. Tą žiaurumą žadino liūdesys, kvailas noras keršyti, nors jis to ir nenusipelnė. Jie

įlipo į mažą Simono automobilį ir jis karčiai šyptelėjo prisiminęs, kas dėjosi jo sieloje, kai jie pirmą kartą važiavo drauge: jo ranka Polės delne, jis vairuoja kairiąja rodydamas vikrumo stebuklus, gražus Polės veidas palinkęs prie jo. Jis nežiūrėdamas ištiesė ranką jos link, ir Pole ją suėmė abiem rankom. Ji pagalvojo: „Nejaugi aš niekad negaliu iškrėsti kvailystės?“ Simonas sustabdė automobilį: ji nieko nesakė, o jis žvelgė į savo ranką, gulinčią tarp šiek tiek praskleistų Polės pirštų, pasiruošusių ją lengvai išleisti, be abejo, tik to ir laukiančių, ir jis atmetė galvą, staiga pajutęs mirtiną nuovargį, susitaikęs su mintim, kad teks su ja amžinai išsiskirti. Šią akimirką jis paseno trisdešimčia metų, pasidavė gyvenimo tėkmei, ir Polei pirmą kartą pasirodė, kad pažįsta ją.

Pirmą kartą jis jai pasirodė panašus į ją, į juos (Rožė ir ją), ne dėl to, kad buvo pažeidžiamas, ji visada žinojo jį tokį esant, ir netikėjo, kad yra nepažeidžiamų žmonių. Bet ir išsivadavęs, netekęs viso to, kas, jos akimis žiūrint, buvo nepakenčiama, - savo jaunystės, grožio, naivumo, -jis vis tiek jai atrodė kaip koks kalinys: savo lengvabūdiškumo, lengvo gyvenimo kalinys. Ir štai ne jos, o medžių pusėn jis pasuko leisgyvio žmogaus veidą, daugiau nebekovodamas. Tuo pat metu ji prisiminė Simoną linksmą, suglumusį, kai susitiko vilkintį chalatu, ir jai kilo noras gražinti jį pačiam sau, visiškai išvaryti, atiduoti jį laikinoms širdgėlos ir šimtams būsimų lengvai įsivaizduojamų panelių. Laikas jį išmokytų geriau ir lėčiau nei ji. Jis laikė sustingusią savo ranką Polės delne, ji jautė pirštais jo pulsą ir staiga ašarų pilnomis akimis, pati nesuvokdama, ar tos ašaros atsirado dėl šio per daug švelnaus jaunuolio, ar dėl liūdnoko jos gyvenimo, ji prispaudė jo ranką prie savo lūpų ir pabučiavo.

Netaręs nė žodžio, jis vėl ėmė važiuoti. Pirmą kartą tarp jų kažkas įvyko; tai jam buvo aišku, ir jis dabar jautėsi dar laimingesnis negu vakar. Pole jį pagaliau „pastebėjo“, ir jeigu jis būtų buvęs toks kvailas ir manęs, kad pirmas įvykis tarp jų gali būti tik meilės naktis, jam būtų telikę priekaištauti tik sau. Jam reikės daug kantrybės, švelnumo ir, be abejo, daug laiko. Ir jis žinojo, kad yra kantrus ir švelnus ir kad visas gyvenimas jam prieš akis. Jis netgi svajojo, kad ta meilės naktis (jeigu ji kada ir ateis) bus tik epizodas, o ne įprasta pabaiga, kurią jis dažnai nuspėdavo; kad kartu jie praleis daug dienų ir naktų ir kad jos niekad nesibaigs. Ir drauge jis jos nepaprastai geidė.

X skyrius

Ponia Van den Beš pradėjo senti. Iki šiol dėl savo išvaizdos ir to, ką galėtų - bent jau iki netikėtų vedybų su Žermonu Van den Besu - pavadinti „pašaukimu“, ji daugiau draugų turėjo tarp vyrų nei tarp moterų, todėl kartu su pirmaisiais senatvės požymiais pajuto vienatvę, kuri ją glumino ir dėl kurios ji įsikibdavo į pirmą pasitaikiusį ar pirmą pasitaikiusią. Pole, nepaisant jų dalykinių santykių, jai atrodė ideali bičiulė. Butas Klebero prospekte buvo apverstas aukštyn kojom, Pole ten praleisdavo ištisas arba beveik ištisas dienas, ponia Van den Beš rasdavo šimtus dingsčių ją užlaikyti. Be to, Pole, iš pažiūros lyg ir išsiblaškiusi, atrodė, artimai bendravo su Simonu, ir ponia Van den Beš, nors ir

neradusi aiškesnių jų bendravimo įrodymų, vis dėlto negalėjo susilaikyti nuo įtarių žvilgsnių, užuominų, kurios Polei, regis, praslysdavo pro ausis, bet vesdavo iš kantrybės Simoną. Būtent tokį Simoną, pabalusį iš pykčio ir nebesivaldantį, puolantį ant jos ir grasinantį jai - savo motinai! - smurtu, jeigu jinai viską „sugadins“, ponias Van den Beš ir pamatė vieną vakarą.

- Ką sugadinsiu? Gal duosi man ramybę? Guli tu su ja ar ne?

- Aš jau tau sakiau, kad ne.

- Na, tai ką? Jeigu ji apie tai negalvoja, aš priversiu galvoti. Tau tai pravers. Ji juk nebe piemenė. Vedžiojiesi ją į koncertus, parodas, dar dievai žino kur... Manai, kad jai tai įdomu? Kvaily, tu nesupranti...

Bet Simonas jau buvo išėjęs. Tas tris savaites, kai grįžo, jis gyveno Pole, Polei, gyveno tomis keliomis valandomis, kurias ji kartais jam skirdavo, atsisveikindamas su ja pačią paskutinę akimirką ir kuo ilgiau laikydamas jos ranką savojoje kaip romano herojus, iš kurių jis taip šaipydavosi. Todėl jis net išsigando, kai tą dieną, kada buvo baigti darbai svetainėje, motina nusprendė suruošti pietus ir pasikviesti Pole. Ji pridūrė, kad pakvies ir Rožę, oficialų Polės bičiulį, bei dar dešimt asmenų.

Rožę kvietimą priėmė. Jis norėjo iš arčiau pasižiūrėti į tą jaunąjį dabitą, kuris visur sekiojo paskui Pole ir apie kurį ji kalbėdavo susižavėjusi, o tai jį ramino labiau nei nutylėjimai. Be to, dėl Polės jį graužė sąžinė, nes pastarąjį mėnesį jai skyrė per mažai dėmesio. Jį pakerėjo Mezi, jos kvailumas, jos kūnas, tos siaubingos scenos, kurias ji keldavo, jos liguistas pavydas ir galų gale netikėta aistra, kurią jam suža

dindavo ir kurią demonstruodavo su tokiu nepakartojamu begėdiškumu, kad jis buvo tarsi užhipnotizuotas. Jis jautėsi taip, lyg gyventų turkiškoje pirtyje, neaiškiai nuvokė, kad daugiau niekam gyvenime nesukels tokios brutalsios aistros, ir paklusdamas jai atšaukdavo pasimatymus su Pole, kuri vis tuo pačiu balsu sakydavo: „Labai puiku, brangusis, iki rytojaus“, o jis grįždavo į siaubingą ankštą kambarėlį, kur apsipylusi ašaromis Mezi prisiekinėdavo, kad dėl jo ji paaugotų savo karjerą, jei tik jis to panorėtų. Rožė smalsiai stebėjo save, galvojo, kada baigsis šis kvailas romanas, paskui apkabindavo Mezi, ji pradėdavo burkuoti, o jis iš tų kvailokų, šiurkštųjų frazių sėmėsi tokio erotinio jaudulio, kurį retai patirdavo. Tas Simonas, su kuriuo Pole dažnai būdavo kartu, savo kukliu elgesiu buvo labai parankus. Kai tik jis nutrauks santykius su Mezi, sustatys daiktus į savo vietas, tada, be jokios abejonės, ves Pole. Jis dėl nieko nebuvo tikras, net dėl savęs: vienintelis dalykas, kuriuo niekad neabejojo, - tai neblėstančia Polės meile ir jau keletą metų truncančiu savo prisirišimu prie jos.

Rožė šiek tiek pavėlavo ir vos metęs žvilgsnį suprato, kad tai tokie pietūs, per kuriuos galima numirti iš nuobodulio. Pole jam dažnai prikišdavo nesugebėjimą bendrauti ir iš tiesų, išskyrus bendradarbius, jis su niekuo nesusitikinėdavo, jeigu nebūdavo rimtos priežasties, o pasikalbėdavo tik su Pole ir vienu savo bičiuliu. Gyveno vienas, negalėjo pakęsti aukštuomenės susibūrimų, tokių dažnų Paryžiuje, jam iš karto kildavo noras storžieviškai pasielgti arba išeiti. Čia buvo keletas išskirtinių asmenybių, žinomų šioje draugijoje arba iš laikraščių, tikriausiai gana mielų; jie per pietus šnekučiuosis apie teatrą arba kiną, arba (o tai būtų pats blogiau-

sias atvejis) apie meilę, vyrų ir moterų tarpusavio santykius. Tos temos jis bijojo labiausiai, nes galvojo, kad nieko apie tai neišmano, ar bent jau nesugeba suformuluoti savo minčių. Jis išdidžiai pasisveikino su visais, šiek tiek nerangiai, ir, kaip ir kiekvieną kartą, susidarė įspūdis, kad ateidamas sukėlė kažkokį skersvėjį. Beje, įspūdis buvo ne visai teisingas, nes Rožė visada prablaškėdavo draugiją - iš pat pradžių atrodydavo toks neprieinamas, todėl labai geidžiamas moterų. Pole vilkėjo jo mėgstama juoda suknelė, su gilesne iškirpte nei kitos, ir pasilenkęs prie jos Rožė su dėkingumu jai nusišypsojo dėl to, kad ji priklausė jam, buvo vienintelė pažįstama šioje nepažįstamoje vietoje. O Pole staiga užsimerkė, beviltiškai trokšdama, kad jis ją apkabintų. Rožė atsisėdo šalia jos ir tik tada pamatė sustingusį Simoną, pagalvojo, kad jis tikriausiai kankinasi jį matydamas ir instinktyviai atitraukė ranką, kurią buvo beuždedęs Polei ant pečių. Ji atsisuko ir nelauktai tame bendrame šurmulyje tarp jų trijų stoji spengianti tylą, kuri nutrūko tik tada, kai Simonas pasilenkė, norėdamas pridegti Polei cigaretę. Rožė žiūrėjo į juos, žiūrėjo į ištįsusį Simono siluetą, jo rimtą, per daug taisyklingą profilį, palinkusį prie oraus Polės veido, ir jį suėmė savotiškas nepagarbus juokas. Jie buvo santūrūs, jautrūs, gerai išauklėti, Simonas atkišo jai žiebtuvėlį, ji nenorėjo jam atiduoti savo kūno, atsisakinėjo subtiliai, užuominomis: „Ne, ačiū, ne“. Rožė buvo kitos padermės, jo laukė mažoji ištvirtė ir įprasčiausi malonumai, o paskui naktinis Paryžius ir šimtai susitikimų, vėliau, išaušus, varginantis, kone rankų darbas su tokiais pat kaip ir jis, mirštančiais iš nuovargio vyrais, bet tas darbas jau buvo jo amatas. Kaip tik tuo metu Pole ramiu balsu tarė: „Ačiū“ ir jis neiškentęs

paėmė jos ranką ir suspaudė norėdamas priminti, kad ji priklauso jam. Jis ją mylėjo. Tas berniūktis gali ją taisyti po koncertus ir muziejus, bet jis jos nepalies. Rožė pakilo, paėmė nuo padėklo taurelę škotiško viskio, išlenkė vienu mauku ir pasijuto geriau.

Pietūs vyko, kaip Rožė ir buvo numatęs. Jis suburbėjo mėgindamas kažką pasakyti ir išbudo tik baigiantis pietums, kai ponias Van den Beš jo paklausė - aiškiai norėdama jam tai pasakyti - ar jis žina, su kuo guli X? Rožė atsakė, kad tai ji domina ne daugiau kaip X valgiaraštis, kad, jo akimis žiūrint, tai nebeturi jokios reikšmės ir kad būtų geriau pasirūpinti žmonių stalais, o ne lova - tai atneštų mažiau nemalonumų. Pole pradėjo juoktis, kadangi savo kalba jis pavertė niekais visą pokalbį, vykusį per pietus, ir Simonas nesusilaikęs pasekė jos pavyzdžiu. Rožė per daug išgėrė, stodamasis kiek susvyravo ir nepamatė, kad ponias Van den Beš pamaiviškai ploja per gretą stovinčią kėdę.

- Mama kviečia jus, - tarė Simonas.

Jie stovėjo vienas priešais kitą. Rožė žiūrėjo į jį, nesąmoningai ieškodamas jo veide bevalio smakro ar suglebusių lūpų, bet, neradus nieko panašaus, jam sugedo nuotaika.

- O Pole turbūt ieško jūsų?

- Einu, - tarė Simonas ir apsisuko eiti.

Rožė staiga įtūžo ir nutvėrė jį už alkūnės. Jaunuolis nustebejęs pasižiūrėjo į jį.

- Palaukite... Noriu jus kai ko paprašyti.

Jie įdėmiai žvelgė vienas į kitą, suprasdami, kad dar neturi ko vienas kitam pasakyti. Bet Rožė jau pats nustebo dėl savo elgesio, ir Simonas, tai pajutęs, išdidžiai nusišypsojo. Rožė suprato ir paleido Simono ranką.

- Norėjau paprašyti jūsų cigaro.

- Tuoju.

Rožė palydėjo jį žvilgsniu. Paskui priėjo prie Polės, kuri šnekučiavosi būrelyje žmonių, ir paėmė ją už rankos. Ji nusėkė paskui jį ir paklausė:

- Ką tau sakė Simonas?

- Aš paprašiau, kad atneštų cigarą. O ko tu išsigandai?

- Nežinau, - tarė ji su palengvėjimu. - Atrodei įtūžęs.

- Kodėl turėčiau būti įtūžęs? Jis dar vaikėzas. Manai, pavyduliauju?

- Ne, - atsakė ji ir nuleido akis.

- Jeigu kam ir pavyduliauju, tai tik tavo kaimynui iš kairės. Tas bent jau vyras.

Ji valandėlę spėliojo, ką jis turi galvoje, paskui suprato ir nesusilaikė nenusišypsojusi. Ji to vyriškio net nepastebėjo. Per pietus matė tik Simoną, kurio akys kaip švyturys kas porą minučių nuslysdavo jos veidu, norėdamos kuo dažniau pagauti jos žvilgsnį. Kartkartėmis jį pažvelgdavo į jį, ir tada jis nusišypsodavo tokia švelnia, rūpestinga šypsena, kad ji negalėdavo neatsakyti jam tuo pačiu. Jis buvo daug gražesnis, daug gyvesnis nei jos kaimynas iš kairės, ir ji pagalvojo, kad Rožė nieko neišmano. Tačiau priėjo Simonas ir atkišo Rožė dėžutę cigarų.

- Dėkoju, - tarė Rožė (jis atsargiai paėmė vieną). - Jūs dar nežinote, ką reiškia geras cigaras. Tai malonumas tik mano amžiaus žmonėms.

- Palieku juos jums. - tarė Simonas. - Aš jų negaliu pakęsti.

- Pole, dūmai tau vis dar netrukdo? Bet mes jau greitai eisime, - tarė jis, atsigręždamas į Simoną. - Man reikia anksti keltis.

Simonas praleido pro ausis žodelį „mes“. „Vadinasi, jis nuveš ją namo, pats važiuos pas tą kekšę, o aš liksiu čia vienas pats“. Pažvelgė į Pole, jam pasirodė, kad jos veide atsispindėjo tos pačios mintys, ir jis sumurmėjo:

- Jeigu Pole nepavargo... aš galėčiau ją parvežti vėliau.

Abu kartu jie atsigręžė į Pole. Ji nusišypsojo Simonui ir nusprendė, kad būtų geriau grįžti namo, jau vėlu.

Automobilyje jie neištarė vienas kitam nė žodžio. Pole laukė. Rožė išsitempė ją iš pobūvio, kuriame jai buvo linksma, jis turi pasiaiškinti arba atsiprašyti. Prie jos namų Rožė sustabdė automobilį, neišjungęs variklio... ir ji iškart suprato, kad jis neturi ko pasakyti, kad neužeis, kad visa, kas atsitiko, buvo tik atsargaus savininko reakcija. Ji išlipo, sumurmėjo „Labos nakties“ ir perėjo į kitą gatvės pusę. Rožė iškart nuvažiavo; jis pyko.

Bet prie jos namų stovėjo Simono automobilis, ir jame sėdėjo Simonas. Jis ją pašaukė, ir ji nustebusi priėjo prie jo.

- Kaip jūs čia atsidūrėte? Turbūt lėkėte kaip pamišęs. O jūsų mamos vakarėlis?

- Prisėskite valandėlę, - paprašė jis.

Tamsoje jie kalbėjo pašnibždomis, lyg kas nors galėtų juos išgirsti. Ji vikriai įsliuogė į jo mažą automobilį ir pagalvojo, kad jau prie jo priprato. Priprato ir prie šito patiklaus atgręžto į ją veido, kurį žibinto šviesa dalijo pusiau.

- Ar jums nebuvo labai nuobodu?

- O ne... aš...

Jis per arti, per daug arti, pagalvojo Pole. Kalbėtis buvo jau per vėlu, ir jam nereikėjo važiuoti paskui ją. Jį galėjo pamatyti Rožė, visa tai taip kvaila... ji pabučiavo Simoną.

Gatvėje pakilo šaltas žiemos vėjas, įsisuko į pravirą auto-

mobilią, suvėlė jų plaukus; Simonas apibėrė jos veidą bučiais; ji traukė į save jaunuolio kvapą, trūkšmingą jo alsavimą ir nakties vėsa. Paliko jį, netarusi nė žodžio.

Auštant, pusiau pabudusi iš miego, ji tarsi sapne vėl pamatė juodą Simono plaukų kupetą, naktinio vėjo netikėtai sušiauštus jų plaukus lyg šilko šydą tarp jų veidų, ir jai pasirodė, kad dar tebejaučia karštas jo lūpas. Su šypsena veide ji vėl užmigo.

XI skyrius

Praėjo dešimt dienų, kai Simonas nematė Polės. Kitą rytą po to pakvaišusio, tokio švelnaus vakaro, kai Pole jį pabučiavo, Simonas gavo jos laišką, kuriame ji liepė jos nieišskoti. „Aš jums suteiksiu daug skausmo, o jaučiu jums begalinį švelnumą“. Jis nesuprato, kad ji bijojo ne tiek dėl jo kiek dėl savęs: jis patikėjo, kad ji gailisi jo, ir net neišsikeidė, o tiesiog ėmė ieškoti priemonių ir būdų, kurie leistų jam įsivaizduoti savo gyvenimą be jos. Jis galvojo, kad atsargus Polės stilius: „Aš suteiksiu jums per daug skausmo, tai neprotinga“ ir 1.1, tėra tik kabutės, dedamos iškart prieš romano pradžią arba jam pasibaigus, ir dėl jų nereikia prarasti vilties. Pole ir pati šito nežinojo. Ji išsigando, nesąmoningai laukė, kad jis ateitų ir priverstų priimti jo meilę. Ji nebegalėjo tverti: ir žiemos monotonija, ir nuolatinis maršrutas tomis pačiomis gatvėmis, kuriomis ji vieniša ėjo iš namų į darbą, išdavikiškai skambantis telefonas, kurio ragelį pakėlusi

ji kiekvieną sykį nusivildavo, neišgirdusi susigedusio Rožė balso; galų gale nebesugrąžinamos vasaros nostalgija, - visa tai gramzdino ją į beviltiško pasyvumo būseną ir žadino troškimą, kad žūt būt „kažkas atsitiktų“.

Simonas dirbo. Pasidarė punktualus, stropus ir nešnekus. Retkarčiais pakeldavo galvą, nieko nematančiu žvilgsniu įsištebeilydavo į ponią Alisą ir drebančiu pirštu paliesdavo savo lūpas... Pole, tas paskutinis vakaras, staigus, beveik valdingas jos lūpų prisilietimas prie jo burnos, po to atlošta galva ir rankos, laikančios Simono veidą, vėjas... Ponia Alisa, sutrikusi nuo jo žvilgsnio, kostelėdavo, o jis nepastebimai nusišypsodavo. Pole taip pasielgė tik iš apmaudo, štai ir viskas. Jis nemėgino jos vyti, gal tai buvo klaida? Jis dešimt, dvidešimt kartų pergalvojo menkiausius praėjusių savaitių įvykius, jų paskutinį pasivažinėjimą automobiliu, nuobodžią parodą, iš kurios jie paspruko, tuos nepakenčiamus pietus pas jo motiną... ir kiekviena prisiminta smulkmena, kiekvienas vaizdas, kiekviena prielaida jį vertė vis labiau kentėti. Tačiau bėgo dienos, ir jis jau pats nebežinojo, ar laimėjo laiko, ar prarado dalį savo gyvenimo.

Vieną vakarą jiedu su draugu, nusileidę tamsiais laiptais, atsidūrė nedideliame naktiniame restoranėlyje, kur Simonas niekad nebuvo lankęsis. Jie daug išgėrė, vėl užsisakė, ir juos vėl apėmė liūdesys. Paskui išėjo dainuoti juodaodė moteris plačia rožine burna, ir jos dainos atkėlė ilgesio vartus, uždegė beviltiško sentimentalumo liepsnas, ir visi pasidavė jos kerams.

- Atiduočiau porą savo gyvenimo metų, kad tik galėčiau ką nors mylėti, - pradėjo Simono draugas.

- O aš myliu, - atsiliepė Simonas, - bet ji niekada nesužinos, kad aš ją mylėjau. Niekada.

Daugiau jis nieko neaiškino, bet sykiu jam atrodė, kad dar ne viskas prarasta, kad tai neįmanoma: nejaugi ta srovė, kunkuliuojanti jo viduje, nieko nereiškia! Jie pasikvietė dainininkę prie savo staliuko; ji buvo iš Pigalio aikštės, bet vėl uždainavo taip, lyg būtų atvykusi iš Naujojo Orleano, siūlydama suglumusiam Simonui saldų, nerūpestingą gyvenimą, kur susilieja veidai ir ištiestos rankos. Jis išbuvo ligi vėlumos, visiškai vienas klausėsi dainininkės ir išsiblaivęs grįžo namo jau auštant.

*

Rytojaus dieną šeštą valandą vakaro Simonas laukė Polės prie parduotuvės. Lijo lietus, jis susikišo rankas į kišenes, pykdamas ant savęs, kad jos virpa. Jautė keistą tuštumą ir buvo viskam abejingas. „O Dieve, - mąstė jis, - tikriausiai stovėdamas prieš ją aš nesugebu daugiau nieko, tik kentėti“. Ir su pasidygėjimu šyptelėjo.

Pusę septynių iš parduotuvės išėjo Pole. Ji buvo apsirengusi tamsiu kostiumėliu, ant kaklo užsirišusi melsvai pilką kaip ir jos akys skarelę. Atrodė pavargusi. Jis žingtelėjo link jos, ji jam nusišypsojo, ir staiga jį užliejo toks pilnatvės, ramybės jausmas, kad net užsimerkė. Jis ją mylėjo. Kad ir kas atsitiktų, jeigu tai atsitiks dėl jos, jis nieko nepraras. Pole pamatė jo, tarsi neregio, veidą, ištiestas rankas ir sustojo. Iš tikrųjų per tas dešimt dienų jina jo pasiilgo. Nuolatinis jo buvimas šalia, jo susižavėjimas, užsispyrimas, galvojo ji, tapo sakytum savotišku jaudinančiu įpročiu, kurio atsikratyti nebuvo jokios priežasties. Bet šis atgręžtas į ją veidas neturėjo nieko bendro nei su tuo įpročiu, nei su moraliniu trisdešimt devynerių metų moters komfortu. Tai buvo visai kas kita. Pilkas šaligat

vis, praeiviai, automobiliai, važiuojantys pro šalį, staiga jai pasirodė lyg stilizuotos, sustingusios, nenusakomos epochos dekoracijos. Jie žiūrėjo vienas į kitą iš dviejų metrų atstumo, ir, Polei nespėjus vėl užmigti triukšmingos ir niūrios gatvės realybėje, dar tebesant išbudusiai, budriai ir visiškai aiškios sąmonės, Simonas žengė j priekį ir ją apkabino.

Jis laikė ją priglaudęs prie savęs, nespausdamas, užgniaužęs kvėpavimą, bet apimtas begalinės ramybės. Skruostu lietė Polės plaukus, išmeigęs akis prieš save, į knygyno „Laiko lobiai“ iškabą, neaiškiai galvodamas, kiek šiame knygyne gali būti lobių ir kiek atliekų. Ir pats stebėjosi, kaip tokiu reikšmingu momentu jam ateina į galvą šitokios kvailos mintys. Atrodė, lyg būtų pagaliau išsprendęs kažkokį uždavinį.

- Simonai, - tarė Pole, - kiek laiko jūs čia stovite? Tikriausiai visai peršlapote?

Ji jautė tvido švarko, Simono kaklo kvapą ir nenorėjo pajudėti. Jam sugrįžus, pajuto nelauktą palengvėjimą, lyg ir išsilaisvinimą.

- Žinote, - tarė Simonas, - aš visiškai negalėjau be jūsų gyventi. Kažką veikiau lyg apčiuopomis. Net nenuobodžiauvau. Manęs tiesiog nebuvo. O jūs?

- Aš? - paklausė Pole. - O! Paryžiuje dabar nelabai smagu. (Ji pamėgino sugrąžinti pokalbį į normalias vėžes.) Mačiau naują kolekciją, vaidinau dalykinę moterį, buvau susitikusi du amerikiečius. Galbūt važiuosiu į Niujorką...

Ir ji pagalvojo, kad nereikėtų kalbėti tokiu tonu, stovint per lietu šio jaunuolio glėbyje, kaip stovėtų du sutrikę meilūžiai, bet negalėjo pajudėti iš vietos. Simonas lūpomis švelniai lietė jos smilkinius, plaukus, skruostą, pertraukinėdamas jos žodžius. Ji nutilo, dar stipriau įsiremė kakta jam į petį.

- Norite važiuoti į Niujorką? - kažkur virš jos pasigirdo Simono balsas.

Jam kalbant, ji galva jautė, kaip juda jo žandikaulis. Ir ją, kaip kokią mokinukę, suėmė juokas.

- Jungtinėse Valstijose tikriausiai įdomu. Jūs taip nematote? Aš ten niekad nebuvau.

- Aš taip pat, - tarė Simonas. - Mano mamai ši šalis pasirodė siaubinga, bet kelionės jai visada kelia siaubą!

Jis būtų galėjęs valandų valandas jai kalbėti apie savo motiną, kelionių išpūdžius, Ameriką ar Rusiją. Norėjo jai pasakoti apie juos abu dominančias vietas, ilgai ir ramiai, be jokių pastangų, tiesiog su ja šnekėtis. Simonas nebemėgino jos nustebinti nei suvilioti. Jam buvo gera, jis jautėsi užtikrintai ir kartu netvirtai. Jam reikėjo parvesti ją namo ir iki valios išbučiuoti, bet bijojo ją paliesti.

- Turiu pagalvoti, - tarė Pole.

Ji ir pati nežinojo, ar kalba apie jį, ar apie savo kelionę. Bijojų net pakelti galvą ir pamatyti tą paauglio veidą šalia savęs, bijojų vėl pavirsti į išmintingą, ryžtingą Pole. Bijojų teisti save.

- Simonai, - tyliai tarė ji.

Jis pasilenkė, švelniai pabučiavo į lūpas. Jie stovėjo plačiai atmerkę akis ir nematė nieko daugiau, tik milžinišką žerincią dėmę, kurioje mirgėjo šviesos atspindžiai ir šešėliai, nepaprastai išsiplėtusį, drėgną, tarsi išgąsdintą vyzdį.

Po dviejų dienų jie pietavo drauge. Polei tereikėjo ištarti kelis sakinius, ir Simonas iškart suprato, ką ji išgyveno per tas dešimt dienų: Rožė abejingumą, jo sarkazmą Simono atžvilgiu, vienatvę. Pole, be abejo, tikėjosi pasinaudoti tuo atokvėpiu ir susigražinti Rožę, bent jau pamatyti jį, atgai

vinti tarpusavio supratimą. Bet ji susidūrė su aikštingu vaiku. Jos pastangos, tokios jaudinančios savo paprastumu, - pietūs pagal jo skonį, jo mėgstama suknelė, be to, pokalbis jo mėgstama tema, visos priemonės, kurios moterų žurnaluose atrodo prastų prasčiausi juokingi receptai, tačiau, naudojamos protingų moterų, žavi labiau negu kas nors kita, - visos tos priemonės nieko nepadėjo. Ir ji nesijautė pažeminta, kad naudojosi jomis, netgi visai nesigėdijo švelniu avienos kepsniu ir rūpestingai parinktu apšvietimu pakeisti žodžius, kurie degino jai lūpas: „Rožė, aš esu nelaiminga dėl tavo kaltės. Rožė, tai nebegali ilgiau trukti“. Pagalvojus tai buvo ne senovinis šeiminkės instinktas ir net ne nuolankus nusižeminimas. Ne, greičiau tai buvo savotiškas sadizmas „jūdviejų“ - „jūdviejų“ abiejų - atžvilgiu. Tarytum vienas kuris iš jų, jis ar ji, staiga turėjo atsistoti ir pasakyti: „Na, jau gana“. Ir ji su vienodu nerimu laukė to tiek iš savęs, tiek iš Rožės. Bet veltui. Matyt, kažkas jų viduje buvo miręs.

Taigi praslinko dešimt dienų apmąstymų ir netikrų vilčių. Ją paveikti galėjo tik Simonas. Simonas, sakantis: „Aš laimingas, aš myliu jus“, ir tai neatrodė banalu. Simonas, mikčiojantis į telefono ragelį, Simonas, suteikęs jai pilnatvės pojūtį, - jei ir ne visą pilnatvę, tai bent jau dalį. Ji gana gerai žinojo, kas tai yra būti dviese, bet jau seniai jautėsi pavargusi visad būti pirma ir iš pažiūros vienintelė. Mylėti - tai dar nieko nereiškia, sakydavo jai Simonas, kalbėdamas apie save patį, reikia dar būti mylimam. Ir tai jam atrodė labai asmeniška. Vos prasidėjus šiam nuotykiui, į kurį ji įsipainiojo, Pole nustebo, kad vietoj susijaudinimo, polėkio, kurį jautė prieš užsimezgant ryšiui su Rožė, ji jaučia tik didžiulį švelnų nuovargį, atsiliepusį net jos eisenai. Visi jai patarinėjo pa-

keisti aplinką, o ji liūdnamai mąstė, kad tik pakeis meilužį. Taip patogiau, taip labiau paryžietiška, taip dažnai atsitinka... Ir ji nusigręždavo nuo savo atvaizdo veidrodyje tepdamasi veidą kremu. Tik tą vakarą, kai Simonas paskambino į duris, kai ji pamatė jo tamsų kaklaraištį, neramų žvilgsnį, visą jo esybę, spinduliuojančią džiaugsmu, taip pat sumišimą, lyg jis būtų per daug išlepintas gyvenimo ir dar gavęs palikimą, ji panoro pasidalyti su juo savo laime. Ta laime, kurią galėjo jam suteikti: „Štai mano kūnas, mano šiluma, mano švelnumas; man jie nereikalingi, bet galbūt tavo rankose aš vėl pajusiu jų vertę". Tą naktį jis praleido padėjęs galvą jai ant peties.

Ji įsivaizdavo, koku tonu žmonės, jos draugai, sakytų: „Jūs žinote, Pole..." Ir dar labiau nei paskalų baimė, dar labiau nei baimė dėl amžiaus skirtumo, - o tai, kaip ji puikiai suprato, bus itin pabrėžiama - ją kamavo gėda. Gėda pagalvojus, su koku pasitenkinimu žmonės apie tai kalbėtų, kaip smagiai šaipytųsi iš jos troškimo gyventi, iš jos potraukio jauniems vyrams, o juk ji jautėsi sena ir pavargusi ir teieškojo lašelio paguodos. Ir Polei darėsi bloga vien nuo minties, kad jai į akis bus sakomi ir žiaurūs, ir pataikūniški žodžiai, kaip šimtus kartų ji girdėjo žmones sakant kitiems. Apie ją kalbėdavo: „Vargšė Pole", nes Rožė ją apgaudinėjo, arba „Ta emancipuota kvaišė", kai ji paliko jauną, gražų, bet nuobodų vyrą; ją smerkė arba jos gailėjosi. Bet niekas niekada nejautė jai sykiu paniekos ir pavydo, kuriuos ši kartą ji tikriausiai sužadins žmonių širdyse.

XII skyrius

Priešingai negu tikėjosi Pole, Simonas jų pirmąją naktį nemiegojo. Jis nejudėdamas gulėjo šalia, uždėjęs ranką ant negilaus išlenkimo, atsiradusio ant jos liemens, klausydamasis tolygaus Polės alsavimo ir stengdamasis kvėpuoti tuo pačiu ritmu. „Reikia būti arba labai įsimylėjusiam, arba pasišlykštėjusiam, kad galėtum apsimesti miegantis“, - galvojo jis ir, pripratęs tik prie antrojo atvejo, jautėsi išdidus ir atsakingas už Polės miegą tarsi vaidilutė už šventą ugnį. Taip jie praleido naktį vienas šalia kito, kiekvienas saugodamas apsimestinį kito miegą, atidūs ir susijaudinę, nedrįsdami pajudėti.

Simonas buvo laimingas. Jis jautė atsakomybę už Pole (beje, net penkiolika metų vyresnę už jį) labiau nei už jauną nekaltą šešiolikmetę. Vis dar sužavėtas Polės palankumo ir pirmą kartą gyvenime pajutęs, kad tai - tikra dovana, jis manė, jog privalo budėti prie jos įtempęs dėmesį, lyg norėtų iš anksto apsaugoti ją nuo blogio, kurį vieną dieną gali jai suteikti. Jis budėjo, sergėdamas ją nuo savo paties niekšybės, išgyventų komedijų, savo baimės, netikėto liūdesio ir silpnumo. Jis padarys ją laimingą, pats bus laimingas, - ir nustebejęs pagalvojo, kad niekada šitaip neprisiekinėjo netgi didžiųjų savo pergalių metu. Ry tą jie keletą kartų dėjosi pabudę, vienas, paskui kitas dirbtinai nusižiovavo, ramiai pasiražė, tačiau ne kartu, o atskirai. Kai Simonas pasisukdavo į ją arba pasiremdavo alkūne, Pole instinktyviai užsi-traukdavo antklodę, bijodama sutikti jo žvilgsnį, tą pirmąjį

žvilgsnį, užsimezgdus jų intymiam ryšiui, paprastesnį ir sykiu reikšmingesnį už bet koki judesį. Ir kai, trūkus kantrybei, ji sujudėjo, Simonas užsimerkęs sulaukė kvėpavimą, bijodamas netekti nakties palaimos. Pagaliau ji užklupo jį, žiūrintį į ją praviromis akimis blausioje, užuolaidų pritemdytoje dienos šviesoje, ir atsigrėžusi sustingo. Jautėsi sena ir negraži, žiūrėjo į ją įdėmiai, kad jis ją gerai matytų, kad tarp jų nebūtų bent jau pabudimo dviprasmybės. Simonas vis dar prisimerkęs nusišypsojo, sumurmėjo jos vardą ir prigludo prie jos. „Simonai“, - tarė ji ir įsitempė, dar bandydama šios nakties nuotykį paversti paprasčiausia užgaida. Jis padėjo galvą ant jos širdies, švelniai pabučiavo alkūnės įlinkį, petį, skruostą, spausdamas ją prie savęs. „Aš svajojau apie tave, - tarė jis, - aš svajojau tik apie tave“. Ji apsisivijo rankomis jo kaklą.

Simonas norėjo nuvežti ją į darbą, sakydamas, kad išleis prie kampo, jeigu jai taip geriau. Ji liūdnokai atsakė, kad neturi kam duoti ataskaitos, ir tarp jų kurį laiką įsitvyrojo tyla. Ją nutraukė Simonas.

- Tu neišeisi iki šešių? Gal papusryčiautum su manim?
- Neturiu laiko, - tarė ji. - Suvalgysiu sumuštinį darbe.
- O ką aš veiksiu iki šešių? - sudejavo jis.

Pole pažvelgė į jį. Ji nerimavo: ar galėjo pasakyti jam, kad visai nebūtina jiems susitikti šeštą valandą? Kita vertus, pagalvojusi, kad jis nekantraudamas lauks jos kas vakarą savo mažajame automobilyje, ji pasijuto tikrai laiminga. Kažkas kiekvieną vakarą lauks jos ir neskambins išsisukinėjančiu tonu aštuntą valandą ar kada panorėjęs... Ji nusišypsojo.

- O kas tau sakė, kad aš šį vakarą pietausiu viena?

Simonas liovėsi negrabiai užsiseginėti rankogalius. Po valandėlės lygiu balsu tarė: „Iš tiesų niekas“. Aišku, jis pagal-

vojo apie Rožė! Jis pagalvojo tik apie Rožė, matė jį, pasiruošusį atsiimti savo gerą; jam buvo baisu. O ji žinojo, kad Rožė negalvoja apie ją. Visa tai jai pasirodė šlykštu. Na, bent jau ji bus kilniaširdė!

- Šį vakarą aš pietauju viena, - tarė ji. - Eikš, aš tau padėsiu.

Ji sėdėjo ant lovos, o jis, atsiklaupęs ant kelių, ištiesė rankas taip, lyg jo rankogaliai būtų virtę antrankiais. Jo riešai buvo dar visai vaikiški, glotnūs ir ploni. Segant sąsagas, Polei pasirodė, kad ta scena jau kartoja antrą kartą. „Tai labai teatrališka“, - pagalvojo ji, bet prigludė skruostą prie Simono plaukų, tyliai juokdamasi laimingu juoku.

- Bet ką aš veiksiu iki šešių? - užsispyręs klausė Simonas.

- Nežinau... Dirbsi.

- Negalėsiu, - tarė jis, - jaučiuosi per daug laimingas.

- Bet tai juk netrukdo dirbti?

- Man - trukdo. Na, jau žinau, ką veiksiu. Eisiu pasivaikščioti ir galvosiu apie tave. Paskui papusryčiausiu vienas, galvodamas apie tave, ir lauksiu šeštos valandos. Žinai, aš visai nepanašus į tuos veiklius jaunuolius.

- O ką pasakys tavo advokatas?

- Nežinau. Kodėl tu nori, kad aš gaiščiau laiką, ruošdamasis ateičiai, jeigu mane domina tik tai, kas vyksta dabar. Ir kas teikia man džiaugsmą, - pridūrė žemai nusilenkdamas.

Pole gūžtelėjo pečiais. Bet Simonas tą dieną praleido taip, kaip žadėjo, kitas dienas - lygiai taip pat. Vazinėjosi po Paryžių, visiems šypsodamas, daugybę kartų per dieną pračiuoždamas pro Polės parduotuvę dešimties kilometrų per valandą greičiu, kur nors sustojęs skaitydavo knygą, o kartais, atidėjęs ją į šalį ir atlošęs galvą, sėdėdavo užmerkęs

akis. Atrodė panašus į laimingą lunatiką, ir tai jaudino Pole, kuriai jis darėsi vis brangesnis. Ji jautė, kad jam kažką duoda, ir stebėjosi, jog staiga tai pasidarė jai kone būtina.

*

Rožė jau keliavo dešimt dienų, iš vienu dalykinių pietų suspėdavo į kitus, oras buvo siaubingas, ir Šiaurės departamentas jam siejosi su slidžiais nesibaigiančiais keliais ir vienoda restoranų aplinka. Kartkartėmis jis paskambindavo į Paryžių, užsakydamas iš karto du numerius, ir klausydavosi Mezi Marselės dejonų, o prieš tai arba po to guosdavosi Polei. Jautėsi nusiminęs, niekam tikęs; jo gyvenimas buvo panašus į šią provinciją. Polės balsas keitėsi, darėsi vis neramesnis ir vis tolimesnis; Rožė troško ją pamatyti. Praleidęs porą savaitių toli nuo Polės, Rožė suvokdavo, kaip jam jos trūksta. Paryžiuje, aišku, buvo kitaip: žinodamas, kad ji visada pasiruošusi su juo susitikti, visada po ranka, jis galėjo rečiau su ja matytis, bet Lilyje jis jautėsi kaip pirmosiomis jų meilės dienomis, kai gyveno jos gyvenimu, bijodamas ją užkariauti, kaip kad dabar bijojo ją prarasti. Paskutinę dieną jis paskambino jai, kad grįžta. Pole kiek patylėjo, bet tuoj pat ryžtingai pasakė: „Aš turiu su tavim pasimatyti“. Jis nieko neklausinėjo, tik susitarė, kad susitiks su Pole rytoj.

Rožė grįžo į Paryžių vėlai ir prie Polės durų atsidūrė apie antrą valandą nakties. Pirmą kartą jis dvejojo - užėti ar ne. Nebuvo tikras, kad išvys tą laimingą, dirbtinai ramų veidą, kurį Pole paprastai nutaisydavo netikėtai jam apsilankius, jis bijojo. Dešimt minučių lūkuriavo sutrikęs, bandydamas nevykusiai teisintis: „Ji miega, ji per daug dirba“ ir panašiai, ir nuvažiavo. Prie savo namų dar padvejojo, paskui ap-

sigrėžė ir nuvyko pas Mezi. Ji miegojo. Atsuko į jį išpurtusį veidą: „Buvau išėjusi ir užtrukau iki vėlumos su tais įkyriais prodiuseriais... labai džiaugiuosi... be to, ką tik tavo sapnavau". Jis skubiai nusirengė ir, kadangi ji netrukdė, tuoj pat užmigo. Pirmą kartą jos negeidė. Auštant automatiškai atliko kavalieriaus pareigą, šiek tiek pasijuokė iš jos pasakojimų ir nusprendė, kad viskas susitvarkys. Pas Mezi jis praleido visą rytą ir išėjo likus tik penkiolikai minučių iki pasimatymo su Pole.

XIII skyrius

- Aš turiu paskambinti, - tarė Pole. - Po pusryčių bus per vėlu.

Jai pakilus eiti, Rožė atsistojo, o Pole atsiprašydama šypstelėjo, kaip visada, kai jos širdis ar padorumas ją priversdavo ją sutrukdyti. Ji suirzusi apie tai pagalvojo leisdamasi drėgnais laiptais prie telefono. Su Simonu viskas buvo kitaip. Jis buvo toks atidus ir patenkintas, visada pasirengęs ją pasirūpinti, atidaryti duris, uždegti cigaretę, nuspėti menkiausius jos norus, apie kuriuos sužinodavo anksčiau nei ji pati, ir tai buvo tikro dėmesio, o ne pareigos ženklai. Tą rytą ji paliko jį dar beveik miegantį, abiem rankom apsikabinusį pagalvę, išsidraikiusiomis juodų plaukų sruogomis, ir parašė laiškėlį: „Paskambinsiu dvyliktą". Bet tuo metu ji susitiko su Rožė ir dabar staiga suvokė, jog palieka Rožė, kad paskambintų jaunam tingiam meilužiui. Ar jis tai pastebės? Rožė sė-

dėjo suraukęs kaktą, susirūpinęs - kaip tomis dienomis, kai nesisekdavo. Atrodė senesnis, nei buvo iš tikrųjų.

Simonas tuoj pakėlė ragelį. Vos tik ji pasakė: „Alio“, jis iš karto pradėjo juoktis, ji - taip pat.

- Jau pabudai?

- Pabudau vienuoliktą valandą. Dabar pirma. Jau skambinau j telefonų stotį norėdamas sužinoti, ar nesugedęs telefonas.

- Kodėl?

- Turėjai paskambinti man dvyliką. Kur tu esi?

- Pas Luidžį. Pradedu pusryčiauti.

- A, gerai, - tarė Simonas.

Abu nutilo. Paskui ji sausai pridūrė:

- Aš pusryčiauju su Rožė.

- A! Gerai...

- Tik tiek ir tesugebi pasakyti, - tarė ji. - „A! Gerai...“
Parduotuvėje būsiu vėliausiai pusę trijų. O ką tu veiki?

- Pasiimsiu iš namų šiek tiek drabužių, - greitakalbe atsakė Simonas. - Sukabinsiu juos pas tave ant pakabų, o paskui eisiu pas Desno ir nupirksiu tą akvarelę, kuri tau patiko.

Ji vos nesusijuokė. Tik Simonas sugebėdavo taip išpyškinti kelis sakinius iš eilės.

- Kodėl? Ketini mano namuose įsitaisyti savo drabužinę?

Tuo pat metu ji ieškojo tinkamų argumentų, kad įtikintų jį to nedaryti. Bet kokių? Jis beveik visą laiką būdavo pas ją, ir ji dėl to nepriekaištaudavo...

- Taip, - tarė Simonas. - Aplink tave sukinėjasi per daug žmonių. Noriu būti tavo sarginiu šunimi, bet švariai apsi-
rengęs.

- Mes dar pašnekėsime apie tai, - tarė ji.

Jai atrodė, kad kalba telefonu jau visą valandą. Rožė viršuje sėdėjo vienas. Jis kamantinės, o ji negalės apsiginti ir jausis nusikaltusi.

- Aš myliu tave, - tarė Simonas prieš padėdamas ragelį.

Išeidama ji automatiškai brūkštelėjo šukomis per plaukus prieš drabužinėje pakabintą veidrodį. Jame matė veidą moters, kuriai ką tik kažkas pasakė: „Aš tave myliu“.

Rožė gėrė kokteilį, ir Pole nustebė, nes žinojo, kad dieną jis niekad negeria.

- Kažkas ne taip?

- Kodėl? A! Gėrimas? Ne, tiesiog šiandien pavargau.

- Ilgai tavęs nemačiau, - tarė ji, ir kadangi jis į jos žodžius neatsiliepė, Pole pajuto, kad jai akyse tvenkiasi ašaros. Vieną dieną juodu tikrai vienas kito paklaus: „Kiek laiko mes nesi-
matėm, du ar tris mėnesius?“ Ir ramiai suves sąskaitas. Rožė su savo keistais judesiais ir išvargusiu veidu, savo jėga ir netgi šiokiu tokiu žiaurumu, slypinčiu po vaikiška išvaizda... Ji nusigrėžė. Jis vilkėjo senu pilku švarku, kurį dar beveik naują numesdavo ant kėdės jos kambaryje pačioje jų romano pradžioje. Jis tuo didžiavosi. Retai stengdavosi atrodyti elegantiškai ir, beje, buvo šiek tiek per stambus, kad taip atrodytų.

- Dvi savaites, - tarė ji ramiai. - O kaip tau sekasi?

- Gerai. Na, nieko.

Jis nutilo. Be abejo, laukė, kada ji ištars: „O kaip tavo darbo reikalai?“, bet ji nepaklausė. Turėjo iš pradžių pakalbėti apie Simoną; paskui galėtų išsipasakoti ir jis, nebijodamas atrodyti juokingas.

- Ar gerai praleidai laiką? - paklausė Rožė.

Ji atsakė ne iš karto. Smilkiniai tvinksnėjo, atrodė, apmirs širdis. Ji teištare:

- Taip. Susitikinėjau su Simonu. Dažnai.

- A! Su tuo gražuolėliu? - tarė Rožė. - Jis vis dar kraustosi dėl tavęs iš proto?

Ji lėtai nuleido galvą ir nebedrįso pakelti akių.

- Ir tau vis dar smagu? - paklausė Rožė.

Pole pakėlė galvą, bet dabar jau Rožė nebežiūrėjo į ją: įsistebeilijo į greipfrutą. Ji pamanė, kad jis suprato.

- Taip, - tarė jis.

- Tik smagu? O gal tai daug rimčiau?

Dabar jie žiūrėjo vienas į kitą. Rožė padėjo šaukštą į lėkštę. Ji įdėmiai, nepaprastai švelniai žiūrėjo į dvi ilgas raukšles aplink jo burną, sustingusį veidą ir žydras akis, apvestas juodais ratilais.

- Rimčiau, - tarė ji.

Rožė pakėlė ranką ir vėl paėmė šaukštą. Ji pagalvojo, kad jis niekad nemokėjo deramai valgyti greipfruto. Laikas, atrodė, sustojo, bet iš tikrųjų jis bėgo taip greitai, jog net švilpė ausyse.

- Manau, aš neturiu ko pasakyti, - tarė Rožė.

Iš tų žodžių ji suprato, kad jis nelaimingas. Jeigu būtų buvęs laimingas, būtų ją susigražinęs. Bet dabar jis atrodė lyg apmėtytasis akmenimis, į kurį ji metė paskutinį akmenį. Ji sušnabždėjo:

- Tu turėjai viską pasakyti.

- Tu pati kalbi būtuojų laiku.

- Tam, kad apsaugočiau tave, Rožė. Jeigu pasakyčiau, kad viskas priklauso nuo tavęs, ką tu galėtum atsakyti?

Jis nieko neatsakė. Sėdėjo įsmeigęs žvilgsnį į staltiesę. Ji kalbėjo toliau:

- Tu man atsakytum, jog per daug brangini savo laisvę,

per daug bijai ją prarasti, kad stengtumeis... na, kad stengtumeis mane susigražinti.

- Aš sakau, kad nieko nežinau, - staiga tarė Rožė. - Aišku, mane iš proto varo mintis, kad... Ar jis bent turi kokių nors gabumų?

- Tai visai kas kita, - tarė ji. - Jis mane myli.

Ji pamatė, kad Rožė šiek tiek atsipalaidavo, ir vieną akimirką pajuto jam neapykantą. Rožė nurimo: tai tik sentimentalumo protrūkis, jis ir toliau lieka tikruoju meilužiu, patinu.

- Nors aišku, - pridūrė ji, - tam tikra prasme aš irgi nesu jam visiškai abejinga.

„Pirmą kartą gyvenime, - pagalvojo ji suglumusi, - sąmoningai jį įskaudinau“.

- Prisipažinsiu, - tarė Rožė, - kviesdamas tave papietauti, nemaniau išgirsti pasakojimų apie išdykavimus su tuo geltonsnapiu.

- Manei pasigirti savo nuotykiiais su kokia nors mergužele, - atšovė Pole.

- Tai labiau panašu į tiesą, - iškošė jis pro dantis.

Pole drebėjo. Ji pasiėmė savo rankinę ir atsistojo.

- Turbūt tuoj priminsi ir mano amžių?

- Pole...

Jis taip pat atsistojo ir nusekė paskui Pole link durų, už kurių ji dingo apsipylusi ašaromis. Jis prisivijo ją prie automobilio. Ji mėgino užvesti variklį, bet veltui. Jis įkišo ranką pro langelį, įjungė degimą, nes Pole buvo pamiršusi įjungti. Rožė ranka... Ji atsuko į jį ašarotą veidą.

- Pole... Tu juk puikiai žinai... Aš pasielgiau niekšišškai. Atleisk. Juk žinai, kad taip negalvoju.

- Žinau, - tarė ji. - Ir aš blogai elgiausi. Bus geriau, jeigu kurį laiką nesimatysim.

Sutrikęs jis tebestovėjo vietoje. Ji šyptelėjo jam.

- Iki pasimatymo, brangusis. Jis pasilenkė prie durelių.

- Pole, man tavęs labai reikia.

Ji greitai nuvažiavo, kad jis nematytų ašarų, kurios temdė jai akis. Automatiškai įjungė lango šluostiklius, ir tas judesys sukėlė jai liūdną juoką. Buvo pusė dviejų. Ji dar turėjo laiko grįžti namo, nusiraminti, iš naujo pasidažyti. Tikėjosi ir drauge baiminosi, kad Simonas bus išėjęs. Bet sutiko ją prie laukujų durų.

- Pole... Kas jums?

Išsigandęs jis vėl kreipėsi į ją „jūs“. „Jis pastebėjo, kad aš verkiau, jam turbūt manęs gaila“, - pagalvojo Pole ir dar graudžiau pravirko. Ji nieko neatsakė. Lifte Simonas ją apkabino, bučiavo ašarotą jos veidą, maldavo, kad nebeverktų, nerišliai prisiekinėjo, kad „užmuš tą tipą“, ir ji nusišypsojo.

- Aš turbūt siaubingai atrodau, - tarė Pole, ir jai pasirodė, kad tūkstančius kartų skaitė tuos žodžius knygose, šimtus kartų girdėjo filmuose.

Paskui ji atsisėdo ant sofos šalia Simono ir paėmė jo ranką.

- Nieko neklausinėk, - pasakė ji.

- Šiandien - ne. Bet vieną dieną aš viską sužinosiu. Labai greitai. Nepakęsiu, kad kas nors tave virkdytų. Ir tuo labiau nepakęsiu, kad jis čia ateidinėtų! - sušuko jis piktai. - Bet aš, aš juk niekad neduosiu dingsties tau verkti?..

Ji pažvelgė į jį: vyrai iš tikro plėšrūs žvėrys.

- O tu labai norėtum?

- Geriau kentėčiau pats, - tarė Simonas ir įsikniaubė Polei į kaklą.

Kai ji grįžo vakare, rado jį išgėrusį beveik visą škotiško viskio butelį. Jis netgi nebuvo niekur išėjęs. Labai oriai pareiškė, kad turėjo asmeninių problemų, papostringavo apie tai, kaip sunku gyventi, ir nugriuvęs ant lovos užmigo, kai ji, šiek tiek išsigandusi ir susijaudinusi, jam mėgino nuauti batus.

*

Rožė stovėjo prie lango ir žiūrėjo, kaip švinta. Tai buvo vienas iš tų fermų-viešbučių, kurių gausu II de Franse, kur kaimas atrodo būtent taip, kaip įsivaizduoja miesto gyvenimo išvarginti žmonės. Su ramiomis kalvomis, derlingais laukais ir šalikelėse išstatytais reklaminiiais skydais. Bet čia, tuo neįprastu laiku, auštant, Rožė prisiminė tikrą ir tolimą savo vaikystės kaimą ir pajuto sunkų šalto lietaus kvapą. Jis atsigrėžė ir pasakė: „Nuostabus oras savaitgaliui“. Ir pagalvojo: „Tikrai nuostabus. Man patinka rūkas. Jei galėčiau pabūti vienas“. Mezi sujudėjo šiltoje lovoje.

- Uždaryk langą, - paprašė ji. - Šalta.

Ji užsitraukė antklodę ant pečių. Nors kūnas jautė saldų nuovargį, jai darėsi šleikštu vien pagalvojus apie kitą dieną toje nežinomoje vietoje su tyliu ir išsiblaškiusiu Rožė, apie tuos akimis neapprėpiamus laukus... Jai norėjosi vaitoti.

- Prašiau, kad uždarytum langą, - sausai paliepė ji.

Jis užsidegė cigaretę, tą dieną pirmą, ir pradėjo mėgautis ne visai maloniu, tačiau švelniu jos skoniu, jau atsikratęs rytinio snaudulio, nugara jausdamas savotišką nekantrų Mezi priešiškumą. „Tegul pyksta, tegul šoka iš lovos, bėga į au-

tobusą ir grįžta į Paryžių! Aš visą dieną vaikščiočiau laukais, susirasčiau kokią vaikataujančią šuniuką, kuris mane lydėtų", - mat jis bijojo vienatvės.

Vis dėlto, antrą kartą paliepusi uždaryti langą, Mezi ėmė dvejoti. Ji galėjo pamiršti langą ir vėl užmigti arba iškelti sceną. Jos sieloje knibždėjo tokie žodžiai: „Aš esu moteris, kuriai šalta, o jis vyras ir turi uždaryti langą". Bet instinktas patarinėjo, kad dabar Rožė geriau neerzinti.

Ji pasirinko antrąjį variantą.

- Brangusis, galėtum uždaryti langą ir užsakyti pusryčius.

Rožė nusivylęs atsigręžė ir paklausė, kas papuolė:

- Brangusis? Ką tai reiškia: „brangusis"? Ji

pradėjo juoktis. Jis kalbėjo toliau:

- Aš neprašau tavęs juoktis. Tik ar žinai, ką reiškia „brangusis"? Ar tu mane brangini? Ar tu žinai pati, ne iš nuogirdų, ką reiškia veiksmažodis „branginti"?

„Na jau tikrai gana, - pagalvojo jis, nustebintas savo paties žodžių, - jei pradėdų rūpintis moters žodynu, vadinasi, tuoj viskas baigsis".

- Kas tau darosi? - paklausė Mezi.

Ji nubloškė antklodę, pasirodė juokingai susišiaušusi galva ir krūtys, kurios jo nebeviliojo. Begėdė. Kokia ji begėdė!

- Jausmai - labai svarbus dalykas, - tarė Rožė. - Aš tau tik įnoris. Ir nesakyk man „brangusis", ypač rytais, nebent naktį!

- Bet, Rožė, - bandė protestuoti Mezi, rimtai sunerimusi, - aš myliu tave.

- O ne, nekalbėk nesąmonių! - suriko jis šiek tiek sutrikęs - mat buvo šaunus vyras, - ir kartu su palengvėjimu, nes

tie žodžiai sugrąžino juos į tą klasikinę dramą, jam tokią įprastą netinkamos meilės iškankinto vyro situaciją.

Jis apsilvilo megztinį ir skubiai išėjo, apgailestaudamas, kad nepasiėmė tvido švarko. Bet, norint jį pasiimti, būtų reikėję apeiti aplink lovą, o toks veiksmas būtų sutrukdęs jam skubiai išeiti. Lauke jis įtraukė šalto oro, ir jam apsvaigo galva. Reikia grįžti į Paryžių, bet neiti pas Pole. Mašina slidinės šlapiais keliais, jis išgers kavos prie Otėjo vartų, apmirusiame, kaip visada sėkmadieniais, Paryžiuje. Jis grįžo, apmokėjo sąskaitą ir išvažiavo it vagis. Mezi parveš jo švarką, jis nusiųs savo sekretorę su puokšte gėlių jo paimti. „Nes aš taip ir neišmokau gyventi“, - nelinksmai mąstė jis.

Kurį laiką važiavo suraukęs antakius, paskui ištiesė ranką, norėdamas įjungti radiją, ir prisiminė: „Branginti, - pagalvojo jis, - branginti mokame tik mes su Pole“. Daugiau jam niekas neberūpėjo. Suprato ją praradęs.

XIV skyrius

Praėjus savaitei, Pole savo bute pajuto gerklę graužiantį tabako kvapą. Ji atidarė svetainės langą, pašaukė: „Simonai“, bet atsako neišgirdo. Valandėlę stovėjo išsigandusi ir nustebusi. Perėjo per svetainę ir įžengė į miegamąjį. Simonas miegojo išsitiesęs lovoje atsegta marškinių apykakle. Ji pašaukė jį dar kartą, bet jis nesujudėjo. Pole grįžo į svetainę, pravėrė sieninės spintos dureles, pažiūrėjo į škotiško viskio butelį ir su pasibjaurėjimu pastatė jį atgal. Akimis paieškojo

taurės, bet nesuradusi nuėjo į virtuvę. Išplauta dar varvanti taurė stovėjo kriauklėje. Pole valandėlę stingsojo nejudėdama, paskui lėtai nusivilko palatą ir nuėjusi į vonią rūpestingai pasidažė ir susišukavo. Plaukų šepetį greitai numetė šalin. Pyktelėjusi ant savęs už koketiškumą tarsį už silpnybę: nejaugi ji stengiasi suvedžioti Simoną?

Grižusi į miegamąjį, papurtė jį ir uždegė lempą galvūgalyje. Jis pasiražė, sumurmėjo jos vardą ir nusigrėžė į sieną.

- Simonai, - šaltai pašaukė ji.

Jam atsigrėžus, Pole pastebėjo savo skarelę, į kurią jis, matyt, įsikniaubė prieš užmigdamas. Ji dažnai juokdavosi iš jo fetišizmo. Bet dabar jai nebebuvo juokinga. Jautė, kad ją užvaldė šaltas pyktis. Ji atvertė Simoną į šviesą. Jis pramerkė akis, nusišypsojo, bet šypsena tuoj dingo iš jo veido.

- Kas atsitiko?

- Turiu su tavim pasikalbėti.

- Taip ir maniau, - tarė jis ir atsisėdo lovoje.

Pole atsistojo, tramdydama nesąmoningą norą atmesti juodų plaukų sruogą, krentančią jam ant akių. Ji atsirėmė į palangę.

- Simonai, daugiau taip tęstis negali. Sakau tau paskutinį kartą. Turi dirbti. O tu tik slapčiomis geri.

- Aš ką tik išploviau taurę. Tu juk nepakenti netvarkos.

- Aš nepakenčiu netvarkos, melo ir ištižimo, - tarė ji šiurkščiai. - Ir tu man pradedi kelti pasišlykštėjimą.

Jis šoko iš lovos, ji jautė jį stovintį už nugaros, ištįsusiu veidu, bet tyčia neatsigrėžė.

- Taip ir maniau, - tarė jis, - kad tu imsi manęs nekęsti. Nuo meilės iki neapykantos - tik vienas žingsnis ar ne?

- Kalbu ne apie jausmus, Simonai. O apie tai, kad tu geri,

nieko neveiki, kvaišti. Aš sakiau, kad pradėtum dirbti. Sakiau šimtą kartų. Šis kartas paskutinis.

- O kas paskui?

- Paskui nebegalėsiu į tave žiūrėti, - atšovė ji.

- Ir tu galėsi mane taip palikti?.. - paklausė jis susimąstęs.

- Taip.

Ji atsigręžė į jį ir pravėrė burną:

- Klausyk, Simonai...

Jis vėl atsisėdo ant lovos ir keista išraiška įsmeigė žvilgsnį į savo rankas. Paskui lėtai jas pakėlė ir prispaudė prie veido. Ji stovėjo pritrenkta. Jis neverkė, nejudėjo, ir Polei pasirodė, kad niekada dar nematė taip baisiai nusivylusio žmogaus. Ji pašnabždom pašaukė jį vardu, lyg norėdama išgelbėti iš nesuprantamo pavojaus, paskui priėjo prie jo. Jis lėtai lingavo sėdėdamas ant lovos krašto, vis dar užsidengęs veidą rankomis. Staiga jai toptelėjo, kad jis girtas, ir ji ištiesė ranką, norėdama sustabdyti tą švytavimą. Paskui pamėgino atitraukti rankas jam nuo veido. Jis pasipriešino, ji atsiklaupė priešais ir suėmė jį už riešų.

- Simonai, pažiūrėk į mane... Simonai, baik tas komedijas.

Ji atitraukė jo rankas, ir jis pažvelgė į ją. Jo veidas buvo visiškai sustingęs, lygus, glotnus kaip statulos, nieko nesaikančių žvilgsniu. Ji savo ranka instinktyviai uždengė jam akis.

- Kas tau? Simonai... Pasakyk, kas tau?

Jis dar labiau pasilenkė, atsidusęs nuleido galvą jai ant peties, lyg būtų labai pavargęs.

- Tu manęs nemyli, - tarė jis ramiai. - Vadinasi, viskas, kad ir ką aš daryčiau, beprasmiška. Iš pat pradžių žinojau, kad tu mane išvarysi. Laukiau nusižeminęs ir kartais turėdamas vilčių... Tai ir yra blogiausia, kad kartais turėdavau

vilčių, ypač naktį, - tarė jis dar tyliau, ir ji pajuto, kad raus-ta. - O šiandien tai atsitiko, jau savaitę jaučiau, kad taip atsitiks, ir viso pasaulio viskis negalėtų manęs nuraminti. Aš jaučiau, kad pamažu pradedi manęs neapkęsti. Ir va... Pole, - dar pratarė, - Pole...

Ji apglėbė jį ir pilnomis ašarų akimis priglaudė prie savęs. Girdėjo raminančius savo pačios žodžius: „Simonai, tu pamiršai... tu kaip mažas vaikas... Mano brangusis, mano vargšeli, mano mylimasis..." Bučiavo jam kaktą, skruostus, ir staiga ją nusmelkė žiauri mintis, kad pagaliau ji pamilo motiniška meile. Ir sykiu kažkas joje priešinosi, jai buvo ma-lonu supti ne Simoną, o seną bendrą širdgėlą.

- Tu pavargai, - tarė ji. - Įsijautei į pamesto vyro vaidme-nį ir tapai savo paties auka. Tu man reikalingas, Simonai, labai. Pastaruoju metu aš buvau išsiblaškęsi, bet tai dėl dar-bo, štai ir viskas.

- Ir viskas? Tu nenori, kad aš išeičiau?

- Tik ne šiandien, - tarė ji šypsodamasi. - Bet aš noriu, kad tu dirbtum.

- Padarysiu viską, ko tik tu panorėsi, - tarė jis. - Atsigulk šalia manęs, Pole, aš taip išsigandau. Man tavęs reikia. Pa-bučiuok. Nebejudėk. Aš nemėgstu tų sudėtingų suknelių... Pole...

Paskui ji nebejudėjo. Jis tyliai alsavo šalia, išsekęs, ir de-dant ranką jam ant galvos ją nuvėrė toks skaudus nuosavy-bės jausmas, kad jinai pagalvojo, jog tikrai myli jį.

Rytojaus dieną jis išvažiavo į darbą, susitaikė su savo še-fu, peržiūrėjo keletą bylų, šešis kartus paskambino Polei, iš apsiraminusios motinos pasiskolino pinigų ir pusę devynių grįžo pas Pole. Atrodė labai išvargęs. Vakare porą valandų

lošė bare 421, turėdamas vieną tikslą - grįžti nugalėtoju. Pats jis galvojo, kad dirbti pas advokatą labai nuobodu ir kad jam bus gana nelengva stumti laiką.

XV skyrius

Paprastai vasario mėnesį Rožė ir Pole savaitei išvykdavo į kalnus. Jie buvo susitarę, kad, nesvarbu kokie būtų jų širdies reikalai (o šiuo atveju kalbama tik apie Rožės širdies reikalus), jie kiekvieną žiemą ištrūks keletui ramių dienų. Vieną rytą Polei į darbą paskambino Rožė ir pasakė, kad po dešimties dienų jis išvažiuoja, ir paklausė, ar pirkti jai bilietą. Pole tylėjo. Staiga ji su siaubu pagalvojo, kokie gali būti šio kvietimo motyvai: instinktyvus poreikis ar sąžinės priekaištai, ar noras išskirti ją su Simonu. Ji būtų paklususi tik dėl pirmojo. Bet labai gerai žinojo, kad ir ką jis sakytų, ji niekad nebus tikra, ar tos kelionės metu nesikankins. Bet prisiminus Rožės kalnuose, - trykštantį gyvenimo džiaugsmą, kaip vėjas skriejantį trasa ir tempiantį ją išsigandusią paskui save, - jai suspaudė širdį.

- Na kaip?

- Rožė, man regis, tai neįmanoma. Mes apsimestumėm, kad... na, kad apie nieką daugiau negalvojame.

- Bet aš dėl to ir išvažiuoju, kad apie nieką negalvočiau. Ir galiu tave užtikrinti, aš tai puikiai sugebu.

- Važiuočiau su tavim, jeigu tu (ji vos nepasakė: „Jeigu tu sugebėtum galvoti apie mane, apie mus“, bet nutilo)... jeigu

tu išties norėtum, kad aš važiuočiau. Bet tu labai gerai jaučiesi ir vienas arba su... kuo nors kitu.

- Gerai. Jeigu aš teisingai suprantu, tu dabar nenori išvažiuoti iš Paryžiaus?

„Jis turi galvoje Simoną, - suprato ji. - Kodėl niekas negali atskirti tariamo dalyko nuo tikrovės?" Drauge ji pagalvojo, kad jau mėnuo, kai Simonas tapo kasdieniu jos gyvenimu. Ir galbūt kaip tik dėl to, vos išgirdusi Rožės balsą, ji nusiteikė priešiška.

- Gal ir taip... - tarė ji.

Abu patylėjo.

- Pole, tu nekaip atro dai. Turbūt esi pavargusi. Jeigu ir nevažiuosi su manim, turi kur nors išvykti.

Jis kalbėjo švelniai ir liūd nai, Pole pajuto į akis plūstančias ašaras. Taip, jai jo reikėjo, reikėjo ne siūlomos dešimtys dienų išvykos, o nuolatinės jo globos. Jis turėjo tai suprasti; viskam, netgi vyriškam egoizmui, yra ribos.

- Aš tikrai išvažiuosiu, - tarė ji. - Nuo vienos viršukalnės į kitą siuntinėsime vienas kitam atvirukus.

Rožė padėjo ragelį. Galbūt jis tiesiog prašė pagalbos, o ji jam atsakė. Tai štai kaip jina i jį myli! Bet kartu ji neaiškiai jautė, kad jos teisybė, kad turi teisę, tiesiog privalo būti reikli ir kentėti dėl to. O be to, ji aistringai mylima moteris. Iki šiol jie su Simonu lankydavosi nedideliuose jų kvartalo restoranėliuose, visada vieni. Bet tą vakarą grįždama namo Pole tarpduryje susitiko Simoną - iškilmingą, tamsiu kostiumu, rūpestingai sušukuotais plaukais. Ir dar kartą pastebėjo nepaprastą jo grožį: šiek tiek įkypas akis, nepriekaištingą lūpų liniją ir linksmai pagalvojo, kad tas jaunuolis, kuris laukė jos visą dieną tarp jos suknelių, atrodo kaip riteris ir širdžių ėdikas.

- Koks elegantiškas! - nusistebėjo ji. - Kas atsitiko?

- Mes išeiname, - tarė jis. - Važiuosim papietauti į vieną prašmatnią vietelę ir pasišokti. Jei čia išsikeptume porą kiaušinių, būčiau irgi patenkintas, bet noriu tave kur nors išsivesti.

Jis nuvilko jai palatą. Pole užuodė, kad Simonas stipriai išsikvėpinęs tualetiniu vandeniu. Miegamajame ant lovos gulėjo išskleista vakarinė suknelė su labai gilia iškirpte, kurią ji buvo apsivilkusi tik du kartus gyvenime.

- Man labiausiai patinka šita, - tarė Simonas. - Ar nori kokteilio?

Jis paruošė Polės mėgstamus kokteilius. Ji sutrikusi atsėdo ant lovos - nusileido iš kalnų tam, kad atsidurtų links-mame pobūvyje! Ji nusišypsojo jam.

- Tu patenkinta? Ar bent jau nesijauti pavargusi? Jeigu nori, aš tuoj nusimetu kostiumą, ir liekame namie.

Jis vienu keliu priklaupė ant lovos ir mostelėjo ranka, lyg norėdamas nusivilkti švarką. Ji prisiglaudė prie jo, pakišo ranką po jo marškiniais ir delnu pajuto karštą jo odą. Jis buvo gyvas, toks gyvas.

- Tai labai puikus sumanymas, - tarė ji. - Nori, kad apsivilkčiau tą suknelę? Aš su ja šiek tiek kvailai atrodau.

- Aš myliu tave nuoga, - tarė jis. - O ši labiausiai atvira. Gerai parinkau.

Pole paėmė savo taurę ir išgėrė. Ji būtų viena grįžusi namo, su knyga rankoje atsigulusi, šiek tiek liūdnoka, kokia dažnai būdavo iki pažinties su Simonu, bet jis buvo čia, juokėsi, atrodė laimingas, ji juokėsi kartu su juo, jis būtinai norėjo, kad jinai išmokytų jį šokti čarlstoną, juokais pasendindamas ją dvidešimčia metų, ir ji šokdama klūpčiojo ant kili-

mo, uždususi vis griuvo jam į glėbį, ir jis spaudė ją prie savęs. Pole iš visos širdies juokėsi pamiršusi Rožę, sniegą ir savo sielvaratą. Pasijuto jauna, graži, išstūmė Simoną iš miegamojo, ryškiai pasidažė, apsivilko tą nepadorią suknelę, o jis nekantraudamas barbeno į duris. Kai ji išėjo, jis buvo priblokštas, apibėrė bučiniais jos pečius. Įpylė jai dar kokteilio, o ji visai nebuvo pratusi gerti. Jautėsi laiminga. Nepaprastai laiminga.

Kabarete prie gretimo staliuko ji pastebėjo dvi pažįstamas, šiek tiek vyresnes už save moteris, su kuriomis retkarčiais kartu dirbdavo. Jos nustebusios nusišypsojo Polei. Kai Simonas atsistojo, norėdamas pakviesti ją šokti, ji išgirdo sakant: „Kiek jai dabar metų?“

Ji atsirėmė į Simoną. Viskas buvo sugadinta. Suknelė jos amžiui atrodė juokinga, Simono išvaizda pernelyg krintanti į akis, o jos gyvenimas - absurdiškas. Ji paprašė, kad Simonas parvežtų ją namo. Jis neprieštaravo, ir Pole suprato, kad jis viską girdėjo.

Ji paskubomis nusirengė. Simonas kalbėjo apie orkestrą. Ji mielai būtų jį išvariusi. Kol jis rengėsi, ji tamsoje atsigulė. Be reikalo išgėrė tuos du kokteilius ir šampano; rytoj bus papurtęs veidas. Ją gulte užgulė liūdesys. Simonas grįžo į kambarį, prisėdo ant lovos krašto ir uždėjo ranką jai ant kaktos.

- Tik ne šį vakarą, Simonai, - paprašė ji. - Aš pavargau.

Jis nieko neatsakė, sėdėjo nejudėdamas. Ji matė jo siluetą, apšviestą šviesos, sklindančios iš vonios kambario. Jis sėdėjo nuleidęs galvą, susimąstęs.

- Pole, - pagaliau pradėjo jis. - Turiu su tavim pasikalbėti.

- Jau vėlu. Aš noriu miego. Rytoj.

- Ne, - tarė jis. - Noriu pasikalbėti su tavim tuojau pat. Ir tu turi manęs išklaudyti.

Ji nustebusi atsimerkė. Pirmą kartą jis kalbėjo su ja įsakmiu tonu.

- Aš, kaip ir tu, girdėjau, ką kalbėjo tos sukriošėlės, sėdinčios už mūsų. Negaliu pakesti, kad tu dėl to liūdėtum. Tai negarbinga iš tavo pusės, žema, ir tai mane žeidžia.

- Bet, Simonai, tu dramatizuoji...

- Nedramatizuoju, priešingai, noriu, kad ir tu nedramatizuotum. Aišku, tu tai slėpsi nuo manęs. Bet tu neturi slapkauti. Aš ne mažas berniukas, Pole. Galiu tave suprasti ir galbūt padėti. Jaučiuosi laimingas su tavim, tu juk žinai, bet man šito maža: noriu, kad ir tu būtum su manim laiminga. Kad būtum laiminga, tau šiuo tarpu trūksta Rožė. Bet tu mūsų santykius turi vertinti teigiamai, turi man padėti juos kurti, o ne atsiduoti laimingesniems atsitiktinums. Štai kaip.

Jis kalbėjo oriai, bet įsitempęs. Pole su nuostaba ir viltim klausėsi jo žodžių. Ji laikė jį plevėsa, bet jis plevėsa nebuvo ir manė, kad ji gali viską pradėti iš naujo. O gal ji iš tiesų gali?

- Tu juk žinai, kad nesu lengvabūdis. Man dvidešimt penkeri metai, iki susitikimo su tavim aš tiesiog negyvenau ir po tavęs tikriausiai nebegyvensiu. Tu esi ta moteris, o svarbiausia - tas žmogus, kurio man labai trūksta. Tu tai žinai. Jeigu panorėtum, vesčiau tave kad ir rytoj.

- Man trisdešimt devyneri metai, - tarė ji.

- Gyvenimas - tai ne moterų žurnalas ir ne senų patyrimų virtinė. Tu keturiolika metų vyresnė už mane, bet aš tave myliu ir labai ilgai mylėsiu. Štai ir viskas. Be to, nepakę-

siu, kad tu nusileistum iki tų senų perekšlių ir viešosios nuomonės lygio. Vienintelė tavo ir mano problema - tai Rožė. Vienintelė.

- Simonai, - tarė ji, - atsiprašau už... na, kad pamaniau...

- Tu nemanei, kad aš mažtau. Dabar truputį pasislink.

Jis atsigulė šalia jos, pabučiavo ir paėmė ją. Ji nebesakė, kad jaučiasi pavargusi, ir jis jai suteikė tokį nepaprastą pasitenkinimą, kokio ji iki šiol nebuvo patyrusi. Paskui paglostė prakaito išpiltą jos kaktą, paguldė jos galvą savo peties linkyje, nors buvo įpratęs daryti atvirkščiai, rūpestingai apkamšė ją antklode.

- Miegok, - tarė jis, - aš viskuo pasirūpinsiu.

Tamsoje ji švelniai šyptelėjo ir prispaudė lūpas prie jo peties; jis tą glamonę sutiko su olimpине valdovo ramybe. Dar ilgai negalėjo užmigti, išdidus ir išsigandęs dėl savo paties tvirtumo.

XVI skyrius

Artėjo Velykos, ir Simonas leisdavo dienas studijuodamas žemėlapius, paslėptus tarp savo šefo bylų arba išskleistus ant Polės kilimo. Šitaip jis suplanavo du maršrutus į Italiją, tris - į Ispaniją, o dabar abejojo dėl Graikijos. Pole klausėsi jo tylėdama: ji turės ne daugiau kaip dešimt dienų ir jautėsi per daug išvargusi netgi važiuoti traukiniu. Mieliau būtų pasirinkusi namelį kaime, kur dienos tokios panašios viena į kitą: žodžiu, kaip vaikystėje! Bet nenorėjo apvilti Simono.

Jis jau matė save kaip tikrą keliautoją, iššokantį iš vagono, kad padėtų išlipti jai, lydintį ją prie automobilio, išnuomoto prieš dešimt dienų, ir vežantį į geriausią miesto viešbutį, į numerį, kuriame telegrama buvo užsakęs pamerkti gėlių, visai pamiršęs, kad niekad nemokėjo siųsti nei laiškų, nei telegramų, netgi kelionėje išsaugoti bilieto. Jis svajojo ir svajojo, bet visos jo svajos buvo nukreiptos į Pole, veržėsi jos link kaip sraunios upės į ramiai tyvuliuojančią jūrą. Niekad nesijautė toks nepaprastai laisvas kaip šiuos kelis mėnesius, kas dieną vis toje pačioje kontoroje, kas vakarą šalia tos pačios moters, tame pačiame bute, su tais pačiais geismais, tais pačiais rūpesčiais, tomis pačiomis kančiomis. Mat Pole ir dabar kartais imdavo slapukauti, nusukdavo akis, švelniu šypsniu atsakydavo į jo aistringus žodžius. Vis tebetylėjo, kai kalba nukrypdamo apie Rožę. Jis dažnai jausdavo, kad kovoja kvailą, sekinančią ir beviltišką kovą, nes laikas bėgo, nieko gero neatnešdamas. Simonui nepavyko ištrinti prisiminimų apie Rožę, jis turėjo nugalėti kažką, tūnantį Polės viduje, kažkokią neišraunamą skausmingą šaknį, kurią ji nuolatos nešiojo savyje, ir jis kartais klausdavo save: ar tik ne dėl to pastovumo, to susitaikymo su kančia jis ją pamilo ir tebemyli? Bet dažniausiai galvojo: „Pole laukia manęs. Po valandos aš ją laikysiu savo glėbyje“, ir jam atrodė, kad Rožė iš viso nėra, kad Pole myli jį, Simoną, ir kad viskas be galo paprasta ir puikiai klostosi. Simonas Polei labiausiai patikdavo tomis valandėlėmis, kai priversdavo galvoti apie jų draugystę kaip apie neišvengiamą būtinybę, kaip apie faktą, kurį ji turėjo pripažinti. Tam jai užteko jėgų. Tik likusi viena ji imdavo mąstyti, jog išsiskyrimas su Rožę yra didžiausia klaida, ir su siaubu klausdavo save, kaip jiems tai galėjo

atsitikti. O „jie“ ir „mes“ visada reiškė ji ir Rožė. Simonas buvo „jis“. Tik Rožė nieko apie tai nežinojo. Jeigu jis pavargtų nuo savo gyvenimo, ateitų jai pasiguosti, pamėgintų ją susigražinti. Ir galbūt jam tai pavyktų. Simonas mirtinai užsigautų, ji ir vėl liktų viena, veltui laukdama telefono skambučio ir įprastų smulkių įžeidinėjimų. Jai kėlė pasipiktinimą jos pačios fatalizmas, jausmas, kad viskas, kas įvyko, buvo neišvengiama. Jos gyvenime neišvengiamas buvo Rožė. Bet tai nekliudė jai gyventi su Simonu, naktimis dūsauti jo glėbyje ir kartais priglauti jį tokiu judesiu, koku glaudžiami vaikai ar patyrę meilužiai, judesiu savininko, taip neužtikrinto savo ilgalaike valdžia ir nesuvokiančio, kiek tas jausmas stiprus. Tokiomis akimirkomis Pole jautėsi sena, galvojo apie šią vienintelę nuostabią aistrą, apie meilę ir savo amžių, ir nuo tos minties supykdamo ant savęs, ant Rožė, kodėl jo nėra šalia. Šalia Rožė ji nesidvejindavo, jis ją paimdavo kaip šeimnininką, ji buvo jo nuosavybė. Rožė buvo šiek tiek vyresnis už ją, ir visa tai atitiko tam tikras moralės ir estetikos normas, apie kurių egzistavimą iki šiol ji nė neįtarė. O Simonas nesijautė jos šeimnininku. Jis globojo ją, nesąmoningai vaidindamas ir negalvodamas, kad šitaip gali ją prarasti, elgėsi, lyg pats priklausytų jai, užmigdavo ant savo draugės peties, lyg ieškodamas jos globos, ir todėl kėlėsi auštant ir ruošė pusryčius, dėl kiekvienos smulkmenos klausdamas jos patarimo. Jo elgesys jaudino Pole ir savotiškai trikdė, jai atrodė, kad vyksta kažkas nenormalaus. Ji gerbė Simoną: dabar jis dirbo, vieną kartą ją nusivedė į teismą Versalyje, kur puikiai suvaidino jauną advokatą, spaudė ranką, atlaidžiai šypsojosi žurnalistams, vis atsisukdamas į ją kaip į savo veiklos ramstį, kartais sustabdydamas žodžių srau-

ta, skirtą nepažįstamiems žmonėms, kad galėtų vogčiomis atsigrežti į ją ir pasitikrinti, ar ji žiūri į jį. Ne, jis nesisitengė dėtis jai abejingas. Ji taip pat žiūrėjo į jį su susižavėjimu, didžiuliu susidomėjimu, o jam nusisukus - su pasididžiavimu ir švelnumu. Moterys neatitraukdavo nuo jo akių. Ji jautėsi puikiai - kažkas gyvena dėl jos. Amžiaus skirtumo klausimas nebeiškildavo; ji nebegalvojo: „Ar po dešimties metų jis mane tebemylės?" Po dešimties metų ji bus arba viena, arba su Rožė. Kažkas jos viduje tai atkakliai kartojo. Ir vien tik pagalvojus apie tokį veidmainiškumą, prieš kurį ji jautėsi bejėgė, jos švelnumas Simonui padvigubėdavo: „Mano auka, brangioji auka, vargšas Simonas!" Pirmą kartą taip beprotiškai džiaugėsi meile, dėl kurios jai neišvengiamai teks kentėti.

„Neišvengiamai", nes ji bijojo pasekmių: Simonas vieną dieną jos paklaus, ir kaip kenčiantis žmogus turės teisę paklausti: „Kodėl jūs pasirinkote Rožė, o ne mane? Negi tas nedėmesingas storžievis svarbiau nei mano aistringa meilė, kurią kasdien jums dovanoju?" Ir ji ėjo iš proto vien pagalvojusi, kaip reikės viską paaiškinti apie Rožė. Ji nepasakys „jis", sakys „mes", nes nepajėgė išskirti judviejų gyvenimų. Net nežinojo kodėl. Gal jos pastangos per šešerius jų meilės metus, tos nesibaigiančios, skausmingos pastangos pagaliau tapo brangesnės už pačią laimę? Galbūt išdidumas neleido jai susitaikyti su mintimi, kad tos pastangos buvo bergždžios, ir sykiu tas jos išdidumas padėjo išgyventi šitiek smūgių, nuo kurių ji tik tvirtėjo ir vis tiek pasirinko Rožė kaip savo kančių valdovą. Ir ta abejotina kova dėl jo tapo jos gyvenimo prasme.

Tačiau Pole nebuvo sukurta kovai; kartais ji tai primindavo sau, glostydama prieš plauką švelnią kaip šilkas, vilnijan-

čią Simono ševeliūrą. Ji norėjo pasinerti į gyvenimą, kaip jos ranka panirdavo į jo plaukus; ji jam šnabždėjo apie tai. Valandų valandas jie taip gulėdavo nakties tamsoje, kol užmigdavo. Susikibę už rankų kuždėdavosi, kartais jai toptelėdavo kvaila mintis, kad ji, keturiolikmetė, guli su klasės drauge vaiduokliškame miegamajame, kur mergaitės tyliai šnekasi apie Dievą arba apie vyrus. Pole kalbėdavo pašnabždomis, o Simonas, sužavėtas to paslaptingojo, taip pat prislopindavo balsą.

- Kaip tu būtum gyvenusi?

- Būčiau pasilikusi su Marku, savo vyru. Jis buvo labai mielas, mėgstantis bendrauti. Ir labai turtingas... Aš norėjau pabandyti...

Ji mėgino jam paaiškinti, kaip jos gyvenimas staiga virto visai kitu gyvenimu nuo tos akimirkos, kai ji nusprendė pasinerti į sudėtingą, tokį sunkų ir žeminantį moterišką profesijų pasaulį. Rūpesčiai, materialiniai sunkumai, šypsenos, nutylėjimai. Simonas klausėsi, stengdamasis tuose prisiminimuose apčiuopti ką nors, kas būtų susiję su jų meile.

- Na ir?..

- Aš manau, kad būčiau gyvenusi šitaip: pramogos dėlei būčiau pradėjusi apgaudinėti Marką, net nežinau... Bet tikriausiai būčiau turėjusi vaiką. Ir tik dėl to...

Ji nutilo. Simonas stipriai suspaudė ją glėbyje; jis norėjo turėti su ja vaiką, norėjo visko. Ji nusijuokė, lūpomis švelniai palietė jo akis ir ėmė kalbėti toliau:

- Kai man buvo dvidešimt metų, viskas buvo kitaip. Labai gerai pamenu: nusprendžiau būti laiminga.

Taip, Pole labai gerai prisiminė save. Ji vaikščiojo gatvėmis, paplūdimiais, genama to troškimo; ėjo ir ėjo, ieškoda-

ma kokio nors veido, minties - grobio. Noras tapti laimingai sklandė jos galvoje, prieš tai toks pat noras sklandė trijų kartų galvose, niekas tam netrukdė, niekas nebūtų pajėgęs sutrukdyti. Dabar ji nebesistengė imti, stengėsi tik išlaikyti. Išlaikyti darbą, išlaikyti vyrą, jau daugelį metų tą patį darbą ir tą patį vyrą, dėl kurių, sulaukusi trisdešimt devynerių metų, vis dar nebuvo tikra. Simonas užmigo šalia jos, ir ji sušnabždėjo: „Brangusis, tu jau miegi?“; šie žodžiai jį beveik pažadino, jis atsiliepė nemiegas, tamsoje glaudėsi prie jos, svaiginamas jos kvapo, judviejų abiejų šilumos, nepaprastai laimingas.

XVII skyrius

Tai jau buvo trisdešimta jo cigaretė, jis tai suvokė nuspausdamas nuorūką į perpildytą peleninę. Su pasibjaurėjimu nusipurtė, vėl išiebė lemputę prie lovos galvūgalio. Buvo trečia valanda ryto, o jis niekaip negalėjo užmigti. Staigiu judesiu pravėrė langą, ir ledinis oras plūstelėjo į veidą, kaklą taip stipriai, kad jis vėl užtrenkė langą ir kakta įsirėmė į stiklą, lyg norėdamas „įžiūrėti" šaltį. Nuo tuščios gatvės jo žvilgsnis nuslydo prie veidrodžio, bet jis greitai nusuko akis. Nuo naktinio staliuko paėmė pakelį cigarečių, vieną nejučia įsikiso į burną, bet tuojau padėjo atgal. Jis bodėjosi mechaniskais judesiais, kuriais užpildydavo didžiąją savo gyvenimo dalį, jam nebeatiko tie vienišo žmogaus judesiai, jam nebeatiko tabako skonis. Jam reikėjo susirūpinti savo svei-

kata, nes jautėsi esąs ligonis. Žinoma, jis apgailestavo dėl Polės, bet ne tiek, kad nuo to susirgtų. Ji tikriausiai šiuo metu miega to išlepinto vaikigalio glėbyje, ji viską pamiršo. O jam, Rožė, teliko išeiti į gatvę, susirasti kekšę ir pasigerti. Kaip, beje, ji ir manė. Jis tai jautė, Pole niekada iš tikrųjų jo negerbė. Jis visada jai atrodė storžievis, šiurkštus, nors atidavė jai visa, ką turėjo geriausia, tvirčiausia. Tokios yra moterys: regis, visko reikalauja, viską atiduoda, pradedi jomis visiškai pasitikėti, o jos vieną gražią dieną dingsta dėl menkiausios priežasties. Lengvabūdiškas Polės ryšys su kažkokiu ten Simonu, aišku, tik niekingas pretekstas. Bet šiuo metu šis berniukas guli apkabinęs ją, lenkiasi prie atloštos jos galvos, prie to kūno, tokio švelnaus, taip mokančio atsiduoti malonumams, taip... jis staiga atsisuko, pagaliau prisidėgė cigaretę, įnirtingai traukė dūmą, paskui iškratė peleninę į židinį. Reikėtų pakūrenti; Pole kiekvieną kartą, kai ateidavo, užkurdavo ugnį. Atsiklaupusi priešais židinį, žiūrėdavo, kaip įsidega liepsna, kartkartėmis pamaišydama vikriais ramiais judesiais, paskui atsistodavo, atsitraukdavo tolėliau, ir kambarį užliedavo rožinė šviesa ir šokinėjantys šešėliai. Tada jam sukildavo geismas, ir jis jai tai pasakydavo. Bet tai buvo seniai. Kiek laiko Pole nebeateina? Gal dveji, gal treji metai. Jis įpratė vaikščioti pas ją: taip buvo paprasčiau, ji jo laukdavo.

Jis tebelaiškė rankoje peleninę: išsprūdusi ji nuriedėjo žeme, bet nesudužo. Jam būtų labiau patikę, jei šis daiktas būtų sudužęs, palikęs savo inertišką būvį ir virtęs šukėmis. Bet peleninė nesudužo, jos dūžta tik romanuose ir filmuose, būtų sudužusi gal viena iš tų brangių, nedidelių stiklo peleninių, kurių taip gausu Polės bute, o čia pati papras-

čiausia tvirta peleninė iš universalinės parduotuvės. Pas Pole jis išdaužė mažiausiai kokį šimtą daiktų, o ji iš to tik juokėsi; paskutinį kartą tai buvo žavi krištolinė taurė, į kurią įpiltas viskis įgaudavo neįprastą auksinį atspalvį. Beje, tame bute, kur jis jausdavosi šeimininku ir valdovu, viskas buvo miela. Viskas ten dvelkė harmonija, švelnumu ir ramybe. Ir vis dėlto kiekvieną kartą, kai išeidavo naktį, pasijusdavo išsivadavęs. O dabar jis buvo vienas namie ir beviltiškai niršo ant nesudužusios peleninės. Vėl atsigulė, užgesino šviesą, ir prieš užmigdamas, uždėjęs ranką ant širdies, pagalvojo, kad yra nelaimingas.

XVIII skyrius

Vieną vakarą jie susitiko restorano tarpduryje, ir visi trys suvaidino sceną iš klasikinio ir ekstravagantiško baleto, tokio būdingo Paryžiui: iš tolo ji vos pastebimai linktelėjo vyrui, ant kurio peties kadaise dūsavo, dejavo, miegojo; atsakydamas jis nerangiai linktelėjo jai, o Simonas valandėlę žvelgė į jį ir nesudavė, nors šito labai norėjo. Jie susėdo prie dviejų gana atokiai stovinčių staliukų, ir Pole nepakeldama akių užsisakė pietus. Restorano šeimininkui ir keliems Pole pažinojusiems klientams tai buvo paprasčiausia scena. Simonas ryžtingu balsu užsisakė išgerti, o Rožė, sėdėdamas prie kito staliuko, paklausė savo palydovės, kokio kokteilio ji pageidautų. Pagaliau Pole pakėlė akis, nusišypsojo Simonui ir žvilgtelėjo į Rožę. Jinai jį myli, Pole tai aiškiai supra-

to, kai tik pamatė jį tarpduryje kaip visada užsispyrusiu veidu: jinau tebemyli jį, ji buvo iš ilgo, nereikalingo miego. Jis irgi pažiūrėjo į ją, pabandė nusišypsoti, bet šypsena tuoj užgeso.

- Ką jūs gersite? - paklausė Simonas. - Baltojo vyno?

- O kodėl gi ne?

Ji žiūrėjo į savo rankas, gulinčias ant stalo, gražiai sudėtus stalo įrankius, Simono rankovę šalia savo apnuogintos rankos. Ji išgėrė labai greitai. Simonas kalbėjo be įprasto užsidegimo. Atrodė, jis kažko laukia iš jos - arba iš Rožės. Ko gi laukia? Ar ji galėjo atsistoti, pasakyti jam: „Atsiprašau“, pereiti salę ir tarti Rožė: „Gana, pradėkime viską iš naujo"? Taip nebedaroma. Šiais laikais, beje, nebedaroma nieko protingo, nieko romantiško.

Po pietų jie šoko; ji matė Rožę, apkabinusį kažkokią tamsiaplaukę moterį, kaip visada gana gražią; Rožė nerangiai trypčiojo priešais ją. Simonas atsistojo, jis puikiai šoko, šiek tiek prisimerkęs, lankstus ir lieknas, kažką niūniavo, ir ji leidosi jo vedžiojama. Vieną akimirką jos nuoga ranka užkliudė Rožės ranką, uždėtą ant brunetės nugaros, Pole atsimerkė. Jie žiūrėjo vienas į kitą - Rožė, Pole, kiekvienas pro „kito" petį. Orkestras grojo tingų šokių, beveik be ritmo. Jie stebėjo vienas kitą dešimties centimetrų atstumu, be jokios išraiškos, be šypsenos, tarsi nepažindami vienas kito, staiga Rožė ranka paleido moters nugarą ir išsitęsė Polės rankos link, lengvai palietė ją pirštų galais, o jo veidas pasidarė toks maldaujantis, kad ji užmerkė akis. Simonas pasisuko, ir jie pametė kits kitą iš akių.

Tą naktį ji atsisakė miegoti kartu su Simonu, prasimetusi nuovargiu, nors iš tikrųjų nuovargio nejautė. Ilgai gulėjo

atmerktomis akimis. Žinojo, kas netrukus atsitiks, žinojo, kad nėra ir niekad negalėjo būti kitokio sprendimo, ir susitaikė su tuo tamsoje, kiek suspausta gerkle. Naktį ji atsikėlė, nuėjo į svetainę, kur skersai sofos miegojo Simonas. Sklin-dančioje iš miegamojo šviesoje ji matė išsitiesusį jaunatvišką jo kūną, besikilojančią krutinę. Žiūrėjo, kaip jis miega, įkniaubęs galvą į pagalvę, žiūrėjo į negiliai raukšlę tarp dviejų kaklo slankstelių; žiūrėjo, kaip miega jos pačios jaunystė. Bet kai jis dejuodamas atsigrėžė į šviesą, ji pabėgo. Nebedrįso su juo kalbėtis.

Kitą rytą kontoroje ji rado Rožę laišką. „Turiu tave pamatyti. Daugiau taip trukti negali. Paskambink man“. Ji paskambino. Jie susitarė susitikti šeštą valandą vakaro. Bet jau po dešimties minučių jis buvo čia. Toks milžiniškas moteriškų drabužių parduotuvėje, sutrikęs. Ji priėjo priėjo, nusivedė į nedidelį kambarėlį, užgriozdintą pintomis paauksuotomis kėdėmis - košmariška aplinka! Ir tik tada ji iš tikrųjų jį pamatė. Taip, tai buvo Rožė. Jis žengė žingsnį Polės link, uždėjo rankas jai ant pečių. Jis trupučiuką mikčiojo, o tai reiškė, kad nepaprastai jaudinasi.

- Aš buvau labai nelaimingas, - tarė jis.

- Aš taip pat, - išgirdo ji savo balsą ir pasirėmusi į jo petį pagaliau pravirko, mintyse maldaudama Simono atleisti už pastaruosius žodžius.

Jis priglaudė galvą prie jos plaukų ir padrikai ramino: „Na, neverk“.

- Aš bandžiau, - tarė ji pagaliau lyg atsiprašinėdama. - Aš bandžiau... iš tikrųjų...

Paskui pagalvojo, kad tuos žodžius ji turėjo sakyti ne Rožė, bet Simonui. Ji susipainiojo. Nuolatos reikia būti dėme-

singai, niekad negalima visko sakyti tam pačiam žmogui. Ji verkė, ašaros tekėjo nejudriu veidu. Rožė tylėjo.

- Pasakyk ką nors, - sušnabždėjo ji.

- Aš buvau toks vienišas, - tarė jis. - Ilgai galvojau. Sėsk čia ir imk mano nosinę. Aš tuoj viską paaiškinsiu.

Jis jai aiškino. Aiškino, kad reikia saugoti moteris, kad jis elgėsi neatsargiai ir kad suprato, jog viskas įvyko dėl jo kaltės. Jis nepyksta dėl jos nepastovumo. Jie apie tai daugiau nekalbės. O ji kartojo: „Taip, taip, taip, Rožė“, ir jai dar labiau norėjosi verkti ir prapliupti juokais. Ji traukė į save tokį įprastą jo kūno, tabako kvapą ir suprato esanti išgelbėta. Ir pražuvusi.

Po dešimties dienų ji paskutinį kartą buvo namie viena su Simonu.

- Tu juos pamiršai, - tarė Pole.

Rankoje ji laikė du kaklaraiščius. Nežiūrėjo į jį, jautė, kad nebeturi jėgų. Jau beveik dvi valandas ji padėjo jam krautis daiktus. Negausius išsimylėjusio netvarkingo jaunuolio daiktus. Visur mėtėsi Simono žiebtuvėlis, Simono, knygos, Simono šlepetės. Jis nieko nesakė, laikėsi tvirtai, pats suprato, kodėl jai gniaužia gerklę.

- Gana, - tarė jis. - Visa, kas liko, nunešite pasaugoti namsargei.

Ji nieko neatsakė. Simonas apsižvalgė, mėgindamas sau kartoti: „Paskutinį kartą, paskutinį kartą“, bet neįstengė. Jį krėtė nervinis drebulys.

- Aš nepamiršiu, - tarė Pole ir pakėlė į jį akis.

- Aš taip pat. Tai - kas kita, - tarė jis, - kas kita...

Pusiaukelėje jis buvo beatgręžias į ją iškankintą veidą, bet

sudvejojo. Ji dar kartą jį apkabino, palaikydama jo širdgėlą, kaip kažkada palaikė jo laimę. Ir pati nei iš šio, nei iš to pajuto jam pavydą dėl tos tokios stiprios, tokios gražios širdgėlos, tokio gražaus skausmo, kurio ji daugiau niekad nepatirs.

Staiga jis atsitraukė nuo jos ir išėjo, palikdamas visus savo daiktus. Ji išbėgo paskui jį, persisvėrė per laiptų turėklą ir pašaukė vardu:

- Simonai, Simonai, - ir, pati nesuvokdama kodėl, pridūrė: - Simonai, dabar aš jau sena, sena...

Bet jis jos nebegirdėjo. Bėgo laiptais apsipylęs ašaromis; bėgo kaip laimingasis, jam buvo dvidešimt penkeri metai. Ji tyliai uždarė duris ir atsirėmė į jas.

Aštuntą valandą suskambo telefonas. Dar nepakėlusį ragelio ji jau žinojo, kokius žodžius išgirs:

- Aš atsiprašau, - tarė Rožė, - turiu dalykinius pietus, ateisiu vėliau, ar...

Kapitulācijas signāls

Skiriu savo tēvams

*Aš Laime magišką patyriau,
kurios nė vienas neišvengs.*

RIMBAUD

Pirma dalis

Pavasaris

I

Ji pramerkė akis. Į kambarį įsiveržė staigus, stiprus vėjo gūsis. Užolaida išsiskleidė kaip vualis, gėlės didžiojoje vazoje nulinko prie žemės. Ji nebegalėjo užmigti. Tai buvo pirmasis pavasario vėjas: kvepėjo miškais, pievomis, žeme, nebaudžiamas skriejo per Paryžiaus priemiesčius, gatves, užterštas benzinu, auštant lengvas ir pagyrūniškas įsiveržė į jos kambarį, kad nespėjus susivokti praneštų, jog gyvenimas nuostabus.

Ji vėl užsimerkė, apsisvertė kniūbsčia, apgraibomis ant žemės paieškojo laikrodžio, vis dar įkniaubusi veidą į pagalvę. Ji tikriausiai jį pamiršo, pamiršdavo viską. Atsargiai atsikėlė, iškišo galvą pro langą. Buvo tamsu, langai priešais uždaryti. Vėjo tokiu laiku iš viso neturėtų būti. Ji vėl atsigulė, stipriai įsisupo į antklodę ir valandėlę dėjos mieganti.

Veltui. Jautė, kaip vėjas siaučia po kambarį, nervingai lenkia žemyn suglebusias rožes, blaško išgąstingai plevenančias užolaidas. Kartais pūsteldavo į ją, maldaudamas visais kaimo kvapais: „Eikš pasivaikščioti, eikš pasivaikščioti su manim“. Sustingęs jos kūnas tam priešinosi, sapnų nuotrupos dar tebešmėkščiojo smegenyse, bet vis dėlto jos veidą pamažu užliejo šypsena. Aušra, kaimas auštant... Tėra-

soje keturi platanai, jų lapija tokia ryški baltame danguje, gurgžda žvyras po šuns letenomis, amžina vaikystė. Kas dar galėtų ką nors nuostabesnio pasakyti apie vaikystę po rašytojų dejonų, psichoanalitikų teorijų, staigaus kiekvienos žmogiškosios būtybės atsivėrimo vos tik prakalbus šia tema: „kai aš buvau mažas"? Tai, be abejo, didžiausia prarasto neatsakingumo nostalgija. Bet ji (niekam nebūtų norėjusi šito sakyti) neprarado to jausmo. Ji nejautė jokios atsakomybės.

Pastaroji mintis ją privertė šokti iš lovos. Akimis paieškojo chalato, bet nerado. Kas nors tikriausiai padėjo į vietą, bet kur? Dūsaudama peržiūrėjo drabužių spintas. Ji iš tiesų niekad nepripras prie šio kambario. Kaip, beje, ir prie jokio kito. Aplinkai ji buvo visiškai abejinga. Tačiau tai buvo gražus kambarys aukštomis lubomis, su dideliais langais į kairiojo kranto pusę ir melsvai pilku kilimu, švelniu ir akiai, ir kojoms. Lova atrodė lyg sala, apsupta dviejų unikalių rifų: naktinio staliuko ir neaukšto stalo tarp dviejų langų. Pasak Šarlio, abu stalai labai stilingi. Ir pagaliau atsiradęs chalatą buvo šilkinis, o prabanga iš tikrųjų yra nepaprastai malonus dalykas.

Ji nuėjo į Šarlio miegamąjį. Jis miegojo užsidaręs langus, lemputė galvūgalyje tebedegė, ir joks vėjas jo netrikdė. Migdomieji vaistai buvo tvarkingai padėti šalia cigarečių pakečio, žiebtuvėlio, žadintuvo, nustatyto aštuntai valandai, ir mineralinio vandens butelio. Tik laikraštis *Le Monde* gulėjo ant žemės. Ji atsisėdo kojūgalyje ir ėmė žiūrėti į jį. Šarlis buvo penkiasdešimties metų, gražų, kiek suglebusių veido bruožų ir miegodamas atrodė nelaimingas. Tą rytą atrodė dar liūdnesnis nei paprastai. Šarlis vertėsi nekilnojamojo tur-

to prekyba, turėjo daug pinigų ir daug ryšių, gana sudėtingų, kur mandagumas pynėsi su drovumu, dėl kurio jis kartais tapdavo ledinis. Juodu jau dvejus metus gyveno kartu, jeigu taip galima pavadinti gyvenimą viename bute, kai susitikinėjamą su tais pačiais žmonėmis ir kartais miegama vienoje lovoje. Jis nusigrėžė į sieną ir tyliai sudejavo. Ji dar kartą pagalvojo, kad tikriausiai padarė jį nelaimingą, ir tuoj pat pasiguodė, kad, šiaip ar taip, jis juk su moterimi, jaunesne už jį dvidešimčia metų ir norinčia būti nepriklausoma. Ji paėmė cigaretę nuo naktinio stalelio, tyliai užsidegė ir vėl ėmė žiūrėti į jį. Šarlio plaukai viršugalvyje buvo pražilę, gražių jo rankų venos iššokusios, lūpos praradusios spalvą. Ji pajuto jam švelnumą. Kaip galima būti geram, protinam ir tokiam nelaimingam? Ir ji niekuo jam negalėjo padėti: negalima paguosti žmogaus, kad jis gimė ir turės mirti. Ji pradėjo kosėti - be reikalo užsirūkė iš pat ryto tuščiu skrandžiu. Nereikia rūkyti nevalgius, kaip, beje, ir vartoti alkoholio ar greitai važiuoti, nei per daug mylėtis, nei varginti širdies, nei švaistyti pinigų, nieko. Ji nusižiovavo. Tuoj sės į automobilį, lėks paskui pavasario vėją, toli toli į kaimą. Šiandien ji dirbs ne daugiau kaip kitomis dienomis. Šarlis ją visai atpratino dirbti.

Po pusvalandžio jos automobilis jau riedėjo Nansi greitkelio. Radijas transliavo koncertą. Tai buvo Grygas, Šumanas, Rachmaninovas? Aišku, kažkuris iš romantikų, bet kuris? Tai ją erzino, bet sykiu ir patiko. Ji mėgo tik tokį meną, kurį suprato, kurį suvokė savo jausmais. „Tą muziką aš girdėjau dešimtis kartų ir žinau, kad tuomet buvau nelaiminga ir ta muzika atitiko mano sielos būseną“. Ji jau nebeprisiminė, dėl ko kentėjo, aišku, ji jau seno. Bet tai jai nebuvo

labai svarbu. Ji seniai nebegalvojo apie save, nebežiūrėjo į save, nebemėgino savęs vertinti, ir tik dabartis lėkė kartu su ja apyaušrio vėjyje.

II

Automobilio burzgesys kieme pažadino Šarlį. Jis išgirdo, kaip Liusilė niūniuodama uždarė garažo duris, ir nustebeš pagalvojo, kelinta dabar galėtų būti valanda. Jo laikrodys rodė aštuonias. Staiga jis pamanė, kad Liusilė galbūt susirgo, bet linksmas jos balsas apačioje jį nuramino. Vieną akimirką jam kilo pagunda praverti langą ir sustabdyti ją, bet susilaikė. Ta jos euforija jam buvo labai pažįstama: vienatvės euforija. Staiga Šarlis užsimerkė, tai buvo pirmas sutramdytas judesys, pirmas iš tų daugybės judesių, kuriuos jis turės sutramdyti, kad nevaržytų ir nevargintų Liusilės. Jeigu būtų penkiolika metų jaunesnis, be abejo, galėtų praverti langą ir sušukti: „Liusilė, eikš čia, aš jau pabudau!“, sušukti valdingu ir įžūliu tonu. Ir ji užliptų kartu su juo išgerti puodelio arbatos. Atsisėstų ant jo lovos ir jis savo pokštais pralinksminėtų ją iki ašarų. Jis gūžtelėjo pečiais. Netgi prieš penkiolika metų nebūtų jos prajuokinęs. Niekad nebuvo linksmuolis. Nerūpestingas tapo tik prieš metus, jos dėka, ir tai, matyt, vienas ilgiausių ir sunkiausių mokslų tam, kas neapdovanotas tuo iš prigimties.

Jis atsitiesė, nustebeš pažiūrėjo į peleninę. Ten buvo užgesinta cigaretė, ir jis pagalvojo, ar galėjo vakar pamiršti ją

iškratyti į židinį prieš užmigdamas. Neįtikėtina. Turbūt į jo miegamąjį buvo atėjusi Liusilė ir čia rūkė. Beje, nedidelis įdubimas lovoje rodė, kad ji čia sėdėjo. Jis pats niekada netrikdydavo miegančio žmogaus. Kambarinės, kurios rūpinosi jo viengungišku gyvenimu, dažnai tuo pasidžiaugdavo. Tai buvo vienas iš dalykų, už kuriuos jis visada buvo giriamas: jo ramybė, miegant ar pabudus, flegmatiškumas, geras išsiauklėjimas. Yra žmonių, kuriems komplimentai sakomi už žavesį, bet jo už žavesį niekas niekad negyrė, bent jau tikrai nesavanaudiškai. Gaila, jis būtų pasijutęs lyg išdabintas švelniomis, nuostabiomis, žaižaruojančiomis plunksnomis. Kai kurie žodžiai jį skaudžiai žeisdavo, ir jis ramiai kentėdavo, lyg kamuojamas kažko, ko negali prisiminti: tai buvo tokie žodžiai kaip „žavesys, gerovė, nesivaržymas“, ir dievaižin kodėl žodis „balkonas“.

Vieną sykį apie tai jis kalbėjo su Liusilė. Aišku, ne apie pirmuosius žodžius, o apie paskutinį. „Balkonas? - nustebusi paklausė Liusilė. - Kodėl balkonas?“ Ji pakartojo: „Balkonas, balkonas“, paskui paklausė jo, ar jis galvoja apie tą žodį ir daugiskaita. Jis atsakė, kad taip. Ji paklausė, ar vaikystėje jis matęs balkonų, bet Šarlis atsakė, kad ne. Ji susidomėjusi žiūrėjo į jį, ir kaip ir kiekvieną kartą, kai ji žiūrėdavo į jį ne maloniai, o kažkaip kitaip, jam pabusedavo beprotiška viltis. Bet ji sumurmėjo kažką apie Bodlero dangaus balkonus, ir viskas tuo baigėsi. Kaip visada - niekuo. Tačiau jis ją mylėjo, tik nenorėjo, kad ji žinotų, kaip jis ją myli. Ne todėl, kad galėtų pradėti piktnaudžiauti, jokių būdu, bet ji susijaudintų ir nusimintų. Jau vien tai keista, kad jinai jo nepalieka. Jis galėjo jai pasiūlyti tik saugumą ir žinoti, kad tai svarbiausias jo rūpestis. Galbūt svarbiausias.

Jis iškviatė skambučiu tarnaitę. Paskui pakėlė *Le Monde* ir pamėgino skaityti. Veltui. Liusilė tikriausiai kaip visada per greitai vairuoja automobilį, beje, labai patikimą, kurį jai padovanojo per Kalėdas. Šarlis paskambino vienam bičiuliui, dirbančiam laikraštyje *Auto-Journal*, norėdamas sužinoti, koks sportinis automobilis yra patikimiausias, geriausias, gražiausias ir 1.1. Liusilei paaiškino, kad ši modelį buvo lengviausia gauti, dėjosi jį užsakęs atsitiktinai, „be pastangų“, tik vakar. Ji buvo sužavėta. Bet jeigu dabar jam kas nors paskambins ir pasakys, kad kelyje rastas tamsiai mėlynas kabrioletas, apvirtęs ir prispaudęs jauną moterį, kurios dokumentai... Jis atsikėlė. Jam drumstėsi protas.

Įėjo Polina, nešina padėklą su pusryčiais. Jis nusišypsojo.

- Koks šiandien oras?

- Šiek tiek apsiniaukę. Bet jau dvelkia pavasariu, - tarė Polina.

Tai buvo šešiasdešimtmetė moteris, kuri rūpinosi juo jau dešimtį metų. Poetiniai apmąstymai jai nebuvo būdingi.

- Pavasariu? - pakartojo jis nesąmoningai.

- Taip, tai panelės Liusilės žodžiai. Ji atėjo į virtuvę anksčiau už mane, suvalgė apelsiną ir pasakė, kad turi išvažiuoti, nes dvelkia pavasariu.

Ji nusišypsojo. Šarlis labai bijojo, kad ji iš pat pradžių pradės Liusilės nekęsti, bet po dviejų mėnesių moralinė Polinos pozicija paaiškėjo: „Liusilės protas kaip dešimtmetės mergaitės, ir ponas, kuriam irgi ne daugiau, nepajėgs apsaugoti jos nuo gyvenimo. Jis turėtų tą pavesti Polinai“. Taigi su nepaprasta energija ji versdavo Liusilę ilsėtis, valgyti, drausdavo gerti, o Liusilė, matyt, tuo pakerėta, jai paklus-

davo. Tai buvo viena iš tų mažyčių šeimos paslapčių, kuri kėlė Šarliui nerimą ir drauge jį žavėjo.

- Ji tikrai suvalgė apelsiną? - paklausė jis.

- Taip. Ir liepė jums pasakyti, kad išėjęs giliai įkvėptumėte oro, nes jis dvelkia pavasariu.

Polinos balsas buvo bespalvis. Ar ji suprato, kad jis maldaute jos maldauja pasakyti ką nors apie Liusilę? Kartais jo akivaizdoje ji nusukdavo akis. Ir tada jis suvokdavo, kad ji priekaištauja jam ne dėl Liusilės, bet dėl to, kaip jis ją myli. Alkana, skausminga meile, kurią jis leisdavo pastebėti tik Polinai ir kurios ši, sveiku protu ir motiniška nuojauta gana atlaidžiai žvelgdama į Liusilę, negalėjo suvokti. Ji, be abejo, būtų jo gailėjusi, jeigu jis būtų įsimylėjęs, jos žodžiais tariant, ne „mielą mergaitę“, o kokią „pikčiurną“. Ji nesuprato, kad šis atvejis - dar blogesnis.

III

Kol vargšas Santrè buvo gyvas, Klerès Santrè butas buvo labai prašmatnus. Dabar jis atrodė nebe toks ištaigingas, ir tai matei iš praretėjusių baldų ir nežymių smulkmenų: dvidešimt kartų perdažytų mėlynų užuolaidų, sutrikusių vienai dienai pasamdytų metrdotelių, kurie kartais šiek tiek užgaišdavo, pasiklydę tarp penkerių durų į bufetinę. Tačiau tai buvo vienas jaukiausių butų Montenio prospekte, o Klerès Santrè pobūviai garsėjo prašmatnumu. Tai buvo aukšta, išdžiūvusi, tvirta moteris, viena iš tų blondinių, kurios pui-

kiaušiai galėtų būti ir brunetės. Perkopusi penkiasdešimt metų, ji atrodė jaunesnė ir apie meilę kalbėdavo linksmi kaip moteris, kurios meilė jau nebedomina, bet kuri ją mieliai prisimena. Dėl to moterims ji labai patiko, o vyrai, nesivarždami ir smagiai juokaudami, ją mergino. Ji priklausė nedideliam būreliui tų šaunių penkiasdešimtmečių moterų, kurios sugeba Paryžiuje pragyventi ir likti madingos, o kartais netgi diktuoti madas. Per kviestinius pietus pas Klerę Santrė visada būdavo vienas ar du amerikiečiai, vienas ar du venesueliečiai, apie kuriuos ji iš anksto visus įspėdavo, kad jie neįdomūs, bet reikalingi jai žmonės. Jie pietaudavo pas žymiąją poniją, sunkiai suvokdami pokalbį, kupiną mįslių, užuominų ir nesuprantamų pajuokavimų, apie kuriuos tikriausiai linksmi pasakodavo grįžę į Karakasą. Šių pažinčių dėka Klerė turėjo išimtinę teisę pardavinėti venesuelietiškus audinius Prancūzijoje ir atvirkščiai - prancūziškus Venesueloje, ir jos priėmimuose netrūkdavo viskio. Trumpai tariant, tai buvo apsukri moteris, kuri blogai apie kitus atsiliepdavo tik tada, kai, nenorėdama kvailai atrodyti, negalėdavo to išvengti.

Šarlis Blasan-Linjeris jau dešimt metų būdavo nuolatinis Klerės pietų dalyvis. Jis buvo paskolinęs jai didelę sumą pinigų, bet niekad apie tai neužsimindavo. Šarlis buvo turtingas, gražus vyras, kalbėdavo nedaug, bet kaip reikia, ir retkarčiais ryždavosi paimti į meilužes kurią nors Klerės globotinę. Tai trukdavo kartais metus, kartais dvejus. Rugpjūčio mėnesį veždavosi jas į Italiją, kai jos skųsdavosi vasaros karščiais, siųsdavo prasiblaškyti į Sen Tropezą, o kai jos skųsdavosi nuovargiu žiemą, siųsdavo į Meževą. Visa tai apvaisinukodavo labai gera dovana, kuri reikšdavo romano pa-

baigą, dažniausiai net nežinant priežasties, ir po kokio pusmečio Klerė vėl „juo užsiimdavo“. Tačiau prieš dvejus metus tas ramus praktiškas vyras ištrūko iš jos globos. Jis įsimylėjo Liusilę, o Liusilė buvo paslaptinga būtybė. Linksma, mandagi, dažnai keista, ji griežtai atsisakydavo kalbėti apie save, Šarlį ar savo planus. Prieš susitikdama jį, Liusilė dirbo vieno kuklaus laikraščio redakcijoje, vieno tų, kurie skelbiasi esą kairiųjų laikraščiai, kad bendradarbiams galėtų mažai mokėti, ir kurių įžūlumas tuo ir baigiasi. Ji ten beveik nebedirbo, ir niekas iš tikrųjų nežinojo, ką ji visą dieną veikia. Jeigu ir turėjo meilužį, jis nebuvo iš Klerės aplinkos, nors ši jai siuntė daugybę savo „muškietininkų“. Veltui. Išsekus vaizduotei, Klerė pasiūlė jai nedidelį balzakišką sandėrį, kurių dažnai griebiasi Paryžiaus moterys ir kurio dėka Liusilė būtų apsirūpinusi audinių kailiniais ir gavusi iš Šarlio tokios pat vertės čekį.

- Man pinigų nereikia, - pareiškė Liusilė. - Ir iš viso negaliu pakęsti tokių sandėrių.

Jos balsas skambėjo sausai ir įtikinamai. Ji nebežiūrėjo į Klerę. Šią apėmė panika, bet tučtuojau jai toptelėjo geniali mintis, pateisinanti jos karjerą. Ji griebė Liusilę už rankų.

- Dėkoju, mažyte. Suprantate, aš myliu Šarlį kaip brolių, o jūsų nepažįstu. Atleiskite man. Jeigu būtumėte sutikusi, būčiau dėl jo išsigandusi, štai ir viskas.

Liusilė pradėjo juoktis, o Klerė, kuri tikėjosi atvirumo scenos, liko sunerimusi iki pirmųjų pietų, kol pamatė Šarlį, tokį kaip visada. Liusilė mokėjo tylėti. Arba galbūt pamiršti.

Šiaip ar taip, atrodė, kad šis pavasaris bus lemtingas. Klerė murmėjo sau po nosimi, tikrindama, ar ant stalo nieko netrūksta. Džonis, pagal seną susitarimą atėjęs pirmas, se-

kiojo jai iš paskos. Iki keturiasdešimt penkerių metų jis buvo pederastas, bet dabar po darbo dienos ir pietų mieste nebeturėjo jėgų vidurnaktį ieškotis jauno gražuolio. Tik sekiodavo melancholišku žvilgsniu juos svetainėse. Lengvabūdiškumas žudo viską, net ydas. Taigi Džonis tapo paslaugiu Klerės riteriu. Jis lydėdavo ją į spektaklių premjeras, pietus ir sumišęs, bet nepaprastai taktiškai priiminėdavo svečius jos namuose. Tikrasis jo vardas buvo Žanas, bet visiems atrodė, kad Džonis skamba linksmiau, jis nusileido ir per dvidešimt metų net pradėjo kalbėti su nežymiu anglų ir sakų akcentu.

- Brangute, apie ką jūs dabar galvojate? Atrodote labai susinervinusi.

- Apie Šarlį. Apie Dianą. Ar žinote, kad šį vakarą ji atsiaveda savo mylimąjį? Mačiau jį tik vieną kartą, bet nesitikiu, kad jis pagyvintų pietus. Kaip gali tokios išvaizdos trisdešimtmetis būti toks niūrus?

- Be reikalo Diana sukinėjasi tarp intelektualų. Jai tai niekad nesisekė.

- Tarp jų būna tikrai linksmų žmonių, - geraširdiškai tarė Klerė. - Bet Antuanas nėra intelektualas: jis tik rūpinasi vienos knygų serijos leidimu pas Renuarą. O kiek leidykloje uždirbsi: nieko. Jūs tai žinote taip pat kaip ir aš. Dianos turto, ačiū Dievui, pakanka, kad...

- Nemanau, kad jis tuo ypač domėtusi, - neryžtingai paprieštaravo Džonis, kuriam Antuanas atrodė labai gražus.

- Ilgainiui susidomės, - tarė Klerė pavargusiu patyrusios moters balsu. - Dianai jau per keturiasdešimt, ji milijonierė, jam trisdešimt, ir jis uždirba du šimtus tūkstančių frankų per mėnesį. Tokia lygybė su nežinomaisiais neilgai tveria.

Džonis ėmė juoktis, bet tuojau liovėsi. Buvo išsitemęs Pjero Andrė pasiūlytu kremu nuo raukšlių, kuris per trumpą laiką nespėjo visiškai išdžiūti. Iki pusės devynių Džonis turėjo išbūti marmuriniu veidu. Jau ir buvo pusė devynių. Taigi jis vėl ėmė juoktis, ir Klerė nustebusi pažvelgė į jį. Džonis buvo tikras angelas, bet tos kelios kulkos, kurias gavo keturiasdešimt antraisiais, tarnaudamas anglų oro pajėgose, tikriausiai kažką pažeidė jo smegenyse. Taip, atsuko jam, kaip sakoma, vieną varžtelį. Ji linksmiai pažiūrėjo į jį. Pagalvojus, kad tie balti ilgi pirštai, dabar itin rūpestingai tvarkantys gėles ant stalo, kažkada lietė kulkosvaidį, vairalazdę, naktį nutupdydavo degantį lėktuvą... Iš žmogiškų būtybių visko galima tikėtis. Apie kitus niekada „visko“ nesužinosi. Štai kodėl, beje, ji niekada nenuobodžiauja. Klerė su pasitenkinimu atsiduso, bet tuoj pat pajuto ankštą suknelės korsažą. Kardenas akivaizdžiai persistengė įsivaizduodamas, kad ji silfidė.

Liusilė pabandė nuslėpti žiovulį, tam reikėjo tik įkvėpti oro pro lūpų kampučius ir švelniai iškvėpti per vidurį, tarp dantų. Tuo metu ji šiek tiek panėšėjo į triušį, bet užtat akyse nebuvo ašarų. Pietūs truko be galo ilgai. Ji sėdėjo tarp vargšo Džonio, visą laiką nuo pat pietų pradžios plekšnojancio sau per skruostus, ir tylaus gražaus jaunuolio, apie kurį jai buvo pasakyta, jog tai naujasis Dianos Merbel meilužis. Beje, ta tyla jos visiškai netrikdė. Šį vakarą ji neturėjo nė menkiausio noro kam nors patikti. Rytą per anksti atsikėlė. Ji pamėgino prisiminti tą prakeiktą vėjo kvapą ir sekundę užsimerkė. Atmerkusi akis susidūrė su labai nemaloniu Dianos žvilgsniu, kuris ją nustebino. Ar ji taip įsimylėjusi tą jaunuolį, kad ima pavyduliauti? Liusilė pažvelgė į jį: plaukai

tokie šviesūs, lyg apibarstyti pelenais, smakras valingas. Jis maigė gumulėlį duonos. Aplink jo lėkštę jų buvo daug. Pokalbis sukosi apie teatrą. Gana įdomus, nes Klerė žavėjosi spektakliu, o Dianai jis nepatiko. Liusilė sukaupė jėgas ir pasisuko į jaunuolį:

- Ar matėte tą pjesę?

- Ne, aš niekad nevaikštau į teatrą. O jūs?

- Retai. Paskutinį kartą žiūrėjau puikią komediją „Ateljė“ teatre, ten vaidino aktorė, kuri vėliau žuvo autokatastrofoje, kaip jos pavardė?

- Sara, - tarė jis labai tyliai ir ištiesė abi rankas ant staltiesės.

Liusilė nustebino jo veido išraiška. Ji staiga pagalvojo: „Dieve, koks jis nelaimingas!“

- Atleiskite, - tarė ji.

Jis atsigręžė į ją ir niūriu balsu paklausė: „Ką?“ Nebematė jos. Ji išgirdo, kaip jis nelygiai kvėpuoja, tarsi žmogus, gavęs smūgį, ir mintis, kad smogė ji, nors ir netyčia, jai pasidarė nepakeliama. Ji niekada neįsivaizdė malonumo elgtis įžūliai, o tuo labiau žiauriai.

- Antuanai, apie ką svajojate?

Dianos balsas nuskambėjo keistai, truputį net nepadoriai, ir prie stalo pasidarė tylu. Antuanas neatsiliepė: atrodė, apkurto ir apako.

- Bet jis tikrai įsisvajojo, - tarė Klerė juokdamasi. - Antuanai, Antuanai...

Jokio atsako. Dabar įsivyravo visiška tylą. Svečių rankose sustingo šakutės, jie žiūrėjo į išblyškusį jaunuolį, kuris sėdėjo nieko nematančias akis įsmeigęs į grafiną, stovintį vidury stalo. Staiga Liusilė uždėjo ranką ant jo rankos, ir jis atitoko.

- Jūs ką nors sakėte?

- Sakiau, kad jūs įsisvajojote, - sausai tarė Diana, - ir mums būtų įdomu apie ką? Bet gal nekuklu klausti?

- Klausinėti visada nekuklu, - tarė Šarlis.

Dabar jis, kaip ir visi kiti, įdėmiai žvelgė į Antuaną. Tasai, atėjęs kaip paskutinis Dianos mylimasis, o gal net meilužis, staiga virto įsisvajojusiu jaunuoliu. Prie stalo padvelkė pavydu ir nostalgija.

O Klerės širdyje dar sukilo ir apmaudas. Šiaip ar taip, tai buvo privilegijuotų, garsių, keistų, įstabių ir visa žinančių žmonių pietūs. Tas jaunuolis turėjo klausytis, juoktis, pritariamai linkčioti galvą. Jeigu jis svajoja apie pietus su kokia nors mažyte Lotynų kvartalo bare, jam tereikia palikti Dianą, vieną iškiliausių, žaviausių Paryžiaus moterų, kuri, kaip keturiasdešimt penkerių metų moteris, atrodė nepaprastai gerai. Tik ne šį vakarą; dabar ji sėdėjo išblyškusi ir nervinga. Jei nebūtų taip gerai jos pažinojusi, Klerė būtų pamaniusi, kad ji nelaiminga.

- Kertu lažybų, kad svajojate apie *Feraril* - prabilo Klerė. - Karlas nusipirko naujausią modelį, vieną dieną ir mane pavėžėjo, galvojau, kad atėjo paskutinė valanda. Bet, Dievas mato, jis vairuoja tikrai puikiai, - ir šiek tiek stebėdamasi pridūrė, kad Karlas, būdamas kažkokio sosto įpėdinis, - Klerei tai atrodė nuostabu, - sugeba daryti šį tą daugiau, negu laukti Krijono vestibulyje monarchijos su grįžimo.

Antuanas atsisuko į Liusilę ir nusišypsojo. Jo šviesiai rudos, beveik geltonos akys, tvirta nosis, plati graži burna, kažkas labai vyriško nesiderino su šviesiais, švelniais it paauglio plaukais.

- Prašau atleisti, - tarė jis pusbalsiu, - turbūt, jūsų akimis, esu tikras storžievis.

Jis žiūrėjo tiesiai į ją, jo žvilgsnis tingiai nenuslydo jos pečiais ar staltiese, kaip paprastai būna, ir atrodė, kad kiti užstalės svečiai jam visiškai neegzistuoja.

- Mes apsikeitėme tik trimis sakiniiais, o jau du kartus atsiprašėme vienas kito, - tarė Liusilė.

- Pradedame nuo galo, - linksmi atsakė jis. - Skiriantis poroms, visada atsiprašinėjama, bent jau vienas iš jų sako: „Prašau atleisti, aš tavęs nebemyliu“.

- Tai dar gana elegantiška. Man asmeniškai itin nepatinka garbingas išsiskyrimas: „Prašau atleisti, man atrodė, kad myliu tave, bet apsirikau. Mano pareiga tau šitai pasakyti“.

- Turbūt jums nedažai taip atsitikdavo? - paklausė Antuanas.

- Labai ačiū.

- Noriu pasakyti, kad daugeliui vyrų tikriausiai nepalikdavote laiko jums tai pasakyti. Jūsų bagažas jau būdavo sukrautas į taksi.

- Tuo labiau kad mano bagažas - du megztiniai ir dantų šepetėlis, - juokdamasi tarė Liusilė.

Jis kurį laiką patylėjo.

- Aš maniau, kad jūs Blasano-Linjero meilužė. „Gaila, - staiga pagalvojo ji, - laikiau jį protingu“. Jai atrodė, kad protas ir nepagrįstas pyktis - nesuderinami dalykai.

- Tikrai, jūs teisus. Jeigu išvažiuočiau dabar, tai išvažiuočiau nuosavu automobiliu, prikimštu suknelių. Šarlis labai dosnus.

Ji kalbėjo ramiu balsu. Antuanas nudelbė akis.

- Atleiskite. Aš nekenčiu šių pietų ir šitų žmonių.

- Nebeateikite čia. Beje, jūsų amžiaus žmogui tai ir pavojinga.

- Žinot, mažyte, - tarė Antuanas, staiga įsižeidęs, - aš tikrai vyresnis už jus.

Ji pradėjo juoktis. Į juos susmigo du žvilgsniai - Dianos ir Šarlio. Jie buvo susodinti vienas šalia kito, kitame stalo gale, priešais savo „globotinius“. Tėvai vienoje pusėje, vaikai kitoje. Seni trisdešimtmečiai vaikai, kurie nenorėjo vaidinti suaugusiųjų. Liusilė nustojo juoktis: ji nieko nenuveikė savo gyvenime, nieko nemylėjo. Koks pasityčiojimas. Jeigu ji nebūtų laiminga dėl to, kad gyvena, būtų nusižudžiusi.

Antuanas juokėsi. Diana kentėjo. Ji matė, kaip jis juokiasi, juokiasi su kita. Su ja Antuanas niekad nesijuokdavo. Jai būtų buvę mieliau, jei jis būtų pabučiavęs Liusilę. Tas juokas ir ta jaunatviška išvaizda, kurią jis staiga įgavo, jai kėlė siaubą. Iš ko jis juokėsi? Ji pažvelgė į Šarli, bet tas atrodė susigraudinęs. Beje, prieš porą metų Šarliui pasimaišę protas. Ta Liusilė turėjo žavesio, puikiai laikėsi, tačiau nei grožiu, nei išsilavinimu nepasižymėjo, kaip, beje, ir Antuanas. Diana buvo turėjusi vyrų, kurių grožis buvo kitoks negu Antuano ir kurie buvo pamišę dėl jos. Taip, pamišę. O štai ji myli Antuaną. Myli ir nori, kad ir jis ją mylėtų. Vieną dieną ji paims jį į savo rankas. Jis pamirš tą mirusią aktoriūkštę ir matys tik ją, Dianą. Sara... Kiek kartų ji girdėjo šį vardą: Sara. Iš pradžių jis jai pasakodavo apie ją, kol sykį iškamuota ji pasakė jam, kad Sara jį apgaudinėjo ir visi tai žinojo. „Ir aš žinojau“, - lygiu balsu atkirto jis ir daugiau niekad neištarė jos vardo. Bet jį murmėdavo per miegus. Greitai... greitai, kai atgaus ramų miegą ir gulės tamsoje užmetęs ranką ant jos, jis ims kartoti Dianos vardą. Ji staiga pajuto, kaip

akys pritvinko ašarų. Pradėjo kosėti, ir Šarlis švelniai paplekšnojo jai per nugarą. Tie pietūs niekad nesibaigs. Klerė Santrė per daug išgėrė, taip jai atsitikdavo vis dažniau. Ji ginčijosi apie tapybą su karštu įsitikinimu, aiškiai pranokstančiu jos išmanymą, ir Džonis, kurio aistra buvo tapyba, ištis kankinosi.

- O aš, - baigdama tarė Klerė, - kai tas vyrukas atėjo pas mane, pasikišęs po pažastimi savo paveikslą, kai ištraukiau tą drobę į šviesą, galvodama, kad neprimatau, žinote, ką aš jam pasakiau?

Susirinkusieji neparodė didelio susidomėjimo.

- Aš jam pasakiau: „Pone, maniau, jog akys man duotos tam, kad matyčiau, bet aš klydau, šioje drobėje aš nieko ne matau, nieko“.

Ir iškaltingu judesiu, kuriuo norėjo pavaizduoti tuščią drobę, ji išvertė savo taure vyno ant staltiesės. Visi tuo pasinaudojo ir pakilo nuo stalo, Liusilė ir Antuanas - nuleidę galvas, nes vos sulaikė besiveržiantį juoką.

IV

Niekad nebus pakankamai aptarta bendro juoko vertė, pavojus ir galia. Meilė, kaip ir draugystė, geismas ar nusivylimas, niekad be juoko neapsieina. Antuanas ir Liusilė, kaip kokie mokinukai, staiga pratrūko nesuvaldomu juoku. Abu mylimi, geidžiami, nurenginėjami svarbių žmonių, jie žinojo, kad vienaip ar kitaip bus nubausti, tad prapliupo kvailai

kvatoti svetainės kampe. Pagal paryžietišką etiketą, jeigu per pietus meilužiai susodinami atskirai, jiems būtina pasikui bent trumpai susitikti, kad ir išsiblaškiusiu veidu susirasti savo lovos bendrą, pasakyti keletą meilės žodelių, komplimentų ar priekaištų. Diana laukė Antuano prieinant prie jos, o Šarlis jau buvo bežengias Liusilės link. Bet ši atkakliai žiūrėjo pro langą pilnomis ašarų akimis, ir kai jos žvilgsnis susidurdavo su šalia stovinčio Antuano žvilgsniu, ji skubiai nusigręždavo, o jis įkniaubdavo veidą į nosinę. Klerė kurį laiką stengėsi jų nepastebėti, bet aiškiai jutai, kad svetainėje įsiviešpatavo pavydas ir apmaudas. Ji galvos linktelėjimu paragino Džonį: „Pasakyk tiems vaikams, kad elgtųsi padoriai, nes daugiau čia jų niekas nekvies“. Deja, tą linktelėjimą pamatė Antuanas ir tas jį taip prajuokino, kad jis net turėjo atsiremti į sieną. Džonis nutaisė linksmą veidą:

- Liusile, dėl Dievo meilės, pasakykite ir man, kas atsitiko, tiesiog mirštu iš smalsumo.

- Nieko neatsitiko, - tarė Liusilė, - tikrai nieko, ir tai baisiausia.

- Baisiausia, - patvirtino Antuanas.

Jo plaukai buvo gražiai išsidraikę, jis pats atrodė pajaujęs, spinduliuojantis, ir Džonį staiga apėmė nesuvaldomas geismas.

Bet prie jų artinosi Diana. Ji pyko, ir dėl to buvo dar gražesnė. Nuostabi galvos laikysena, pagarsėjusios žalsvos akys, nepaprastas lieknumas darė ją panašią į išdidų kovos žirgą.

- Ir ką jūs čia sugalvojote, kad taip juokiatės? - tarė ji nepriekaištingu tonu, kuriame jutai abejonę ir atlaidumą, ypač - abejonę.

- O! Mes - nieko, - nekaltai atsakė Antuanas.

Ir tas „mes“, kurio ji niekad iš jo neišpešdavo, nei svars-
tant ateities planus, nei kalbant apie praeitį, galutinai išve-
dė iš kantrybės Dianą.

- Tad nustokite elgtis kaip storžieviai, - tarė ji. - Jeigu
nesate niekšai, būkite mandagūs.

Valandėlę stojo tylą. Liusilei atrodė visai natūralu, kad
Diana sudraudžia meilužį, bet daugiskaita jai pasirodė šiek
tik netinkama.

- Jūs praradote nuovoką, - tarė ji. - Juk negalite uždrausti
man juoktis.

- Man taip pat, - pridūrė Antuanas.

- Atleiskite, aš pavargau, - atsakė Diana. - Labos nak-
ties. Šarli, gal galite mane palydėti? - kreipėsi į nelaimingą
Šarli, prisitartinusį prie jų. - Man labai skauda galvą.

Šarlis nusilenkė, ir Liusilė jam šyptelėjo.

- Susitiksime namie.

Jiems išėjus, kilo linksmas šurmulys, koks paprastai kyla
pobūviams įsisiūbavus, kai visi keletą minučių kalba apie
skirtingus dalykus, o paskui pradeda aiškintis, ir Liusilė su
Antuanu liko vieni. Ji susimąsčiusi žvilgtelėjo į jį ir atsirėmė
į balkoną. Jis ramiai rūkė.

- Apgailestauju, - tarė ji. - Man nereikėjo nervintis.

- Eime, - tarė jis. - Palydėsiu jus, kol visa ta istorija dar
nevirto drama.

Klerė paspaudė jiems rankas ir nulydėjo supratingu žvilgs-
niu. Jie gerai padarė, kad išėjo namo, bet Klerė žinojo, ką
reiškia būti jaunam. Jie labai viens kitam tiko. Ji galėtų jiems
padėti... Bet ne, juk yra Šarlis Blasanas-Linjeris, kur šį va-
karą buvo jos galva?

Paryžius glūdėjo tamsus, švytintis, viliojantis, ir jie nutarė
grįžti pėsti. Palengvėjimas, kurį pajuto vos uždarę duris ir

palikę apsimestinai bendrininkišką Klerės veidą, virto staugiu troškimu išsiskirti arba susipažinti artimiau, - šiaip ar taip, šį nevykusį vakarą užbaigti audringai. Liusilė visai nenorėjo vaidinti (nebent tik akimirka) to vaidmens, kurį jai siūlė svečių žvilgsniai: vaidmens jaunos moters, dėl gražaus jaunuolio paliekančios savo seną globėją. Bet apie tai negalėjo būti nė kalbos. Vieną kartą ji Šarliui pasakė: „Galbūt padarysiu jus nelaimingą, bet pajuokos vertą - niekada". Ir iš tikrųjų tuos keletą kartų, kai jina jį apgavo, Šarlis nieko neįtarė. Šis vakaras buvo juokingas. Ką ji veikė gatvėje šalia šio nepažįstamo vyro? Ji atsigręžė į jį ir nusišypsojo:

- Nebūkite toks paniures. Gal pakeliui užeitume išgerti po taurelę?

Bet jie išgėrė daugiau. Užsuko į penkis barus, porą apelenkę, nes Antuanui aiškiai buvo nepakeliama eiti ten su kuo nors kitu nei su Sara, ir jie vis kalbėjosi. Šnekučiuodami perkirto Seną, vėl grįžo į tą pačią pusę, Rivoli gatve nužingsniavo iki Santarvės aikštės, užėjo į „Hario" barą, pasikui iš naujo leidosi gatvėmis. Vėl ėmė pūsti rytinis vėjas. Liusilė svirduliavo nuo nemigos, viskio ir dėmesio.

- Ji mane apgaudinėdavo, - pasakojo Antuanas. - Žinote, vargšėlė, manė, kad taip reikia daryti - permiegoti su režisieriais ar žurnalistais, be paliovos man meluodavo, aš niekinau ją, dėjausi išdidus, ironiškas, buvau jos teisėju. O Dieve, kokią turėjau teisę, juk ji, be abejonės, mylėjo mane, taip, ji mane mylėjo, bet kokia iš manęs nauda...

- Tą vakarą prieš jos mirtį Sara beveik maldavo, kad neleisčiau jai važiuoti į Dovilį. Bet aš pasakiau: „Važiuok, jeigu tau malonu, važiuok". Koks kvailys, koks pretenzingas kvailys.

Jie ėjo tiltu. Antuanas paprašė, kad Liusilė papasakotų apie save.

- Aš niekad nieko nesupratau, - kalbėjo Liusilė. - Kol gyvenau su tėvais, man atrodė, kad gyvenime viskas klostosi logiškai. Paryžiuje norėjau gauti mokslo laipsnį. Svajojau. Nuo to laiko visur ieškau tėviškos meilės ir laikiu jos iš draugų ir meilužių, pakenčiu save, nors neturiu nei jokių planų, nei jokių rūpesčių. Man gera gyventi, tai siaubinga, net nežinau kodėl, bet kažkas, glūdintis manyje, prisitaiko prie gyvenimo, vos man pabudus. Aš visada liksiu tokia. Ką aš galiu veikti? Dirbti? Nesugebu. Turbūt turėčiau mylėti, kaip mylite jūs. Antuanai, Antuanai, o kas tarp jūsų su Diana?

- Ji mane myli, - kalbėjo Antuanas. - Man patinka tokios aukštos, lieknos moterys kaip ji. Sara buvo maža ir stora, ir tai mane jaudino iki ašarų. Suprantate? Be to, ji mane vargino.

Nuovargis jam labai tiko. Jie pakilo Bako gatve, ir abiejų nuomonėm sutapus, užsuko į pritemdytą barą. Žvelgė vienas į kitą nei linksmi, nei griežtai. Muzikos automatas grojo seną Strauso valsą, kažkoks girtuoklis mėgino šokti, keldamas grėsmę baro stalui. „Jau vėlu, jau labai vėlu, - dejuo kažkoks balselis Liusilės viduje. - Šarlis tikriausiai eina iš proto. Grįžk, tas vaikinai tau net nepatinka“.

Ir staiga ji pajuto, kaip skruostu prigludo prie Antuano krūtinės. Viena ranka jis laikė prispaudęs ją prie savęs, galvą priglaudęs prie jos plaukų, ir tylėjo. Ji jautė abu užliejusią ramybę. Baro šeimininkas, girtuoklis, muzika, šviesos visada buvo, o jos pačios gal niekada nė nebuvo. Ji nieko nebesuvokė. Jis su taksi parvežė ją iki namų durų, ir jie mandagiai atsisveikino, net neapsikeitę adresais.

V

Bet likimas juos vėl greitai suvedė. Diana sukėlė skandalą, ir nebuvo moters, dalyvavusios per tuos pietus, kuri nuo tada būtų kvietusi Dianą, nekviesdama Šarlio, arba, tikriaus, Antuaną, nekviesdama Liusilės. Diana perėjo į kitą stovyklą: dvidešimt metų buvusi budeliu, tapo auka. Ji buvo pavydi (to ir neslėpė), buvo pamesta. Pavasarėjančiame Paryžiuje sklandė tylūs gandai. Šiam visuomenės sluoksniui taip būdingos permainos, visa, anksčiau laikyta prestižo dalyku, stiprybe, tapo praradimu: jos grožis, „kuris jau nebebuvo jaunystės grožis“, brangenybės, kurių „vis negana“ (nors prieš savaitę jų būtų buvę gana bet kuriai jos draugei), ir net automobilis, „kuris bent jau liks jai“. Vargšė Diana: pavydas grįžo kaip mesta pirštinė - dažnai gadins veidą, nuo deimantų kietės širdis, automobilis vežios boloninį šuniuką. Pagaliau, pagaliau jos galima gailėtis.

Visa tai ji puikiai suprato. Labai gerai pažinojo savo miestą, ir jai pasisėkė, kad būdama trisdešimties metų ištekėjo už protingo rašytojo, kuris prieš pabėgdamas nuo jos - o pabėgo, tiesą sakant, išsigandęs - išmokė ją pastebėti kai kuriuos smulkius šio mechanizmo krumpliaračius. Diana buvo savotiškai drąsi, už tai turėjo būti dėkinga savo prosenelei, airei, ankstyvoje vaikystėje - sadistei auklei ir gana solidžiam palikimui, leidusiam prieš nieką nesilankstyti. Kad ir ką sakytum, nedalia sulenkia nugaras, ypač moterims. Ir Diana, kuriai beveik pavyko išvengti didelių aistrų, kuri į vyrą

žiūrėdavo tik tiek, kiek jis žiūrėdavo į ją, su siaubu pamatė save, sekiojančią Antuanui iš paskos. Ir ji, norėdama jį sulaukyti, jau galvojo ne apie meilę, o apie kitokias priemones.

Ko jis galėtų norėti? Pinigai jam nerūpėjo. Leidykloje jis uždirbo juokingai mažai ir nuoširdžiai atsisakydavo kur nors eiti, jeigu pats negalėdavo pakviesti. Todėl ji dažnai būdavo priversta pietauti namie, dviese su Antuanu, prieš pusmetį tokia mintis net nebūtų atėjusi jai į galvą. Laimei, netrūko visokių premjerų, vakarienių, pietų - visų šių nemokamų malonumų, kuriuos Paryžiuje suteikia pasiturintys žmonės. Antuanas dažnai sakydavo, kad jam patinka tik knygos ir kad vieną dieną jam pasiseks ir jis taps leidėju. Iš tikrųjų per kviestinius pietus jis pagyvėdavo tik tada, kai su kuo nors galėdavo rimčiau pakalbėti apie literatūrą. Kadangi tais metais turėti meilužį rašytoją buvo labai madinga, Diana, norėdama šiek tiek jį paskatinti, pasakojo apie Gonkūrus, bet mokytis rašyti nebuvo jo tikslas, dar blogiau, jis jautė, kad tam neturi jokio talento. Tačiau ji nedavė jam ramybės: „Aš žinau, kad jeigu tu norėtum..." „Pagalvok apie mažąjį X..." - „O ne, ne!" - suriko Antuanas, nors šiaip niekada nerėkėdavo. Ne, jis ir toliau skaitys korektūras pas Renuarą, gaudamas du šimtus tūkstančių frankų per mėnesį ir būdamas penkiasdešimties metų vis dar tebeverks dėl Saros. Ji mylėjo ir laukė.

Po tų vaišių Diana nemiegojo visą naktį. Antuanas grįžo namo auštant, aišku, gerokai išgėręs. Ji skambino jam kas valandą, pasiruošusi numesti ragelį, pasigirdus jo balsui, - tiesiog norėjo žinoti, kur jis yra. Pusę septynių jis atsiliepė ir net nepaklausęs, kas skambina, vaikišku balsu sumurmėjo:

„Aš noriu miego". Tikriausiai bastėsi po Sen Žermeno barus, galbūt su Liusile. Bet ji neturi jam minėti jos vardo, nes niekad nereikia minėti to, ko bijai. Ry tą ji paskambino Klerėi, norėdama atsiprašyti, kad taip skubiai išėjo: visą vakarą jai labai skaudėję galvą.

- Jūs tikrai labai prastai atrodėte, - pasakė Klerė mandagiu, supratingu tonu.

- Aš neinu jaunyn, - šaltai atkirto Diana. - O jauni žmonės labai vargina.

Klerė pritariamai nusijuokė. Ji dievino užuominas arba, tikriaus, nepadorias pastabas, niekas taip taikliai ir profesionaliai negalėjo apibūdinti vyriškų savo meilužio savybių kaip viena aukštuomenės dama kitai damai. Kartais atrodė, kad jausmingus būdvardžius nuolat vartojant su savo siuvėjais, jų meilužiams belikdavo matų terminai. Taigi jos persimetė dviem ar trim sakiniiais apie Antuaną, veikiau pagiriančiais. Klerė nervinosi, kad Diana nieko nepasakoja, ir prabilo pirmoji:

- Ta mažoji Liusilė truputį erzina, kai juokiasi kaip mokinukė. Jai apie trisdešimt metų, ar ne?

- Jos gražios pilkos akys, - tarė Diana. - Turbūt jos ir patinka mūsų Šarliui.

- Dveji metai, praleisti su ja, gana ilgas laikas, - atsiduso Klerė.

- Nepamirškite, brangute: ir su juo, - sulig šia sąmojinga fraze jos nusikvatojo ir susižavėjusios viena kita padėjo ragelius. Diana manė sušvelninusi incidentą. O Klerė galėjo sakyti, kad aištingoji Diana, paprastai tokia išdidi, paskambino vidurdienį norėdama atsiprašyti. Diana pamiršo vieną pagrindinių principų, kad Paryžiuje niekad dėl nieko nerei-

kią atsiprašinėti ir kad galima daryti viską, kas tik šauna į galvą, jeigu tik darai linksmai.

Paprašytas Klerės, Džonis pakvietė Šarlį Blasaną-Linjera į spektaklio premjerą, kur turėjo būti ir Diana. Buvo sutarta, kad po premjeros „tik artimiausi bičiuliai“ eis kur nors papietauti. Klerė tikėjosi ne tik smagiai praleisti laiką su Liusile ir Antuanu, bet ir buvo tikra, kad Šarlis sumokės už pietus. Tai buvo labai patogu, nes Džonis šiuo metu beveik neturėjo pinigų, leisti mokėti Dianai negalėjai, o Klerė nebeprisiminė, kad būtų pakvietusi dar kokį turtingesnę svečią. Tai brangi ir reta padermė, ypač šiais laikais, kai tikrai prabangiai gyvena tik vyrų išlaikomi vyrai. Pjesė turėjo būti linksma, nes tai buvo Bižu Diubua kūrinys, o Bižu Diubua žinojo, kas yra teatras.

- Ko jūs norite, brangusis, - kalbėjo ji Džoniui, kai jie važiavo taksi į „Ateljė“ teatrą. - Aš jau nebetveriu nuo jūsų naujoviško teatro. Kai matau aktorius, sėdinčius krėsluose ir vapančius apie gyvenimą, tiesiog mirštu iš nuobodulio. Neslėpsiu, - tarė ji energingai, - man jau geriau bulvaras. Girdite, Džoni?

Džonis, kuriam per šį sezoną ji taip kalbėjo jau kokį dešimtą kartą, linktelėjo galvą. Klerė buvo žavinga, bet jos gyvybingumas jį stebino. Staiga jam kilo noras išlipti iš automobilio, kartu su minia pakilti Kliši bulvaru, suvalgyti pakelį keptų bulvių ir netgi leisti užkabinamam kokio nors chuligano. Klerės intrigos jam atrodė per daug primityvios, ir jis visada nustebdavo, kai jos pasiekdavo tikslą.

Dankūro aikštėje kviestieji suko ratu ir sveikinosi vieni su kitais, įsitikinę, kad tai pats gražiausias Paryžiaus teatras, o ši mažytė aikštė visai kaip provincijoje. Liusilė, lydima

Šarlio, išėjo iš kavinės ir atsisėdo ant suoliuko, norėdama suvalgyti didžiulį sumuštinį. Iš pradžių žvelgę nepritariamai, keletas išalkusiųjų pasekė jos pavyzdžiu. Dianos automobilis tyliai privažiavo ir atsitiktinai sustojo tiesiai prie suoliuko. Pirmasis išlipo Antuanas, išlaipino Dianą ir atsigręžė. Jis pamatė laimingą Liusilę su pilna burna ir sutrikusį Šarlį, kuris stojosi pasisveikinti su Diana.

- O Dieve, jūs užkandžiaujate? Kokia puiki mintis, - tarė Diana.

Ji metė skubų žvilgsnį ir pamatė ant kitų suolų taip pat valgančius sumuštinius Edmę de Gilt, Dudu Vilsoną ir poniją Ber.

- Dabar devynios, jie pradės ne anksčiau kaip po ketvirčio valandos. Antuanai, būkite geras, nubėkite į kavinę, aš noriu valgyti.

Antuanas dvejojo. Liusilė matė, kaip jis pažvelgė į kavinę, į Dianą, galų gale nuolankiai mostelėjo ranka ir perėjo gatvę. Stumtelėjo kavinės duris. Tada Liusilė pamatė, kaip staiga atsistojo kavinės šeimininkas, apėjo aplink bufeto stalą ir sielvartingu veidu paspaudė ranką Antuanui. Priėjo ir padavėjas. Ji matė tik Antuano nugarą, jai atrodė, kad jis traukiasi atbulas, tarsi gindamasis nuo smūgių krušos. Staiga ji prisiminė: Sara. Tas pats teatras, repeticijos, kavinė, kurioje tikriausiai Antuanas jos laukdavo. Kurioje jis niekad nebesilankydavo.

- Bet kur dingo Antuanas? - paklausė Diana. - Gal vienas pats geria?

Ji atsigręžė ir pamatė Antuaną, mėginantį atbulom prasmukti pro duris, lyg atsiprašinėjantį, be sumuštinio. Atėjo ir šeimininkė, palingavo galvą, padavė Antuanui ranką. Kaž-

kada laukdamas jis turbūt su ja pajuokaudavo. Kavinėse prie teatrų tarp repeticijų visada būna linksma.

- Kas jam? - paklausė Diana.

- Sara, - atsakė Liusilė, nežiūrėdama į ją.

Saros vardas ją trikdė, bet klausinėti Antuano, kalbėti su juo nederėjo. Jis priėjo prie jų ištįsusių, lyg neregio veidu. Diana staiga viską suprato ir taip staigiai pasisuko į Liusilę, kad ši net žingtelėjo atgal. Ir iš tikrųjų Diana vos nesudavė jai. Vadinasi, ši mergina irgi tai žino. Ji neturi tokios teisės. Antuanas priklauso jai, ir Antuano juokas, ir jo širdgėla - taip pat. Ant jos peties naktimis jis svajodavo apie Sarą. Su ja dalydavosi prisiminimais. Nuaidėjo teatro skambutis. Diana paėmė Antuaną už parankės ir nusitempė. Jis atrodė išsiblaškęs ir leidosi vedamas. Mandagiai pasisveikino su keliais kritikais, keliais Dianos bičiuliais. Padėjo jai atsisėsti. Po trečio skambučio, kai užgeso šviesa, ji pasilenkė prie jo.

- Vargšeli, - tarė.

Ir paėmė jo ranką. Jis nesipriešino.

VI

Per pertrauką jie išsiskirstė į du atskirus būrelius. Liusilė ir Antuanas iš tolo šypsojosi vienas kitam ir pirmą kartą vienas kitam patiko. Jis stebėjo, kaip ji kalba, nerūpestingai atsirėmusi į masyvų Šarlio petį, ir jos kaklo išlinkimas, ir linksma raukšlėlė prie burnos traukė jį. Jam kilo noras prisibrauti pro minią ir pabučiuoti ją. Jau seniai jis negeidė

jokios nepažįstamos moters. Kaip tik tada ji atsigręžė, susidūrė su Antuano žvilgsniu, sustingo, supratusi to žvilgsnio prasmę, ir droviai jam šyptelėjo. Ji niekada negalvojo apie Antuano grožį, jis turėjo geisti jos, kad tas grožis pradėtų ją jaudinti. Beje, ji visą gyvenimą buvo tokia, domėjosi - ar dėl to, kad taip laimingai susiklostydavo aplinkybės, ar dėl to, kad kone patologiškai bijojo sunkumų - tik tais, kurie domėjosi ja. Dabar, atsukdama Antuanui nugarą, vaizduotėje tebematė gražias Antuano lūpas, auksinę jo akių spalvą. Ji pagalvojo, kokia nesąmonė, kad jie nesibučiavo dar aną vakarą. Šarlis pajuto, kaip ji atsitraukė nuo jo peties, pažiūrėjo į ją ir tuoj atpažino tą susimąsčiusią, švelnią, beveik nuolankią išraišką, kuri pasirodydavo jos veide, kai jai kas nors patikdavo. Jis atsigręžė ir pamatė Antuaną.

Išeinant vėl visi susispietė į krūvą. Klerė gėrėjosi pjese, maharadžos žmonos brangenybėmis, šiltu vakaru, ji buvo apimta euforijos. Niekaip nesisėkė pasirinkti restorano. Galų gale jie nutarė vakarienauti Marne, nes buvo aišku, kad pievelė ir vakaro oras suteiks džiaugsmo Klerei. Dianos laukė vairuotojas, bet staiga priėjo Šarlis.

- Diana, būkite maloni, paimkite ir mane su savim. Mes atvažiuavome Liusilės automobiliu, o aš šį vakarą jaučiuosi senas ir peršalęs. Palikite ją su Antuanu.

Diana nė nemirktelėjo. Klerė, priešingai, išpūtė nieko nesuprantančias akis.

- Žinoma, - tarė Diana. - Iki greito pasimatymo, Antuanai, važiuokite neskubėdamas.

Visi keturi sulipo į automobilį. Liusilė ir Antuanas liko ant šaligatvio, šiek tiek suglumę. Nei Šarlis, nei Diana neatsisuko. Klerė, priešingai, mirktelėjo jiems taip, kad jie ap-

mirė ir abu apsimetė nieko nepastebėję. Liusilė susimąstė. Šarlis dažnai save kankindavo, bet kaip jis galėjo išpėti geismą, apie kurį ji pati prieš valandą nė nenutuokė? Buvo labai nemalonu. Ji apgaudinėdavo Šarlį tik su tokiais vyrais, su kuriais jis niekad nesusitikdavo. Siame pasaulyje jai nebuvo nieko bjauresnio, kaip dviejų meilužių sąmokslas už trečio žmogaus nugaros ir linksmi tokių liudininkų kaip Klerė juokeliai. Ji nenorėjo, kad taip atsitiktų. Antuanas uždėjo ranką Liusilei ant peties, bet ji papurtė galvą. Vis dėlto gyvenimas buvo paprastas, oras nuostabus, o šis vaikinai jai patiko. Įdomu, kas iš to išeis. Ar suskaičiuotų, kiek kartų per trisdešimt savo gyvenimo metų ji šitaip galvojo: „Įdomu, kas iš to išeis?" Ir Liusilė pradėjo juoktis.

- Ko juokiatės? - paklausė Antuanas.

- Šaipausi iš savęs. Automobilis stovi toliau. Kur aš padėjau raktelius? Vairuosite jūs?

Vairavo Antuanas. Iš pradžių jie tylėdami važiavo atviru automobiliu, traukdami į save nakties orą, sunerimę. Antuanas važiavo neskubėdamas. Tik Žvaigždės aikštėje atsigrėžė į Liusilę.

- Kodėl Šarlis taip pasielgė?

- Nežinau, - tarė ji.

Jie tučtuojau suprato, kad tais dviem sakiniiais, kaip ir vogčiomis per pertrauką mestais žvilgsniais, jie pripažįsta, patvirtina, kad tarp jų kažkas atsitiko ir kad atgal grįžti jiems jau nebepavyks. Ji turėjo paklausti: „Ką taip?" ir Šarlio elgesį paaiškinti išmintingu sloguojančio žmogaus sprendimu. Per vėlu. Ji te troško vieno: kuo greičiau nuvažiuoti į restoraną. Arba kad Antuanas kaip nors vulgariai pasielgtų, padarytų kokią dviprasmišką užuominą, ir ji iškart galėtų juo

atsikratyti. Bet Antuanas tylėjo. Dabar jie važiavo per parką, palei Seną, ir savo burzgiančiame automobilyje tikriausiai atrodė kaip du jauni turtingi išimylėjėliai. Ji - tekstilininčių Diuponų duktė, jis - cukraus pramonininko Diubua sūnus. Po savaitės, šeimoms sutikus, jie susituoks. Turės du vaikus.

- Dar vienas tiltas, - pareiškė Antuanas, sukdamas Marnos link. - Kiek tiltų mes pervaižiovome drauge.

Tai buvo pirmoji užuomina apie kartu praleistą vakarą. Liusilė staiga prisiminė, kaip toje mažutėje kavinukėje ji sėdėjo išikniaubusi į jo petį. Buvo tai visiškai pamiršusi. Ji susijaudino:

- Taip, tikrai. Iš tiesų...

Liusilė neaiškiai mostelėjo ranką, Antuanas ją pagavo ore savąja, švelniai spustelėjo ir nebepaleido. Jie įvažiavo į parką. „Na, - galvojo Liusilė, - jis, paėmęs mane už rankos, veža per parką, dabar pavasaris, ir nėra ko jaudintis, juk man jau nebe šešiolika metų". Bet jos širdis daužėsi taip stipriai, kad ir veide, ir rankose nebeliko nė lašo kraujo, jis suplūdo į gerkle, ėmė dusinti ją. Kai Antuanas sustabdė automobilį, ji nieko nebesuvokė. Jis ją apkabino, karštai pabučiavo, ir ji pajuto, kad jis, kaip ir ji, virpa. Antuanas atsiplies, pažvelgė į Liusilę, o ji nejudėdama žiūrėjo į jį tol, kol jis vėl palinko prie jos. Dabar jis bučiavo ją iš lėto, susikaukęs, bučiavo smilkinius, skruostus, vėl grįždavo prie lūpų, ir regėdama prieš save tą ramų, dėmesingą jo veidą, ji jau žinojo, kad nuo šiol dažnai jį matys ir negalės tam pasipriešinti. Ji jau buvo pamiršusi, kad galima ko nors taip stipriai geisti. Ji turbūt sapnavo. Kiek laiko? Dvejus, trejus metus? Bet kito veido neįstengė prisiminti.

- Kas man darosi, - nerimastingai šnabždėjo Antuanas, įsikniaubęs į jos plaukus. - Kas man darosi?

Ji nusišypsojo. Antuanas tai pajuto iš jos skruosto judesio ir taip pat nusišypsojo.

- Reikia grįžti, - tyliai tarė ji.

- Ne, - atsakė Antuanas, - ne.

Bet netrukus jis atšlijo nuo jos, ir juos iškart nusmelkė atsiskyrimo skausmas - pamoka ateičiai.

Antuanas važiovo dideliu greičiu, o Liusilė tuo tarpu negrabiai dažėsi. „Rolsas“ jau buvo čia, ir jie staiga suvokė, kad kuo puikiau siekė, kuo galėjo aplenkti Paryžiuje, kad jis galėjo atvažiuoti paskui juos į parką ir apšviesti žibintais kaip du naktinius paukščius. Bet tai truko tik akimirka. Automobilis puikavosi čia, nedidelėje aikštelėje, kaip galybės, prabangos, jų santykių simbolis, o mažytis kabrioletas, stovintis šalia, atrodė juokingai naujas ir trapus.

Liusilė valėsi nuo veido dažus. Jautėsi labai pavargusi ir stebėjo ties vokų, lūpų kampučiais atsiradusias raukšleles, galvodama, ką jos galėtų reikšti, dėl ko ar nuo ko galėjo atsirasti. Tai nebuvo nei aistros, nei įtempto darbo pasekmė. Tai, be abejo, lengvabūdiškumo, dykinėjimo, pramogų pėdsakai, ir staiga ji pasišlykštėjo savimi. Persibraukė ranka kaktą. Jau metai, kai jai vis dažniau užeidavo tokios pasibjaurėjimo savimi akimirkos. Reikėtų apsilankyti pas gydytoją. Gal tai dėl kraujospūdžio. Išgertų kokių nors vitaminų ir galėtų vėl linksmai švaistyti gyvenimą (arba svajoti apie jį). Ji išgirdo piktąją savo balsą:

- Šarli?... Kodėl palikote mane vieną su Antuanu?

Ir iškart suprato, kad nori sukelti skandalą, sceną, bet ką, kas užgožtų tą ramų pasibjaurėjimą. O už viską sumokės

^vŠarlis, už viską atkentės ^vŠarlis. Viena, jai patiko tik kraštutiniai, antra, ji versdavo kitus juos pakešti. Bet žodžiai jau buvo ištarti, jie kaip strėlė perlėkė per miegamąjį, laiptų aikštelę ir užklupo Šarlių lėtai besirengiantį savo kambaryje. Staiga jis panorą (buvo taip išvargęs) išsisukti nuo klausimo ir pasakyti: „Betgi, Liusile, aš juk sloguoju“. Ji nebūtų toliau kamantinėjusi: teisybės ieškojimas, „jos rusiškos akimirkos“ niekad ilgai netrukdavo. Bet jam per daug knietėjo viską sužinoti, kankintis, jis buvo visiškai praradęs saugumo jausmą, kuris jau dvidešimt metų jam sėkmingai padėdavo nesidomėti meilužių nuotykiomis. Jis atsakė:

- Pamaniau, kad Antuanas jums patinka.

Kalbėjo nusigręžęs. Žiūrėjo į savo atvaizdą veidrodyje ir stebėjosi, kad neišblyško.

- Jūs nutarėte mesti mane į glėbį visiems vyrams, kurie man patinka?

- Nepykite, Liusile, šiuo atveju tai ne pati geriausia išeitis.

Tačiau ji jau buvo perėjusi per kambarį ir, apsisijusi jo kaklą, neaiškiai murmėjo „atsiprašau“. Veidrodyje jis matė tik tamsius Liusilės plaukus, ilgą sruogą, krintančią ant jo rankos, ir pajuto, kaip širdį nudiegė tas pats dieglys, tas pats skausmas. „Tai viskas, ką aš myliu, bet iš tikrųjų tai niekad man nepriklausys. Ji mane paliks“. Ir kaip tokią akimirką gali įsivaizduoti, kad mylėsi kitą plaukų sruogą, kitą būtybę. Meilė, be abejo, nebūtų tokia stipri, jei ne šie neišdildomi įspūdžiai.

- Nenorėjau to sakyti, - tarė Liusile, - bet man nepatinka, kai..

- Nepatinka, kai aš jums pataikauju, - atsiliepė Šarlis, pasigręždamas į ją. - Nusiraminkite, aš visai nepataikauju. Tiesiog norėjau kai ką išsiaiškinti, štai ir viskas.

- Ir ką išsiaiškinote?

- Mačiau jūsų veido išraišką grįžtant iš restorano. Jūsų pastangas nežiūrėti į jį. Aš jus gerai pažįstu. Jis jums patinka.

Liusilė atšlijo nuo jo.

- Na ir kas? - paklausė ji. - Nejaugi išties, jeigu jums kas nors patinka, kitas žmogus būtinai turi dėl to kentėti? Ne jaugi aš niekad nesijausiu rami? Kas čia per dėsniai? Ką jūs padarėte su laisve, su, su...

Ji susipainiojo, kažką neaiškiai suburblo, kaip visada, matydama, jog liko nesuprasta.

- Su savo laisve aš nieko nepadariau, - tarė Šarlis šypsodamasis, - jūs gi žinote, kad esu jus išimylėjęs. Ir jūs, man rodos, turite visišką laisvę. Štai Antuanas jums patinka. Ar tai teis, ar ne, ar aš žinosiu, ar ne, nieko negalėsiu pakeisti.

Apsivilkęs chalatu, jis tysojo lovoje. Liusilė stovėjo priešais jį. Šarlis atsisėdo ant lovos krašto.

- Iš tikrųjų, - tarė ji svajingai, - jis man patinka.

Jie žiūrėjo vienas į kitą.

- Jeigu taip atsitiks, jūs labai kentėsite? - staiga paklausė Liusilė.

- Taip, - atsakė Šarlis, - kodėl klausiate?

- Todėl, kad jei būtų kitaip, aš jus palikčiau, - tarė ji ir išsitiesė šalia jo, padėjusi galvą ant rankos, kelius prisitraukusi prie smakro, nurimusi veidu. Po poros minučių ji jau miegojo, ir Šarliui sunkiai sekėsi ištraukti savąją antklodės dalį.

VII

Jis sužinojo jos telefono numerį iš Džonio ir kitą rytą paskambino. Ketvirtą valandą jie buvo pas jį pusiau studentiškame, pusiau rimto vyro kambaryje Puatjė gatvėje. Iš pradžių ji matė tik Antuaną, kuris tylomis pabučiavo, neištaręs nė paprasčiausių pasisveikinimo žodžių, lyg jie būtų ką tik išvažiavę iš Sen Klu parko. Atsitiko tai, kas atsitinka tarp vyro ir moters, įsiplieskus aistrai. Labai greitai jie pamiršo kadaise patirtus malonumus, nebejautė savo kūno ribų, drovumas ar nesivaržymas pasidarė abstrakčios sąvokos. Mintis, kad po pusvalandžio ar valandos turės išsiskirti, atrodė begėdiška ir nesuprantama. Jie jau žinojo, kad tai, ką darys vienas, niekad nevaržys kito, ir tai suvokdami jie šnabždėjo šiurkščius vaikiškus nešvankius kūniškos meilės žodžius, ir dėkingumas už suteiktą ir gautą malonumą be paliovos juos stūmė vieną prie kito. Jie taip pat žinojo, kad šis momentas - išimtinis ir kad geriausia iš to, kas duota žmogiškai būtybei - tai rasti tave papildančią būtybę. Nenumatyta, bet neišvengiama kūniška aistra, kuri galėjo būti ir greit praeinantis įsimylėjimas, dabar peraugo į tikrą meilę.

Temo, tačiau nei vienas, nei kitas nenorėjo žiūrėti į laikrodį. Atmetę galvas jie stengėsi išsaugoti meilės, grumtynių, prakaito kvapą, kurį traukė į save kaip du pailęs kovotojai ir kaip du nugalėtojai. Antklodės tįsojo ant grindų. Antuano ranka ilsėjosi ant Liusilės klubo.

- Negalėsiu neraudonuodama susitikti su tavimi, - tarė Liusilė, - negalėsiu be skausmo žiūrėti, kaip tu išeini, nei kalbėti su tavim prie žmonių, neslėpdama akių.

Ji pasirinko alkūnėmis, apžvelgė sujauktą kambarį, siaurą langą. Antuanas apglėbė ją per pečius: jos nugara buvo labai tiesi, labai lygi. Nuo Dianos ją skyrė dešimt metų ir visas gyvenimas. Jis sugniaužė ranką tuo momentu, kai ji atsigręžė į jį, vieną akimirką laikė ją suėmęs už smakro, beveik žiauriai prispaudęs delną prie jos burnos, pirštais mėšlungiškai apgniaužęs veidą. Jie žiūrėjo vienas į kitą ir netardami nė žodžio žadėjo vienas kitam tūkstančius panašių valandų.

VIII

- Nesiraukykite, mielas, - tarė Džonis, - čia kokteilis, o ne siaubo filmas.

Jis padavė taurę Antuanui, šis mechaniškai nusišypsojo, nenuleisdamas akių nuo durų. Jie čia buvojau valandą, tuoj devynios, o Liusilės vis nėra! Ką ji veikia? Ji jam pažadėjo ateiti. Jis prisiminė jos balsą: „Rytoj, rytoj“. Paskui jis jos nebematė. Gal ji pasišaipė iš jo? Šiaip ar taip, ji ramiai gyveno prižiūrima Blasano-Linjero, buvo išlaikoma moteris ir tokių patinų kaip jis galėjo rasti visur. Gal ta vakaryktė raudona ir juoda popietė jam prisisapnavo, gal ta popietė jai buvo kaip daugelis kitų, praleistų su meilužiu? Gal jis kvailas ir pretenzingas? Diana plaukė jo link, lydima namų šeimininko, amerikiečio, „pamišusio dėl literatūros“.

- Viljamai, jūs, aišku, pažįstate Antuaną, - tarė ji užtikrintai. (Tai, kad kas nors gali nežinoti, jog Antuanas - jos meilužis, atrodo tiesiog nesuvokiamas dalykas.)

- Na, žinoma, - tarė Viljamas šypsodamas ir žvelgdamas į jį vertinančiu žvilgsniu.

„Gal jis dar pakels mano viršutinę lūpą ir apžiūrės dantis“, - įniršęs pagalvojo Antuanas.

- Viljamas man papasakojo stulbinančių dalykų apie Skotą Ficdžeraldą, - kalbėjo toliau Diana. - Tai buvo jo tėvo draugas. Antuanas dievina Ficdžeraldą. Viljamai, jūs būtinai turite jam viską papasakoti, būtinai...

Sakinio pabaigos Antuanas jau nebeišgirdo. Įėjo Liusile. Ji greitai apžvelgė svetainę, ir Antuanas suprato Džonio pasakytų žodžių prasmę: ji, kaip, be abejo, ir jis pats prieš kelias minutes, atrodė iš tiesų išsigandusi. Liusile pamatė jį, stabtelėjo, ir Antuanas mašinaliai žengė žingsnį jos pusėn. Jam pradėjo svaigti galva: „Aš tuoj prieisiu prie jos, apkabinsiu, pabučiuosiu į lūpas, o į visa kita man nusišpjaut“. Liusile viską suprato, ir jau buvo beketinanti paklusti jo norams. Naktis ir diena, kaip ir tos dvi valandos, kai ji bijodama pavėluoti laukė Šarlio, pasirodė per ilgos. Taigi jie stovėjo vienas priešais kitą, tarsi stotelėje, tik staiga Liusile, apimta beviltiško silpnumo, nusigrėžė. Ji negalėjo taip pasielgti, bandė galvoti, kad taip daro norėdama apsaugoti Šarlį, bet puikiai žinojo, kad iš baimės.

Šalia jos stovėjo Džonis. Jis šypsojosi ir stebėjo ją su keistu susirūpinimu veide. Liusile jam taip pat nusišypsojo, ir jis, paėmęs ją už parankės, nusivedė prie bufeto.

- Jūs mane išgąsdinate, - tarė jis.

- Kodėl?

Ji pažvelgė jam į akis. Gal dar neprasidės, bent jau dabar, - bendrininkai, draugai, informatoriai, kikenimai. Tai būtų neįmanoma. Džonis gūžtelėjo pečiais.

- Aš jus labai myliu, - tyliai tarė jis. - Gal jums tai ir pasirodys juokinga, bet aš jus labai myliu.

Jo balse buvo kažkas jaudinančio. Liusilė pažvelgė į jį. Turbūt jis labai vienišas.

- Kodėl turėčiau dėl to juoktis?

- Todėl, kad jūs domitės tik tais, kurie jums patinka. Visi kiti jus varžo. Ar ne tiesa? Beje, nedidelėje mūsų draugijoje tai nieko blogo. Tai jums leis ilgiau išvengti nesusipratimų.

Ji klausėsi, ką jis kalba, bet negirdėjo. Antuanas dingo kitame svetainės gale, už galvų miško. Kur jis? „Kur tu, mano kvailiuk, mano mylimas Antuanai, kur tu paslėpei prakaulų savo kūną, kam tau reikalingos tos gelsvos akys, jeigu nematai manęs, stovinčios už dešimties metrų nuo tavęs, kvailiuk, brangusis mano kvailiuk“, ir ją užliejo neapsakomas švelnumas. Apie ką kalbėjo Džonis? Aišku, ji mylėjo tik tuos, kurie jai patiko, o jai patiko Antuanas. Regis, pirmą kartą per daugelį metų ji suprato tiesą.

Tai suvokęs, Džonis pajuto ir pavydą, ir liūdesį. Iš tikrųjų jis labai mylėjo Liusilę, jam patiko, kaip ji tyli, nuobodžiauja, juokiasi. Dabar jis gėrėjosi tuo nauju, nuo geismo pajau-nėjusiu, vaikišku, kone laukiniu veidu ir prisiminė, kaip kažkada, labai seniai, vieno žmogaus geidė labiau už viską gyvenime. Tai buvo Rožė. Taip, jis matydavo Rožę Paryžiaus salonuose, ir Džoniui atrodė, kad gyvenimas baigėsi, o gal prasideda iš naujo. Kaip atskirti, kur tose meilės istorijose yra gyvenimas, o kur sapnas? Šiaip ar taip, mažasis Antuanas veltui laiko neleido. Vakar paprašė Liusilės telefono.

Ramiai, kaip paties paprasčiausio dalyko, kaip vyras vyro. Įdomu, kad jų santykiai buvo vyriškai solidarūs, ir Džonis nė nemanė apie tą skambutį papasakoti Klerei, nors tuo būtų ją nepaprastai nudžiuginęs. Buvo ir daugiau smulkių dalykų, kurių Džonis nedarydavo, bet vis tiek, dievaži, gyvenimas buvo mielas.

Diana nepastebėjo Antuano susijaudinimo, nes, laimei, tuo metu, kai įėjo Liusilė, jos suknelė užsikabino už vienakojo staliuko, ir tik Viljamas nustebo pamatęs, kaip staiga žingtelėjo į šalį tas jaunuolis, vos išgirdęs tariant Ficdžeraldo vardą. Bet Antuanas greitai vėl grįžo prie jų ir dabar jau padėjo Dianai atkabinti suknelę, nors keli keraminiai karoliukai ir nuriedėjo ant žemės.

- Tavo rankos dreba, - pusbalsiu tarė Diana.

Paprastai viešose vietose ji kreipdavosi į jį „jūs“, „tu“ išsprūsdavo tik retkarčiais, lyg atsitiktinai, bet tokie atsitiktinumai dabar vis dažnėjo. Antuanas už tai pyko ant jos. Beje, jau dvi dienas jis pyko ant jos už viską. Jį erzino jos miegas, jos balsas, elegancija, judesiai, erzino tai, kad ji iš viso egzistuoja ir yra tik tam, kad nusivestų jį į salonus, kuriuose lankosi Liusilė. Jis pyko ant savęs už tai, kad jau kurį laiką negalėjo prisiversti jos paliesti. Diana labai greitai tai pajus. Iki šiol Antuanas reguliariai atlikdavo savo vyrišką pareigą, kaip ir būdinga geidulingiems, bet abejingiems vyrams. Jis nežinojo, kad tas trumpalaikis atšalimas netgi savotiškai guodė Dianą, nes šis tylus, nenuilstantis, nelyriškas meilužis kartais net gąsdindavo ją. Taigi aistra maitinasi viskuo, net pačiais priešingiausiais jos siekiamais ženklais. Tuo tarpu jis akimis ieškojo Liusilės. Žinojo ją esant čia, bet vis tiek atidžiai stebėjo duris, bijodamas, kad ji neišeitų, kaip ką tik bijojo,

kad ji ateis. Net krūptelėjo išgirdęs už savo nugaros Blaso-Linjero balsą, atsigręžė ir širdingai paspaudė ranką Liusilei ir Šarliui. Paskui jo akys vėl susitiko su šypsančiomis Liusilės akimis, ir jį užliejo pergalės, tikros laimės jausmas, toks netikėtas, kad jis pradėjo kosėti, norėdamas paslėpti savo veido išraišką.

- Diana, - tarė Blasanas-Linjeras, - Viljamas turi tą Boldinį*, apie kurį jums aną dieną prie stalo pasakojau. Viljamai, jūs turite jį parodyti Dianai.

Vieną akimirką Antuano žvilgsnis susidūrė su Šarlio žvilgsniu, šiam nueinant su Viljamu ir Diana. Žvilgsnis buvo giedras, susirūpinęs ir visiškai nuoširdus. Ar jis kankinosi? Ar abejojo? Antuanas tokių klausimų sau dar nekėlė. Jis domėjosi tik Diana, ir tai ne per daugiausia. Po Saros mirties jis dėl jokio žmogaus nesuko sau galvos. Dabar, likęs vienas su Liusile, be žodžių jos klausė: „Kas tu tokia? Ko tu nori iš manęs? Ką tu čia veiki? Ką aš tau reiškiu?"

- Maniau, kad niekada neateisiu, - tarė Liusilė.

„Aš nieko apie jį nežinau, - galvojo ji, - nieko, išskyrus jo glamones. Kodėl mes taip geidžiame vienas kito? Tai ne mūsų kaltė. Jeigu būtume laisvi, jeigu niekas mūsų nestebėtų, tikriausiai būtume daug ramesni ir šaltesni". Staiga jai kilo noras atsukti jam nugarą ir pasivyti būrelį žmonių, einančių prie Bodinio. Kas jos laukia ateityje? Melas, skuba? Ji paėmė cigaretę, kurią jai pasiūlė Antuanas, ir kol jis laikė degtuką, jos ranka gulėjo ant jo rankos. Ji iškart pajuto tos rankos karštį, prisilietimą, porą kartų užsimerkė, lyg slapčia susitaikydama pati su savimi.

* Džovani Boldinis (*Giovanni Boldini*, 1845-1931) - italų tapytojas.

- Ar ateisite rytoj? - skubiai paklausė Antuanas. - Tuo pačiu laiku?

Antuanui atrodė, kad jis nė sekundės nenurims, kol tiksliai nesužinos, kada ir vėl spaus ją savo glėbyje. Ji atsakė į jo klausimą, ir Antuano sielą lyg po atoslūgio užliejo ramybė. Jis netgi pagalvojo, ar širdies gilumoje nėra tam pasimaty-
mui visiškai abejingas. Buvo pakankamai apsiskaitęs, kad suprastų, jog nerimas, dar labiau nei pavydas, tik kursto meilės ugnį. Be to, buvo tikras, jog užtektų ištiesti ranką, prispausti Liusilę prie savęs čia, svetainės viduryje, kad kiltų skandalas ir atsitiktų nepataisomas dalykas; ir tas įsitikinimas leido net neištiesus rankos patirti savotišką iki šiol mažai pažįstamą malonumą apsimetinėti.

- Na, mažyliai, o kurgi mūsų bičiuliai?

Skambus Klerės Santrė balsas privertė juos krūptelėti. Ji ranka pasirėmė į Liusilės petį ir vertinamu žvilgsniu apmetė Antuaną, lyg mėgindama įsivaizduoti save Liusilės vietoje, ir tai jai beveik pavyko. „O štai ir moteriško solidarumo pavyzdys“, - pagalvojo Liusilė ir pati nustebo, kad tai jos visai neerzina. Išties Antuanas dabar atrodė toks gražus, suglumęs, bet drauge ir ryžtingas. Jis tikriausiai per daug išsi-
blaškęs, kad galėtų ilgai meluoti, tai buvo žmogus, gimęs skaityti, vaikščioti dideliais žingsniais, mylėtis, tylėti, o ne bendrauti aukštojoje visuomenėje. Aukštajai draugijai jis ti-
ko dar mažiau nei ji pati, nors jos abejingumas, nerūpestin-
gumas buvo tarsi skafandras, leidžiantis prasiskverbti į aukš-
tuomenės santykių gelmes.

- Viljamas kažkur turi Boldinio paveikslą, - išdidžiai tarė Antuanas. - Diana ir Šarlis nuėjo juo pasigrožėti.

Antuanas pagalvojo, kad pirmą kartą Blasaną-Linjėrą jis

pavadinu vardu. Ką nors apgaudinėdamas, nežinia kodėl pradėdi familiariai elgtis. Klerė šūktelėjo:

-Boldinio paveikslą? Tikriausiai visai neseniai įsigijo? Kur Viljamas jį rado? Pirmą kartą girdžiu, - pridūrė ji išsėdusiu balsu, kaip visada sužinojusi, jog kažkas praspūdavo pro jos informacijos tinklą. - Tikriausiai vargšą Viljamą bus apgavę, tik amerikietis gali pirkti Bodinio paveikslą, nepasikonsultavęs su Santos.

Truputį apraminta vargšo Viljamo kvailystės ir neatsargumo, ji nukreipė dėmesį į Liusilę. Gal pagaliau atėjo laikas priversti tą mažytę sumokėti už įžulumą, nutylėjimus ir atsisakymą dalyvauti žaidime. Liusilė, pakėlus akis į Antuaną, šypsojosi ramia, linksma, užtikrinta šypsena. Žodis „užtikrinta“ šiuo atveju labai tinka. Taip gali šypsotis tik moteris, labai artimai pažįstanti vyrą. „Tačiau kada, kada jie galėjo?“ Klerės protas ėmė dirbti pašėlusiu greičiu. „Palaukite, prieš tris dienas, pietaujant Marne, dar nieko nebuvo. Tai galėjo įvykti kažkuria popietę, Paryžiuje vakare niekas nesimyli, paprastai visi būna per daug pavargę, o be to, jie turi poras. Šiandien?“ Ji žiūrėjo į juos blizgančiomis akimis, išpūtusi šnerves, bandydama surasti malonumo pėdsakų jų veiduose su tokiu aistringumu pamišimu, kad ir Liusilė tai suprato ir prieš savo valią prapliupo juoktis. Klerė atšlijo, medžioklinio šuns išraišką pakeitė švelnesnė, nuolankesnė išraiška, tarsi bylojanti „aš viską suprantu, aš viską leidžiu“, deja, jos niekas nepastebėjo.

Antuanas žiūrėjo į Liusilę ir juokėsi kartu todėl, kad pasitikėjo, todėl, kad džiaugėsi matydamas ją juokiantis ir žinojo, kad juoko priežastį ji paaiškins rytoj jo lovoje palaimingo nuovargio valandą, kuri ateina po glamonių. Todėl

jis ir nepaklausė: „Kodėl jūs juokiatės?“ Dažnai meilės ryši šitaip ir išduoda tylą, kai nieko neklausiama, nieko neakcentuojama, arba kaip tyčia parenkamas koks blankus atsitiktinis žodis, kuris tampa ypatingas. Šiaip ar taip, pirmasis stebėtojas, pamatęs Liusilę ir Antuaną juokiantis, pamatęs laimingus jų veidus, nebūtų apsirikęs. Jie neaiškiai tai jautė ir su pasididžiavimu pasinaudojo ta atokvėpio valandėle, kuri atsirado Bodinio dėka, tomis keliomis valandėlėmis, kai galėjo žiūrėti vienas į kitą ir džiaugtis vienas kitu, netrikdydami savo porų. Tačiau Klerės, kitų žmonių buvimas, nors jie tai būtų neigę, didino jų džiaugsmą. Jie jautėsi jauni, beveik vaikai, kuriems draudžiama ką nors daryti, bet jie vis tiek daro ir už tai dar lieka nenubausti.

Praskirdama minią, grįžo Diana ir keliskart sudvejojusi greitais žingsniais priėjo prie vieno paslaugaus bičiulio. Šis paėmęs jos ranką pabučiavo, o Diana skubiai ją atitraukė, net nepadėkojusi už jo geranorišką klausimą apie sveikatą ar už entuziastingą komplimentą. Lydima šurmulio: „Kaip laikaisi, Diana? Diana, kaip jūs gražiai atrodote! O, Diana, kokia puiki jūsų suknelė!“, ji mėgino prasibrauti į lemtingą, niaurų kampą, kur buvo palikusi savo meilužį, savo meilę su mergina, kuria jis domėjosi. Ji nekenė Šarlio, kad jis nusitėpė ją į svetainės pakraštį, nekenė Boldinio, nekenė Viljamo dėl jo nuobodaus, nesibaigiančio pasakojimo apie savo pirkinį. Jis pirkė jį labai pigiai, aišku, tai buvo vienintelė proga, vargšas pirklys buvo tuo sužavėtas. Ta bjauri turtingų žmonių manija visur ir visada rūpintis savo reikalais varė iš proto. Nusiderėti kainas pas siuvėjus, pas Kartjė, ir tuo didžiuliotis. Ačiū Dievui, ji šito išvengdavo, nebuvo iš tų moterų, kurios meilikauja savo tiekėjams, kai galima elgtis

visai kitaip. Ji turėtų pasakyti tai Antuanui, tai jį prajuokintų. Aukštuomenė jį linksmينو, kalbėdamas apie ją jis visada prisimindavo Prustą, kaip, beje, ir daugelį kitų, o tai truputį erzino Dianą, nes ji mažai turėjo laiko skaityti. Mažoji Liusilė, žinoma, buvo skaičiusi Prustą, tai matei iš jos veido, ir reikia pasakyti, kad gyvendama su Šarliu ji tikrai turėjo laiko. Diana sustojo. „O Dieve, - ūmai pagalvojo, - aš darausi storžievė. Nejaugi iš tiesų negalima senti netampant ta prasme vulgariai?" Ji skaudama širdimi nusišypsojo Koko de Balileliui, susižvelgė su Maksimu, kuris nežinia kodėl jai pamerkė lyg baisiam *steeple-chase**, įveikė daugybę šypsančių, mielų kliūčių, kol pagaliau pasiekė Antuaną, kuris juokėsi savo žemu balsu; jai reikėjo nutildyti tą juoką. Diana žengė dar vieną žingsnį ir su palengvėjimu užsimerkė: jis juokėsi su Klere Santrė. Liusilė stovėjo atsukusi nugarą.

IX

- Kokteilis buvo gerai sumaišytas, - tarė Šarlis. - Žmonės geria vis daugiau, ar ne?

Automobilis tyliai šliaužė krantine, lijo lietus. Liusilė kaip paprastai atrėmė galvą į dureles, ant veido jai purškė smulkūs lietaus lašeliai, ji kvėpavo Paryžiaus oru balandžio mėnesį, naktį, susižavėjusi galvojo apie suglumisį Antuano veidą, kai jie prieš pusvalandį turėjo mandagiai atsisveikinti.

* Bėgimas su kliūtimis (*angl.*).

- Žmonės vis labiau bijo, - tarė ji linksmiai. - Bijoti pasenti, bijoti prarasti tai, ką turi, bijoti, kad negaus ko nori, bijoti nuobodulio, bijoti įkylėti, gyvena nuolat apimti panikos ir godumo.

- Tai jus linksmina? - paklausė Šarlis.

- Kartais linksmina, o kartais erzina. O jūs ne?

- Neatkreipiau dėmesio, - tarė Šarlis. - Kaip žinot, aš nesu subtilus psichologas. Tik pastebiu, kad vis daugiau ir daugiau žmonių puola man į glėbį, nors aš jų visai nepažįstu, ir vis dažniau matau svyrinėjančių salonuose.

Jis negalėjo pasakyti: „Aš domiuosi tik jumis, valandų valandas studijuojau jūsų psichologiją, aš idėjos fiksuojau, aš irgi bijau, kaip jūs sakote, prarasti tai, ką turiu, aš irgi apimtas nuolatinės panikos ir godulio“.

Liusilė įtraukė galvą į automobilį ir pažvelgė į jį. Staiga pajuto jam begalinį švelnumą, niekada jo taip nebuvo mylėjusi kaip šią akimirką. Norėjo pasidalyti su juo ta netikėta laime, užplūdusia ją dabar, galvojant apie rytojų. „Jau dešimta vakaro, po septyniolikos valandų aš būsiu Antuano glėbyje. Jei rytoj ilgai miegosiu, nejausiu, kaip lėtai slenka laikas“. Ji padėjo ranką ant Šarlio rankos. Tai buvo graži, plona, išpuoselėta ranka, kur ne kur jau nusėta gelsvomis dėmelėmis.

- Na ir kaip tas Boldinis?

„Ji nori pamaloninti mane, - apmaudžiai pagalvojo Šarlis. - Žino, kad aš dalykiškas žmogus, bet turiu skonį. Ji nežino, kad man penkiasdešimt metų ir kad kenčiu tiesiog gyvuliškas kančias“.

- Gana gražus. Aukso amžius. Viljamas jį pirkto beveik už dyką.

- Viljamas visada viską perka beveik už dyką, - linksmiai tarė Liusilė.

- Tą patį pastebėjo ir Diana, - atsakė Šarlis.

Stoją nejauki tylą. „Aš neturiu sutrikusi tylėti, kai tik kalba nukrypsta apie Dianą ar Antuaną. Tai būtų kvaila. Jeigu galėčiau pasakyti jam tiesą: Antuanas man patinka, aš noriu juoktis kartu su juo, būti jo glėbyje. Bet ką blogesnio galėčiau pasakyti mane mylinčiam žmogui? Jis galbūt pakęstų, kad aš guliu su Antuanu, bet kad juokiuosi - ne. Aš tai žinau: pavyduoliui nėra nieko siaubingesnio už juoką".

- Dianos būseną dabar kažkokia keista, - tarė ji. - Aš kalbėjau su Antuanu ir Klere, kai pamačiau ją grįžtančią į sveatinę. Atrodė sustingusi, paklaikusi... Man pasidarė baisu.

Ji pabandė nusijuokti. Šarlis atsigręžė:

- Baisu? Norėjote pasakyti - gaila?

- Taip, - tarė ji ramiai, - ir gaila. Nelinksma, kai moteris sensta.

- Kai sensta vyras - taip pat, - gyvai atsiliepė Šarlis. - Patikėkit manim.

Juodu dirbtinai nusijuokė, ir nuo to juoko abiem kūnas nuėjo pagaugais. „Gera, - pagalvojo Liusilė, - tebūnie taip. Mes saugosimės, juokausime, darysime viską, ko jis panorės. Bet rytoj penktą valandą aš būsiu Antuano glėbyje".

Ir ji, nors negalėjo pakęsti žiaurumo, apsidžiaugė supratusi, kad sugebės taip pasielgti.

Niekas, jokia gyva būtybė, jokie maldavimai nesutrukdys rytoj susitikti su Antuanu, susilieti su jo kūnu, pajusti jo al-savimą, išgirsti jo balsą. Ji tai žinojo, ir nenumaldomas geismas, nors šiaip visi jos sumanymai visada priklausė nuo nuotikos arba laiko, stebino ją labiau nei ką tik užplūdęs nuotabus džiaugsmas, susidūrus su Antuano žvilgsniu. Vienintelė jos meilė, kai jai buvo dvidešimt metų, buvo nelaimin-

ga, ir Liusilė ją išsaugojo kaip keistą pagarbos ir liūdesio mišinį, kažką panašaus į tai, ką ji jautė religijai - kaip prarastą jausmą. Dabar staiga ji atrado meilę su visa jos jėga - laimingą meilę, ir jai pasirodė, kad jos gyvenimas, užuot susitelkęs į vieną asmenį, prasiplėtė, pasidarė beribis, triumfuojantis. Iki šiol nerūpestingai ir be tikslo leidusi dienas, ji išsigando, kad per mažai liko gyventi: jai visada trūks laiko mylėti Antuaną.

- Žinote, Liusile, greitai turėsiu važiuoti į Niujorką. Važiuosit su manim?

Šarlio balsas buvo ramus, jis tikėjosi, kad ji sutiks. Iš tikrųjų Liusilė mėgo keliauti, ir jis tai žinojo. Ji atsakė ne iš karto.

- Kodėl gi ne? Ilgam važiuojat?

„Jokiu būdu, - galvojo ji, - jokiu būdu. Ką daryčiau dešimt dienų be Antuano? Šarlis siūlo savo sąlygas per anksti arba per vėlai, šiaip ar taip, per žiauriai. Visų pasaulio miestų nekeisčiau į Antuano kambarį. Nenoriu jokių kelionių, jokių atradimų, išskyrus tai, ką mes patirsime kartu tamsoje". Staiga ji viską taip aiškiai prisiminė ir susijaudinusi nusisuko į gatvę.

- Savaitei, dviem, - atsakė Šarlis. - Niujorkas pavasarį nuostabus. Jūs matėte jį tik viduržiemį. Pamenu, vieną vakarą jūsų nosis visiškai pamėlo, taip buvo šalta. Apvaliom akim, pasišiaušusiais iš pasipiktinimo plaukais priekaištingai žvelgėte į mane, lyg aš dėl to būčiau kaltas.

Jis pradėjo juoktis, jo balsas skambėjo švelniai, ilgesingai. Liusilė prisiminė bjaurų tos žiemos šaltį, bet neišsaugojo jokio mielo prisiminimo. Tik beprotišką važiavimą su taksi iš viešbučio į restoraną. Melancholiški ir pagražinti būdavo

vien Šarlio prisiminimai, ir jai staiga pasidarė gėda. Ji gyveno jo išlaikoma, be to, gyveno jo jausmų sąskaita, ir tai ją varžė labiau nei visa kita. Ji nenorėjo, kad jis kankintųsi, nenorėjo jam meluoti, nenorėjo sakyti teisybės, paprasčiausiai norėjo, kad jis pats tai nujaustų ir jai nereikėtų aiškintis. Taip, ji buvo tikrai baisi bailė.

Jie susitikdavo du tris kartus per savaitę. Antuanas įrodė, kad turi lakią vaizduotę, kai reikėdavo ištrūkti iš darbo, o Liusilė niekad nepasakojo Šarliui, kaip ji leidžia dienas. Jie susitikdavo tame pačiame kambarėlyje, virpėdami užsimiršdavo ir jiems beveik nelikdavo laiko pasikalbėti. Nieko nežinojo vienas apie kitą, užtat jų kūnai taip karštai, taip aistringai, taip visapusiškai stengėsi susipažinti, kad jų atmintis tą akimirką aptemdavo, ir išsiskyrę jie bergždžiai, su neviltim bandydavo ką nors tiksliai prisiminti, kokį tamsoje sušnabždėtą žodelį, kokį nors judesį. Jie visada išsiskirdavo kaip du lunatikai, kažkokie išsiblaškę ir tik po kokių poros valandų vėl pradėdavo laukti - lyg tai būtų buvęs vienintelis tikras dalykas, vienintelis jų gyvenimo atspirties taškas - akimirkos, kai jie vėl bus drauge. Visa kita buvo negyva. Tik tas laukimas leido jiems suvokti valandų, laiko tėkmę, kitus žmones, nes visa tai paversdavo kliūtimis. Prieš eidama susitikti su Antuanu, Liusilė šešis kartus pasitikrindavo, ar turi mašinos raktelius, dešimt kartų mintyse peržvelgdavo gatves, kuriomis reikės važiuoti į Antuano namus, daugybę kartų dirstelėdavo į žadintuvą, į kurią visą gyvenimą žiūrėjo su panieka. Antuanas dešimt kartų perspėdavo sekretorę, kad ketvirtą valandą turi svarbų pasimatymą, ir išeidavo iš kabineto be penkiolikos keturios, nors iki namų, einant pės-

čiom, užtekdamo poros minučių. Ir kiekvieną kartą jie atskubėdavo pablyškę: ji todėl, kad manė niekaip neištrūksianti iš automobilių kamščio, jis todėl, kad susitiko vieną savo leidyklos autorių, kuris nenorėjo jo paleisti. Jie apsikabindavo su palengvėjimo atodūsiu, lyg išvengę rimto pavojaus, dėl kurio blogiausiu atveju būtų keletą minučių pavėlavę.

Malonumo valandėlėmis jie sakė vienas kitam „aš tave myliu“, ir niekada kitaip. Kartais Antuanas pasilenkdavo prie Liusilės, ir kol ji užmerktom akim atgaudavo kvapą, jis vedžiodavo ranka jai per veidą, pečius ir švelniai kalbėdavo: „Tu juk žinai, kaip man patinki“. Ji šypsodavosi. Jis kalbėdavo jai apie jos šypsena, pasakodavo, kaip susierzina, kai ji išplėtusi akis šypsosi kam nors kitam.

- Tavo šypsena per daug beginklė, - sakydavo jis, - tai kelia nerimą.

- Bet aš dažnai galvoju apie ką kita, tik stengiuosi būti maloni. Ir atrodo visai ne beginklė, o tuščia.

- Dievai žino apie ką tu ten galvoji, - atsiliepėdavo jis. - Per pietus visada atrodai, lyg mąstytum apie kokią paslaptį ar blogą darbą.

- Aš iš tikrųjų esu įsigilinusi į vieną paslaptį, Antuanai... - ir, atremdama galvą į Antuano petį, šnabždėdavo: - Per daug negalvok, Antuanai, mums taip gera.

Ir jie tylėdavo. Jis nedrįso jai pasakyti, kas jį dabar nuolat jaudino, kas vertė kiauras naktis atmerktomis akimis gulėti šalia apsimetusios miegančia Dianos. „Taip ilgiau nebegali tęstis, ilgiau nebegali trukti, kodėl jos nėra šalia manęs?“ Liusilės nerūpestingumas, gebėjimas nepastebėti iškilusių problemų jį trikdė. Ji nenorėjo kalbėti apie Šarlij, nenorėjo

nieko planuoti. Galbūt Blasanas-Linjeras jai buvo reikalingas dėl pinigų? Bet ji atrodė tokia laisva, taip natūraliai išsiskuldavo nuo bet kokio pokalbio, susijusio su pinigais (o Dievas mato, kad apie pinigus kalba kaip tik tie, kurie jų turi per daug...), todėl jis niekaip negalėjo įsivaizduoti jos, ką nors darančios iš išskaičiavimo. Ji jam sakydavo: „Aš mėgstu visa, kas lengva". Sakydavo: „Nekenčiu nuosavybės jausmo" arba: „Man tavęs trūko", ir jis niekaip negalėjo viso to susieti į vieną. Jis neaiškiai tikėjosi, kad kažkas atsitiks, užklups netikėtai, laukė, kad jo, kaip vyro, vaidmenį suvaidins likimas, ir dėl to nekenė savęs.

Antuanas laikė save nerūpestingu, gašliu, bet doru. Jam, be abejonės, niekada jokia moteris taip nepatiko kaip Liusilė, bet jis turėjo daugybę nuotykių ir kamuojamas sąžinės visiškai nereikšmingą romaną su Sara pavertė tragiška meilės istorija. Jis žinojo, kad lengvai pasiduoda savigraužai. Iš tikrųjų jis vienodai gebėjo būti tiek laimingas, tiek ir nelaimingas, o Liusilė galėjo vien sudrumsti jo vidinę ramybę. Jis nesuprato, kad ji mylėjo tik vieną kartą, prieš dešimt metų, kad jau pamiršo tą jausmą ir jų meilę laikė nuostabia, nenumatyta, netikėta, trapiu dovanu, kurios ateities beveik sąmoningai, iš prietaringumo, nenorėjo žinoti. Jai patiko jo laukti, kai jo trūko, patiko slėptis, bet lygiai taip pat jai būtų patikę gyventi su juo atvirai. Kiekviena laimės akimirka brangintina. Jau du mėnesiai ji pagaudavo save susigraudinusią dėl kvailos dainelės apie meilę, tačiau nesijautė niekuo susijusi su „išskirtinumu ar amžinybe", apie ką dažniausiai ten buvo kalbama. Kadangi vienintelė jos moralės nuostata buvo nemeluoti sau pačiai, ji, nors ir nenoromis, pasidarė didelė cinikė. Sakytum gebėjimas skirstyti savo jausmus sa-

vaimė stumtų į cinizmą, bet tuo tarpu sukčiai ir apgavikai visą gyvenimą gali išlikti nepataisomi romantikai. Ji mylėjo Antuaną, bet jai reikėjo Šarlio, su Antuanu ji buvo laiminga, o Šarlis buvo nelaimingas su ja. Vertindama abudu, ji nepakankamai domėjosi pačia savimi, antraip būtų pradėjusi save niekinti už dvilypį gyvenimą. Visiškai nejautė pasitenkinimo savimi, todėl buvo žiauri, žodžiu, laiminga.

Ir vis dėlto vieną dieną atsitiktinai ji suprato, kad gali kentėti.

Jau tris dienas nebuvo mačiusi Antuano, nes paryžietišku iškilmių netikėtumai nubloškė juos į skirtingus teatrus ir pobūvius. Ketvirtą valandą ji turėjo su juo susitikti, atvažiuo laiku ir nustebo, kad jis neatidaro durų. Pirmą kartą pasi-naudojo raktu, kurį jis buvo jai davęs. Kambarys buvo tuščias, langinės pravertos, ir staiga jai pasirodė, kad ne čia pataikė, nes kai ateidavo, kambarys visada skendėdavo prieblandoje. Antuanas uždegdavo tik raudoną ant žemės stovinčią lempą, kuri apšviesdavo lovą ir dalį lubų. Pralinks-mėjusi ji apžiūrėjo kambarį, tokį matytą ir kartu tokį nepa-žįstamą, skaitydama lentynose sudėliotų knygų pavadinimus, pakėlė nuo žemės kaklaraištį, pasigrožėjo žavingu keistu 1900 metų paveikslu, kurio niekad nebuvo mačiusi. Pirmą kartą ji galvojo apie savo meilužį kaip apie jauną viengungį, retkarčiais dirbantį, gana kuklų. Kas jis toks, tas Antuanas, iš kur kilęs? Kas jo tėvai? Kokia buvo jo vaikystė? Ji atsisėdo ant lovos, paskui staiga sumišusi atsistojo ir priėjo prie lango. Jai pasirodė, jog atsidūrė pas svetimą žmogų ir elgiasi nekukliai. Ir tikrai ji pirmąkart pagalvojo, kad Antuanas - „kitas“, kad visa, ką ji žino apie jo rankas, lūpas, akis, kūną, nebūtinai reiškia, kad jis patikimas bendrininkas. Kur jis?

Jau po keturių penkiolika, ji nematė jo jau tris dienas, o telefonas tyli. Ji liūdna vaikščiojo po kambarį, nuo durų prie lango, paėmusi knygą pabandė skaityti nesuprasdama ką, padėjo atgal į vietą. Laikas bėgo. Jeigu jis negalėjo pareiti, galėjo jai paskambinti. Ji nuėmė ragelį tikėdamasi, jog jis sugedęs, bet kur tau. O jeigu jis nenori pareiti? Nuo tos minties ji kaip įbesta sustojo vidury kambario, sustingusi, ištempusi, kaip kareivis graviūroje, ką tik paliestas lemtingos kulkos. Galvoje ėmė suktis minčių sūkurys: tai, ką ji laikė priekaištu Antuano akyse, buvo nuobodulys, jo delsimas aną kartą atsakyti į jos klausimą, kas jį slegia, buvo ne baimė sugadinti jai nuotaiką, kaip ji manė, o baimė ką išskaudinti atvirai prisipažįstant, kad jis jos nebemyli. Prieš akis pralėkė dešimtys įtartinų epizodų, ir visus ji priskyrė Antuano abejingumui. „Ką gi, - tarė ji garsiai, - jis manęs nebemyli". Šią frazę pasakė ramiai, bet ji perliejo ją kaip botago kirtis ir Liusilė griebėsi už kaklo, lyg norėdama apsiginti. „Bet ką aš darysiu, jeigu Antuanas manęs nebemyli?" Ir jos gyvenimas jai pasirodė be kraujo, be šilumos, be juoko, kaip akmenuota, pelenais nuklota Peru lyguma, kurios nuotrauką neseniai matė *Match* ir kuri Antuanui sukėlė šiek tiek liguistą susižavėjimą.

Ji tebestovėjo krečiama baisaus vidinio drebulio, bet pabandė suimti save į rankas. „Na, na, - tarė garsiai, - pažiūrėsim". Kalbino savo kūną ir širdį kaip du pasibaidžiusius arklius, išsitiesė ant lovos, prisivertė ramiai kvėpuoti. Veltui. Gūžėsi nuo nevilties ir panikos, rankomis spaudė pečius, kniaubėsi veidu į pagalbę. Išgirdo save dejuojant: „Antuanai, Antuanai...", ir kartu su tuo nepakeliamu skausmu ją apėmė didžiulė nuostaba. „Tu išprotėjai, - pagalvojo ji, -

išprotėjai..." Bet kažkas kitas, ne ji pati, šį kartą daug garsiau sušuko: „O gelsvos Antuano akys, o Antuano balsas, kvaiša, ką tu darysi be Antuano!" Bažnyčios laikrodinis išmušė penkias, ir Liusilė pasirodė, kad kažkoks žiaurus ir pamišęs dievas skambina jai varpais. Netrukus įėjo Antuanas. Pamatęs jos veido išraišką, jis staiga sustojo, paskui nugriuvo šalia jos į lovą. Jautėsi pakvaišęs iš laimės, nors nežinojo kodėl, apibėrė jos veidą, plaukus švelniais bučiniais, aiškinosi, keikė savo leidėją, kuris užlaikė jį visą valandą darbe. Ji gulėjo prisiglaudusi prie jo, vis dar neryžtingai šnabždėdama jo vardą, paskui išsitiesė, atsisėdo lovoje ir atsuko nugarą.

- Zinai, Antuanai, - tarė ji, - aš tikrai tave myliu.

- Aš taip pat, - tarė jis, - viskas gerai.

Jie susimąstę tylėjo. Paskui Liusilė nuolankiai nusijuokė, atsisuko į jį ir rimtai pažvelgė į artėjantį prie jos veidą, kurį ji mylėjo.

X

Po dviejų valandų išeidama iš jo, ji patikėjo, kad tai atsitiktinumas. Pailsusi nuo meilės, patenkinta, tuščia galva nejučiom pradėjo galvoti, kad dėl to pusvalandžio panikos buvo kalti ne jausmai, o veikiau nervai, ji pasižadėjo sau daugiau miegoti, mažiau gerti ir t. t. Buvo per daug pripratusi gyventi viena, kad lengvai susitaikytų su mintimi, jog be kažko negali gyventi. Iš tikrųjų ji šito daugiau bijojo, negu troško. Automobilis čiuožė krantine, ji vairavo mašinaliai, gėrėda-

masi Sena, kuri spindėjo tolumoje, nužerta pirmojo gražaus pavasario vakaro auksu. Ji nepastebimai šypsojosi. „Kas jai atsitiko? Jos gyvenime? Sulaukus tokio amžiaus? Šiaip ar taip, ji išlaikoma moteris, ciniška moteris". Ta mintis ją prajuokino, ir vairuotojas, sustojęs šalimais, nusišypsojo jai. Išsiblaškiusi ji irgi nusišypsojo jam ir mąstė toliau. „Taip, kas gi ji tokia?" Jai buvo visiškai nesvarbu, kaip atrodo sveitimųjų, o iki šiol ir saviškių akyse. Ji nebemato savęs iš šalies, ar tai blogai? Protinio atbukimo ženklas? Anksčiau, kai buvo jaunesnė, ji daug skaitė, kol suprato, kad yra laiminga. Užduodavo sau daugybę klausimų, kol tapo tuo gerai maitinamu, gerai aprengtu ir apsuksiai išvengiančiu bet kokių komplikacijų žvėreliu. Kur ji eina, ką veikia? Dėl įdomios gyvenimo linijos delne ji visada nerūpestingai galvojo, kad mirs jauna, ir net to tikėjosi. O jeigu pasens? Mėgino išivaizduoti save nuskurdusią, pasenusią, pamestą Šarlio, sunkiai dirbančią neįdomų darbą. Mėgino gąsdinti save, bet nesisėkė. Šią akimirką jai atrodė, kad ir kas atsitiktų, Sena ties Didžiaisiais rūmais visada tviskės auksu, o tai svarbiausias dalykas pasaulyje. Jai nereikalingas šis burzgantis automobilis nei Larošo apsiaustas, buvo tikra, kad galėtų gyventi be jų. Beje, ir Šarlis buvo tuo tikras ir dėl to jautėsi nelaimingas. Ir, kaip ir kiekvieną kartą išsiskyrus su Antuanu, ją užplūdo nepaprastas švelnumas Blasanui-Linjerui, begalinis noras padaryti jį laimingą.

Ji nežinojo, kad Šarlis, įpratęs rasti ją namie, žingsniavo iš vieno kambario galo į kitą, kaip ji pati prieš tris valandas, irgi galvodamas: „O jeigu ji nebegriš?" Ji to nežinojo ir niekad nesužinojo, nes grįžusi rado jį gulintį ant lovos ir ramiai skaitantį *Le Monde*. Jis atpažindavo jos automobilio užesį.

Šarlis ramiu balsu paklausė: „Ar gerai praėjo diena?“, o ji švelniai jį pabučiavo. Jis buvo išsikvėpinęs odekolonu, kuris jai labai patiko, ir ji pagalvojo, kad reikėtų tokį pat nupirkti ir Antuanui.

- Gerai, - atsakė Liusilė. - Buvau išsigandusi...

Ji nutilo. Norėjo pasikalbėti su Šarliu, viską jam papasakoti, „buvau išsigandusi, kad praradau Antuaną, buvau išsigandusi, kad pamilau jį“, bet negalėjo. Ji neturėjo kam papasakoti apie šią keistą popietę, niekad nemėgdavo atvirai išsikalbėti, ir dėl to jai truputį buvo liūdna.

- Buvau išsigandusi, kad lieku nuošaly, - neaiškiai sumurmėjo ji.

- Nuošaly ko?

- Gyvenimo. Nuošaly to, ką kiti vadina gyvenimu. Šarli, ar tikrai norint gyventi reikia mylėti, na kad ir nelaiminga meile; dirbti, užsidirbti pragyvenimui, kažką daryti, kad gyventum?

- Visai nebūtinai, - atsakė Šarlis (ir nuleido akis), -jeigu jaučiatės laiminga.

- Jums atrodo, kad to gana?

- Puikiausiai, - atsakė jis. Ir kažkas jo balse, keista ilgesinga intonacija, jai suspaudė širdį.

Ji atsisėdo ant lovos, ištiesė ranką, paglostė išvargusį veidą. Šarlis užsimerkė, vos pastebimai šyptelėjo. Ji jautėsi esanti nuovoki, gera, gebanti padaryti jį laimingą ir nemanė, kad dėl tų gerų jausmų turi dėkoti Antuanui, nemanė, kad be jo ji būtų Šarliui jautusi neapykantą. Kai esi laimingas, kitus žmones laikai savo laimės dalininkais, o kai laimė nusigręžia, suvoki, kad tai buvo tik nereikšmingi liudininkai.

- Ką veiksime šį vakarą? - paklausė ji.

- Pas Dianą pietūs, - tarė Šarlis. - Pamiršote?

Jo balsas skambėjo džiugiai ir sykiu nepatikliai. Ji tuoj atspėjo kodėl ir paraudo. Tardama „taip“, pasakytų teisybę, bet drauge ji ir suklaidintų. Juk ji vis dėlto negali jam pasakyti: „Pietus aš pamiršau, bet Antuano - ne. Grįžtu iš jo. Mes buvome tokie pamišę, jog sutarėme susitikti rytoj“.

- Nepamiršau, - tarė ji, - tik nežinojau, kad pietūs pas ją. Kokią man suknelę vilktis?

Ji stebėjosi, kad visiškai nesidžiaugia, jog po kelių valandų vėl pamatys Antuaną. Priešingai, tai kėlė jai neaiškų apmaudą. Šią popietę jie buvo nepaprastai jausmingi ir jai atrodė, - jeigu taip galima pasakyti apie jausmus, - jog taurė jau perpildyta. Jai būtų labiau patikę ramiai papietauti su Šarliu. Jau buvo besižiojanti tai sakyti, bet nutilo: jis per daug dėl to apsidžiaugtų, bet tas džiaugsmas būtų melagingas. Meluoti ji jam nenorėjo.

- Ką norėjote pasakyti?

- Nebežinau.

- Pasiklausius jūsų metafizinių išvedžiojimų, atrodo, kad esate dar labiau išsiblaškiusi nei paprastai.

Ji pradėjo juoktis:

- Ar paprastai aš atrodau išsiblaškiusi?

- Būtent. Pavyzdžiui, aš niekad nedrįsčiau leisti jūsų vienos į kelionę. Po savaitės rasčiau jus laukiamąjoje salėje ar dar dievai žino kur, apsikrovusią knygomis ir puikiai susipažinusią su barmenų gyvenimu.

Jis atrodė kone susirūpinęs dėl tokios galimybės, ir ji pradėjo juoktis. Jis iš tikrųjų manė, kad Liusilė nesugeba grumtis su gyvenimu, ir staiga ji suprato, jog būtent tai ją sieja su Šarliu labiau nei bet koks saugumo jausmas. Jis susitaikė su

jos neatsakingumu, pritarė jos nesąmoningai prieš penkio-
lika metų pasirinktam sprendimui - visą gyvenimą likti pa-
augle. O Antuaną šis jos pasirinkimas, be abejo, siutino. Ne-
paprastas atitikimas tarp personažo, kuriuo ji norėjo būti,
ir to, kurį matė Šarlis, buvo stipresnis už bet kokią aistrą,
kuri priverstų jos atsisakyti.

- O dabar išgerkime viskio, - pasiūlė Šarlis. - Aš mirštu iš
nuovargio.

- Polina nebenori, kad aš gerčiau, - atsakė Liusile. - Pa-
prašykite, kad ji atneštų jums dvigubą porciją, aš gersiu iš
jūsų taurės.

Šarlis nusišypsojo ir paskambino. „Net nenorom prade-
du vaidinti mažą mergytę, - pagalvojo Liusile, - dar kiek, ir
ant mano lovos atsiras pliušinių žaisliukų". Ji pasiražė, nuė-
jo į savo kambarį ir žiūrėdama į lovą pagalvojo, ar kada nors
ji nubus šalia Antuano.

XI

Dianos butas Kambono gatvėje buvo labai puikus, skendo
šviežių gėlių jūroje, ir nors buvo labai šalta ir ji laukujės
stiklines duris laikė praviras, abiejuose svetainės galuose
liepsnojo židiniai. Buvo taip gera, kad Liusile sužavėta traukė
į save čia gatvės orą, jau kvepiantį artėjančia vasara, dulkė-
ta ir karšta, čia degančių malkų kvapą, kuris priminė jai pra-
ėjusį rudenį, tokį žvarbų, neatsiejamą nuo Solonės miškų,
kur Šarlis veždavosi ją pamedžioti.

- Kaip gražu, - tarė ji Dianai, - kai du metų laikai susimaišo viename vakare.

- Taip, - pritarė Diana, - tik visą laiką jautiesi netinkamai apsirengusi.

Liusilė pradėjo juoktis. Jos juokas buvo ramus, draugiškas, su Diana ji kalbėjo nesivaržydama, ir ši pagalvojo, ar tik ne be reikalo pavyduliauja. Iš tiesų Liusilė elgėsi puikiai, žinoma, buvo išsiblaškiusi, laikėsi tarsi nuošaly, tuo ir panėšėjo į Antuaną, bet daugiau panašumų tarp jų nebuvo. Blasanas-Linjeras atrodė visiškai ramus, kaip niekada geros nuotaikos, ji tikriausiai klydo. Staiga pajuto Liusilei prielankumą, netgi dėkingumą.

- Eime su manim, aš tuoj aprodysiu visą butą. Ar jums įdomu?

Liusilė nuodugniai apžiūrėjo vonios kambarį, išklotą itališkomis keraminėmis plytelėmis, garsiai pagyrė patogią drabužių spintą ir nusekė paskui Dianą į jos miegamąjį.

- Nekreipkite dėmesio, - paprašė Diana, - čia šiokia tokia netvarka.

Pavėlavęs Antuanas pas ją persirengė. Marškiniai, kuriais jis vilkėjo po pietų, ir kaklaraištis gulėjo ant grindų. Diana metė staigų žvilgsnį į Liusilę, kuri šiek tiek sumišo, kaip būtų sumišęs kiekvienas gerai išauklėtas žmogus. kažkas paakino Dianą, kažkas, dėl ko jai buvo gėda, bet kam ji negalėjo atsispirti. Ji pakėlė drabužius, padėjo juos ant krėslo, atsigręžė į sustingusią Liusilę ir su bendrininkės šypsena tarė:

- Vyrai tokie netvarkingi...

Ji pažvelgė Liusilei į akis.

- Šarlis labai tvarkingas, - maloniai atsakė Liusilė.

Ją ėmė juokas. „Žiūrėk tu man, - pagalvojo, - nejaugi ji dar papasakos, kad Antuanas niekad neužsuka dantų pastos?" Ji nejautė jokio pavydo, kaklaraištis jai atrodė kaip sena koledžo draugė, netikėtai sutikta piramidžių papėdėje. Bet sykiu ji pagalvojo, kad Diana nepaprastai graži moteris ir kad Antuanas elgiasi tikrai keistai, palikdamas Dianą dėl jos. Liusilė atrodė sau objektyvi, išvalgi, geranoriška, kaip, beje, kiekvieną kartą, kai būdavo truputį per daug išgėrusi.

- Reikia grįžti į svetainę, - tarė Diana. - Nežinau, kodėl jaučiu pareigą retkarčiais kelti pobūvius. Mane, kaip namų šeimininkę, tai vargina. Ir nemanau, kad žmonėms tokiuose pobūviuose labai įdomu.

-Atrodo, šis pobūvis labai linksmas, -užtikrintai tarė Liusilė. - Beje, Klerė šiek tiek pasipūtusi, o tai visada geras ženklas.

- Jūs tai pastebėjote? - (Diana nusišypsojo). - Aš taip nemanau. Jūs visada atrodote truputį... na, kaip čia pasakius...

- Nenuovoki? - paklausė Liusilė.

- Būtent.

- Septintą valandą tą patį man sakė ir Šarlis. Galų gale pradėsiu tuo tikėti.

Jos pradėjo juoktis, ir Liusilė staiga pajuto Dianai savotišką prielankumą. Tame siaurame žmonių rate Diana tikrai buvo viena iš tų moterų, kuri šiek tiek išsiskyrė savo moraliniu pranašumu, Liusilė niekad negirdėjo, kad Dianai būtų išsprūdęs koks banalus ar šiurkštus žodis. Šarlis apie ją gerai atsiliepdavo, o jis ypač jautriai reagavo į bet kokias niekšiško apraiškas, kurių buvo apstu. Labai gaila, kad jiedvi negali būti draugės. Gal kada nors, jei Diana tikrai protinga, viskas kuo puikiausiai išsispręs. Tą klaidingą opti-

mizmą ji irgi palaikė išmintingumu, ir tik Antuanas, įėjęs į kambarį, sutrukdė jai pradėti aiškintis su Diana, o tai būtų virtę tikra katastrofa.

- Destrė visur jūsų ieško, - tarė Antuanas. - Jis įpykęs. Antuanas sumišęs žvelgė į Dianą ir Liusilę.

„Turbūt mano, kad aš pavyduliauju ir ieškau įrodymų, - pagalvojo Diana, kurią nuramino akivaizdus Liusilės linksmumas. - Vargšas Antuanas..."

- Mes nedarom nieko blogo, aš parodžiau Liusilei savo butą, kurio ji nebuvo mačiusi.

Ir Liusilė, kurią pralinksmino sutrikęs Antuanas, nusijuokė drauge su Diana. Jos atrodė kaip bendrininkės, ir Antuaną užvaldė vyriškas pyktis. „Kaip? Išsilaisvinęs iš vienos glėbio, ketinu gultis su kita, o jos abi iš manęs tyčiojasi. To jau per daug".

- Ką juokingo aš pasakiau? - paklausė jis.

- Nieko, - atsakė Diana. - Atrodote nepagristai susirūpinęs dėl blogos Destrė nuotaikos, o juk žinote kaip ir aš, kad jis visada piktas. Dėl to mus ir ima juokas, štai ir viskas.

Diana nuėjo pirma, o Liusilė, parodžiusi Antuanui pikta ir niekinančią grimasą, nusekė jai iš paskos. Jis akimirksnį dvejojo, paskui šyptelėjo. Prieš porą valandų ji jam sakė: „Aš tave tikrai myliu", ir jis prisiminė jos balsą, tariantį šiuos žodžius. Dabar ji galėjo ir pavaidinti.

Liusilė, grįžusi į svetainę, susidūrė su Džoniu, kuris nuobodžiavo ir todėl priėjo prie jos, padavė jai į rankas taure ir nusitempė prie lango.

- Liusilė, aš dievinu jus, - tarė jis, - su jumis aš bent jau-čiوسي ramus. Žinau, kad nepulsite man aiškinti, ką manote apie naujausią spektaklį, nei pasakoti apie svečių įpročius.

- Jūs man tai sakote kiekvieną kartą.
- Saugokitės, - staiga tarė Džonis, - jūs atrodote pernelyg laiminga.

Ji mašinaliai persibraukė ranka per veidą, tarsi laimė būtų buvusi kaukė, kurią ji pamiršo nusiimti. Iš tikrųjų tą dieną ji vienam žmogui tarė: „Aš tave myliu“, ir tas žmogus jai atsakė: „Aš taip pat“. Nejaugi šitai matyti? Staiga ji pasijuto susirinkusių taikinių, jai pasirodė, kad visi žiūri į ją, ir paraudo. Vienu mauku išgėrė mažai atskiestą škotišką viskį, kurį jai buvo padavęs Džonis.

- Tiesiog esu geros nuotaikos, - tarė ji tyliai, - ir man atrodo, kad visi šie žmonės - žavingi.

Ir jai, kuri per tokius pobūvius per daug nesivargindavo, staiga šovė į galvą mintis priversti visus užmiršti jos džiugią nuotaiką, panašiai kaip daro negražios moterys, kurios, norėdamos nukreipti dėmesį nuo savo bjaurumo, be perstojo plepa. Sutrikusi, švelni, maloni Liusilė ėjo nuo vieno būrelio prie kito, netgi pagyrė Klerės Santrė suknele, tuo ją labai nustebindama. Šarlis susidomėjęs sekė ją akimis ir jau buvo beketinas ją vežtis namo, kai Diana paėmė jį už parankės:

- Šarli, tai pirmas puikus pobūvis šį pavasarį. Eime pašokti. Niekas nenori miego, o Liusilė, aš manau, mažiau nei bet kas.

Ji sekiojo Liusilę akimis maloniai, susidomėjusi, ir Šarlis, žinodamas, kokia ji pavydi, be to, dar matęs, kaip ji buvo nusivedusi Liusilę aprodyti kambarių, kuriam laikui nusiramino. Liusilė tikriausiai pamiršo Antuaną. Tai buvo savotiška slapta šventė, šventė ramybės vardan, todėl Diana jam siūlė pasilikti. Jis sutiko.

Jie sutarė susitikti naktiniame klube. Šarlis su Liusile atvažiavo pirmi, jie šoko, linksmi šnekučiavosi, nes Liusilė, pagauta įkvėpimo, buvo plepi kaip šarka. Staiga ji nutilo. Tarpduryje pamatė aukštą, savo ūgiu šiek tiek išsiskiriantį iš kitų, vyriškį tamsiai mėlynu kostiumu, gelsvomis akimis. Jo veidas jai buvo gerai pažįstamas, ji žinojo kiekvieną randą po tamsiai mėlynu kostiumu, pečių liniją. Jis priėjo prie jų, atsisėdo. Diana gražinosi apačioje, ir jis pakvietė Liusilę šokti. Jo ranka ant jos peties, delnas prigludęs prie jos delno, neįprastas, truputį per didelis atstumas tarp jo ir Liusilės skruosto, kaip tik toks atstumas, kuris, jos nuomone, žadina geismą, ją taip jaudino, kad ji tyčia nutaisė abejingą miną norėdama suklaidinti žmones, nors jie į ją nė nežiūrėjo. Su Antuanu ji šoko pirmą kartą, skambant vienai tų sentimentalių, liūliuojamų dainelių, kurios tą pavasarį skambėjo visur.

Jis palydėjo ją prie staliuko. Atėjusi Diana šoko su Šarliu. Jie atsisėdo ant suoliuko, gana toli vienas nuo kito.

- Ar gerai pasilinksminai?

Antuanas atrodė įtūžęs.

- O taip, - nustebusi atsakė Liusilė, - o tu ne?

- Visai ne, - atsakė jis. - Tokiuose susibūrimuose man nebūna linksma. Ir, skirtingai nei tau, dviprasinės situacijos man kelia siaubą.

Iš tikrųjų jis negalėjo ramiai kalbėtis su Liusile apie pobūvį, jis geidė jos. Mintis, kad po kelių minučių ji išvažiuos su Šarliu, jam žeidė širdį. Jam užėjo vienas iš tų dorybės, nepritapimo priepuolių, kuriuos taip lengvai sukelia neišsipildę troškimai.

- Tu gimusi tokiam gyvenimui, - tarė jis.

- O tu?

- Aš ne. Yra vyrų, kurie vyriškumą supranta kaip laviravimą tarp dviejų moterų. O mano vyriškumas man neleidžia žiūrėti ir mėgautis jų kančia.

- Jeigu tu būtum save matęs Dianos kambaryje! - sušuko Liusilė. - Atrodei toks suglumęs...

Ji pradėjo juoktis.

- Nesijuok, - tvardydamasis tarė Antuanas. - Po dešimties minučių tu būsi Šarlio glėbyje arba viena pati, tačiau vis tiek toli nuo manęs...

- Bet rytoj...

- Man jau gana tų „rytoj“, - tarė jis. - Įsikalk sau į galvą.

Liusilė nutilo. Pamėgino surimtėti, bet nesėkmingai. Nuo išgerto alkoholio jos nuotaika buvo nepaprastai pakili. Nepažįstamas vaikiną pakvietė ją šokti. Antuanas sausai pasakė, kad ji nešoka, ir Liusilė supyko. Ji mielai būtų pašokusi, pašnekėjusi ar net pabėgusi su tuo trečiu vyru, jautėsi nebevaržoma, norėjo tik linksmintis.

- Aš truputį per daug išgėriau, - gailiai pasakė ji.

- Matyti, - pritarė Antuanas.

- Tau turbūt irgi reikėjo padaryti tą patį, - pareiškė ji. - Būtum linksmesnis.

Tai buvo pirmas jų ginčas. Ji žvilgtelėjo į tą užsispyrusį, vaikišką profilį ir sušvelnėjo:

- Antuanai, juk tu gerai žinai...

- Taip, taip, kad tu iš tikrųjų myli mane.

Jis atsistojo. Prie staliuko grįžo Diana. Šarlis atrodė pavargęs. Maldaujamu žvilgsniu pažvelgė į Liusilę ir atsiprašė Dianos: rytoj turįs anksti keltis ir ši vieta jam ištis per daug triukšminga. Liusilė neprieštaravo ir išėjo paskui jį. Bet atsidūrusi automobilyje pirmą kartą per jų pažinties laiką pasijuto esanti belaisvė.

XII

Diana vonios kambaryje valėsi nuo veido dažus. Antuanas įjungė grotuvą ir atsisėdęs ant žemės išsiblaškęs klausė Bethoveno koncerto. Diana matė jį veidrodyje ir šypsojosi. Antuanas visada atsisėdavo prieš grotuvą lyg prieš pagonišką statulėlę ar liepsnojančią židinį; veltui ji aiškindavo, kad garsas sklinda iš gerų garsiakalbių, stovinčių abiejose kambario pusėse, kiekviena gaida geriausiai girdima kaip tik kambario viduryje, jo lovos aukštyje, -jis vis tiek įsitaisydavo prieš grotuvą, lyg užkerėtas žiūrėdavo į besisukančią juodą blizgančią plokštelę. Ji rūpestingai nusivalė dieninį makiažą, paskui užsidėjo naktinį, kuris buvo itin kruopščiai apgalvotas, kad slėptų raukšles jų negilindamas. Kad odai, kaip ir širdžiai, reikia duoti pailsėti (kaip rekomenduoja moterų žurnalai), negalėjo būti nė kalbos. Ji tam nebeturėjo laiko. Manė, kad Antuaną su laikyti gali tik jos grožis, todėl jo netausojo dėl neaiškos ateities. Kai kurie žmonės, beje, patys kilniausi, gyvena tik šia diena, visa kita jiems neturi reikšmės. Diana buvo viena iš jų. Antuanas sustingęs klausėsi tylių garsų, sklindančių iš vonios kambario. Plėšiamos servetėlės šnaresys, plaukų šepečio čežėjimas visiškai užgožė smuikų ir varinių pučiamųjų garsus. Po penkių minučių jis turėtų atsikelti, nusirengti ir palįsti po švelnia antklode šalia tos išpuoselėtos moters, tame gražiame kambaryje. Bet jis geidė Liusilės. Liusilė ateidavo pas jį, griūdavo ant iškrypusios šeimininkės lovos, pas-kubomis nusirengdavo ir taip pat greitai dingdavo, -ji buvo

jo viešnia, jo nepagaunama vagilė. Ji nepasilikdavo, ji niekad nepasiliks, jis niekad neatsibus šalia jos, ji visada bus tik praeivė. Be to, jis sugadino jai vakarą ir jautė, kaip jaunatviškas nusivylimas gniaužia jam gerklę.

Diana grįžo su melsvu peniuaru, žvilgtelėjo į atsuktą nugarą, šviesų nejudrų pakaušį, stengdamasi neįžiūrėti čia nieko priešiško. Buvo pavargusi, truputį išgėrusi, geros nuotaikos. Norėjo, kad Antuanas pakalbėtų, pajuokautų su ja, papasakotų apie savo vaikystę be jokių slaptų minčių. Ji nežinojo, kad jį slegia būtent tos slaptos mintys, moralinė pareiga ją pamyluoti ir kad jis neteisingai galvoja, jog ji iš jo daugiau nieko negali norėti. Ir kai ji atsisėdo šalia ir draugiškai paėmė jį už parankės, jis pagalvojo: „Taip, taip, tuojau“, nors niekada net mintyse nebuvo šiurkštus. Net prasčiausiuose savo santykiuose su moterimis jis visad išlaikydavo tam tikrą pagarbą meilei ir prieš paliesdamas ką nors ranka trumpai susikaupdavo.

- Man tas koncertas patinka, - tarė Diana.

- Labai puikus, - mandagiai atsiliepė Antuanas, kaip žmogus, kurį kažkas užkalbino paplūdimyje sakydamas, kokia žydra Viduržemio jūra.

- Vakaras praėjo gana maloniai, ar ne?

- Tikras fejerverkas, - atsakė Antuanas ir užsimerkęs aukštiekninkas išsitiesė ant kilimo.

Atrodė didžiulis ir be galo vienišas. Jam dar skambėjo ausyse jo paties intonacija, sarkastiška ir pikta, jis nekentė savęs. Diana sėdėjo nejudėdama - „graži, sena ir išsidažiui“. Kur jis skaitė šiuos žodžius? Pepiso* dienraštyje.

* Samuelis Pepisas (1633-1703) - anglų istorinių memuarų autorius.

- Tau buvo labai nuobodu?

Ji atsistojo, pavaikščiojo po kambarį, pataisė gėlę vazoje, ranka paglostė baldus. Jis stebėjo ją primerktomis akimis. Ji mylėjo daiktus, tuos bjaurius daiktus, jis irgi buvo jų dalis, pats vertingiausias iš prabangių jos daiktų, buvo išlaikomas jaunuolis. Ne visai, žinoma, ne, bet pietaudavo pas „jos draugus“, miegodavo „jos bute“, gyveno „jos gyvenimą“. Jis neturėjo teisės smerkti Liusilės. Ji bent jau buvo moteris.

- Tu tyli? Tau buvo taip nuobodu?

Jos balsas. Jos klausimai. Jos peniuaras. Jos kvepalai. Jis nebegalėjo tverti. Apsivertė kniūbsčias, susiėmė galvą rankomis. Ji atsiklaupė šalia jo.

- Antuanai... Antuanai...

Jos balse skambėjo toks sielvartas, toks švelnumas, kad jis atsigrėžė. Jos akys neįprastai blizgėjo. Jie įdėmiai pasižiūrėjo vienas į kitą, jis apsivertė ir priglaudė ją prie savęs. Ji nevikriai, išgąstingai sujudėjo, norėdama išsitiesti šalia jo, lyg bijodama sugirgždėti, lyg kankinama reumato. Ir jam, nors jos nemylėjo, sukilo geismas.

Šarlis išvyko į Niujorką vienas, bet tik keturioms dienoms. Liusilė atviru automobiliu važinėjo mėlstančiomis Paryžiaus gatvėmis; ji laukė vasaros, jautė ją iš kiekvieno aromato, kiekvieno atspindžio Senoje, jau užuodė tą dulkių, medžių ir žemės kvapą, kuris tuoj pasklis po Sen Žermeno bulvarą; naktimis rausvame danguje, beveik ją užstodami, išryškėdavo didžiuliai kaštonai ir įsižiebdavo visada per anksti įžiebiami žibintai, kurių profesinis išdidumas dabar buvo pažemintas; tokie brangūs kelrodžiai žiemą, vasarą, kai nespėjus pasibaigti dienai danguje jau nekantraudavo nušvisti auš-

ra, jie buvo lyg kokie parazitai. Pirmąjį vakarą Liusilė bas-tėsi po Sen Žermen de Prè, ten pamatė studijų ir vėlesnių laikų draugus, kurie pasitiko ją garsiais šūksniais kaip kokią šmėklą, o ji labai greit tokia ir pasijuto. Pajuokavus ir pasidalijus prisiminimais, ji suprato, kad jų galvos užimtos darbu, materialiniais rūpesčiais, draugužėmis ir kad jos nesirūpinimas savimi juos daugiau erzina, negu linksmina. Juos skyrė tiek pinigų, tiek garsų siena. Kiekvienas ištartas žodis pasiekdavo klausytoją tik po kelių sekundžių, per daug pavėluotai.

Ji atsisakė papietauti su jais puikiame sename bistro Kiu-ža gatvėje, sugrįžo namo apie pusę devynių šiek tiek prislėgta. Supratingoji Polina iškepė jai virtuvėje bifšteką, ir Liusilė, plačiai atsidariusi langą, išsitiesė lovoje. Temo, kilimas ant grindų greitai tamsėjo, gatvės triukšmas silpnėjo, ir ji prisiminė, kaip prieš porą mėnesių ją pažadino vėjas. Ne toks ilgesingas ir pastovus kaip šis, bet smarkus, linksmas ir įžūlus vėjas, kuris ją tada išbudino, o dabar migdo. Tarp šių dviejų vėjų buvo Antuanas; ir gyvenimas. Rytoj ji turėtų su juo pietauti. Pirmą kartą dviese. Tai kėlė jai nerimą. Pagaliau ji bijojo ne pati nuobodžiauti, o kad kitas nenuobodžiautų su ja. Bet, antra vertus, ji jautėsi tokia patenkinta gyvenimu, tokia rami, gulėdama šioje lovoje, kurią pamažu gaubė sutemos, taip gerai suvokė, kad žemė apvali ir gyvenimas sudėtingas, jog rodės, jai nieko blogo atsitikti negali.

Kartais vienatvėje mes išgyvename didžiausios laimės akimirkas, kurių prisiminimas labiau nei koks išorinis poveikis gelbsti mus iš nevilties. Kadangi žinai, jog buvai laimingas - vienas pats ir be jokios priežasties. Žinai, kad tai įmanoma. Ir laimė, kuri atrodo taip glaudžiai susijusi su kokiu nors

žmogumi, kai esi dėl jo nelaimingas, taip visapusiškai, beveik organiškai nuo jo priklausomas, vėl iškyla sakytum lygus, apvalus, nesugadintas, kaip niekad laisvas ir tavo valdžioje esantis daiktas (aišku, tolimas, bet tikrai pasiekiamas). Ir tas prisiminimas labiau paguodžia nei prisiminimas apie laimę, patirtą dviese su kažkuo kitu, nes tasai kitas, nebemylintis, jau atrodo klaida, o laimės prisiminimas - be pagrindo.

Ji turėjo užėti pas Antuaną rytoj, šeštą valandą. Jie Liusilės automobiliu važiuos pietauti į kaimą. Turės visą naktį, skirtą tik jiems. Ji užmigo šypsodama.

Po padavėjų kojomis girgždėjo žvyras, aplink terasos lempas blaškėsi šikšnosparniai, o prie gretimo staliuko įraudusi porėlė valgė karštą omletą. Jie pietavo už penkiolikos kilometrų nuo Paryžiaus, buvo vėsoka, ir šeimininkė užmetė Liusilei ant pečių šaliką. Tai buvo viena iš tų daugybės nedidelių užėigų, kur svetimaujantys ar pavargę paryžiečiai gali pasijusti daugmaž saugūs ir pakvėpuoti grynu oru. Antuano plaukus šiaušė vėjas, jis juokėsi. Liusilė pasakojo jam apie savo vaikystę, laimingą vaikystę.

- ...Mano tėvas buvo notaras. Jis aistringai mėgo Lafonteną. Vaikščiodavo Endro pakrantėmis, deklamuodamas pasakėčias. Vėliau ir pats jas rašė, aišku, keisdamas vaidmenis. Aš turbūt esu viena iš tų nedaugelio Prancūzijos moterų, atmintinai mokančių pasakėčią „Ėriukas ir varnas". Tau pasisekė.

- Labai pasisekė, - tarė Antuanas. - Aš žinau. Pasakok toliau.

- Jis mirė, kai man buvo dvylika metų, o mano brolis susirgo poliomielitu. Jis ir dabar tebesėdi invalido vežimėlyje.

Mano mama, aišku, visiškai atsidavė jam. Ji visada su juo. Mane, kaip man regis, primiršo.

Ji nutilo. Atvažiavusi į Paryžių, nors jai buvo nelengva, ji kiekvieną mėnesį siųsdavo motinai pinigų. Dabar jau dvejus metus, Liusilei apie tai niekada neužsimindamas, pinigų siuntinėjo Šarlis.

- O mano tėvai nekenė vienas kito, - tarė Antuanas. - Jie nesiskyrė vien todėl, kad aš turėčiau namų židinį. Patikėk, mieliau būčiau turėjęs du židinius.

Jis nusišypsojo, ištiesė per stalą ranką ir suspaudė Liusilės plaštaką.

- Supranti? Mes turime visą vakarą, visą naktį.

- Tuoju neskubėdami grįšime į Paryžių, nuleidę automobilio stogą. Tu važiuosi labai lėtai, nes vėsu. Aš degiosiu tau cigaretes, kad nepaleistum vairo.

- Važiuosime lėtai todėl, kad čia sėdi tu. Nueisime pašokti. Paskui grįšime į mūsų lovą, ir rytoj rytą tu pagaliau sužinosi, ką aš geriu: kavą ar arbatą ir kiek dedu cukraus.

- Pašokti? Bet mus kas nors pamatys.

- Tai kas, - sausai tarė Antuanas. - Juk nemanai, kad aš visą gyvenimą slapstysiuosi?

Ji nieko neatsakė, tik nuleido akis.

- Tau reikės apsispręsti, - švelniai tarė Antuanas, - bet ne šį vakarą, nesijaudink.

Ji pakėlė galvą su tokiu akivaizdžiu palengvėjimu, jog Antuanas neištvėrė nesusijuokęs:

- Suprantu, kad tave džiugina menkiausias termino atitolinimas. Juk tu gyveni tik šia akimirka, ar ne?

Ji neatsakė. Jai buvo labai gera su Antuanu, ji buvo pati savimi, norėjo juoktis, glamonėtis, kalbėti, jis jai davė viską, ir dėl to Liusilei buvo truputį baugu.

Kitą rytą ji pabudo anksti ir nustebo pamačiusi sujauktą kambarį ir ilgą šviesiais plaukeliais apžėlusią ranką, kuri trukdė jai pajudėti. Tuo pat ji vėl užsimerkė, apsisvertė kniūbsčia, nusišypsojo. Gulėjo šalia Antuano, dabar jau žinodama, ką reiškia „praleisti meilės naktį“. Jie buvo nuėję pašokti ir nesutiko nė vieno pažįstamo. Grįžo pas jį, kalbėjo, mylėjosi, rūkė, kalbėjo, mylėjosi, kol aušra užklupo juos lovoje, apsvaigusius nuo žodžių ir judesių, pavargusius ir visiškai nurimusius, kaip esti persisotinus. Jiems dingojosi, kad savo nirtulingoje aistroje šianakt buvo trumpai numirę, ir miegas rodės kaip stebuklingas plaustas, ant kurio jie žengė prieš nualpdami, švelniai laikydamiesi už rankų, lyg bijodami išsiskirti. Ji žiūrėjo į dailiai išlenktą Antuano profilio liniją, jo kaklą, neskustus skruostus, tamsius ratilus po akimis, ir jai atrodė nesuvokiama, kaip ji galėjo anksčiau nubusti kažkur kitur, o ne šalia jo. Jai patiko, kad dieną jis toks išsiblaškęs, susisvajojęs, o naktį toks pašėlęs ir tikslus. Lyg meilė būtų žadinusi jame nerūpestingą pagonį, kuriam vienintelis nesulaužomas įstatymas - malonumas.

Jis atgrėžė į ją galvą, prasimerkė, pasižiūrėjo naujagimio žvilgsniu, lyg abejodamas, lyg nustebejęs, kaip žiūri pabudę žmonės. Atpažinęs nusišypsojo, atsisuko į ją. Nuo miego dar sunki ir šilta jo galva slėgė Liusilės petį, ji šypsodamasi žiūrėjo į dideles Antuano pėdas, kyšančias iš po sujauktos antklodės kitame lovos gale. Jis atsiduso ir gailiai kažką suhiurnėjo.

- Tiesiog neįtikėtina, bet rytą tavo akys šviesiai geltonos, - tarė ji. - Sakytum alaus spalvos.

- Kokia tu poetė, - tarė jis.

Jis staiga kilstelėjo, sugriebė Liusilės galvą ir atgrėžė veidu į šviesą.

- Taviškės beveik mėlynos.
- Ne, pilkos. Žalsvai pilkos.
- Pagyrų puodas.

Jie nuogi sėdėjo lovoje vienas priešais kitą. Jis tebelaikė jos galvą, įdėmiai apžiūrinėdamas, abu šypsojosi. Jo pečiai buvo labai platūs, kaulėti, ji išsivadavo iš jo rankų ir skruostu prigludo jam prie krūtinės. Girdėjo, kaip smarkiai daužosi jo širdis, taip smarkiai kaip ir jos pačios.

- Tau smarkiai daužosi širdis, - pasakė ji. - Tai nuovargis?
- Ne, - atsiliepė Antuanas. - Tai kapituliacijos signalas.
- Kas tai yra?
- Pažiūrėk į žodyną. Dabar neturiu laiko aiškinti.

Ir jis atsargiai paguldė ją skersai lovos. Lauke jau buvo šviesu.

Vidurdienį Antuanas paskambino į savo kontorą, paaiškino, kad turi temperatūros, bet po pietų į darbą galbūt ateis.

- Puikiai žinau, jog elgiuosi lyg mokinukas, bet nenorėčiau, kad mane išmestų iš darbo. Tai, kaip sakoma, mano pragyvenimo šaltinis.

- Ar daug uždirbi? - nerūpestingai paklausė Liusilė.
- Labai mažai, - tokiu pat tonu atsakė jis. - Ar tau tai svarbu?

Ji pradėjo juoktis.

- Ne, tiesiog manau, kad patogu turėti pinigų, štai ir viskas.
- Patogu, vadinasi, svarbu?.. Ji nustebusi pažvelgė į jį:
- Kodėl duodi tokius klausimus?
- Todėl, kad norėčiau gyventi su tavim, taigi ir tave išlaikyti...

- Dovanok, - skubiai pertraukė jį Liusilė, - aš ir pati galiu užsidirbti. Metus dirbau *L'Appel* laikraščio redakcijoje. Viena dieną tas laikraštis nustojo ejęs. Buvo įdomu, išskyrus tai, kad visi ten buvo siaubingai rimti ir mėgo pamokslauti ir kad...

Antuanas ištiesė ranką ir užspaudė jai burną.

- Tu girdėjai, ką tau pasakiau. Noriu arba gyventi su tavim, arba daugiau nebesusitikinėti. Aš gyvenu čia, uždirbu šiek tiek pinigų, tačiau niekaip negalėsiu tavęs aprūpinti taip, kaip tu gyveni dabar. Girdi?

- O Šarlis? - tyliai paklausė Liusilė.

- Šarlis arba aš, - atsakė Antuanas. - Jis grįžta rytoj, ar ne? Rytoj vakare tu ateini čia, arba mes daugiau nesusitikiname. Štai taip.

Jis atsistojo, nuėjo į vonios kambarį. Liusilė kramtė nagus, mėgino galvoti, bet jai nesisėkė. Ji pasiražė, užsimerkė. Turėjo taip atsitikti, ji žinojo, kad taip turi atsitikti, vyrai baisūs įkyruoliai. Poryt ji turės apsispręsti, o tai buvo vienas iš tų prancūzų kalbos žodžių, kurių ji labiausiai bijojo.

XIII

Orli oro uostas buvo užlietas šaltos saulės šviesos, kurios tūkstančiai blausių ir žėrinčių atspindžių blyksėjo langų stikluose, klanuose, telkšančiuose pakilimo take, ant sidabrinų lėktuvų nugarų ir žilino akis. Šarlio lėktuvas vėlavo dvi valandas, ir Liusilė nervingai vaikštinėjo didelėje laukiamo-

joje salėje. Jei Šarliui kas nors atsitiktų, ji to nepakeltų, tai būtų jos kaltė -ji atsisakė važiuoti kartu su juo, apgavo jį. Ir jos ryžtingas, liūdnas veidas, kurį ji buvo nutaisiusi prieš porą valandų, veidas, kuris turėjo perspėti Šarlių, dar jai neištarus nė žodžio, kad kažkas ne taip, pačiai to nejaučiant, pasidarė nerimastingas ir švelnus. Būtent tokį veidą jis pamatė eidamas pro muitinės postą ir nusišypsojo šilta, raminama šypsena, nuo kurios Liusilės akys pritvinko ašarų. Jis pasuko jos link, švelniai pabučiavo, trumpai prispaudė prie savęs, ir Liusilė pamatė, kaip kažkokia jauna moteris metė į ją pavydų, nedorą žvilgsnį. Ji nuolat pamiršdavo, kad Šarlis gražus vyras, - tokia ypatinga buvo jo meilė jai. Jis mylėjo ją vien už tai, kad ji yra, niekad nieko neklausinėdavo, nieko iš jos nereikalaudavo, ir jai pašoko apmaudas prieš Antuaną. Lengva kalbėti, kad reikia rinktis, reikia nutraukti santykius, lyg būtų galima gyventi dvejus metus su žmogumi ir neprisirišti prie jo. Ji paėmė Šarlio ranką ir nepaleido. Jai rodės, jog turi jį ginti, pamiršusi nuo ko - nuo pačios savęs.

- Aš be jūsų labai nuobodžiavau, - tarė Šarlis.

Jis šypsojosi, sumokėjo nešikui, kaip visada nesivaržydamas mostelėjo vairuotojui į savo lagaminus. Ji seniai nebe-
pastebėdavo, kaip su juo viskas paprasta ir lengva. Šarlis atidarė jai dureles, apėjo aplink automobilį, atsisėdo šalia, kone droviai paėmė jos ranką, džiaugsmingu sugrįžusio žmogaus balsu tarė „namo“. Ji jautėsi pagauta į spąstus.

- Kodėl nuobodžiavote be manęs? Kas aš jums dar esu? Jos balsas buvo liūdnas, bet Šarlis nusišypsojo manydamas, kad ji koketuoja.

- Jūs puikiai žinote, kad man esate viskas.

- Aš to nenusipelniau, - tarė ji.

- Kalbant apie jausmus, sąvoka „nuopelnas“... Iš Niujorko parvežiau jums labai gražią dovaną.

- Kokią?

Jis nenorėjo sakyti, ir jie švelniai ginčijosi iki pat namų. Polina, pamačiusi juos, su palengvėjimu šūktelėjo, nes kiekviena kelionė lėktuvu jai atrodė mirtinai pavojinga, ir jie drauge iškraustė Šarlio lagaminus. Jis parvežė Liusilei šviesius audinių kailinius, tokios pat pilkos spalvos kaip ir jos akys, minkštus ir švelnius it šilkas, o kai ji matavosi, juokėsi lyg vaikas. Po pietų ji paskambino Antuanui, pasakė, kad turi su juo susitikti, kad neišdrįso pakalbėti su Šarliu.

- Kol nepakalbėsi, mes nesusitiksime, - tarė Antuanas ir padėjo ragelį.

Jo balsas nuskambėjo keistai.

Keturias dienas ji jo nematė, bet kadangi jautėsi įžeista, dėl to nesikankino. Pyko, kad jis taip staiga padėjo ragelį. Ji nepakentė nė menkiausio šiurkštumo. Be to, buvo beveik tikra, kad jis paskambins. Tą naktį jie pasidarė per daug artimi, abu per toli nuėjo meilės keliu, virto vieno kulto tarnais, ir tas kultas dabar egzistavo nepriklausomai nuo jų, nesvarbu kokie būtų vieno ar kito įnoriai. Antuano dvasia galėjo būti jai priešiška, tačiau jo kūnas buvo tapęs jos kūno draugu, kad nieko netrūktų, jam reikėjo jos kūno, jis jo ilgėjosi. Jų kūnai buvo tarsi du bičiuliai arkliai, kuriuos netikėtai išskyrė susipykę jų šeimininkai, bet kurie galų gale vėl išbėgs drauge, didžiuliais šuoliais pasileis į saulės nutvieksčius palaimos tolius. Jai atrodė neįmanoma, kad bus kitaip, ji neišsivaizdavo, jog galima priešintis savo troškimams, niekad nesuprato nei kam, nei kodėl to reikia. Ir šioje niurgzlioje Lujų Pilypo Prancūzijoje geriausia morale ji laikė tą, kurią diktavo gyvas ir karštas kraujas.

Labiausiai ji pyko dėl to, kad Antuanas neleido jai nieko paaiškinti. Būtų papasakojusi jam, kaip vėlavo lėktuvas, kaip jina nerimavo, būtų įrodžiusi savo gerus norus. Be abejo, būtų galėjusi neatsisakyti savo sprendimo ir vakare viską iškloti Šarliui. Bet jai buvo taip sunku apsispręsti, ji taip sunkiai ryžosi dalyvauti šioje dramatiškoje išsiskyrimo scenoje, jog nepavykęs mėginimas jai atrodė kaip kabalistinis ženklas. Tam tikras netikrumas mus lengvai padaro prietarinčius. Tačiau Antuanas neskambino, ir Liusilė irzo.

Artėjo vasara, pobūviai vis dažniau buvo rengiami grynai ore, ir vieną kartą Šarlis nusivežė ją į kažkokius pietus Prè Katlane. Antuanas ir Diana stovėjo po medžiu, gyvai šnekučiuojančių žmonių būrelyje, ir Liusilė, dar nepamačiusi Antuano, išgirdo jo juoką. Ji staiga pagalvojo: „Žiūrėk tu man, jis juokiasi be manęs“, bet džiaugsmo pojūtis patraukė ją prie jo. Ji šypsodama padavė jam ranką, bet jis jai nenusišypsojo, skubiai linktelėjo ir nusisuko. Žalumoje paskendęs švytintis Prè Katlanas tapo niūrus, ji staiga pastebėjo, kokie tušti, kokie menki žmonės, kokia beviltiškai nuobodi ši aplinka ir jos pačios gyvenimas. Jei nebūtų buvę Antuano, jo gelsvų akių, jo kambario ir keleto tikrų valandų, kurias triskart per savaitę ji praleisdavo jo glėbyje, kiekviena šio siautėjančio ir sutrikusio, bet linksmo pasaulio detalė būtų atrodžiusi kaip siaubinga nelabai gabaus scenografo išmonė. Klerė Santrė jos akimis dabar pasirodė tiesiog šlykšti, Džonis - juokingas, o Diana - leisgyvė. Ji pasitraukė į šalį.

- Liusilė, - savo valdingu balsu šūktelėjo Diana, - nebėkite. Jūsų suknelė labai puiki.

Pastaruoju metu Diana apiberdavo Liusilę maloniais žodžiais. Šitaip manė įrodyti aplinkiniams, kad jai negresia joks

pavojus. Bet Džoniui, o ypač Klerei, kuriai galų gale jis viską „prisipažino“, tai kėlė šypseną. Suprantama, tas nedidelis žmonių ratelis viską žinojo, ir dabar, šią akimirką, kai Liusilė ir Antuanas išblyškę, kenčiantys, neryžtingi stovėjo vienas šalia kito, juos varstė pusiau pavydūs, pusiau ironiškai žvilgsniai, kuriais varstomi nauji įsimylėjęliai. Liusilė priėjo prie Dianos.

- Įsigijau šią suknelę vakar, - mašinaliai tarė ji, - tik bijau, kad šį vakarą nebūtų per šalta.

- Su šia suknele pasigauti bronchitą truputį sunkiau nei su Koko Dured apdaru, - tarė Džonis. - Niekad nemačiau tiek mažai audinio ant tokio didelio paviršiaus. Be to, ji man sakė, kad tokios suknelės skalbiasi kaip nosinės. Tai netgi turėtų užimti mažiau laiko.

Liusilė metė žvilgsnį į Koko Dured, kuri iš tiesų vaikštinėjo pusnuogė po elektrinėm girliandom. Nuo Bulonės miško sklido sodrus, malonus drėgnos žemės kvapas.

- Jūs neatrodote per daug linksma, mano mieloji Liusilė, - tarė Klerė.

Klerės akys blizgėjo. Jos ranka gulėjo ant Džonio rankos, šis irgi stebėjo Liusilę. Susidomėjusi Liusilės tylėjimu, į ją pažvelgė ir Diana. „Bet jie kaip šunys, - pagalvojo Liusilė, - kaip tikri šunys, jeigu galėtų, iš smalsumo sudraskytų mane į gabalus“. Ji šyptelėjo:

- Man iš tikrųjų šalta. Paprašysiu, kad Šarlis atneštų kailinius.

- Aš nueisiu, - tarė Džonis. - Drabužinėje dirba žavus jaunuolis.

Jis grįžo tekinas. Ji daugiau nė karto nebepažvelgė į Antuaną, matė jį tik iš šono, kaip mato kai kurie paukščiai.

- Bet juk tai nauji kailiniai... - sušuko Klerė, - ta pilka pastelinė spalva dieviška, niekad tokių nemačiau.

- Šarlis man juos parvežė iš Niujorko, - tarė Liusilė.

Ir tą akimirką jos žvilgsnis susidūrė su Antuano žvilgsniu, ir tai, ką ji jame perskaitė, sukėlė norą skelti jam antausį. Ji staiga apsisuko ir nuėjo.

- Jaunystėje su audinių kailiniais būčiau buvusi dar žavesnė, - tarė Klerė.

O Diana suraukė antakius. Stovinčio šalia Antuano veidas pasidarė, kaip ji sakydavo, tarsi neregio. Sustingęs ir be-reikšmis.

- Atneškite man viskio, - tarė ji.

Kai nebedrįsdavo Antuano klausinėti, Diana jam įsakinėdavo. Tai ją truputį apramindavo.

Visą vakarą jie neprisiartino vienas prie kito nė per žingsnį. Tačiau apie vidurnaktį, visiems nuėjus pašokti, jie liko vieni ties priešingais stalo galais. Jis negalėjo pasirodyti nemandagus ir neprieiti prie jos, bet nenorėjo, kad ji būtų šalia. Jį tebeslėgė tai, kas kankino jau porą dienų. Įsivaizdavo ją Šarlio glėbyje, bučiuojančią jį, tariančią tuos pačius žodžius, kuriuos sakydavo jam. Itin aiškiai vaizduotė jam piešė ypatingą jos veido išraišką - atsidavusią, tačiau ir uždarą, su kažkokia žiauria paslaptim, išraišką, kuri buvo skirta jam ir kurią nuo šiol jis žūtbut troško vėl pamatyti. Šios moters jis mirtinai pavydėjo. Antuanas apėjo aplink stalą ir atsisėdo šalia jos.

Ji į jį nežiūrėjo, ir staiga jis nebeišlaikė, palinko į priekį. Neįmanoma, tiesiog nepakenčiama buvo žiūrėti į šią išsi-blaškiusią nepažįstamąją, kuri prieš savaitę gulėjo šalia jo nuoga, apšviesta saulės.

- Liusile, ką tu su mumis darai?

- O tu? - paklausė ji. - Tau kilo užgaida, ir aš turiu per dvidešimt keturias valandas nutraukti santykius su Šarliu. Tai neįmanoma.

Ji jautėsi visiškai netekusi vilties ir visiškai rami. Tuščia.

- Tai ne užgaida, - trūkšmingai balsu tarė jis. - Mane graužia baisus pavydas. Negaliu nieko padaryti. Negaliu daugiau meluoti, tai mane žudo. Sakau tau tiesą. Mintis, kad... kad...

Jis nutilo, ranka persibraukė veidą, paskui ėmė kalbėti toliau:

- Pasakyk, kai Šarlis grįžo, ar tu, ar jūs...

Liusilė staigiai atsigręžė į jį:

- Ar gulėjau su juo? Žinoma. Juk jis man parvežė audinių kailinius, ar ne?

- Tu negalvoji, ką kalbi, - tarė jis.

- Ne. O tu, tu taip pagalvojai. Ką tik mačiau tavo veide. Už tai tavęs nekenčiu.

Viena pora grįžo, ir Antuanas tuoj pat atsistojo.

- Eime šokti, - tarė jis. - Turiu su tavim pasikalbėti.

- Ne, - atkirto ji. - Juk tai, ką aš tau pasakiau - tiesa?

- Galbūt... Juk visi turi netikusių instinktų.

- Tik ne vulgarių, - tarė ji ir nusigręžė.

„Ji mane laiko neteisiu, - pagalvojo jis, - apgaudinėja, o mane laiko neteisiu". Jį pagavo pyktis. Sugriebė ją už riešo ir taip šiurkščiai prisitraukė prie savęs, kad visi atsisuko.

- Eime šokti.

Ji spyriojosi, akyse tvenkėsi pykčio ir skausmo ašaros.

- Aš nenoriu šokti.

Antuanas pasijuto lyg susikaustęs, negalėjo nei jos palikti, nei nusitempti jėga. Kartu jį pakerėjo jos ašaros, jis tuoj

pat pagalvojo: „Niekad nemačiau jos verkiančios, kaip norėčiau, kad ji verktų prisiglaudusi prie manęs su savo vaikiška širdgėla naktį, kaip norėčiau ją guosti“.

- Antuanai, paleisk, - tarė ji tyliai.

Tai jau darėsi juokinga. Jis buvo daug stipresnis už Liusilę ir ją šiek tiek pakėlęs nuo kėdės, o ji neįstengė kvailai, nerūpestingai šypsotis, lyg tai būtų pokštas. Visi žiūrėjo į juos. Jis buvo pamišęs, pamišęs ir piktas, kėlė jai baimę, bet jai dar patiko.

- Tai vadinamasis neryžtingumo valsas, - už Antuano nugaros tarė Šarlis.

Antuanas staiga paleido Liusilę ir atsigrėžė. Jis tuoj trenks tam seniui ir amžinai išsiskirs su šiais žmonėmis. Bet šalia Šarlio stovėjo šypsanti, nepriekaištinga, regis, šiek tiek susidomėjusi, viskam tolima Diana.

- Norite jėga priversti Liusilę pašokti?

- Taip, - atsakė jis įdėmiai į ją žiūrėdamas. Antuanas suprato, kad šį vakarą ją paliks, ir jį apėmė nepaprasta ramybė. Ir didžiulis gailestis. Šioje situacijoje ji buvo tokia nereikšminga, ji niekad jo nedomino.

- Bet jūs ne koks nors jėjė*, - tarė ji. - Išaugote iš to amžiaus.

Ji jau sėdosi prie stalo. Šarlis jau lenkėsi prie Liusilės ir šypsodamas, bet atšiauriu veidu klausė jos, kas atsitiko. Liusilę taip pat šypsojosi, tikriausiai ką nors atsakinėjo, vaizduotės jai netrūko. Beje, visiems čia esantiems netrūko vaizduotės išsisukti iš keblios padėties, neišsiduoti, nuslėpti, iš-

* Jėjė - 1962 m. JAV labai populiarios dainos priedainis (nuo angl. žodžio yes), vėliau taip pradėta vadinti dainininkus ir jaunus tokio stiliaus muzikos gerbėjus.

saugoti savo nedideles paslaptis. Visiems, išskyrus Antuaną. Jis padvejojo, juokingai, tarsi šokdamas apsisuko ir dideliais žingsniais išėjo.

XIV

Lauke lijo, ji girdėjo, kaip lašai teškena ant šaligatvio. Tai tikriausiai buvo vienas tų melancholiškų ir tykių vasaros lietu, regis, daugiau sukeltas dykinėjančio sodininko, o ne stichijos šėlsmo. Brėkstančios dienos šviesa jau gėrėsi į kilimą. Liusilė gulėjo lovoje, negalėdama užmigti. Širdis daužėsi, jinai jautė, kaip ji spurda, varinėja pašėlusiai pulsuojančią kraują į visas galūnes, jautė, kaip tirpsta pirštų galai ir plasta mėlyna vena, kaip strėlė kertanti kairįjį smilkinį. Širdies ji neįstengė nuraminti, jau dvi valandas kentė ją su ironija ir neviltim. Nuo tos akimirkos, kai jie grįžo iš Prè Katlano, neilgai trukus po to, kai ji atsisuko ir pamatė, jog nebėra Antuano, pamatė, kaip išblyško Diana ir kaip visus pralinksmino šis nedidelis skandalas.

Ji nebepyrko, netgi bandė suvokti savo pykčio priežastį. Antuano žvilgsnis per incidentą dėl kailinių jai pasirodė įžeidžiantis. Jis, regis, bylojo, kad ji nuperkama. Bet ar tam tikra prasme ji tokia nebuvo? Šarlis ją išlaikė, ir nors ji jautriai reaguodavo į jo dovanas, kurias priimdavo, - be abejo, labiau dėl jo noro dovanoti nei dėl kainos, - bet vis dėlto jas priimdavo. Ji negalėjo to paneigti ir, beje, apie tai negalvojo - būti išlaikomai vyro, kuris turėjo tam galimybių ir kurį,

be to, jinai gerbė, jai atrodė visai natūralu. Antuanas labai klaidingai visa tai išsiaiškino: pamanė, kad ji dėl to lieka su Šarliu, dėl to išsižada jo, pamanė, kad ji gali elgtis pagal tokius išskaičiavimus, pasmerkė ją ir, be abejonės, ėmė niekinti. Ji jau žinojo, kad pavydas beveik neišvengiamai veda prie niekšingų išvadų, poelgių ir nuosprendžių, bet iš Antuano pusės, kad ir koks pavydus jis būtų, ji šito negalėjo pakeisti. Ji tikėjo juo, tikėjo savotiška jų giminyse, dvasiniu bendrumu, ir jai atrodė, kad dėl savo kaltės gavo šį skaudų smūgį.

Ką ji galėjo jam pasakyti? „Žinoma, Šarlis parvežė tuos kailinius, ir aš jais labai apsidžiaugiau. Žinoma, kai jis grįžo, aš miegojau su juo vienoje lovoje, kaip kad retkarčiais mums atsitinka. Žinoma, tai neturi nieko bendro su tuo, kas ta prasme vyksta tarp tavęs ir manęs, nes tai - aistra, o aistra nepanaši į nieką kita. Mano kūnas įgauna vaizduotės ir proto tik su tavuoju, ir tu turėtum tai žinoti". Bet jis jos nesuprato. Tūkstantį kartų girdėtas ir tūkstantį kartų patikrintas posakis: vyrai tokio moters elgesio nesupranta. Ji jautė grimztanti į sufražizmo filosofiją, ir tai ją siutino. „Ar aš jam ką nors sakau apie jo santykius su Diana, aš nepavyduliauju, tai gal dėl to esu pabaisa? O jeigu esu pabaisa, ką galiu pakeisti? Nieko". Bet jeigu ji nieko nepakeis, praras Antuaną, ir nuo tos minties ji drebėjo ir vartėsi lovoje kaip žuvis žolėje. Buvo ketvirta valanda ryto.

Į kambarį įėjo Šarlis. Atsargiai atsisėdo ant lovos krašto sukritusiu veidu. Ryškioje apyaušrio šviesoje jis iš tikro atrodė penkiasdešimtmetis, ir fuliarinis beveik sportinio kirpimo chalatas, kuriuo jis išdidžiai vilkėjo, nieko negelbėjo. Jis uždėjo ranką ant Liusilės peties ir valandėlę sėdėjo nejudėdamas.

- Jūs irgi nemiegate?

Ji krustelėjo neigdama, pabandė nusišypsoti, suvertusi kal-
tę prastai Prè Katlano virtuvei. Bet nebeturėjo jėgų. Užsi-
merkė.

- Galbūt mums reikėtų... - pradėjo Šarlis.

Jis nutilo, paskui tvirtesniu balsu kalbėjo toliau:

- Gal galėtumėt išvažiuoti? Į pietus, viena ar su manim?
Visada man sakydavot, kad jūra jus nuo visko išgydo.

Ji nepaklausė, apie kokį pagijimą jis kalba, nereikėjo, su-
prato iš Šarlio klausimo.

- Pietūs... - tarė ji svajingu balsu. - Pietūs?

Ir pro stipriai užmerktas akis pamatė jūrą, užliejančią pa-
plūdimį, pamatė smėlio spalvą vakare, leidžiantis saulei. Visa
tai, ką ji mėgo. Visa tai, ko jai, be abejo, trūko.

- Kai tik jūs galėsite, važiuosiu su jumis, - tarė ji. Atsi-
merkė, norėdama pasižiūrėti į jį, tačiau jis nusigrėžė. Tai ją
pirmą akimirką nustebino, paskui ji su savotišku siaubu pa-
juto savo pačios ašarų karštį ant skruostų.

Gegužės pradžioje Žydrajame Krante žmonių nedaug, ir
vienintelis veikiantis restoranas, kaip ir viešbutis bei paplū-
dimys, priklausė jiems. Savaitės pabaigoje Šarlis atgavo vil-
tį. Liusilė ištisas valandas leido saulėje, maudėsi, daug skai-
tė, dalijosi išpūdžiais su juo apie perskaitytas knygas, valgė
keptą žuvį, paplūdimyje su kitomis poromis lošė kortom,
atrodė laiminga. Bent jau patenkinta. Paprasčiausiai vaka-
rais ji daug gėrė, o vieną naktį mylėjosi su juo taip aistringai,
kone agresyviai, kad jis jos nebeatpažino. Jis nežinojo,
kad visi jos veiksmai buvo įkvėpti vilties, vilties vėl pamatyti
Antuaną. Ji deginosi, kad patiktų jam, daug valgė, kad ne-

atrodytų išbadėjusi, skaitė knygas, išleistas jo leidyklos, kad galėtų su juo apie jas pakalbėti; gėrė, kad jį pamirštų ir galėtų užmigti. Aišku, šios vilties ji nenorėjo pripažinti, gyveno kaip žvėriukas, nesipriešinantis padalijimui pusiau, bet kartais, būtent tada, kai valandėlę atsipalaiduodavo, kai nustodavo beviltiškai kabintis už detalių, kai užmiršdavo konstatuoti saulės karštį, vandens vėsą, smėlio švelnumą, prisiminimai apie Antuaną užgriūdavo it akmenys, ir ji tai atlaikydavo su džiaugsmu ir sykiu su neviltim, ištiesusi rankas paplūdimy lyg nukryžiuota, bet ne delnai būdavo prikalti vinimis, - baisia atminties ietimi būdavo perverta širdis. Tada ji nustebusi pajusdavo, kaip nuo smūgio jos širdis persiverčia, pasidaro tuščia ir drauge siaubingai sunki. Kas jai saulė, ši jūra ir net gera grynai fizinė jos kūno savijauta, kas jai visa tai, ko kadaise taip puikiai užtekdamo jos laimei, jeigu čia nėra Antuano ir ta laime jie negali dalytis drauge. Ji būtų galėjusi plaukioti su juo, įsikibti į jo šviesius šlapius plaukus, kuriuos jūra būtų dar labiau nušviesinsi, būtų galėjusi bučiuoti jį tarp dviejų bangų, glamonėti kopose už dar tuščių trobelių, stovinčių per porą žingsnių nuo čia, būtų galėjusi vakarais likti su juo ir nejudėdama žiūrėti, kaip po rožiniais stogais nardo kregždės. Tada laikas būtų ne iš tų dalykų, kuriuos reikia prastumti, o iš tų, kuriuos reikia saugoti, branginti, sustabdyti. Kai ji nebegalėdavo kentėti, atskeldavo ir nerūpestingai pasukdavo baro link, į patį galą, ten, kur Šarlis iš savo šezone negalėjo jos matyti. Ji labai greitai išgerdavo vieną, du kokteilius, kiek sarkastiškai stebint barmenui. Jis laikė ją drovia alkoholiškai, jai dėl to buvo visai tas pat, ir, beje, ji galų gale tokia ir pasidarys. Ji sugrįždavo į paplūdimį, išsitiesdavo prie Šarlio kojų, užsimerkda-

vo, saulė tapdavo balta, Liusilė nebeatskirdavo karščio, deginančio odą iš išorės, nuo alkoholio sukulto karščio, kuris sklido po oda, pro užmerktus akių vokus ji matė tik neryškių, vos išžiūrimą Antuano siluetą, ir jai jis nebekėlė kančių. Keletą valandų ji jausdavosi nepriklausoma kaip gyvūnas, o gal net augalas, ir tai jai leisdavo šiek tiek atsipūsti. Šarlis atrodė laimingas, tai jau buvo daug, ir kai ji pamatydavo jį, einantį prie jos su flanelinėmis kelnėmis, po marškinių apykakle rūpestingai užrišta kaklaskare, ryškia, tamsiai mėlyna sportine striuke, su mokasiniais, ji energingai stumdavo šalin mintis apie Antuaną ties krūtine prasagstytais marškiniais, siaurus jo klubus ir ilgas kojas, kyšančias iš senų drobinių kelnų, nuogas pėdas, krintančius ant akių plaukus. Ji pažinojo daug jaunų vyrų, bet, be abejonės, mylėjo jį ne dėl jo jaunystės. Būtų mylėjusi jį ir seną. Bet jai patiko jo amžius, kaip ir šviesūs jo plaukai, kaip patiko jo puritoniškumas, jo goslumas, ji mylėjo jį už tai, kad jis ją mylėjo ir jai, be abejonės, būtų patikę dabar jo nemylėti. Taip jau buvo. Jo meilė buvo čia, stovėjo kaip siena, skirianti ją nuo saulės ir lengvo gyvenimo, ir netgi nuo troškimo gyventi. Ir jai dėl to tikrai buvo gėda. Laimė buvo vienintelė jos moralė, o pačių prisišaukta bėda jai atrodė nedovanotina (dėl to, beje, per visą savo amžių liko kitų visuomenės narių nesuprasta ir netgi susilaukdavo nuolatinių priekaištų).

„Dabar moku aš“, - su pasibjaurėjimu galvojo ji. Ir tas pasibjaurėjimas buvo tuo didesnis, kad ji netikėjo skolomis, kad ją vargino dabartiniai moraliniai ir socialiniai tabu ir kad pagrindinis kitų rūpestis, jos tūkstančius kartų pastebėtas, - gadinti sau gyvenimą, - jai visad sukeldavo norą šiek tiek atsitraukti, lyg susidūrus su gėdinga liga. Dabar ji pati

užsikrėtė ta liga ir kentėjo, kentėjo prisipažindama tik sau, bet dėl to nejausdama jokio malonumo, o tokia kančia yra pati sunkiausia.

Šarlis turėjo išvažiuoti į Paryžių. Liusilė palydėjo jį į stotį, pažadėjo protingai elgtis, buvo švelni. Jis turėjo grįžti po savaitės, sakė skambinsias kas vakarą. Taip ir darė. Bet penktą dieną, maždaug ketvirtą valandą, kai ji nerūpestingai pakėlė telefono ragelį, išgirdo Antuano balsą. Nebuvo jo mačiusi jau dvi savaites.

XV

Eidamas iš Prė Katlano, Antuanas pėsčias perkirto Bulonės mišką, kalbėdamas pats su savimi kaip pamišėlis. Dianos vairuotojas vijosi jį iš paskos, siūlydamas savo paslaugas, bet, dideliame jo nustebime, Antuanas padavė jam penkis tūkstančius frankų burbteldamas: „Paimkite už visą tą laiką, tai, aišku, ne kažin kas, bet su savim tik tiek turiu“. Ir, be abejonės, jis taip karštai troško nutraukti ryšius su Diana, jog manė, kad apie tai reikia visus perspėti. Dideliais žingsniais pakilo Didžiosios Armijos prospektu, paaiškino paslaugiai prostitutei, kad pažįsta daug moterų, panašių į ją, paskui apsisuko ir sugrįžo jos atsiprašyti. Turbūt ją pagudė kažkas kitas, nes jos nebebuvo, ir Antuanas pusvalandį veltui jos ieškojo. Jis užsuko į vieną Eliziejaus laukų barą, pamėgino nusigerti ir vos nesusikibo su kitu girtuokliu dėl neaiškios politinės istorijos, o tikriaus dėl to, kad nelai-

mingasis atkakliai laikė užėmęs muzikos automatą, o Antuanas pats buvo nusprendęs dvidešimt kartų uždėti plokštelę, pagal kurią šoko, kurios klausėsi, kurią niūniavo kartu su Liusile. „O, koks aš nelaimingas, - galvojo jis, - bet laikykimės". Laimėjęs bokso varžybas, jis, aplinkinių siaubui, aštuonis kartus uždėjo tą pačią plokštelę, paskui turėjo palikti barmenui asmens liudijimą, nes buvo visiškai be pinigų. Namų grįžo trečią valandą ryto, išvargęs ir išblaivėjęs nuo ryto oro. Žodžiu, vaidino jauną vyrą. Nelaimė kartais suteikia jėgų, gyvybingumo, savotiško žvalumo, panašiai kaip ir euforija.

Prie jo namų, sėdėdama automobilyje, laukė Diana. Jis iš tolo atpažino jos „Rolsą" ir vos nepasuko atgal. Bet mintis apie miego marinamą vairuotoją, kuris turi laukti, kol ponios draugužis teiksis sugrįžti namo, jį sulaikė. Jis pravėrė dureles, ir Diana tylėdama išlipo. Automobilyje ji iš naujo buvo pasidažiusi, ir apyaušrio šviesa, išryškindama pernelg raudonas lūpas, teikė jos ypač šaltiems bruožams naują jaunatviškumą, sutrikusią prasižengėlės išraišką. Iš tikrųjų ji pati jautė, kad daro klaidą, paryčiais atkakliai persekiodama savo meilužį, kaip padarė klaidą ir tada, prieš dvejus metus, jį įsimylėdama. Tiesiog ši klaida, kuri iki šiol atrodė lyg aidinti jos gyvenimo filmo fone atkakliai, bet santūriai, dabar skambėjo trankiai ir nepertraukiamai it tamtamas. Ji matė save išlipančią iš automobilio, imančią Antuano ranką, matė save iš paskutiniųjų besistengiančią dar nors kelias akimirkas išlaikyti mylimos moters vaidmenį, prieš įsijaučiant į kitą, jai nepažįstamą ir baugų pamestos moters vaidmenį. Ir ji, siųsdama namo vairuotoją, nusišypsojo jam keista sąmokslininkės šypsena, lyg žinodama, kad jis yra paskutinis, brangus jos laimės liudytojas.

- Ar nesutrukdysiu? - paklausė ji.

Antuanas papurtė galvą. Jis pravėrė prieš ją savo kambario duris, pats pasitraukė į šalį. Čia ji lankėsi antrą kartą. Pirmąsyk jie čia atėjo ką tik susipažinę, ir Dianai buvo įdomu praleisti pirmąją jų naktį pas tą nerangų ir prastokai apsirengusį jaunuolį. Vėliau ji jam pasiūlė plačią lovą Kambono gatvėje, savo prabangiam ir prašmatniam bute, nes šis kambarys buvo gana vargas ir be jokių patogumų. Dabar ji būtų atidavusi viską, kad tik galėtų miegoti toje išklupusioje lovoje ir susidėti drabužius ant tos šlykščios kėdės, kuri derėjo prie lovos. Antuanas uždarė langines, uždegė raudoną lempą ir ranka persibraukė per veidą. Buvo apšepęs, atrodė, per kelias valandas sulysio, žodžiu, panėšėjo į valkatą, - sielvartas labai lengvai suteikia vyrams tokią išvaizdą. Ji nebežinojo, ką norėjo jam pasakyti. Jam skubiai išėjus, Dianai galvoje sukosi tik viena mintis: „Jis turi man pasiaiškinti“. Bet ką jis iš tikrųjų turėjo jai paaiškinti, ką galėjo kam nors paaiškinti, kad ir kas tai būtų? Ji atsisėdo ant lovos, labai tiesi, jai kilo pagunda atsigulti, pasakyti: „Antuanai, aš paprasčiausiai norėjau jus pamatyti, man buvo neramu, dabar noriu miego, eime gulti“. Bet Antuanas stovėjo vidury kambario, laukė, ir visa jo laikysena rodė, kad jis nori išsiaiškinti situaciją, tai yra sugniuždyti ją ir tokiu būdu siaubingai įskaudinti.

- Jūs gal kiek pasiskubinote išeiti, - tarė ji.

- Atleiskite.

Jie kalbėjo kaip du aktoriai, jis tai jautė, laukė, kol sukaups pakankamai jėgų, kvapo pasakyti jai (kaip netikusią, bet būtiną repliką): „Tarp mūsų viskas baigta“. Jis manė, kad ji priekaištaus, primins Liusilę ir iš pykčio ims šiurkš-

čiai elgtis. Bet ji atrodė rami, nuolanki, kone išsigandusi, ir jis staiga su siaubu pagalvojo, kad visiškai jos nepažįsta ir niekad nesistengė pažinti. Galbūt jis ją traukė visai ne taip, kaip jis išsivaizdavo, tai yra kaip geras meilužis ir kaip būtybė, nuolat slystanti jai iš rankų. Jis manė, kad pagrindiniai saitai, prisiėję ją prie jo, buvo geidulių patenkimas ir įžeista puikybė (nes ji negalėjo jo kaip kitų patinų pajungti savo valiai). O jeigu buvo dar kažkas? Jeigu Diana staiga pravirktų? Bet tai neįtikėtina. Legenda apie jos nepažeidžiamumą ir nesivaržymą buvo per daug įsigalėjusi Paryžiuje, ir jis apie tai buvo per daug girdėjęs. Vieną akimirką jie tapo nepažįstamais žmonėmis. Paskui ji atsisegė rankinę, išsitraukė auksinę pudrinę ir pasipudravo. Tai buvo pakvaišusios moters judesys, o jis tai palaikė šaltos moters judesiu. „Beje, Liusilė nemyli manęs, vadinasi, niekas negali manęs mylėti“, - padarė išvadą jis su mazochistiniu įsitikinimu, būdingu nelaimės ištiktiesiems, ir užsidegė cigarete.

Degtuką įmetė į židinį nekantriu iškankinto žmogaus judesiu, kuris jai pasirodė atsainus ir ją supykė. Ji pamiršo Antuaną, savo meilę jam, ėmė galvoti tik apie save. Apie Dianą Mirbek ir apie tai, kaip vyras, jos meilužis, paliko ją pačiame pobūvio įkarštyje be jokios aiškos priežasties, visų jos draugų akivaizdoje. Ji taip pat drebančia ranka išsitraukė cigaretę, o Antuanas prikišo degtuką. Dūmai buvo aitraus, nemalonaus skonio, ji buvo per daug rūkiusi, ir staiga suprato, kad neaiškus daugiabalsis triukšmas, kurio ji negalėjo įvardyti ir kuris jau valandėlę įkyriai ją persekiojo, buvo paprasčiausias paukščių čiulbėjimas, sklindantis iš gatvės. Kartu su auštančia diena jie budo iš miego, linksmi

sveikino pirmuosius saulės spindulius, nušvitusius virš Parýžiaus. Ji pažvelgė į Antuaną.

- Gal galėčiau sužinoti, kodėl jūs pabėgote? O gal tai ne mano reikalas?

- Galite, - tarė Antuanas (jis irgi žiūrėjo tiesiai jai į akis, ir vos pastebima, jai nematyta grimasa iškreipė jo lūpas). - Aš įsimylėjau Liusilę... Liusilę Sen Lėžė, - pridūrė jis kvailai, lyg norėdamas išvengti kokio nors nesusipratimo.

Diana nuleido akis. Vakarinės jos rankinės viršus buvo įdrėkostas, reikėtų nusipirkti naują. Ji atkakliai žiūrėjo į tą įdrėskimą, matė tik jį ir mėgino sutelkti į jį visą savo dėmesį: „Kur galėjau įdrėksti?" Ji laukė, kol atsigaus širdis, kol išauš diena, kol kas nors atsitiks: suskambės telefonas, sprogs atominė bomba, nuaidės gatvėje riksmas ir užgoš nebylų jos pačios šauksmą. Bet buvo tylu, lauke tebečirškė paukščiai, ir tas gaivalingas nedarnus čirškimas jai pasidarė nebepakeliamas.

- Na, na, - tarė ji, - jūs galbūt galėjote mane perspėti apie tai anksčiau?

- Aš nežinojau, - atsakė Antuanas. - Nebuvau tuo tikras. Maniau, paprasčiausiai pavyduliauju. Bet, matote, ji manęs nemylė, dabar aš tai žinau ir esu tikrai nelaimingas...

Jis būtų galėjęs kalbėti toliau. Iš tiesų Antuanas pirmą kartą kalbėjo apie Liusilę kitam žmogui, jausdamas skausmingą malonumą ir nejučia, kaip būdinga vyrams, pamiršęs, kad kalba apie tai su Diana. Beje, jai įstrigo tik vienas žodis - „pavyduliauju".

- Kodėl pavyduliaujate? Jūs man dešimtį kartų aiškino te, kad paprastai pavyduliauji to, ką turi. Jūs buvote jos meilužis?

Jis neatsakė. Dianą pagavo pyktis, išvaduodamas ją iš stingulio.

- Pavyduliaujate Blasanui-Linjerui? O gal ta mažytė turi dar du ar tris meilužius? Jums vienam būtų sunku ją išlaikyti, vargšeli Antuanai, šiaip ar taip, jus tai gali paguosti.

- Ne apie tai kalba, - sausai tarė Antuanas.

Staiga jis pajuto neapykantą Dianai, kad ji taip galvoja apie Liusilę, kaip prieš keturias valandas galvojo ir pats. Jis jai neleis niekinti Liusilės. Pasakė jai teisybę, dabar ji turi išeiti ir palikti ją vieną su prisiminimais apie Liusilę, apie pilnas ašarų jos akis Prė Katlane. Ar ji verkė tik dėl to, kad jis skaudžiai sugriebė ją už riešų, ar todėl, kad mylėjo ją?

- Kur jūs su ja susitikinėjote, - toluomoje nuaidėjo Dianos balsas. - Čia?

- Taip, - tarė jis, - po pietų.

Jis prisiminė Liusilės veidą jiems glamonėjantis, jos kūną, balsą, visa tai, ką per savo kvailą, nesukalbamą būdą prarado, ir jam kilo noras muštis. Ant laiptų niekad nebeuaidės Liusilės žingsniai, nebebus tų prašmatnių karštų popiečių, juodos ir raudonos spalvų, nieko. Jis atsisuko į Dianą tokiu ilgesingu, tokiu aistringų veidu, kad ji atsitraukė atatupsta.

- Nemaniau, kad jūs mane mylite, - tarė ji, - bet maniau, kad šiek tiek gerbiate. Bijau...

Jis metė į ją nieko nesuvokiantį žvilgsnį, ir tame žvilgsnyje ji pamatė nepajudinamą, vyrišką pasaulį, pasaulį, kuriame vyras negali gerbti meilužės, jeigu jos nemyli. Be abejo, jinaį jį žavėjo, be abejo, jis netgi jautė jai savotišką pagarbą, bet instinktyviai, širdies gilumoje laikė ją blogiausią prostitute. Kadangi ji sutiko gyventi ir gyveno su juo dvejus me-

tus, nereikalaudama nei meilės, nei prisipažinimo ir pati jam neprisipažindama. Ir gelsvose Antuano akyse ji per vėlai pastebėjo tikrą, šiurkšnią, sentimentalią vaikystę, ištroškusią žodžių, scenų ir meilės šūksnių. Tylėjimas, elegancija - ne įrodymas jauniems žmonėms. Sykiu ji žinojo, kad jeigu nugriūtų ant lovos, kaip norėjo, maldaudama jį, jis sutriktų ir šiek tiek pasišlykštėtų. Jis buvo pripratęs prie jos, prie jos profilio, kurį jau dveji metai matė nuolat atgręžtą jo pusėn, ir nebūtų norėjęs matyti kito. Iš tikro galvos laikysena jai daug kainavo. Tačiau dabar tas išdidumas, kuris auštant ją vertė tiesiai sėdėti ant šios lovos, toks būdingas jos aristokratiškai asmenybei išdidumas, apie kurį ji jau buvo kone pamiršusi, dabar jai pasirodė lyg artimiausias, intymiausias, brangiausias sąjungininkas. Kaip apsigimęs jojikas, kuris staiga pamato, kad trisdešimt jojimo metų jam lengvai leido aplenkti autobusą, Diana su nuostaba įvertino savo išdidumą, tą nežinomą ar bent jau blogai naudotą turtą, kuris padėjo jai išvengti paties blogiausio, tai yra elgtis taip, kad Antuanui nustojus ją mylėti ji negalėtų savęs niekinti.

- Kodėl tai sakote man šiandien? - ramiai paklausė ji. - Juk galėjote dar ilgai slapukauti. Aš nelabai ką teigtariau. Arba greičiau nebetikėjau tuo.

- Manau, jog esu per daug nelaimingas, kad galėčiau meluoti, - atsakė Antuanas.

Ir suglumęs suvokė, kad tai tiesa, kad būtų galėjęs meluoti Dianai visą naktį, raminti ją, įtikinėti, jeigu būtų buvęs tikras, kad rytoj pamatys Liusilę arba kad jinaį jį myli. Iš laimės galėjo padaryti viską, ir staiga jis suprato Liusilę, jos lengvabūdiškumą, gebėjimą apsimesti, kurį taip žiauriai prikaišiojo jai pastarąsias savaites. Bet jau buvo per vėlu, per

vėlu, jis ją mirtinai išeidė, ji nebenori jo. Bet ką gi veikė pas jį ta kita moteris? Diana atspėjo jo mintį ir nepagalvojusi smogė:

- O jūsų brangioji Sara, kokia jos vieta visoje šioje istorijoje? - švelniai paklausė. - Ar ji iš tikrųjų jau mirė?

Jis neatsakė. Žvelgė dabar į ją su įniršiu, bet jai tai labiau patiko nei tas draugiškas, tolimas žvilgsnis, kuriuo jis į ją žiūrėjo prieš valandėlę. Ji yrėsi link paties blogiausio: nesupratimo, pykčio, nedovanotinų dalykų, ir nuo to jai darėsi lengviau.

- Aš manau, kad būtų geriau, jei jūs išeitumėt, - pagaliau tarė jis. - Tik nenorėčiau, kad išsiskirtumėm bloguoju. Jūs visą laiką buvote man labai gera.

- Aš niekad niekam nebuvau gera, - stodamasi pasakė Diana. - Tam tikromis aplinkybėmis man buvo labai gera su jumis. Štai ir viskas.

Ji stovėjo prieš jį tiesi, žiūrėjo jam į akis, jis negalėjo žinoti, kad jai būtų pakakę pamatyti šmėstelint jo veide menkiausią prisiminimo ar apgailestavimo šešėlį, ir ji būtų puolusi jam į glėbį ir davusi valią ašaroms. Bet jis jos negailėjo, ir Diana tik padavė jam ranką, pažvelgė, kaip jis mechaniškai prie jos palinksta; ir skausminga kančios išraiška, su kuria ji paskutinį kartą pažiūrėjo į jo palinkusį šviesbruvį pakaušį, dingo jos veide, vos tik jis pakėlė galvą. Ji sumurmėjo: „Viso gero“, ir truputį užkliudžiusi duris žengė į laiptinę. Jis gyveno ketvirtame aukšte, bet tik antrame ji atsirėmė į drėgną purviną laiptinės sieną savo išymiuoju veidu ir gražiomis, dabar jau nebereikalingomis rankomis.

XVI

Dvi savaites Antuanas praleido visiškai vienas. Daug vaikščiojo pėsčias, su niekuo nesišnekėjo, netgi nenustebdavo, kai kokia nors sutikta pažįstama, Dianos draugė, dedasi jo nematanti. Jis žinojo žaidimo taisykles: Dianos įvestas į visai jam svetimą žmonių ratą, išeidamas iš jo būdavo automatiškai atmestas. Tai buvo dėsnis, ir kai vieną vakarą sutikta Klerė su juo mandagiai, nors ir trumpai, pasišnekėjo, jam tai atrodė didžiausias pasiekimas. Vis dėlto iš jos Antuanas sužinojo, kad Liusilė ir Šarlis buvo Sen Tropeze, ir ji net neatrodė nustebusi, kad jis to nežino. Atrodė savaime suprantama, kad atsižadėjęs vienos moters kitą prarado amžinai. Ši mintis šiek tiek jį prajuokino, nors paskutiniu metu noras juoktis jam užeidavo vis rečiau ir rečiau. Jį persekiojo viena Apolinerio frazė: „Aš klaidžiojau po savo gražųjį Paryžių, netrokšdamas visai jame numirti. Staigiančių autobusų kaimenės..." Toliau neprisiminė ir, beje, nė nemėgino prisiminti. Išties Paryžius darėsi jaudinamai gražus, šviesus, žydras, ilgesingas. Antuanas išties taip pat neturėjo jokio noro čia numirti, tik gyventi. Apskritai viskas klostėsi gerai. Liusilė buvo prie Viduržemio jūros, kurią sakėsi dievinanti, ir tikriausiai ten vėl jautėsi laiminga, nes buvo tam sukurta, ir galbūt su koku vietiniu gražiu jaunuoliu apgaudinėjo Šarlį. Diana viešai rodėsi su jaunu Kubos diplomatu. Antuanas laikraštyje matė gražią porelės nuotrauką per baleto premjerą. O jis pats skaitė, negėrė ir kartais naktimis, galvoda-

mas apie Liusilę, raitydavosi iš įtūžio. Visa tai jam atrodė kaip neišvengiama lemtis. Jis nebeturėjo vilties, atmintis nepadėjo rasti jokių argumentų. Vieninteliai jos siūlomi prisiminimai buvo Liusilės ir jo paties malonumo akimirkos, prisiminimai, kurie jį kankino, bet ne guodė, nes niekad nebūni visiškai tikras, kaip intensyviai malonumą išgyvena kitas žmogus, juoba kad to intensyvumo negalima pasiekti ar patirti dar didesnio su svetimu žmogumi. Jis žinojo, kad tokio malonumo kaip Liusilė jam niekas nesuteiks, bet negalėjo įsivaizduoti, ar tą patį jautė ir ji. Kartais prisimindavo jos persekiojamo žvėriuko veidą tą dieną, kai jis grįžo pavėlavęs, prisimindavo jos frazę: „Zinai, man atrodo, kad myliu tave iš tikrųjų“. Bet tada jis galvodavo, kad tą dieną prasiленkė su savo laime, kad reikėjo kiek daugiau atsiduoti jos sielai ir kiek mažiau kūnui, ir kad nors jis, be abejonės, turėjo ją fiziškai, jam labai trūko jos kaip žmogaus. Žinoma, jie drauge juokdavosi, ir juokas buvo būdinga jų meilės sąvybė, betgi to nepakako. Jis tai suprasdavo tik atbudus širdyje keistam ilgesiui, kurį pajuto pykčio valandėlę, pamatęs ašaras Liusilės akyse, Prè Katlane. Tikrai vyro ir moters meilei negana, kad jie viens kitam teiktų malonumą ir juoktųsi drauge, jie turi ir vienas dėl kito kentėti. Liusilė galbūt nesutiktų su tokia jo nuomone. Bet dabar ji nesutiktų su jokia jo nuomone, nes buvo išvažiavusi. Jis staiga nutraukė šį dialogą, šį pasiaiškinimą su ja, prie kurio mintimis grįždavo dvidešimt kartų per dieną, staiga pakilo nuo kėdės, kur buvo atsėdęs, ūmai nutraukęs savo pasivaikščiojimą. Ir taip be galo. Po dviejų savaitių jis susitiko Džonį, kuris atostogaudamas vaikštinėjo po Floros aikštę ir, regis, apsidžiaugė jį pamatęs. Jie susėdo prie vieno staliuko, išgėrė viskio, ir Antu-

anas ėmė linksmai stebėti, kaip manieringai Džonis atsakinėja į savo draugų sveikinimus. Antuanas žinojo esąs gana gražus, kaip žinojo esąs blondinas, bet neteikė tam rimtesnio dėmesio.

- Kaip sekasi Liusilei? - paklausė Džonis po trumpos pauzės.

- Nieko apie ją nežinau.

Džonis pradėjo juoktis.

- Taip ir maniau. Teisingai padarėte, kad išsiskyrėte. Tai žavi, bet pavojinga būtybė. Ji tikriausiai galų gale taps alkoholike, beje, Šarlio globojama.

- Kodėl?

Antuanas atidžiai sekė savo balsą, rūpestingai stengdamasis, kad jis skambėtų abejingai.

- Ji pradėjo gerti. Vienas mano draugas matė ją svyrinėjančią paplūdimyje. Bet tai neturi jūsų stebinti.

Ir pamatęs Antuano veidą pradėjo juoktis.

- Na, juk jūs žinote, kad ji dėl jūsų kraustėsi iš proto, tai matei iš tolo, net jos nepažindamas. Kas jums?

Antuanas juokėsi, jis nebegalėjo sutramdyti juoko, buvo apkvaišęs iš laimės, degė iš gėdos: koks jis kvailas, koks buvo kvailas. Aišku, ji mylėjo jį, aišku, apie jį galvojo, kaip jis galėjo manyti, kad ji jo nemyli, jei du mėnesius jie buvo tokie laimingi drauge, kaip jis galėjo būti toks pesimistas, egoistas, neišmanėlis? Ji mylėjo jį, ilgėjosi jo, slapčia pradėjo dėl to gerti. Gal ji net manė, kad jis ją pamiršo, nors jis dvi savaites tik apie ją ir tegalvojo, gal ji jaučiasi nelaiminga per begalinį jo, Antuano, kvailumą. Jis tuoj važiuos pas ją, viską paaiškins, darys viską, ko ji panorės, apkabins ją, prašys atleisti, ir valandų valandas jie bučiuosis. Kur yra Sen Tropezas?

Jis pakilo nuo kėdės.

- Bet palaukite, - tarė Džonis, - nusiraminkite. Brangus bičiuli, atrodote kaip siautulingas pamišėlis.

- Atleiskite, - tarė Antuanas, - aš turiu paskambinti.

Jis parbėgo namo, susiginčijo su telefonininke, kuri neskubėjo paaiškinti, kaip veikia automatai Vare, paskambino į tris viešbučius, kol galų gale ketvirtajame sužinojo, kad panelė Sen Lėžė paplūdimyje, bet tuoj turėtų grįžti. Antuanas paprašė, kad apie tai jam praneštų, ir įsitaisė lovoje, uždėjęs ranką ant telefono ragelio kaip Lanselotas ant kard rankenos, pasiryžęs laukti dvi, šešias valandas, visą gyvenimą, galvodamas, kad niekad nesijautė laimingesnis kaip dabar.

Ketvirtą valandą suskambo telefonas, ir jis pakėlė ragelį:

- Liusilė? Čia Antuanas.

- Antuanas, - pakartojo ji lyg susimąsčiusi.

- Reikia... Aš norėčiau tave pamatyti. Ar galiu atvažiuoti?

- Taip, - atsakė ji. - Kada?

Ir nors Liusilės balsas atrodė ramus, iš trumpų jos žodžių jisai suprato, kad tai, kas buvo begėdiška ir žiauru, kas ją, kaip ir jį patį, tas dvi savaites kankino, vargino ir kamavo, dabar pralaimi ir traukiasi. Jis matė savo ranką, gulinčią ant lovos, ir nustebo, kad ji nedreba.

- Turėtų skristi lėktuvas, - tarė jis. - Tuoj išvykstu. Ar atvažiuosi pasitikti manęs į Nicą?

- Taip, - tarė ji. Padvejojusi pridūrė: - Tu namie?

Prieš atsakydamas „taip“, jis triskart pakartojo į ragelį jos vardą:

- Liusile, Liusile, Liusile...

- Paskubėk, - paprašė ji ir padėjo ragelį.

Tada jis tiesiog pagalvojo, kad gal ji yra su Šarliu ir kad jam neišeis skristi lėktuvu. Bet pagalvojo išsiblaškęs. Jis buvo pasirengęs apiplėšti praeivį, nužudyti Šarlį ir vairuoti *Boing*. Ir iš tikrųjų, jeigu turėtų bent menkiausią norą, pusę aštuonių, paklausęs stiuardės patarimo, galėtų gėrėtis lėktuvo kairėje plytinčiu Liono miestu.

Padėjusi ragelį, Liusilė užvertė knygą, pasiėmė iš spintos megztinį, Šarlio išnuomoto automobilio raktelius ir nusileido į apačią. Ji netyčia pamatė save veidrodyje, stovinčiame šalia viešbučio įėjimo, ir vogčiomis neryžtingai nusišypsojo sau, kaip šypsomasi sunkiam ligoniui, kurį visi laikė pasmerktu ir kuris staiga, matyt, pasveikęs išėjo iš ligoninės. Vairuoti turėjo labai atidžiai, - kelias buvo vingiuotas ir prastas. Negalėjo leisti, kad ją nuo Antuano atskirtų koks neatsargus šuo, vairuotojas, nelaimingas įvykis. Ji tik apie tai ir pagalvojo, lyg paveikta narkozės, nejausdama savęs, kol pasiekė oro uostą. Vienas lėktuvas iš Paryžiaus turėjo atskristi šeštą valandą, ir nors nebuvo jokios tikimybės, kad šiuo lėktuvu atskris Antuanas, ji laukė prie išėjimo. Kitas lėktuvas buvo aštuntą valandą, ir ji nusipirko detektyvą, įsitaisė viršuje, bare, veltui bandydama suprasti, kas atsitiko privačiam sekliui, beje, labai apsukriam, bet nesugebančiam šiuo metu jos suvedžioti. Ji žinojo posakį „varginanti laimė“, tačiau niekad nebuvo patikrinusi, ar jis teisingas, ir stebėjosi, kad jaučiasi tokia pavargusi, sudaužyta, išsekusi, jog pagalvojo, ar tik nenualps, ar neužmigs nesulaukusi aštuntos valandos. Ji pasišaukė padavėją ir pasakė jam, kad laukia keleivio, atskrendančio aštuntos valandos lėktuvu. Tai, atrodo, menkai tesudomino tą vyriškį, bet galų gale jeigu kas nors jai atsitiktų, jis galėtų perspėti Antuaną. Ji nežinojo kaip, bet

norėjo imtis visų atsargumo priemonių, kad apsaugotų tą naują, apstulbusią, glėžną būtybę, tą pagaliau laimingą būtybę, kokia ji tapo. Liusilė net persėdo prie kito staliuko, nes blogai matė didelį sieninį baro laikrodį, be to, jai dar atrodė, kad iš ten negirdi garsiakalbių. Kai ji sąžiningai peržiūrėjo visus tamsius spaudos ženklus savo knygos puslapiuose, buvo dar tik septynios, apsiašarojusi moteris bučiavo sužeistą, bet triumfuojantį detektyvą Majamio ligoninėje, o jai pačiai maudė širdį.

Praėjo valanda, du mėnesiai, trisdešimt metų, kol vestibulio gale pasirodė Antuanas, pats pirmas, nes neturėjo bagažo. Ir kol jis žengė keletą žingsnių jos link, ji pagalvojo, kad jis sulysęs, labai išbalęs ir prastai apsirengęs, kad ji beveik nepažįsta jo, bet jos apdujusi sąmonė šią akimirką vis tiek pripažino, kad jinai myli jį. Jis nevikriai priėjo prie jos, jie pasispaudė rankas, beveik nežiūrėdami viens į kitą, ir kiek padvejoję pasuko išėjimo link. Jis sumurmėjo, kad ji įdegusi, o ji garsiai pasakė mananti, kad kelionė jam sekėsi puikiai. Paskui jie sulipo į automobilį. Antuanas sėdo prie vairo, ir ji parodė, kur yra starteris. Naktis buvo šilta, jūros kvapas maišėsi su benzino kvapu, o šalia oro uosto augančios palmės virpčiojo nuo vėjo. Keletą kilometrų jie važiavo persimesdami vienu kitu žodžiu, net nežinodami, kur važiuoja, paskui Antuanas sustabdė automobilį kelkraštyje ir prispaudė Liusilę prie savęs. Nebučiavo jos, tiesiog laikė glėbyje, prisiglaudęs skruostu prie jos skruosto, ir jai norėjosi verkti iš palengvėjimo. Prabilęs kalbėjo su ja labai švelniai, labai tyliai, lyg su vaiku.

- Kur Šarlis? Dabar reikia jam viską pasakyti.
- Taip, - tarė ji. - Jis Paryžiuje.

- Vakare sėsime į traukinį. Juk yra naktinis traukinys, ar ne? Įsėsime Kanuose.

Ji sutiko, truputį atsitraukė norėdama į jį pasižiūrėti, pagaliau pamatė jo akis, burnos formą, o jis pasilenkė jos pabučiuoti. Kanuose jie įsėdo į miegamąjį vagoną. Visą naktį aidėjo traukinio švilpukai, susiglaudusius jų veidus vis nužerdavo šviesos blyksniai, o kai retkarčiais stotyse viskas nurimdavo, pasigirdavo monotoniškas metalo skimbčiojimas: geležinkelininkas plieniniu strypu tikrino ratus, tikrino jų kelionę į Paryžių, tikrino jų likimą. Jiems atrodė, kad nuo patiriamo malonumo greitis padidėjo dvigubai, traukinys lekia kaip pašėlęs, ir kad ta pragariška dejonė, kartais pasigirstanti užmigusiųose kaimuose, ištrūksta iš jų pačių lūpų.

- Aš tai žinojau, - tarė Šarlis.

Jis buvo nusisukęs, kakta prigludęs prie lango. Ji sėdėjo ant jo lovos ir svyravo iš nuovargio. Jai atrodė, kad ausyse tebeaidi traukinio bildesys. Anksti rytą jiems atvykus į Liono geležinkelio stotį lijo. O paskui ji paskambino Šarliui iš jo buto, iš jų buto, ir ten jo laukė. Jis atvažiavo labai greitai, ir ji iš karto pasakė jam, kad myli Antuaną ir turi jį palikti. Dabar jis apsimetė žiūrįs pro langą, ir ji stebėjosi, kad jo sprandas, toks dar tiesus, bet jos nejaudina, tuo tarpu Antuano su šiurkščiais, susivėlusiais plaukais ją taip graudina. Yra žmonių, apie kuriuos niekad nepagalvoji, kad jie kažkada buvo vaikai.

- Maniau, kad tai praeis be pasekmių, - pridūrė jis. - Matote, aš tikėjausi...

Jis staiga nutilo, atsisuko į ją:

- Jūs turite suprasti, kad aš jus myliu. Nemanykite, kad aš nesielvartausiu be jūsų, pamiršiu jus ar pakeisiu kita. Tokios permainos jau ne mano amžiui.

Jis šyptelėjo.

- Matot, Liusile, jūs sugrįšit pas mane. Aš myliu jus dėl jūsų. Antuanas myli jus dėl to, kad jūs esate kartu. Jis nori būti su jumis laimingas, tai būdinga jo amžiui. Aš noriu, kad jūs būtumėt laiminga, nepriklausomai nuo manęs. Man te lieka laukti.

Ji bandė protestuoti, bet jis skubiai pakėlė ranką:

- Be to, jis jums priekaištaus arba jau priekaištauja, kad esate epikūrietė, nerūpestinga ir ganėtinai vangė. Jis labai pyks dėl to, ką vadins jūsų silpnybėmis ar ydomis. Jis dar nesupranta, kad tai, kas sudaro moters jėgą, ir yra priežastis, dėl kurios vyrai ją myli, net jeigu po visu tuo slypėtų baisiausi dalykai. Jis tai patirs būdamas su jumis. Sužinos, kad jūs linksma, keista ir labai miela todėl, kad turite visus tuos trūkumus. Bet bus per vėlu. Bent jau aš taip manau. Ir jūs grįšite pas mane. Todėl, kad žinote, jog aš žinau.

Jis šyptelėjo.

- Aš nepratinau jūsų prie tokių ilgų kalbų, ar ne? Dabar pasakykite jam nuo manęs, kad jeigu jis jus nuskriaus, jeigu nesugrąžins man jūsų po mėnesio ar trejų metų sveikos ir laimingos, kokia esate dabar, aš be niekur nieko sulaužysiu jam kaulus.

Jis kalbėjo kone piktai, o ji nustebusi žiūrėjo į jį. Atrodė stiprus, beveik žiaurus, ji tokio jo nepažinojo.

- Aš nemėginu jūsų sulaikyti, neverta, ar ne? Bet gerai įsi dėmėkit: aš jūsų lauksiu. Nesvarbu kiek. Ir ko tik iš manęs panorėtumėt, nesvarbu ko, viską turėsite. Išsinate tuoj pat?

Ji pritariamai linktelėjo galvą.

- Pasiimkite viską, kas yra jūsų. - Ir kadangi ji ryžtingai papurtė galvą, pridūrė: - Tuo blogiau, bet aš negalėsiu žiūrėti į jūsų paltus spintoje nei į jūsų automobilį garaže. Be to, jūsų gali ilgai nebūti... - pridūrė jis šypteldamas.

Ji nejudėdama žiūrėjo į jį. Žinojo, kad bus būtent taip - bjauru ir kad jis bus būtent toks - nepriekaištingas. Viskas vyko taip, kaip ji seniai įsivaizdavo, ir neviltis, kad verčia ją kentėti, pynėsi jos širdyje su neaiškiu pasididžiavimu, kad jis ją myli. Tai neįmanoma, ji negali jo taip palikti, visai vieno tokiam dideliame bute. Ji atsistojo:

- Šarli, - tarė, - aš...

- Ne, - atsakė jis. - Jūs viską jau girdėjote. Dabar išeikite.

Vieną akimirką jis stovėjo priešais Liusilę nejudrus, lyg įsisvajojęs - įdėmiai žiūrėjo į ją. Paskui staiga pasilenkė, lengvai palietė lūpomis jos plaukus ir nusigrėžė.

- Dabar išeikite. Aš tuojau nusiųsiu jūsų daiktus į Puatjė gatvę.

Ji nenustebo, kad jis žino Antuano adresą. Taip šlykštėjosi savimi, jog matė tik šią kiek sulinkusią nugarą, žilus plaukus, ir jai atrodė, kad mato savo darbo vaisių. Ji sušnabždėjo: „Šarli..." nežinodama, ar nori jo atsiprašyti, ar padėkoti, ar pasakyti dar kokią panašią netaktišką kvailystę, bet jis neatsigręždamas pamojavo silpna, drebančia ranka, o tai reiškė, kad jis daugiau nebeištvers, ir ji atatupsta išėjo. Ant laiptų susivokė verkianti ir raudodama grįžo į virtuvę norėdama įsikniaubti Polinai į petį, o ši užtikrino, kad vyrai labai vargina, bet dėl jų nereikia verkti. Antuanas laukė jos kavinėje lauke, saulėkaitoje.

Antra dalis

Vasara

XVII

Ji jautėsi serganti nuostabia, keista liga, kurios vardo neišdrįso tarti, nes tai buvo laimė. Tam tikra prasme jai atrodė paika, kad dvi protingos, stiprios, kritiškos būtybės pasiekia pačią laimės viršūnę, taip glaudžiai susilieja viena su kita, kad gali tiesiai, vos ne su rauda balse pasakyti: „Aš tave myliu“, nes daugiau nebėra ką pridurti. Ji žinojo, kad išties prie to nieko nebegalima pridurti, nebėra ko daugiau tikėtis, kad tai pagaliau ir yra, kaip sakoma, pilnatvė, bet ji klausė save, o kas bus toliau, kaip ji elgsis tada, kai teks gyventi tos pilnatvės prisiminimais. Ji buvo laiminga ir bijojo.

Jie pasakojo viens kitam apie viską: vaikystę, praeitį ir ypač, ypač nepavargdami vis grįždavo prie pastarųjų mėnesių, be perstojo, kaip ir visi išimylėjėliai, kalbėjo apie pirmuosius susitikimus, smulkiausias jų romano detales. Jie klausinėdavo viens kito su tokia įprasta (nuoširdžia ir šiek tiek kvailoka) nuostaba, kaip jie galėjo taip ilgai abejoti savo pačių jausmais. Bet jeigu nuklysdami į jų bendrą, neramią ir prieštaringą praeitį, apie bendrą ateitį nesvajodavo - ji galėjo būti tik rami ir trukti ilgai. Liusilė dar labiau nei Antuanas bijojo ateities planų ir paprasto gyvenimo. Tuo tarpu jie kaip pakerėti stebėjo dabartį, aušrą, kuri užklup-

davo vienoje lovoje juos, niekad nepasisotinančius viens kitu, sutemas, kai jie išeidavo pasivaikščioti po šiltą, švelnų, neprilygstamą Paryžių. Ir kartais būdavo tokie laimingi, kad jiems atrodydavo, jog nebemyli viens kito.

Tada tereikėdavo Antuanui grįžti viena valanda vėliau, ir Liusilė, išlydėjusi jį ramiai, kone abejingai (taip abejingai, kad pradėdavo abejoti, ar tikrai ji galėjo būti tokia, kokia buvo Sen Tropeze: tuo sergančiu, draskomu ir bebalsiu žvėriuku), imdavo drebėti, įsivaizduodama Antuaną po autobuso ratais, ir pagaliau mintyse jo buvimą šalia pavadindama „laime“, nes jo nebuvimas reiškė neviltį. Ir tereikėdavo Liusilei atsitiktinai nusišypsoti kitam vyriškiui, kad Antuanas (kurį fizinis pastovus ryšys su ja -jeigu jis juo nepersisotindavo -jį visiškai patenkino) dėl to išblykštų, akimirksniu išsklaidydamas jai visą trapios, laikinos laimės žavesį. Netgi didžiausio švelnumo akimirkomis tarp jų tvyrojo kažkokio nerimo, nesusivaldymo dvasia. Tas nerimas juos kartais kankindavo, bet jie abu neaiškiai suvokė, kad jam dingus iš vieno ar kito širdies, kartu dings ir meilė. Iš tikro jų santykiai daugeliu atvejų buvo nulemti dviejų maždaug vienodos reikšmės šokų: Liusilė buvo jį patyrusi, kai Antuanas vėlavo tą atmintiną popietę, o jis - kai Liusilė atsisakė eiti pas jį tą

dieną, kai grįžo Šarlis. Ir Liusilė - labai kukli, nors ir labai savanaudiška, kaip daugelis nerūpestingų žmonių, - neaiškiai jautė, kad Antuanas vieną dieną negrįš, kaip Antuanas savo ruožtu neaiškiai jautė, kad vieną vakarą Liusilė jį apgaus. Tas dvi žaizdas, kurios iš laimės turėjo užsitraukti, jie laikė atviras beveik sąmoningai, tarsi po avarijos pusmetį kentėjęs žmogus, kuriam malonu nagu nudrėksti paskutinį šašą, kad lygindamas geriau pajustų, kokia sveika likusioji

kūno dalis. Ir vienam, ir kitam reikėjo rakšties, jam - todėl, kad mėgo stiprius pojūčius, jai - todėl, kad laime dalintis ji nemokėjo.

Rytais jis pabUSDavo anksti, ir jo kūnas anksčiau už sąmonę suvokdavo, kad Liusilė guli šalia, lovoje, ir Antuanas dar nepramerkęs akių jau geisdavo jos. Per miegus šypsodamas prisilinkdavo prie Liusilės, ir kartais paskutinį jo sapną nutraukdavo jos dejonė ar krustelėjusi jos ranka, gulinti ant jo nugaros. Miegodavo jis giliai, kietai, kaip miega kai kurie vyrai ir dauguma vaikų, ir jam nebuvo nieko mieliau už tuos ilgus ir jaudinančius pabudimus. Tuo tarpu Liusilei pirmasis pojūtis kasryt pabudus visada būdavo malonus, o dabar pakirsdavo iš miegų vyro glėbyje nustebusi ir net šiek tiek įžeista dėl to kone išprievartavimo, kuris sugriaudavo visą jos įprastinį pabudimo ritualą: atmerkti akis, vėl užsimerkti, priimti ar atstumti naują dieną, visą šią neaiškią švelnią kovą su pačia savimi. Kartais ji mėgindavo gudrauti, pabusti anksčiau, užklupti jį, bet Antuanas niekad nemiegodavo ilgiau kaip šešias valandas ir visada ją pralenkdavo. Jis juokdavosi iš pikto jos veido, nudžiugdavo taip greitai išplėšęs šią moterį iš miego gelmių, kad greitai panardintų ją į meilės gelmes, labiau už viską jam patikdavo ta akimirka, kai ji, sutrikusi, neryžtinga, pramerkia akis, paskui, atpažinusi jį, lyg prisiversdama užsimerkia, sykiu apsiydydama rankomis jo kaklą.

Liusilės lagaminai buvo užkelti ant spintos, ir tik dvi ar trys suknelės, kurios patiko Antuanui, kabojo po dviem jo kostiumais. Vonios kambaryje, priešingai, išdėlioti įvairiausi indeliai, kurių dauguma buvo nenaudojami, aiškiai bylojo gyvenant čia moterį. Skusdamasis Antuanas įsileisdavo į

išsamius aiškinimus apie žolių kaukes nuo raukšlių arba kitus niekus. Liusilė jam sakydavo, kad vėliau jis džiaugsis turėdamas jų po ranka, kad jis tiesiog akyse sensta ir iš viso yra bjaurus. Jis bučiuodavo ją. Ji juokdavosi. Tą vasarą Paryžiuje oras buvo ypač puikus.

Jis išeidavo į darbą pusę dešimtos, o ji likdavo namie rami, išgėrusi puodelį arbatos padūšaudavo, bet neištengdavo išsijudinti ir nusileisti į kavinukę gatvės kampe. Iš daugybės knygų, krūvomis sukrautų visuose kambario kampuose, ji išsitraukdavo kurią nors vieną ir skaitydavo. Didžiulis sieninis laikrodis kažkada ją taip kankino, kas pusvalandį mušdamas valandas, o dabar jo skambėjimą ji dievino. Kartais, išgirdusi dūžius, padėdavo knygą į šalį ir šypsodavosi pati sau, lyg iš naujo sugrįždama į vaikystę. Vienuoliktą ar pusę dvylikos paskambindavo Antuanas. Dažniausiai kalbėdavo nerūpestingu, bet kartais skubiu, dalykišku darbais apsiverтусio žmogaus tonu. Tais atvejais Liusilė atsakinėdavo jam labai rimtai, nors širdyje pašėlusiai juokdavosi: žinojo, kad jis svajotojas ir tinginys, bet ji jau buvo pasiekusi tą meilės lygį, kai taip pat švelniai mylimas tiek kito žmogaus tiesumas, tiek apsimetinėjimas, arba net priešingai, tas pusiau melas, kuris yra toks akivaizdus ir jums atrodo kaip didžiausio pasitikėjimo ženklas. Vidurdienį jie susitikdavo prie fontano Santarvės aikštėje ir atsisėdę prieš saulę valgydavo sumuštinius. Paskui jis vėl eidavo į darbą, jei saulė, pusnogių, lengvai įdegusių kūnų susilietimas ar pokalbių tema jų nesujaudindavo, tada jis tekinas tempdavosi ją į savo, tikriausiai, į jų namus ir vėluodavo į darbą. O Liusilė išsiruošdavo į ilgą betikslį pasivaikščiojimą po Paryžių, susitikdavo su draugais, pažįstamais, kavinių terasose gerdavo pomidorų

sultis. Ir kadangi atrodė laiminga, visi ją kalbino. Vakaraish jų laukdavo kino teatrai, įkaitę greitkeliai aplink Paryžių, pustuščiai kabaretai, kur ji mokydavo jį šokti, ramūs nepažįstami veidai mieste vasarą; ir žodžiai, kuriuos jie norėjo vienas kitam pasakyti, ir glamonės, kurių jie troško.

Liepos pabaigoje jie „Floroje“ atsitiktinai susitiko Džonį, grįžtantį po varginančio savaitgalio Monte Karle su garbanotu jaunuoliu, vardu Brunas. Džonis pasidžiaugė, kad jie gerai atrodo, ir paklausė, kodėl nesusituokia. Ši mintis jiems pasirodė nepaprastai juokinga, ir jie pasakė nesą iš tų žmonių, kurie galvoja apie ateitį, ir kad tai vis dėlto absurdiška idėja. Džonis su tuo sutiko ir juokėsi kartu su jais. Bet jiems nuėjus sumurmėjo „gaila“ tokiu tonu, kuris sudomino minėtąjį Bruną. Atsakydamas į jo klausimą, Džonis nutaisė ilgesingą, komišką veidą, kokio vaikinai dar nebuvo matę, paskui paprasčiausiai pareiškė: „Tu nesuprastum, bet jie jau pavėlavo“. Šio atsakymo pašnekovui, beje, puikiausiai pakako, nes jam iš tikrųjų nieko ir nereikėjo suprasti.

Netikėtai atėjo rugpjūtis, ir Antuanas gavo mėnesį atostogų. Bet neturėjo pinigų, ir jie su Liusile liko namie.

Tą rugpjūtį Paryžiuje staiga prasidėjo baisūs karščiai, tvyrojo tvanki, audrota atmosfera, retkarčiais prapliupdavo trumpos liūtys, o joms praėjus gatvės atrodydavo lyg išsekę sveikstantys ligoniai ar jaunos gimdyvės. Tris savaites Liusile praleido sėdėdama ant lovos, įsisiautusi į chalatą. Vieninteliai vasariniai jos drabužiai buvo maudymosi kostiumėliai ir drobinės kelnės, skirti gražiems Monte Karlo ar Kaprio orams, kur ją paprastai nusiveždavo Blasanai-Linjeras, o apie garderobo atnaujinimą negalėjo būti nė kalbos. Ji be galo daug skaitė, rūkė, išeidavo nupirkti pusryčiams pomi-

dorų, glamonėdavosi su Antuanu, kalbėdavo su juo apie literatūrą, miegodavo. Audrų Liusilė bijojo, glausdavosi prie Antuano, ir jis sugrūdęs moksliškai aiškindavo tamsias istorijas apie kamuolinius debesis, kuriomis ji ne visai tikėjo, susijaudinusi balsu vadino ją „savo pagone“. Bet sujaudinti ją pavykdavo tik tada, kai paskutinis griaustinio trenksmas jau seniai būdavo nugriaudėjęs. Kartais jis slapčia mesdavo į ją klausiamą žvilgsnį. Liusilės tingumas, jos nepaprastas sugebėjimas nieko neveikti, nieko negalvoti apie ateitį, jos mokėjimas būti laimingai, taip tuščiai, taip pasyviai ir vienodai leidžiant dienas, Antuanui kartais atrodydavo absurdiškas, kone pasibaisėtinas. Jis žinojo, kad ji myli jį, ir todėl jai negali būti nuobodu su juo, kaip ir jam su ja, bet jautė, kad toks gyvenimo būdas yra itin artimas jos prigimčiai, tuo tarpu jis žinojo, kad tik iš meilės pakenčia tą nuolatinę tuštumą. Jam atrodė, kad jis susidūrė su neperprantamu gyvūnu, nežinomu augalu, mandragora. Tada eidavo pas ją, palisdavo po antklode, ir kai nei jūdviejų malonumas, nei prakaitas, nei nuovargis vis neįstengdavo numalšinti jo geismo, jis įsitikindavo, kad ji tik moteris. Juodu pamažu gerai susipažino su viens kito kūnu, iš to beveik susikūrė savotišką mokslą. Klaidingą mokslą, nes jis rėmėsi noru suteikti malonumą kitam, bet dažniausiai būdavo bejėgis ir negebėdavo patarti, kaip patirti malonumą pačiam. Tokiomis akimirkomis jie neįsivaizduodavo, kad galėjo trisdešimt metų nesutikti vienas kito. Ir ta diena, kai jie ne sykį būdavo priversti prisipažinti sau, kad viskas netikra, viskas beprasmiška, išskyrus akimirką, kuria šiuo metu jie gyvena, ta diena tapdavo nemirtinga.

Taigi rugpjūtis prabėgo kaip sapnas. Rugsėjo pirmosios išvakarėse, apie vidurnaktį, jie gulėjo vienas šalia kito, ir

Antuano žadintuvas, visą mėnesį buvęs nereikalingas, vėl tikėsėjo velnišku greičiu. Jis sučirkš aštuntą. Antuanas nejudėdamas tysojo aukštiekninkas su cigarete nusvirusioje per lovos kraštą rankoje. Gatvėje lėtai minkštai sukapsėjo lietus, jam atrodė, kad tai šiltas lietus, netgi sūrus kaip Liusilės ašaros ant jos skruosto, tykiai pabirusios iš atmerktų jos akių. Jam nereikėjo klausti nei jos, kodėl verkia, nei debesų, kodėl lyja. Jis puikiai žinojo, kad vasara baigėsi ir kad tai buvo pati gražiausia jų gyvenimo vasara.

Trečia dalis

Ruduo

*Aš pamačiau,
kad visoms būtybėms
lemta patirti laimę.
Jos siekti -
tai dar nereiškia gyventi,
o tik saviškai priešintis
kažkokiai jėgai, irzlumui.*
ARTHURAS RIMBAUD

XVIII

Almos aikštėje Liusilė laukė autobuso ir nervinosi. Lapkričio mėnuo buvo ypač šaltas, lietingas, ir po nedidele pastoge prie stotelės grūdosi daugybė sušalusių, irzlių, beveik agresyvių žmonių. Liusilei labiau patiko stovėti ore, ir jai prie veido lipo šlapi plaukai. Be to, atvažiuodama ji pamiršo nusipirkti bilietą, o kai po valandėlės atsiminė, šalia atsirado kažkokia moteris, kuri iš jos piktai pasišaipė. Tą akimirką ji karčiai apgailėjo savo automobilį, lietui barbenant į gaubtą, ir neaiškius pėdsakus, kuriuos jis palikdavo ant šlapio grindinio. Pinigai žavūs vien tuo, kad leidžia išvengti tokių situacijų: laukimo, nervinimosi ir panašiai, - galvojo ji. Ji važiavo iš filmotekos Sajo rūmuose, kur Antuanas, susinervinęs dėl jos neveiklumo, beveik valdingu tonu buvo pataręs jai nueiti pažiūrėti Pabsto* šedvro. Tai tikrai buvo šedveras, bet visą pusvalandį ji turėjo stovėti eilėje tarp būrio rėkaujančių, kvatojančių studentų, ir galvojo, kodėl ji nepasiliko savo kambaryje ir ramiai nebaigė skaityti Simenono knygos, kuri jai labai patiko. Buvo jau po pusės septynių, ji grįš vėliau už Antuaną,

* Georgas Vilhelmas Pabstas (1885-1967) - vokiečių kino režisierius.

ir galbūt tai išgydys jį nuo apgailėtinos manijos įtraukti ją į gyvenimą už namų sienų.

Jis jai kalbėjo, kad nenormalu, nesveika po trejų metų judraus aukštuomenės gyvenimo (čia jis turėjo omeny žmonių santykius) užsidarius sėdėti kambaryje nieko neveikiant. Ji negalėjo jam pasakyti, kad tik dabar suprato, jog miestas, net jeigu tai ir Paryžius, kai esi jame pripratęs gyventi kitaip, su autobuso bilietais ir dviem šimtais frankų kišenėje tampa siaubingas. Tai jį būtų pažeminę beveik tiek pat kiek ir ją. Nors ji prisiminė, kad taip gyveno, kai buvo dvidešimtmetė, ir jai nepatiko mintis, jog būdama trisdešimties vėl taip gyventi nebegali. Autobusas sustojo, buvo pakviesti pirmieji numeriai (Liusilės buvo gana toli nuo jų), o likę nelaimingieji sugrįžo atgal į savo stiklinę triušidę. Dabar Liusilė apėmė kažkokia gyvuliška neviltis. Po pusvalandžio, nors ir mažai tikėtina, ji įlips į autobusą ir jis ją nuves per tris šimtus metrų nuo Antuano buto, ir tuos tris šimtus metrų ji eis per lietu ir grįš pavargusi, negraži, susivėlusi pas tokį pat pavargusį vyrą. Ir jeigu jis entuziastingai paklaus, ką ji mananti apie Pabstą, jai kils noras jam papasakoti apie grūstį, autobusą, pragarišką gyvenimo tvarką, kuriai turi paklusti dirbantys žmonės, ir jis labai nusivils. Autobusas pravažiuo net nesustodamas. Staiga ji nutarė grįžti pėsčia. Priėjo sena dama ir ištiesė ranką bilietų automato link. Liusilė impulsyviai padavė jai savo bilietą.

- Prašom paimti maniškį, aš eisiu pėsčia.

Moteris pažvelgė klausiamu, beveik priešišku žvilgsniu. Galbūt pamanė, kad Liusilė tai daro iš gailesčio, dėl jos senyvo amžiaus ar dar dievai žino ką. Dabar žmonės nepatiklūs. Jie taip persisotinę nemalonumų, rūpesčių, paikų tele-

vizijos programų, kvailų laikraščių, kad sąvoka „už dyką“ jiems tapo visiškai svetima. Liusilė pradėjo kone atsiprašinėti:

- Aš gyvenu už poros žingsnių, vėluoju, o ir lyja truputį mažiau, ar ne?

Tas „ar ne“ nuskambėjo beveik kaip maldavimas, ji pati tai pajuto, netyra širdimi keldama akis į dangų, nes lijo vis smarkiau. Ir kartu pagalvojo: „Bet kas man darbo, pritaria ta moteris ar ne, jeigu nenori to bilieto, tegul išmeta. Man nuspjauti, kad ji lauks pusvalandžiu ilgiau“. Liusilė jautėsi visiškai suglumusi. „Kas man atsitiko? Turėjau pasielgti taip kaip visi: bilietą išmesti. Ir kas per manija patikti, trokšti pusę septynių vakaro Almos aikštėje prie autobuso užmegzti draugiškus santykius, trokšti, kad visi mane mylėtų. Nuoširdūs santykiai, stiprūs jausmų polėkiai tarp nepažįstamųjų atsiranda prie viskio taurelės, kai žmonės turi tam galimybių, arba uždaramė bare, arba per revoliuciją“. Ir kartu ji beviltiškai stengėsi įrodyti sau, kad yra priešingai. Moteris ištiesė ranką ir paėmė bilietą.

- Jūs labai maloni, - tarė ji ir nusišypsojo.

Liusilė taip pat neryžtingai šyptelėjo ir nuėjo. Ji žingsniuos krantine iki Santarvės aikštės, paskui pasuks Lilio gatve. Staiga prisiminė, kaip ji ėjo pėsčia tuo pačiu keliu tą vakarą, kai susipažino su Antuanu. Bet tada buvo pavasario pradžia, to jauno vyriškio ji dar nepažinojo, ir juodu mielai išėjo pėsti į šiltą vienišą naktį, paniekinę taksi, bet dėl kitų priežasčių negu jinai šiandien. „Reikėtų liautis niurzgėti“, - pagalvojo ji. Ką jie veiks šį vakarą? Turėtų pietauti pas Luką Solderą, Antuano draugą. Tai buvo nervingas, plepus žurnalistas, labai mėgstantis abstrakcijas. Antuanui su juo bu-

vo linksma, būtų buvę linksma ir Liusilei, jei Luko žmona, jau seniai atsilikusi nuo gyvenimo, nebūtų kiekvieną sykį mėginusi užmegzti su ja pokalbių, kurie prasidėdavo pasakutiniais atpiginimais ir baigdavosi moteriškomis ligomis. Be to, Nikolė, mėgstanti „išsisukti iš padėties“, gamindavo ekonomiškus ir nevalgomus patiekalus. „Mielai nueičiau papietauti į „Relė Placą“, - žingsniuodama sušnabždėjo Liusilė, - išgerčiau vieną atšaldyto daikio* su barmenu ir užsisakyčiau mėsainį su salotomis. Vietoj tirštos sriubos, šlykštaus ragu, perdžiūvusių sūrių ir kelių vaisių, kurie manęs laukia namie. Galima pamanyti, kad tik turtingi žmonės turi teisę mažai valgyti..." Valandėlę ją užliūliavo šis vaizdas: pustūštis „Placos" baras, amžinai žydintys kardeliai ilgo bufeto stalo gale, malonūs metrdoteliai ir ji viena prie staliuko, nerūpestingai skaitanti laikraštį, užmesdama akį į praeinančių amerikiečių audines. Jai dilgtelėjo širdį suvokus, kad šiose svajonėse nebuvo vietos Antuanui, ji įsivaizdavo save be jo. Jau seniai ji viena valgė, tikrai, bet pasijuto nuskaltusi. Nuskubėjo į Lilio gatvę ir užlėkė laiptais. Antuanas tysojo lovoje ir skaitė *Le Monde* - sakytumei ji, Liusilė, tiesiog buvo skirta vyrams, kurie skaito *Le Monde*, -jis pasikėlė, ir ji puolė jam į glėbį. Jis buvo šiltas, kvepėjo dūmais, šitaip išsitiesęs lovoje atrodė didžiulis, ji niekad nepavargdavo nuo šio kaulėto kūno, šviesių akių ir tų tvirtų rankų, kurios draikė jos šlapius plaukus. Jis kažką murmėjo apie kvailas moteris, klaidžiojančias per lietu.

- Na, - pagaliau paklausė jis, - o kaip filmas?

- Nuostabus, - atsakė ji.

* Baltojo romo, žalių citrinų ir cukraus kokteilis.

- Prisipažink, nusiųsdamas ten tave, buvau teišus.
- Prisipažįstu, - tarė ji.

Ji stovėjo vonios kambaryje, dešine ranka laikydama rankšluostį, ir staiga pamatė save veidrodyje, savo keistą, niekad nematytą šypsena. Valandėlę stovėjo pritrenkta, pasakui švelniai perbraukė rankšluosčiu per veidrodį, lyg norėdama nutrinti bendrininkę, kurios neturėjo būti.

XIX

Ji laukė Antuano mažame bare Lilio gatvėje, kur paprastai jie susitikdavo vakarais, apie pusę septynių. Aptarinėjo lenktynes su padavėju, vardu Etjenas, gana simpatišku, labai plepiu vyriškiu, kuris, kaip įtarė Antuanas, jos atžvilgiu puoselėjo nuodėmingus jausmus. Liusilei buvo pasitaikę paklusti jo, kaip žirgų žinovo, patarimams, ir rezultatas visada buvo apverktinas, todėl Antuanas ateidamas kaskart įtariai juos nužvelgdavo, bet ne todėl, kad pavyduliautų, o bijodamas materialinių nuostolių. Tą dieną Liusilė buvo geros nuotaiikos. Jie užmigo labai vėlai, nes visą naktį kūrė sudėtingus pergalės planus, kurių ji jau gerai neprisiminė, bet kurie juos greitai perkėlė į paplūdimį Afrikoje arba idealų kaimišką namelį netoli Paryžiaus. Tuo metu Etjenas degančiomis akimis pasakojo jai apie tokią Ambruazi II, kuri tikrai dešimt prieš vieną turėtų laimėti Sen Klu lenktynėse. Ir tūkstančio frankų banknotas, vienišas gulintis Liusilės kišenėje, būtų, be abejo, pakeitęs šeimnininką, jeigu nebūtų pasirodęs susi-

jaudinės Antuanas. Jis pabučiavo Liusilę, atsisėdo ir užsisakė dvi porcijas viskio šventės proga, nes buvo 26 mėnesio diena.

- Kas atsitiko? - paklausė Liusilė.

- Kalbėjau su Sirė, - tarė Antuanas ir, pamatęs nieko nesuprantančios Liusilės veidą, pridūrė: - Tu žinai, tai *Réveil* redaktorius... Jis siūlo tau vietą archyve.

- Archyve?

- Taip. Tai gana įdomu, darbo ne per daug, o iš pradžių jis tau mokės šimtą tūkstančių per mėnesį.

Liusilė su siaubu žiūrėjo į jį. Dabar ji puikiai prisiminė, apie ką jie kalbėjosi praeitą naktį. Abu pripažino, kad Liusilės gyvenimas - ne gyvenimas, kad ji turi kažkuo užsiimti. Ji džiaugsmingai sutiko, kad reikia dirbti, svajonėse net susikūrė lyrinį vaizdelį apie darbą laikraštyje: darys pamažu karjerą, taps viena tų puikių žurnalistų, apie kurias kalbama Paryžiuje; aišku, būtų daug darbo ir daug rūpesčių, bet ji jautė turinti pakankamai atkaklumo, humoro, ambicijų, kad tai pasiektų. Jie turėtų ištaigingą, laikraščio apmokamą butą, nes jiems reikėtų priiminėti daug žmonių, bet kiekvienais metais bent jau kokį mėnesį drauge ištrūktų paplaukioti laivu po Viduržemio jūrą. Ji rutuliojo šią mintį su tokiu entuziazmu, kad Antuanas, iš pradžių į tai žiūrėjęs skeptiškai, pamažu susidomėjo, nes niekas kitas nemokėjo taip įtikinamai kalbėti apie ateities planus kaip Liusilė, ypač tada, kai tie planai būdavo tikrai beprotiški, tokie priešingi jos prigimčiai kaip šis. Bet ką ji galėjo vakarykščiai išgerti ar perskaityti, kad leistųsi į tokią istoriją? Jos ambicijos buvo ne didesnės kaip užsispyrimas, o noras turėti profesiją ne didesnis už norą nusižudyti.

- Žinai, kaip tokiam laikraščiui, tai labai gerai apmokamas darbas, - tarė Antuanas.

Jis buvo susižavėjęs pats savimi. Ji pažvelgė į jį susigraudinusi: Antuaną visada paveikdavo jos naktinės šnekos, turbūt jis apie tai galvojo visą dieną, išmaišė visą Paryžių, nes rasti tokią vietą be galo sunku. Paryžiuje buvo pilna moterų, kurios, staiga pajutusios nervinę depresiją dėl dykinėjimo, mielai pačios būtų primokėjusios, kad tik galėtų kokioje leidykloje, siuvykloje ar laikraščio redakcijoje valyti parketą. Ir štai tas pamišėlis Sirė ketina jai mokėti, jai, kuriai patinka tik dykinėti. Koks kvailas gyvenimas. Ji pabandė nusišypsoti Antuanui.

- Neatrodo, kad būtum sužavėta, - tarė jis.

- Tai atrodo per daug gerai, - niūriai atsakė ji.

Jis linksmai pažiūrėjo į ją. Puikiai žinojo, kad ji gailisi dėl savo naktinių sprendimų, žinojo ir tai, kad nedrįsta jam to prisipažinti. Bet jis iš tikrųjų manė, kad jai nuobodu taip gyventi, kad galų gale pavargs nuo tokio gyvenimo ir nuo jo paties. Ir dar širdies gilumoje sau sakė, kad tą šimtą tūkstančių frankų pridėjus priėjo atlyginimo, Liusilė galėtų daug geriau gyventi materialiai. Su tuo nuostabiu vyrišku optimizmu jis jau įsivaizdavo, kaip džiugiai Liusilė kas mėnesį nusiperka po porą suknelių, kurios, aišku, nebus su žymių dizainerių etiketėmis, bet jai labai tiks, nes ji puikiai sudėta. Ji važinės taksi, susitikinės su žmonėmis, šiek tiek domės politiką, apskritai pasauliu, pagaliau kitais. Be abejonės, jam bus gaila, kad sugrįžęs namo neberas tos moters, kuri gyveno vien knygomis ir meile, lyg žvėrelio, lindinčio urve, bet jis jausis savotiškai ramus. Nes tame sustingusiame gyvenime buvo justi amžina dabartis, ateities niekinimas, ir tai jį

gąsdino, netgi neaiškiai žeidė, tarsi jis būtų buvęs tik viena dekoracijos detalių, studijos dekoracijos, kurią neišvengiamai sudegins pasibaigus filmavimui.

- Kada turėčiau pradėti? - paklausė Liusilė.

Dabar ji iš tikrųjų šypsojosi. Šiaip ar taip, ji puikiausiai gali pamėginti. Jaunystėje yra tekę dirbti. Aišku, jai bus šiek tiek nuobodu, bet ji to neparodys Antuanui.

- Gruodžio pirmą. Po penkių šešių dienų. Tu patenkinta?

Ji nepatikliai pažvelgė į jį. Nejaugi jis tikrai galėjo pamanyti, kad ji patenkinta? Ji jau buvo aptikusi jo širdyje šiek tiek sadizmo. Bet jis, atrodė, tuo nuoširdžiai tiki. Ji rimtai linktelėjo galvą:

- Labai patenkinta. Tu buvai teisus, taip ilgiau negali trukti.

Jis pasilenkė per stalą ir pabučiavo ją taip švelniai ir impulsyviai, kad ji pajuto, jog jis ją supranta. Prigludusi prie jo skruosto, ji nusišypsojo, ir jie drauge atlaidžiai pasijuokė iš jos. Ir jai, be abejo, palengvėjo dėl to, kad jis ją suprato: jai nepatikdavo, kai jis dėl jos klysta. Bet sykiu ji jautė jam neaiškų apmaudą, kam vedžiojo ją už nosies.

Vakare namie Antuanas su pieštuku rankoje atsidėjo džiaugiams finansiniams skaičiavimams. Jis, aišku, rūpinsis buto nuoma, telefonu, nuobodžiais dalykais. Iš savo šimto tūkstančių frankų Liusilė mokės už savo sukneles, transportą, pusryčius (*Réveil* redakcijoje yra puiki ir, beje, labai jau ki valgykla, kur Antuanas galės ateiti kartu su ja papusryčiauti). Sėdėdama ant lovos, Liusilė sutrikusi klausėsi tų skaičių. Norėjo jam pasakyti, kad viena suknelė Dioro parduotuvėje kainuoja tris šimtus tūkstančių frankų, kad ji nekenčia metro (nors ir nereikėtų persėsti) ir kad vien išgirdus žodį „valgykla“ jai kyla noras bėgti kuo toliau. Ji jautėsi esan-

ti nepataisoma susierzynusi snobė. Bet kai Antuanas, liovėsis vaikščioti iš vieno kambario galo į kitą, atsuko į ją šypsanti, neryžtingą, lyg savim netikinčio žmogaus veidą, ji neišlaikė ir taip pat nusišypsojo. Jis buvo kaip vaikas, skaičiavo bakalėjos išlaidas, kaip skaičiuoja vaikai, sudarinėjo biudžetą, kaip sudarinėja ministrai, žaidė skaičiais, kaip mėgsta žaisti vyrai. Argi pagaliau svarbu, kad jos gyvenimas turės paklusti toms chimeriškomis lygtims, svarbu, kad jisai tas lygtis surašė.

XX

Jai atrodė, kad jau metų metus ji sėdi čia, nors *Réveil* redakcijoje dirbo dar tik porą savačių. Tai buvo didelis pilkas kambarys, užgriozdintas rašomaisiais stalais, spintomis, kartotekomis, su vieninteliu langu į siaurutę Turgaus gatvę. Ji dirbo su jauna, labai miela, energinga moterim, vardu Mariana, kuri jau trečias mėnuo laukėsi kūdikio ir kuri apie laikraščio ir palikuonio ateitį kalbėdavo su tuo pačiu švelniu nepalaujamu rūpesčiu. Ir kadangi buvo įsitikinusi, jog pastarasis bus vyriškos lyties, kartais atsitikdavo taip, kad Liusilė, išgirdusi vieną iš tų optimistinių sentencijų, tokių kaip: „Apie jį dar išgirsite“ arba: „Jis toli nueis“, iš karto nesuvokdavo, ar kalbama apie *Réveil*, ar apie būsimąjį Žeromą. Jos drauge rūšiavo laikraščių iškarpas, kam nors pareikalavus, ieškodavo dosjė apie Indiją, peniciliną ar Garį Kuperį*, paskui, kai sujauktą

* Garis Kuperis (1901-1961) - JAV kino aktorius.

dosjė gražindavo, vėl viską sudėdavo į vietas. Labiausiai Liusilę erzino rimtumas ir skubėjimas, viešpataujantys šioje įstaigoje, ir tos siaubingos kalbos apie efektyvumą, apie kurį joms išūždavo ausis. Praėjus savaitei, kai ji atėjo čia dirbti, Liusilei teko dalyvauti visuotiniame redakcijos darbuotojų susirinkime, tikrame bičių, dūzgiančių nuolat kartojamas mintis, susirinkime, kur grynai demagoginiais sumetimais buvo pakviestos skruzdėlytės iš pirmo aukšto ir archyvų. Atbukusi dvi valandas ji dalyvavo toje sutrumpintoje žmogiškoje komedijoje, kur, visiems bendrai rūpinantis, kaip padidinti Žeromo varžovo tiražą, galvą kėlė pataikavimas, pasitenkinimas savimi, griežtumas ir vidutiniški gabumai. Tik trys žmonės nekalbėjo nesąmonių: pirmasis todėl, kad visą laiką pyko, antrasis todėl, kad buvo direktorius ir buvo priblokštas, kaip ji tikėjosi, o trečiasis todėl, kad atrodė šiek tiek protingesnis už kitus. Apie šį pasitarimą ji plačiai papasakojo Antuanui, kuris iš pradžių linksmai juokėsi, o paskui pasakė, kad ji perdeda ir viską regi juodomis spalvomis. Beje, Liusilė tiesiog akyse liesėjo. Jai taip viskas buvo nemiela, kad skaitydama romaną neįstengdavo suvalgyti sumuštinio, kurį vidurdienį nusipirkdavo netoliese esančioje aludėje (vieną vienintelį kartą pamėginusi nueiti į valgyklą, daugiau ten nesirodė). Pusę septynių, o kartais ir aštuntą (mieloji Liusilė, man labai nepatogu jus užlaikyti, bet juk žinote, kad poryt maketuojame laikraštį) ji veltui gaudydavo taksi, paskui pasidavusi sėdavo į metro, dažniausiai važiuodavo stovėdama, nes kovoti dar dėl sėdimos vietos jai buvo šlykštu. Ji žiūrėdavo į pavargusius, susirūpinusius, paklaikiusius bendrakeivių veidus, ir ją apimdavo noras priešintis, ne tiek dėl savęs, kiek dėl jų, nes Liusilė neabejojo, kad jai pačiai

visa tai tėra tik blogas sapnas, kad ji tučtuojau pabus. Bet namie laukdavo Antuanas, apkabindavo ją, ir Liusilė staiga atgaudavo realybės jausmą.

Tą dieną ji nebeišlaikė ir pirmą valandą užėjusi į aludę paprašė nustebusio padavėjo (ji niekad negerdavo) atnešti kokteilį, paskui antrą. Ji turėjo peržiūrėti vieną dosjė, bet, porą minučių pasklaidžiusi, žiovaudama užvertė. Vis dėlto jai leido suprasti, kad ji gali prirašyti kelias eilutes, ir jeigu tos eilutės patiks, jas galbūt išspausdins. Bet tai neįmanoma, tik ne šiandien. Kaip ir neįmanoma tuoj pat grįžti į tą pilką kabinetą ir prieš žmones, vaidinančius mąstytojų ar veiklių žmonių vaidmenis, vaidinti savo nedidelį jaunos energingos moters vaidmenį. Tai buvo nevykę vaidmenys arba nevykusi pjesė. O jeigu Antuanas teisus, jeigu ta pjesė, kurioje ji dabar vaidina - neblogo, naudinga, tada netikęs jos vaidmuo, arba, šiaip ar taip, jis parašytas kam nors kitam. Antuanas klydo, dabar ji tai matė, aštrioje išgertų kokteilių šviesoje, nes kartais alkoholis turi negailestingų, tobulų žibintų, ir jie dabar jai išryškino tūkstančius smulkių melagysčių, kuriomis ji kasdien apgaudinėdavo save, jog yra laiminga. Tokia ji nebuvo, ir tai neteisinga. Ją užplūdo baisus gailestis pačiai sau. Užsisakė trečią kokteilį, ir padavėjas mandagiai paklausė, kas jai nepasisekė. Ji niūriai atsakė „viskas“, jis jai paaiškino, kad būna tokių dienų, kad verčiau paimtų ir suvalgytų sumuštinį, nes susirgs tuberkulioze kaip jo pusbrolis, berniukas, kuris jau beveik pusę metų gydosi kalnuose. Taigi jis pastebėjo, kad ji nieko nevalgo, taigi jis rūpinasi ja, Liusilė, nors jai ištardavo tik „labas“ ir „sudie“, vadinasi, kažkas ją myli. Ir staiga ji pajuto, kaip akis užtvindė ašaros. Buvo pamiršusi, kad nuo

alkoholio žmogus pasidaro tiek pat jausmingas kiek ir įžvalgus. Tada ji užsisakė sumuštinį ir išmintingai atsivertė knygą, kurią rytą buvo pasiskolinusi iš Antuano. Tai buvo Folknerio „Laukinės palmės“, ir lemtis jai gana greitai pakišo Hario monologą:

„...Garbingumas. Tai jis už viską atsakingas. Prieš kurį laiką aš supratau, kad visos mūsų dorybės, pakenčiamiausios mūsų savybės: atidumas, ramus charakteris, tingumas, atlaidumas, geras protinis ir fizinis virškinimas - išmintingas dėmesys kūniškiems malonumams, tokiems kaip valgyti, tuštintis, ištvirkauti, vartytis saulėje, - kyla iš dykinėjimo. Šiame pasaulyje nėra nieko geresnio, nieko, kas galėtų prilygti tam neilgam laiko tarpui, kuris yra mums skirtas kvėpuoti, gyventi ir jausti, kad gyvenimi“.

Ties ta vieta Liusilė sustojo, užvertė knygą, sumokėjo parduotuvei ir išėjo. Ji pasuko tiesiai į redakciją, pareiškė Sirė, kad nebedirbs, paprašė to nesakyti Antuanui, bet nieko jam nepaaiškino. Liusilė stovėjo prieš jį tiesi, užsispyrusi, šypsanti, o jis žiūrėjo į ją apstulbęs. Netrukus ji išėjo, pašaukė taksi, liepė nuvežti į juvelyrinę parduotuvę Vandomo aikštėje ir už pusę kainos pardavė perlų vėrinį, kurį jai buvo tais metais nupirkęs Šarlis Kalėdų proga. Užsisakė dirbtinių perlų kopiją, su panieka nužvelgė supratingą pardavėjos šypsena ir išėjo kaip laisvas žmogus. Pusvalandį ji praleido Rutulio žaidimo muziejuje žiūrėdama impresionistus, dvi valandas kine, o sugrįžusi pareiškė Antuanui, kad *Réveil* redakcijoje pradeda apsiprasti. Taigi Antuanas nesijaudins, ir ji kurį laiką jausis rami. Visą pasvėrusi, Liusilė nutarė geriau meluoti jam, o ne sau.

Ji praleido dvi nuostabias savaites. Paryžius jai gražino tingumą ir pinigus, be kurių nepatinginiausi. Ji gyveno taip kaip anksčiau, tik apgaudinėdama, ir, aišku, jausmas, lyg būtų pabėgusi iš pamokų, padvigubindavo paprasčiausius jos malonumus. Kairiajame Senos krante, vieno restorano antrame aukšte, ji aptiko savotišką barą-biblioteką, kur leisdavo popietes skaitydama arba šnekučiuodama su keistais, dykinėjančiais žmonėmis, dažniausiai alkoholikai, kurie čia buvo dažni svečiai. Vienas jų, kilmingas senis, vadinantis save kunigaikščiu, vieną vakarą pakvietė ją papietauti į „Rica“ ir ji rytą visą valandą rengėsi žiūrindama, kuris iš Šarlio dovanotų kostiumėlių yra pačios madingiausios spalvos. Pusryčiai Espadone buvo fantastiški, rinktiniai, ji sėdėjo priešais vyriškį, kuris rimtu veidu melavo apie savo gyvenimą, įkvėptą sykiu Tolstojaus ir Mario, melavo ir ji, iš mandagumo pasakodama savo gyvenimo istoriją pagal Skotą Fildžeraldą. Taigi jis buvo rusų kunigaikštis, istorikas, ji - palikimą gavusi amerikietė, išsilavinusi šiek tiek labiau nei įprasta. Jie abudu buvo labai mieli ir labai turtingi, todėl metrdoteliai sukosi apie jų staliuką kaip vijurkai, primindami Prustą, kurį jis puikiai išmanė. Jis apmokėjo sąskaitą, kuri turbūt visiškai išsėmė jo kito mėnesio biudžetą, ir jie, susižavėję viens kitu, ketvirtą valandą išsiskyrė. Grįžusi namo, ji papasakojo Antuanui tūkstantį anekdotų apie kasdienį *Réveil* laikraščio gyvenimą ir jį prajuokino; kuo stipriau mylėjo jį, kuo laimingesnė jautėsi, kuo labiau norėjo su juo pasidalyti savo laime, tuo labiau melavo. Žinoma, vieną dieną jis sužinos, vieną dieną Mariana, nors ir perspėta Liusilės, jam paskambinus prasitars, kad ji jau mėnuo, kai „išėjusi“. Bet ši grėsmė teikė Liusilės gyvenimui nepatirtą skonį.

Ji pirkto Antuanui kaklaraiščius, knygas apie meną, plokšteles, kalbėjo apie avansus, normas, apie bet ką, buvo linksmą, ir Antuanas užsikrėtė jos linksmumu. Už vėrinio pinigų ji turėjo du aprūpintus mėnesius, du prabangos, dykinėjimo ir melo mėnesius, du laimingus mėnesius.

Dienos dykos, panašios viena į kitą, perpildytos tuštuma, audringa ramybe; dvasia pagaliau skrieja neribojama laiko, be orientyrų, be tikslo. Ji pasijuto lyg jaunystės dienomis, kai sistemingai praleidinėdavo paskaitas Sorbonoje, vėl pajuto prasižengimo skonį, kurį taip seniai buvo pamiršusi. Kadangi laisvalaikis, kurį suteikdavo Šarlis, ir laisvalaikis, kurį ji vogė iš Antuano, niekuo nesiskyrė. Ką geriau galėtume prisiminti iš paauglystės, jei ne tą ilgą nekaltą melą kitų, ateities ir dažnai savo pačių atžvilgiu? Kiek ji melavo sau, žinodama, kad visa tai vėliau neišvengiamai baigsis katastrofa, išprovokuotu Antuano pykčiu, prarastu jo pasitikėjimu, žinodama, kad turės abu drauge pripažinti, jog ji niekada nebegalės su juo gyventi normaliai, ramiai, palyginti lengvai, kaip jis jai siūlė? Ji puikiai suprato, kad laikinai slėpdama tą painią situaciją ji neketina jos ištaisyti. Jos širdyje glūdėjo kažkoks bauginantis ryžtas, bet ji nesuvokė kam. Iš tiesų, ji buvo pasiryžusi daryti tik tai, kas jai patinka, - tą sunkiai prisipažįsta žmogus, mylintis kitą žmogų. Kas vakarą ji jusdavo Antuano šilumą, kūną, girdėdavo jo juoką, bet nė akimirką nesusivokdavo jį apgaudinėjanti. Ji negalėjo įsivaizduoti savo gyvenimo be jo, kaip negalėjo įsivaizduoti gyvenimo dirbant. Ir ši alternatyva jai atrodė vis labiau nepagrįsta.

Labai atšalo, ir ji pamažu vėl grįžo prie sėslaus gyvenimo. Keldavosi kartu su Antuanu, nusileisdavo su juo išgerti ka-

vos, kartais palydėdavo jį iki leidyklos, paskui atseit eidavo sunkiai triūsti, o iš tikrųjų - grįždavo namo. Nusirengdavo, lįsdavo į lovą ir miegodavo iki pietų. Po pietų skaitydavo, klausydavosi plokštelių, daug rūkė, paskui apie šeštą paklodavo lovą, panaikindavo visus savo buvimo pėdsakus ir išeidavo į nedidelį barą Lilio gatvėje susitikti su Antuanu arba, dar sadistiškiau, į „Karališkojo tilto“ barą, kur prasėdėdavo iki aštuonių valandų, kad pavargusi sugrįžtų į Puatjė gatvę. Ten jos laukdavo Antuanas, gailėdamasis bučiuodavo, o ji be jokios graužaties priimdavo tą švelnumą, užuojautą, meilę. Galų gale jos ir derėjo gailėtis, nes dėl jo, ne tokio jau paprasto žmogaus, ji turėjo komplikuoti savo gyvenimą. Lengviau būtų buvę pasakyti: „Aš atsisakiau darbo *Réveil* redakcijoje“ ir nebebūtų reikėję vaidinti to spektaklio. Bet kadangi šis spektaklis ramino Antuaną, reikėjo jį vaidinti. Kartais ji pasijusdavo šventąja.

Todėl tą dieną, kai Antuanas sužinojo tiesą, ji visiškai sutriko.

- Šiandien po pietų tau tris kartus skambinau, - tarė jis. Numetė lietpaltį ant kėdės nepabučiavęs jos ir nejudėdamas liko stovėti priešais ją. Liusilė nusišypsojo:

- Daugiau kaip porą valandų buvau išėjusi. Mariana tau nepasakė.

- Pasakė, pasakė. Kelintą valandą išėjai iš redakcijos?

- Gal pirmą.

- Taip?

Tasai „taip“ kažkuo sukėlėjai nerimą. Liusilė pakėlė akis, bet Antuanas į ją nežiūrėjo.

- Turėjau pasimatymą šalia *Réveil* redakcijos, - skubiai tarė jis. - Paskambinau tau, norėdamas pasakyti, kad užei-

siu. Tavęs ten nebuvo. Tuomet pusę šešių nuėjau tiesiai pas tave. Štai ir viskas.

- Štai ir viskas, - automatiškai pakartojo ji.

- Jie nematė tavęs jau tris savaites. Jie tau nemokėjo nė santimo. Aš...

Iki šiol jis kalbėjo beveik tyliai, paskui staiga pakėlė balsą. Ūmai nusiplėšė kaklaraištį ir sviedė jai.

- Iš kur tas naujas kaklaraištis? O tos plokštelės? Kur pusryčiavai?

- Palauk, - tarė Liusilė, - nešauk... Tikiuosi, bent jau nemanai, kad uždarbiauju gatvėje... Nebūk juokingas...

Antuano antausis ją taip nustebino, kad ji net nesujudėjo ir dar valandėlę šypsojosi ta pačia raminama šypsena, kurią buvo nutaisiusi. Paskui ant skruosto pajuto karštį ir mašinausiai ten pridėjo ranką. Bet tas vaikiškas judesys dar labiau įsiutino Antuaną. Kaip ir daugelis nerūpestingų žmonių, jis pykdavo ilgai ir pats kankindavosi - budelis kentėdavo labiau nei jo auka.

- Aš nežinau, ką tu veikei. Žinau, kad tris savaites nuolat man melavai. Tai ir viskas, ką aš žinau.

Stojo tyla. Liusilė galvojo apie antausį, supykusi ir drauge nudžiugusi klausė save, kaip derėtų pasielgti. Antuano įniršis jai visad atrodė atvirkščiai proporcingas faktams.

- Tai Šarlis, - tarė Antuanas. Ji

suglumusi pažvelgė į jį:

- Šarlis?

- Taip, Šarlis. Kaklaraiščiai, plokštelės, tavo megztiniai, tavo gyvenimas.

Pagaliau ji suprato. Vieną akimirką ją suėmė juokas, bet, pamačiusi persimainiusį, išblyškusį Antuano veidą, staiga baisiai išsigando, kad gali jį prarasti.

- Tai ne Šarlis, - skubiai tarė ji. - Tai Folkneris. Ne, paklausk, aš tuoj viską paaiškinsiu. Pinigai gauti už perlus. Aš juos pardaviau.

- Vakar tu juos turėjai.

- Jie dirbtiniai, gali pažiūrėti. Reikia tik įkasti, ir tu...

Ji suprato, kad dabar ne metas patarinėti Antuanui kandžioti perlus ar minėti Folknerį. Ji tikrai daug gudriau mokėjo meluoti nei sakyti tiesą. Jos skruostas degė.

- Aš nebegalėjau dirbti...

- Po dviejų savaičių...

- Taip, po dviejų savaičių. Paskui juvelyrui Dori iš Vandomo aikštės pardaviau perlus, užsisakiau kopiją, štai ir viskas.

- O ką tu veikei per dienų dienas?

- Vaikščiojau, buvau namie - kaip ir anksčiau.

Jis įdėmiai žvelgė į ją, ir ji norėjo nusukti akis šalin. Bet visais laikais buvo manoma, kad jeigu tokioje scenoje suki šalin akis, vadinasi, meluoja. Taigi ji prisivertė žiūrėti Antuanui į akis. Gelsvos jo akys patamsėjo, ir ji nejučiom pagalvojo, kad piktas jis dar gražesnis, o tai labai retai būna.

- Kodėl turėčiau tavim tikėti? Jau tris savaites tu man be paliovos meluoja.

- Todėl, kad neturiu daugiau ko prisipažinti, - tarė ji pavargusiu balsu ir nusigrėžė. Kakta atsirėmė į langą ir nesąmoningai ėmė stebėti, kaip vangiai šaligatviu pėdina katė - retas daiktas per tokį šaltį. Ji ramiai kalbėjo toliau:

- Aš tau sakiau, kad nesu sukurta panašioms... panašioms dalykams. Būčiau arba mirusi, arba pasidariusi negraži. Antuanai, aš buvau nelaiminga. Tai viskas, dėl ko man gali priekaištauti.

- Kodėl man to nesakei?

- Tu buvai patenkintas, kad aš dirbu. Kad domiuosi „gyvenimu“. Aš galėjau apsimesti.

Antuanas išsitiesė ant lovos. Jis praleido dvi begalines nevilties ir pavydo valandas, pyktis jį galutinai išsekino. Jis tikėjo ja, žinojo, kad ji sakė tiesą, ir ta tiesa jam atrodė raminanti, bet sykiu ir nepaprastai karti. Liusilė buvo vieniša, ji visada bus vieniša, ir jis staiga pagalvojo, ar nebūtų buvę geriau, jeigu ji būtų jį apgavusi. Tolimu balsu ištarė jos vardą:

- Liusile... nejaugi tu manim visai nepasitiki?

Ji palinko priėjo, paskui pabučiavo į skruostą, kaktą, akis, šnabždėjo, kad myli jį, tikrai jį, kad jis pamišęs, kvailas ir žiaurus. Jis nesipriešino, netgi šiek tiek šypsojosi, bet buvo visiškai nusiminęs.

XXI

Praėjo mėnuo. Liusilė vėl, jau legaliai, įsitaisė savo urvelyje, tik dabar, kai grįždavo Antuanas ir jos klausdavo, ką ji veikė, truputį būdavo nesmagu atsakyti „nieko“, visada „nieko“. Beje, Antuanas šito klausdavo nejučia, visai nenorėdamas jos užgauti, tačiau vis dėlto klausdavo. Ir kartais jo akyse ji pastebėdavo šmėstelint liūdesio, nepatiklumo šešėlį. Jis myluodavo ją su kažkokiu įniršiu, siautulingai, o paskui, kai atvirsdavo aukštiekninkas ir ji palinkdavo prie jo, jai atrodydavo, kad Antuanas žiūri į ją, bet jos nemato, ir netgi vietoj jos regi jūra plaukiantį laivelį ar vėjo genamą debesį,

šiai ar taip, kažkokį judantį daiktą, kažką, kas tuojau išnyks. Tačiau jis dar niekad jos taip nemylėjo kaip dabar ir jai tai pasakydavo. Tada ji nugriūdavo šalia, užmerkdamo akis ir tylėdavo. Sakoma, kad daugelis žmonių užmiršta, kas tai yra kalbėti, bet daugelis užmiršta, kaip kvaila, beprasmiška, absurdiška kartais yra tylėti. Pro užmerktas jos akis praplaukdavo vaikystės nuotrupos, seniai pamiršti kai kurių vyrų veidai, vienas iš paskutiniųjų - Šarlio veidas. Staiga ji prisiminėdavo Antuano kaklaraištį ant Dianos kilimo arba aukšto medžio Prė Katlane siluetą. Ir visi tie prisiminimai, užuot išsiričiau į neaiškią vienodą virtinę, kurią būdama itin laiminga ji linksmi vadino savo gyvenimu, dabar, kai tokia laiminga nebebuvo, virto beforme, nerimą keliančia magma. Antuanas teisus: kas jiems nutiks, kur link jie abu šitaip plaukia, kas su jais bus? Ir ta lova, kuri buvo nuostabiausias laivas Paryžiuje, virto bangų genamu plaustu, o toks įprastas kambarys - abstrakčiomis dekoracijomis. Antuano dėka Liusilės galvoje atsirado sąvoka „ateitis“, tačiau jai atsiradus jų bendra ateitis, rodės, pasidarė neįmanoma.

Vieną sausio rytą ji pabudo su siaubingu šleikštuliu. Antuanas jau buvo išėjęs, dabar jis kartais išeidavo jos nepažadinęs, tarsi ji būtų sveikstantis ligonis. Ji nupėdino į vonios kambarį ir nė kiek nenustebo, kad ten jai pasidarė visai bloga. Ant radiatoriaus džiuvo vakarykščiai išplautos kojines, ir žiūrėdama į jas, staiga suvokusi, kad stalčiuje kitų nebėra, kad miegamasis toks pat ankštas kaip ir šis vonios kambarys, žodžiu, kad neturi tam galimybių, ji nutarė Antuano vaiko negimdyti.

Ji beturėjo keturiasdešimt tūkstančių frankų ir buvo nėščia. Pagaliau gyvenimas ją pasivijo ir po ilgos kovos įvarė į

kampą. Tokį gyvenimą pažino ir jos metro bendrakeleiviai, tokį jį vaizdavo ir rašytojai: pasaulį, kur už neatsakingumą esi baudžiamas. Antuanas ją mylėjo ir būtų pasiryžęs įvairiems būsimo tėvo vaidmenims, žiūrint kaip ji tą žinią būtų jam pranešusi. Jei būtų pasakiusi: „Atsitiko kažkas nuostabaus“, jis būtų priėmęs būsimą vaikėlį kaip laimę, ji tai žinojo. Bet neturėjo tam teisės. Todėl, kad vaikas priverstų ją visiškai atsižadėti savo laisvės, o ją praradusi ji nesijaustų laiminga. O be to, ji žinojo, kad nuvylė Antuaną ir dabar jų meilė tokia, kad viskas darosi panašu į išbandymą. Ir šį įvykį jis būtų priėmęs kaip dar vieną išbandymą. Ji per daug arba nepakankamai jį mylėjo, ji nenorėjo to vaiko, norėjo tik Antuano, laimingo, šviesiaplaukio, gelsvomis akimis vaikino, kuris ją galėjo bet kada palikti. Ir tai, be abejonės, buvo vienintelė jos dorybė, kad sąmoningai vengdama bet kokios atsakomybės vis dėlto nesistengė jos užkrauti kitam. Dabar ne metas svajoti apie mažąjį trejų metų Antuaną, bėgiojantį paplūdimy. Nei apie Antuaną, griežtai taisantį sūnaus namų darbus. Dabar reikia atmerkti akis, palyginti kambario ir lopšio dydį, auklės ir Antuano atlyginimus. Visa tai nesuderinama. Kai kurios moterys iš to išsisuktų, bet ji ne iš tokių. Dabar ne laikas svajoti ir apie save pačią.

Kai grįžo Antuanas, ji pasakė, kad turi nemalonumų. Jis truputį išbalo, paskui apkabino ją. Jo balsas skambėjo svajingai, ji kaip kvailė sukando dantis.

- Ar tu tikra, kad jo nenori?

- Noriu tik tavęs, - atsakė ji.

Liusilė jam neužsiminė apie materialinius sunkumus, bijojo jį pažeminti. O Antuanas, glostydamas jos plaukus, galvojo, kad jeigu ji tik būtų norėjusi, jis būtų nepaprastai troš-

kęs turėti su ja vaiką. Bet ji buvo amžinai išsisukinėjanti būtybė, už tai jis ją ir mylėjo ir negalėjo dėl to jai priekaištauti. Pamėgino paskutinį kartą:

- Mes galėtume susituokti ir visa kita. Persikraustytume į kitą butą.

- Kur mes eitume? - paklausė ji. - Žinai, aš dar galvoju, kad vaikas be galo varžytų. Tu grįžtum ir rastum mane iškaamuotą, blogos nuotaikos... Tai būtų...

- O kaip, tavo nuomone, gyvena kiti žmonės?

- Ne taip kaip mes, - tarė ji ir atsitraukė.

Tai turėjo reikšti: „Jie nėra taip tvirtai užsispyrę būti laimingi“. Jis nieko neatsakė. Vakare jie išėjo iš namų ir daug gėrė. Rytoj paprašys kokio draugo duoti reikiamą adresą.

XXII

Daktaras praktikantas buvo negražaus veido, kuriame švietė panieka. Ji nežinojo, ar jis niekina save patį, ar visas moteris, kurioms jau dvejus metus šiaip ne taip padėdavo už nedidelę aštuoniasdešimt tūkstančių frankų sumą. Jis tai atlikdavo jų namuose, be narkozės, ir negrįždavo, jei reikalai pakrypdavo blogon pusėn. Jie turėjo susitikti kitos dienos vakarą, ir ji drebėjo iš baimės ir pykčio vien pagalvojusi, kad ji vėl pamatys. Antuanas ne be vargo pasiskolino iš savo leidyklos keturiasdešimt tūkstančių frankų, kurių jiems trūko, ir, ačiū Dievui, nematė to garsaus praktikanto, kuris iš atsargumo ar keisto moralės supratimo atsisakydavo su-

sitikti su „tipais“. Dar buvo šveicarų gydytojas netoli Lozanos, bet tam reikėjo turėti du šimtus tūkstančių frankų, be kelionės išlaidų. Tai buvo neįmanoma, ir ji apie jį net neužsiminė Antuanui. Tas adresas buvo snobams. Apie kliniką, seselę ir injekcijas negalėjo būti nė kalbos. Ji turėjo pasikliauti tuo mėsininku, pamėginti išlikti gyva, o paskui gaivėlėtis ištisus mėnesius. Tai buvo per daug kvaila ir per daug šlykštu. Ir ji, kuri niekad nesigailėdavo dėl savo kvailysčių, su kartėliu prisiminė per anksti parduotą perlų vėrinį. Ji baigs gyvenimą kaip „Laukinių palmių“ herojė: mirs nuo kraujo užkrėtimo, o Antuanas sės į kalėjimą. Ji blaškėsi po kambarį kaip gyvulys, apžiūrinėjo savo veidą, liesą kūną, įsivaizdavo save nebegražią, negaluojančią, liūdną, amžinai praradusią savo puikią, stiprią sveikatą, kuriai didžia dalimi turėjo būti dėkinga už gyvenimo džiaugsmą, ir širdo. Ketvirtą valandą paskambino Antuanui, jo balsas buvo pavargęs, nerimastingas, ir jai neužteko drąsos pasakyti jam apie savo baimę. Jeigu tą akimirką jis būtų paprašęs, ji būtų galėjusi pasiryžti išsaugoti vaiką. Bet ji pajuto, koks jis svetimas, bejėgis, ir staiga panoro kieno nors globos. Apgailestavo, kad neturi jokios draugės, su kuria galėtų pasidalyti grynai moteriškais dalykais, kurios galėtų paklausinėti apie juos smulkiau, nors iki šiol jai tai keldavo siaubą. Bet ji nepažinojo tokios moters, o vienintelė jos draugė, be abejo, buvo Polina. Tylomis murmėdama jos vardą, ji nejučia prisiminė Šarlį, Šarlį, kurį buvo išstūmusi iš savo atminties kaip nepatogų sąžinės priekaištą, kaip vardą, kuris dar galėjo skaudinti Antuaną. Ji iš karto suprato, kad prašys jo pagalbos, kad niekas jai nesukliudys tai padaryti, nes Šarlis - vienintelis žmogus, galintis išsklaidyti tą košmarą.

Ji jam paskambino - surinko seną jo darbo numerį, pasisveikino su sekretore. Jis buvo ten. Ji keistokai susijaudino, išgirdusi jo balsą, ir šiek tiek patylėjo, norėdama atgauti kvapą.

- Šarli, - tarė ji, - norėčiau su jumis pasimatyti. Turiu nemalonumų.

- Po valandos atsiųsiu automobilį, - ramiai pasakė Šarlis. - Ar tiks?

- Taip, taip, - tarė ji. - Iki greito pasimatymo.

Ji valandėlę laukė, kol jis padės ragelį, bet kadangi jis to nedarė, prisiminė jo nepriekaištingą mandagumą ir padėjo ragelį pati. Skubiai apsirengė ir laukė dar keturiasdešimt penkias minutes, prispaudusi kaktą prie lango stiklo, kol atvažiavo automobilis. Vairuotojas linksmi su ja pasisveikino, ir ji atsisėdo ant įprastinės sėdynės, pajutusi begalinį palengvėjimą.

Duris atidarė Polina ir ją išbučiavo. Butas buvo visai nepasikeitęs: šiltas, erdvus, ramus, o kilimas po angliškais baldais tokios pat melsvos malonios akiai spalvos. Staiga ji pasijuto per prastai apsirengusi ir pradėjo juoktis. Tai buvo panašu į sūnaus palaidūno sugrįžimą, tik tas sūnus grįžo nebe vienas, o su vaiku. Automobilis išvažiavo parvežti Šarlio, o jos su Polina susėdo virtuvėje, kaip anksčiau, prie taurelės viskio. Polina niurnėjo, Liusilė jai pasirodė sulysusi, pajuodusiais paakiais, o Liusilei kilo noras padėti galvą jai ant peties ir patikėti savo likimą. Drauge ji žavėjosi Šarlio subtilumu, kad liepė ją nuvežti vieną pas jį, lyg ten tebebūtų jos namai, davė laiko įsijausti į praeitį, ji nemanė, kad jis galbūt tai daro iš išskaičiavimo. Ir kai Šarlis, įėjęs į vestibulį, gana linksmi šūktelėjo: „Liusile“, ji staiga pasijuto grįžusi pusmečiu atgal.

Jis irgi buvo sulysęs ir pasenęs. Paėmė ją už rankos ir nusivedė į svetainę. Ryžtingai paprašė protestuojančios Polinos atnešti dar dvi taureles škotiško viskio, paskui uždarė duris ir atsisėdo priešais ją. Staiga Liusilė išsigando. Ji apžvelgė kambarį, garsiai pareiškė, kad niekas nepasikeitė, jis labai švelniau balsu pakartojo, kad niekas nepasikeitė, netgi jis pats, ir ji pasibaisėjo, kad jis gali pamanyti, jog ji sugrižo. Ji pradėjo taip greitai berti žodžius, jog jis turėjo paprašyti, kad ji pakartotų.

- Šarli, aš laikiu kūdikio, nenoriu jo, man reikia važiuoti į Šveicariją, bet neturiu pinigų.

Jis sumurmėjo, kad kažko panašaus ir tikėjosi.

- Ar esate tikra, kad nenorite vaiko?

- Neturiu tam galimybių. „Mes“ tam neturime galimybių, - rausdama pridūrė ji. - O be to, aš noriu būti laisva.

- Ar esate tikra, kad tai ne tik dėl pinigų?

- Visiškai, - tarė ji.

Jis atsistojo, žengė keletą žingsnių, paskui atsigręžė ir liūdnai nusijuokė.

- Gyvenimas nekaip sutvarkytas, ar ne? Aš būčiau brangiai sumokėjęs, jeigu būčiau su jumis susilaukęs vaiko, ir jeigu būtumėt norėjusi, būčiau pasamdęs porą auklių... Bet juk jūs nebūtumėt gimdžiusi ir mano vaiko, ar ne?

-Ne.

-Juk jūs nenorite turėti nieko, kas priklausytų jums? Nei vyro, nei vaiko, nei namo... tikrai nieko. Tai labai įdomu.

- Aš nenoriu nieko turėti, - tarė ji, -jūs tai žinote. Nuo savybės jausmas man kelia siaubą.

Jis priėjo prie rašomojo stalo, užpildė čekį ir padavė jai.

- Turiu vieno labai gero gydytojo adresą Ženevoje ir prašau jūsų ten važiuoti, man bus ramiau. Ar pažadate?

Ji papurtė galvą. Jai gniaužė gerklę, dabar ji būtų norėjusi šaukti, kad jis nebūtų toks malonus, nekalbėtų taip raminaimai, neverstų jos verkti. Ji jautė, kaip akys pritvino ašarų. Palengvėjimo, apmaudo, liūdesio ašarų. Ji išmeigė akis į mėlyną kilimą, traukė į save tabako ir odos kvapą, visada tvyrantį šiame kambaryje, girdėjo, kaip apačioje Polina juokiasi su vairuotoju. Ji jautėsi esanti šiltoje, saugioje vietoje.

- Žinote, - tarė Šarlis, - aš visą laiką jūsų laikiu. Be jūsų man baisiai nuobodu. Gal ir ne itin taktiška tai sakyti šiandien, bet mes taip retai matomės.

Jis dirbtinai nusijuokė, ir tas juokas galutinai išmušė Liusilę iš vėžių. Ji pašoko, kimiu balsu sumurmėjo: „Ačiū“ ir puolė prie durų. Verkdama kaip ir praėjusį kartą, nusileido laiptais ir, išgirdusi Šarlį šaukiant: „Kai viskas baigsis, prašau pranešti man ar mano sekretorei!“, išbėgo į lietu. Ji žinojo, kad yra išgelbėta, bet jautėsi pražuvusi.

- Aš nenoriu tų pinigų, - tarė Antuanas. - Ar tu nors akimirką susimąstei, kuo tas žmogus mane laiko? Gal kokiu suteneriu? Aš atimu iš jo moterį ir dar verčiau jį sumokėti už mano kvailystes.

- Antuanai...

- To jau per daug, to jau tikrai per daug. Nesu dorovingumo įsikūnijimas, bet viskam yra ribos. Tu atsisakai mano vaiko, man meluoji, paslapčiomis parduodi perlus, darai kas šauna į galvą vien savo malonumui. Bet aš nenoriu, kad skolintumeis pinigų iš buvusio meilužio tam, kad nužudytum dabartinio meilužio vaiką. Tai neįmanoma.

- Tau, be abejo, atrodytų dorovingiau, jeigu aš leisčiausi pjaustoma kažkokio mėsininko, kuriam tu būtum užmokėjęs. Kuris mane operuotų šaltyje, be jokios narkozės, kuris

leistų man padvėsti nuo menkiausios infekcijos? Tau atrodytų dorovinga, kad galbūt pasidaryčiau amžina ligonė be Šarlio pagalbos?

Jie buvo užgesinę raudonąją lempą, kalbėjosi tyliai, - taip juos slėgė šis baisus pokalbis. Pirmą kartą jie viens kitą niekino, dėl to ant savęs pyko, bet jau nebesivaldė.

- Liusile, tu - bailė, bailė ir egoistė. Ir sulaukusi penkiasdešimties metų būsi viena, šalia nieko nebus. Tavo prakeiktas žavesys praras galią. Ir neturėsi nieko, kas tave sušildytų.

- Tu toks pat bails kaip ir aš. Tu - veidmainis. Tave trikdė ne tai, kad aš žudau vaiką, o tai, kad operaciją apmoka Šarlis. Tavo garbė svarbiau už mano sveikatą. Pasakyk man, ką tu veiksi su ta savo garbe?

Jiems buvo šalta, jie vengė prisiliesti viens prie kito, jautė, kad toje didžiulėje lovoje, kuri taip ilgai buvo vienintelė jų priebėga, gyvenimas prislėgė juos visu savo svoriu. Jie matė vienatvės vakarus, nepriteklius, raukšles, matė ugnies sūkuriuose kylančias atominės raketas, matė priešišką, sunkią ateitį, matė gyvenimą be viens kito, gyvenimą be meilės. Antuanas jautė, kad sau nedovanos, jeigu leis Liusilei važiuoti į Šveicariją, kad pyks ant jos už tai, ir jų meilei ateis galas. Jis jautė, kad tas gydytojas praktikantas pavojingas. Jautė, kad jei jis išsaugos vaiką, kasdienis nuovargis pamažu sugniuždys Liusilę, ji ims nuobodžiauti ir nustos jį mylėti. Ji sukurta vyrams, o ne vaikams, ji pati niekad nebus pakankamai suaugusi. O jeigu kada nors ir suaugės, savęs taip nebemylės. Visą dieną Antuanas sau kartojo: „Tai neįmanoma, visos moterys anksčiau ar vėliau tai patiria: gimdo vaikus, turi finansinių problemų, toks jau gyvenimas, ir jį privalo tai suprasti. Čia tik jos egoizmas“. Bet kai ją pa-

matydavo, kai pažvelgdavo į tą nepriekaištingą, nerūpestingą, išsiblaškiusį jos veidą, jam atrodydavo, kad ne gėdingas silpnumas, bet vidinė, giliai paslėpta, gyvuliška jėga natūraliausia savo prigimtimi stumia ją nuo gyvenimo tikrovės. Ir jis nejučia pajusdavo nesuvokiamą pagarbą tam, ką prieš dešimt minučių niekino. Ji buvo nepakaltinama, malonumų troškimas darė ją nepakaltinamą, jos egoizmą paversdamas dorybe, abejingumą nesidomėjimu. Antuanas keistai sudejavo, dejonė, rodės, atsklido iš pačios vaikystės, iš tos akimirkos, kai jis atėjo į šį pasaulį, iš viso žmogiškojo likimo.

- Liusile, būk gera, išsaugok mūsų vaiką. Tai mūsų viintelė išeitis.

Ji neatsakė. Po valandėlės Antuanas ištiesė ranką ir palietė jos veidą. Pajuto ašaras, riedančias jos skruostu, smakru, ir negrabiai jas nušluostė.

- Paprašysiu, kad man pakeltų atlyginimą, - toliau kalbėjo jis, - kaip nors susitvarkysim. Begalė studentų vakarais eina prižiūrėti vaikų, be to, galima visai dienai atiduoti į lopšėlį... Tai nėra taip sudėtinga. Jam sueis metai, dveji, dešimt, ir tai bus mūsų vaikas. Turėjau tai pasakyti pačią pirmą dieną, nežinau, kodėl taip nepadariau. Liusile, reikia pamėginti.

- Puikiai žinai, kodėl taip nepadarei. Tu pats tuo netikėjai. Kaip ir aš.

Ji kalbėjo ramiu balsu, bet tebeverkė.

- Mes viską pradėjom ne taip. Ilgai slapstėmės, apgaudinėjom kitus, padarėm juos nelaimingus. Mes sukurti nelegaliam gyvenimui ir savo malonumams. Bet nesukurti bendrai nelaimei. Antuanai, tu puikiai žinai... mes sujungti tik pačiam geriausiam... Nei tu, nei aš neturime jėgų... gyventi kaip jie.

Ji pasivertė kniūbsčia, padėjo galvą jam ant peties.

- Saulė, paplūdimiai, dykinėjimas, laisvė... Tai mums skirta likimo, ir mes nieko negalime pakeisti. Tai mūsų galvose ir odoje. Būtent tai. Tikriausiai mes esame tie, kuriuos visi vadina sugadintais žmonėmis. Bet aš jaučiuosi sugadinta tik tada, kai apsimetu, jog tais žmonėmis tikiu.

Jis nieko neatsakė. Žiūrėjo į šviesų tašką, atsispindintį lubose nuo gatvės žibinto, jam prieš akis vėl iškilo sutrikęs Liusilės veidas, kai Prė Katlane jis mėgino prievarta ištempti ją šokti. Prisiminė, kaip tą akimirką ji apėmė baisus liūdesys pamačius jos ašaras, prisiminė, kaip karštai troško, kad naktį ji verktų prigludusi prie jo, o jis galėtų ją guosti. Ir dabar jis pasiekė savo -ji verkė, bet jis negalėjo jos paguosti. Neverta meluoti pačiam sau: jis ne taip jau labai norėjo to vaiko, norėjo tik jos, vienišos, nepermanomos, laisvos. Jų meilės pagrindas visad buvo geismas, nerimas, nerūpestingumas. Jį užliejo nepaprasto švelnumo banga, jis apkabino tą pusiau moterį, pusiau vaiką, savotišką paliegėlę, tą nepakaltinamą būtybę, savo meilę ir sušnibždėjo jai į ausį:

- Rytoj rytą užvažiuosiu nupirkti bilietų į Ženevos lėktuvą.

XXIII

Praėjo penkios savaitės. Operacija buvo trumpa, pavyko gerai, ir grįždama ji paskambino Šarliui, norėdama jį nuraminti. Bet jo nerado ir truputį nusivylusi paliko žinutę per sekretorę. Antuanas buvo labai užsiėmęs jam patikėta nau-

ja knygų serija, leidykloje šiuo metu vyko didelės permainos, ir jo padėtis darėsi vis geresnė. Jie dažnai pietaudavo su bičiuliais, bendradarbiais, dalykiniais Antuano partneriais, ir ji džiaugėsi augančiu Antuano autoritetu. Jie niekad nekalbėjo apie Ženevą, tik nuo tol tapo atsargesni. Iš tikrųjų tai buvo ne taip jau sunku, nes ji būdavo pavargusi, o Antuanas rūpesčių pilna galva, ir kartais prieš užmigdami, švelniai pasibučiavę, jie atsukdavo viens kitam nugaras. Vieną labai lietingą vasario popietę „Floroje“ ji sutiko Džonį. Jis nerūpestingai skaitė žurnalą apie meną, nes prie gretimo staliuko sėdėjo žavingas šviesiaplaukis jaunuolis, ji jau norėjo kukliai praeiti pro šalį, bet jis ją pašaukė, nuoširdžiai pakvietė, ir ji atsisėdo šalia. Jis buvo gražiai įdeges ir juokino ją naujais Klerės nuotykiiais Gstade. Diana kubietį diplomata iškeitė į anglų rašytoją, kuris apgaudinėjo ją su jaunuoliais, Džonis tuo buvo aiškiai sužavėtas. Jis nerūpestingai paklausė, kaip laikosi Antuanas, ir ji tokiu pat tonu atsakė. Jau seniai ji bebuvo taip laisvai, taip piktai juokusis. Antuano draugai dažniausiai būdavo protingi, bet baisiai rimti.

- Žinote, Šarlis vis dar laukia jūsų, - tarė Džonis. - Klerė bandė jį suvesti su kažkokia mažyte iš Klervo, bet visa tai truko tik porą dienų. Niekada nemačiau taip dažnai žiovuojančio vyro. Jis vaikščiojo po viešbučio vestibulį, restoraną, barą visus užkrėsdamas bloga nuotaika. Tai buvo siaubinga. Ką jūs jam padarėt? Ir apskritai ką jūs padarote vyrams? Man reiktų su jumis pasitarti.

Džonis šypsojosi. Jis visą laiką jautė Liusilei simpatiją, ir jam buvo nemalonu matyti ją su senu kostiumėliu ir nesutvarkytais plaukais. Ji vis dar turėjo jaunatviško žavesio, at-

rodė linksma ir paslaptinga, bet buvo išblyškusi ir liesa. Jis sunerimo:

- Ar jūs laiminga?

Ji greitai, per daug greitai atsakė „taip“, ir jis nusprendė, kad ją ėda nuobodulys. Beje, Blasanas-Linjeras visada buvo jam palankus, kodėl nepabandžius sugražinti jam Liusilės? Tai būtų kilnus poelgis. Ir, ieškodamas motyvų, jis visiškai pamiršo nesuvaldomą pavydo proveržį, kurį jautė prieš aštuonis mėnesius to madingo amerikiečio kokteilių vakare matydamas, kaip Liusilė ir Antuanas, vakarykščiai tapę meilužiais, sustingę ir išblyškę iš geismo žvelgia vienas į kitą.

- Kada nors turėtumėt paskambinti Šarliui. Jis labai prastai atrodo. Klerė netgi būgštauja, kad jis nebūtų susirgęs kokia baisia liga.

- Jūs norite pasakyti...

- Dabar tiek daug kalbama apie vėžį. Bet šiuo atveju nemanau, kad tai rimta.

Jis melavo. Su džiugesiu stebėjo, kaip blykšta Liusilės veidas. Šarlis... Šarlis toks mielas, toks vienišas savo erdviame bute. Šarlis, toks apleistas visų tų žmonių, kurių jis nemėgo, kurie jo nemėgo, visų tų merguželių, kurias jam grūdo todėl, kad buvo turtingas. Šarlis serga. Ji privalo jam paskambinti. Beje, visą kitą savaitę Antuano laukia svarbūs dalykiniai pietūs ir vakarienės. Ji padėkojo Džoniui už perspėjimą, o šis pavėluotai prisiminė, kad Klerė Liusilės nemėgsta. Jeigu jų santykiai su Šarliu atsinaujins, Klerė tikrai pasius. Bet kartais jam patikdavo iškirsti brangiajai Klerei piktą pokštą.

Taigi vieną rytą ji paskambino Šarliui, ir jie susitarė kitą dieną kartu papusryčiauti. Buvo šalta, graži, giedra žiemos diena, ir, jo nuomone, ji turėjo, kaip ir jis, būtinai išgerti

keletą kokteilių, kad sušiltų. Padavėjų rankos nardė virš staliuko kaip kregždės, buvo jauku ir šilta, o lengvas ir tylus - nors jį girdėjai - restorano klegesys veikė raminausiai. Šarlis kaip visada nepriekaištingai parinko valgius, prisiminė viską, ką ji labiausiai mėgo. Ji įdėmiai stebėjo jį, mėgindama veide įžiūrėti ligos pėdsakus, bet iš tikrųjų nuo paskutinio jų susitikimo jis atrodė greičiau atjaunėjęs. Ji jam taip ir pasakė, lyg priekaištaudama, o jis nusišypsojo:

- Šią žiemą turėjau rūpesčių. Niekaip negalėjau atsikratyti bronchito. Tris savaites uoliai užsiiminėjau žiemos sportu, ir liga pasitraukė.

- Džonis man sakė, kad turite rūpesčių dėl sveikatos...

- Aš? Jokių, - tarė jis linksmai, - jūs gi žinote, jeigu taip būtų, aš pasiguosčiau.

- Prisiekiate?

Jis atrodė nuoširdžiai nustebęs.

- O Dieve, žinoma, prisiekiu. Jūs dar neatsikratėte prie saikų manijos? Man jau seniai dėl nieko nereikėjo prisiekti.

Jis geraširdiškai nusijuokė, nusijuokė ir Liusilė.

- Džonis visai nuoširdžiai perspėjo mane, kad sergate vėžiu.

Jis iškart nustojo juoktis.

- Tai todėl man paskambinote? Nenorėjote, kad numirčiau vienišas?

Ji papurtė galvą.

- Norėjau taip pat ir jus pamatyti.

Didžiausiai savo nuostabai, ji pajuto, jog sako tiesą.

- Mieloji Liusile, aš gyvas, deja, gyvas, nors mirusieji turbūt turi daugiau jausmų negu aš. Vis dar tebedirbu, o kai nebegaliu pakelti vienatvės, išeinu iš namų.

Jis trumpai nutilo, paskui tylesniu balsu kalbėjo toliau:

- Jūsų plaukai tokie pat juodi, akys tokios pat pilkos. Jūs nepaprastai graži.

Ji pagalvojo, kad jau seniai niekas jai nebekalbėjo apie spalvas ir apie jos išvaizdą. Antuanas, be abejo, manė, kad jo meilei jokie paaiškinimai nereikalingi. Vis dėlto buvo malonu, kad tas subrendęs vyras, sėdintis priešais, gėrėsi ja kaip nepasiekiamu daiktu, o ne žiūri kaip į tuojau pasiekiamą geismo objektą...

- Aš galvojau, - tarė jis, - ar ketvirtadienio vakarą jūs nebūtumėt laisva. Pas La Molių, jų rūmuose Šv. Liudviko saloje, vyks nepaprastai geras koncertas. Bus atliekamas Mocarto koncertas fleitai ir arfai, kurį jūs taip mėgstate, pati Luiza Vermer sutiko ateiti pagroti. Bet, aišku, jums tai bus sunku?

- Kodėl?

- Nežinau, ar Antuanas mėgsta muziką, o svarbiausia, ar mano kvietimas jo nesuerzins?

Tik Šarlis galėjo taip pakviesti. Kvietė ją su Antuanu todėl, kad buvo, pirmiausia, mandagus, be to, geriau norėjo ją matyti kartu su juo, negu išvis nematyti. Jis jos lauks ir padės išsipinklioti iš visų nemalonumų, kad ir kas atsitiktų. O ji pusę metų jo neprisiminė ir tik patikėjusi žinia apie mirtiną jo ligą jam paskambino. Iš kur visa tai, kaip jis galėjo pakelti tą siaubingą jų tarpusavio santykių nelygybę, iš kur sėmėsi kantrybės, kilnumo ir švelnumo tai meilei palaikyti be atsako iš kitos pusės. Ji pasilenkė prie jo:

- Kodėl jūs tebemylite mane? Kodėl?

Ji kalbėjo rūsčiai, beveik apmaudžiai, ir jis valandėlę padvejojo:

- Galėčiau pasakyti: todėl, kad jūs manęs nemylite, ir tai, beje, būtų rimta priežastis, nors jums su jūsų laimės suvokimu gal ne visai suprantama. Bet mane jūs sužavėjote kuo kitu. Tai...

Jis truputį susvyravo:

- Nežinau. Polėkis, keliaujančio piligrimo įvaizdis, nors, Dievas mato, jūs nenorite niekur keliauti. Savotiškas godumas, nors, Dievas mato, jūs netrokštate nieko turėti. Savotiškas amžinas linksmumas, nors juokiatės jūs retai. Žinote, dažnai atrodo, kad žmones slegia gyvenimas, o jūs tarsite pati jį slegiate. Štai kaip. Aš nemoku geriau pasakyti... Ar norite šerbetų su citrina?

- Tai turbūt labai sveika, - svajingai tarė ji. - Ketvirtadienį Antuanas pietauja darbe, - pridūrė ji, ir tai buvo teisybė, - todėl aš ateisiu viena, aišku, jeigu jūs to norite.

Jis labai norėjo, tik to ir troško. Jie sutarė susitikti pusę devynių, ir kai jis pasiūlė „namuose“, ji nė akimirkos nepagalvojo, kad Puatjė gatvėje. Puatjė gatvėje buvo tik kambarys, tai nebuvo, niekad nebuvo namai, nors ten buvo rojus ir sykiu pragaras.

XXIV

La Molių rūmai XVIII amžiuje priklausė kažkokiam ministrui. Kambariai buvo didžiuliai, medžio raižiniai puikūs, žvakių šviesa ryški, bet kartu švelni (ryški, kad pabrėžtų veidų dvasingumą ar dvasingumo trūkumą, švelni, kad neiš-

duotų amžiaus) ir nuo jos didžioji svetainė atrodė dar žavesnė ir erdvesnė. Orkestras grojo salės gilumoje ant nedidelės pakylės, ir Liusilė pasilenkusi, kad akių nežilpintų žvakių šviesa, atsimušanti lango stikle, galėjo už dvidešimties metrų nuo savęs matyti tamsią, spindinčią Seną. Jai šis vakaras atrodė lyg nerealus, - toks nuostabus buvo vaizdas, nuostabi aplinka, nuostabi muzika. Prieš metus ji gal būtų žiovavusi, norėjusi, kad kas nors netyčia paslystų ar skambiai sudužtų taurė, bet šį vakarą jos širdžiai kažkodėl buvo labai brangi ta tvyranti čia ramybė, tvarka ir grožis, kuriuos garbieji La Moliai buvo sukūrę sėkmingai prekiaudami kolonijose.

- Štai jūsų koncertas, - sušnabždėjo Šarlis.

Jis sėdėjo šalia jos, ir ji matė blizgančią jo smokingo apykaklę, dailiai pakirptus plaukus, išpuoselėtą, ilgą, dėmelėmis nusėtą ranką, laikančią škotiško viskio taurę, kurią būtų tučtuojau atidavęs jai, vos pareiškus menkiausią norą. Virpančių žvakių šviesoje jis atrodė gražus, pasitikintis savim, truputį vaikiškas, atrodė laimingas. Džonis, pamatęs juos ateinant kartu, nusišypsojo, o ji nepaklausė, kodėl jis melavo. Sena dama palinko prie arfos, dabar ji truputį šypsojosi, jaunasis fleitininkas sekė ją žvilgsniu, ir buvo matyti, kaip tvinksi jo kaklas. Jis, be abejo, nejaukiai jautėsi prieš tokią rinktinę publiką. Tas vakaras buvo tikrai kaip Prusto romane: veiksmas vyko pas Verdiurenus, jaunasis Morelis pirmą kartą rodėsi aukštuomenėje, o Šarlis panėšėjo į susisvajojusį Svaną. Bet šiame nuostabiame vaidinime vaidmens jai nebuvo, kaip nebuvo *Réveil* redakcijoje, tame lediniame kabinete, kur ji sėdėjo prieš tris mėnesius, ir kaip, ko gero, neras jo visą savo gyvenimą. Ji nebuvo nei kurtizanė, nei inte-

lektualė, nei šeimos motina, - nebuvo niekas. Ir nuo pirmų tykių Luizos Vermer arfos garsų jos akys pritvinko ašarų. Muzika skambės vis švelniau (ji tai žinojo), vis liūdniau, vis labiau nenumaldomai, nors sąvoka „labiau“ ar „mažiau“ šiam prieveiksmiui ir netinka. Ta muzika skamba greičiau nežmoniškai, kai esi mėginusi būti laiminga, miela, bet verti kentėti du vyrus ir nebežinai, kas esi. Moteris scenoje nebesišypsojo, o arfa suvaitojo taip žiauriai, kad staiga Liusilė ištiesė ranką, norėdama paliesti žmogišką būtybę, kuri buvo šalia (o šalia sėdėjo Šarlis), ir pagriebė jo ranką. Ta ranka, ta laikina, bet, aišku, gyva odos šiluma prisilietus buvo vienintelis dalykas, atitolinantis ją nuo mirties, nuo vienatvės, nuo siaubingo laukimo, kad visa tai, kas ten išsiskirdavo ir vėl susiliedavo, fleitos ir arfos garsai, pagyvenusios moters ir drovaus jaunuolio išgyvenimai, staiga pažirs tviskančioje laiko paniekoje, kurią sukūrė Mocarto muzika. Šarlis neatitraukė rankos. Retkarčiais laisvąją ranką paimdavo taurę ir paduodavo jai į kitą ranką. Šitokiu būdu Liusilė daug išgėrė. Buvo daug muzikos. Ir Šarlio ranka jos rankoje darėsi vis tvirtesnė, artimesnė, ilgesnė ir karštesnė. O kas buvo tasai šviesiaplaukis vyras, kuris per lietu siuntinėjo ją į filmotekas, norėjo, kad ji dirbtų ar pasidarytų abortą pas kažkokį mėsininką? Kas buvo tas Antuanas, kuris šiuos mielus žmones, subtilią žvakių šviesą, patogias sofas ir Mocarto muziką skelbė pagedusiais? Aišku, jis to nesakė, bent jau apie žvakių šviesą, sofas ir Mocartą, bet jis taip kalbėdavo apie tuos, kurių dėka šiuo metu ji visa tai turėjo, ir dar tą žaižaruojantį šaltą deginantį skystį, kuris tekėjo jos gerkle kaip vanduo. Ji buvo apsvaigusi, nejudri, kupina laimės, tvirtai įsikabinusi į Šarlio ranką. Ji mylėjo Šarlį, mylėjo tą tylų

ir švelnų vyrą, visada jį mylėjo, nebenorėjo skirtis su juo ir labai nustebo, kai automobilyje visa tai pasakiusi išgirdo liūdną jo juoką.

- Atiduočiau viską, kad galėčiau jums patikėti, bet jūs išgėrusi. Jūs mylite ne mane.

Ir iš tikrųjų, kai ant pagalvės išvydo Antuano plaukus, ilgą ranką, gulinčią toje vietoje, kur turėjo gulėti ji, Liusilė suprato, kad Šarlis buvo teisus. Bet kartu ji pajuto keistą apgailestavimą. Pirmą kartą gyvenime...

Dar buvo daug kitų kartų, jį, žinoma, tebemylėjo Antuaną, bet jai nebepatiko jį mylėti, jai nebepatiko bendras jų gyvenimas, gyvenimas be kvailysčių, nulemtas pinigų stygiaus, dienų monotonijos. Jis tai jautė ir dar labiau pasinėrė į išorinę veiklą, į Liusilę beveik nekreipdamas dėmesio. Tuščiai leidžiamos valandos, kurios kažkada jo belaukiant jai atrodė tokios laimingos, tapo iš tikrųjų beprasmės, nes jo atėjimo ji nebelaukdavo kaip stebuklo, bet kaip įprasto įvykio. Kartais ji susitikdavo su Šarliu, bet nepasakodavo apie tai Antuanui - nenorėjo, kad gelsvos jo akys, kuriose švietė nuolanki kančia, užsidegtų dar pavydu. O tai, kas vykdavo naktį, greičiau buvo panašu į grumtynes nei meilės aktą. Tas mokslas, kuriuo jie taip ilgai naudojos, norėdami kuo ilgiau pratęsti partnerio malonumą, virto brutalia technika, norint kuo greičiau viską užbaigti. Taip elgėsi ne iš nuobodulio, o iš baimės. Jie užmigdavo užliūliuoti savo dejonių, pamiršę, kaip iš pradžių jomis žavėjosi.

Vieną vakarą išgėrusi (o tai dabar pasitaikydavo gana dažnai) Liusilė grįžo pas Šarlį. Ji nelabai suvokė, kaip tai atsitiko. Tiesiog pagalvojo, kad taip turi įvykti ir kad reikia apie tai pranešti Antuanui. Auštant ji grįžo ir pažadino jį. Prieš

pusę metų tame pačiame kambaryje jis buvo pamišęs iš meilės jai, manė jau esąs ją praradęs, ir ne Liusilė, o Diana jam sakė sudie. Dabar jis prarado ją iš tikrųjų, jam tikriausiai pritrūko autoriteto ar jėgos, ar dar kažko, ko jis nežinojo ir net nesistengė žinoti. Jau seniai nešiojosi širdyje pralaimėjimo skonį, bejėgiškumo jausmą. Vos nepasakė jai, kad jos elgesys nebesvarbu, kad ji ir taip visą laiką apgaudinėjo jį su Šarliu, savo gyvenimu, savo tikrąja prigimtimi. Bet prisiminė vasarą, prisiminė jos ašaras ant savo peties praėjusį rugpjūtį ir nutylėjo. Jau daugiau kaip prieš mėnesį, nuo Ženevos, jis buvo susitaikęs su jos išėjimu. Galų gale tikriausiai būna įvykių ir dalykų, kurie negali egzistuoti tarp vyro ir moters, galutinai nesusžeisdami jų, kad ir kokie laisvi jie būtų. Ir galbūt ta kelionė į Ženevą buvo vienas iš tų lemiamų įvykių. O gal viskas prasidėjo daug anksčiau, nuo pašėlusio juoko pas Klerę Santrė. Reikės daug laiko, kad jis atsigautų, jis tai suprato, žiūrėdamas į išvargusį Liusilės veidą, paraudusias akis, ranką, nuleistą ant antklodės. Jis žinojo kiekvieną jos veido liniją, kiekvieną kūno išlinkimą, ir tai nebuvo geometrija, kurios lengva atsikratyti. Jie kalbėjo vienas kitam banalybes. Liusilei buvo gėda, ji buvo bejausmė ir, be abejo, jeigu tik jis būtų paprašęs, ji būtų pasilikusi. Bet jis nepaprašė.

- Na, ką gi, - tarė jis, - tu pasijutai nelaiminga.

- Tu - irgi.

Jie lyg kokie aukštuomenės žmonės atsiprašydami nusišypsojo vienas kitam, apgailestaudami dėl to, kas įvyko. Liusilė atsistojo ir išėjo, ir tik tada, kai ji uždarė duris, jam iš lūpų lyg aimana išrūko jos vardas: „Liusile, Liusile..." ir jis supyko ant savęs. Ji pėsčia grįžo namo, pas Šarlą, pas savo

vienatvę, jautė, kad yra išmesta iš bet kokios egzistencijos, vertos šio termino, ir suprato, kad gavo tai, ko nusipelnė.

XXV

Po dvejų metų jie susitiko pas Klerę Santrė. Liusilė pagaliau ištekėjo už Šarlio; Antuanas tapo naujos leidybinės grupės vadovu, dėl to buvo ten pakviestas. Jis buvo labai užsiėmęs ir linkęs klausytis pats savęs. Liusilė kaip visada atrodė žavingai, buvo linksma, ir jaunas anglas, vardu Somsas, jai be perstojo šypsojosi. Atsitiktinai ar eilinės Klerės išmonės dėka Antuanas atsidūrė šalia Liusilės, ir jie ramiai šnekučiavosi apie literatūrą.

- Ką reiškia posakis „kapituliacijos signalas“? - paklausė jaunasis anglas iš kito stalo galo.

- Pasak Litre*, tai būgnų dundėjimas, pranešantis apie pralaimėjimą, - atsakė eruditas.

- Kaip poetiška, - sušuko Klerė Santrė suplodama rankomis. - Suprantu, mielas Somsai, kad jūs žinote daugiau žodžių nei mes, bet sutikite, kad Prancūzijos poezija tikrai nepralenkiama.

Antuanas ir Liusilė sėdėjo per metrą vienas nuo kito. Bet kadangi kapituliacijos signalas jiems nieko nebepriminė, Klerės svaichiojimui jiems visiškai neatrodė juokingi.

* Litre E. (1801-1881) - prancūzų kalbininkas ir leksikografas.